

H. Selim Açan

"BİTMEDİ DAHA..."

SEL

H. Selim Açan **“BİTMEDİ DAHA...”** *

BİTMEDİ DAHA*

H. SELİM AÇAN, 1954 yılında Erzurum'da doğdu. Ortaokul ve liseyi Ankara'da okudu. Ankara Hukuk Fakültesi'ni son sınıfta bıraktı. '68'den bu yana siyasi mücadelenin içinde olan Açan, 12 Mart, 12 Eylül ve 1994 sonrasında toplam on altı yıl boyunca çeşitli hapishanelerde yattı. 2002 yılından bu yana Avrupa'da siyasi sürgündür.

*SEL YAYINCILIK / ANI

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 956
ISBN 978-975-570-968-0

BİTMEDİ DAHA
H. Selim Açan
Anı

© H. Selim Açan, 2019
© Sel Yayıncılık, 2019

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Bilge Sancı
Kapak tasarım: Aslı Sezer
Sayfa tasarım: Seda Şahin

Birinci Baskı: Şubat, 2019

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

H. Selim Açan

“Bitmedi daha...”

İçindekiler

Sunuş 11
İlk Adım 15
Yirmi Beşimizi Görür müyüz? 24
Tarih Merakı 32
Geçmiş Bize Ne Anlatır? 36
Sınıfla Tanışma 49
İlk Gözaltı 68
Aydınlık Lekesi 73
Kuseyri'yi İki Kere Öldürmek 88
Paranın Yüzü 96
Kaç-Göç Günleri 107
Çemberin Kapanışı 115
Oğuz Abi 124
İlk Mahpusluk 134
Yeni Ufuklara Yelken Açmak 149
12 Mart Ertesi 160
Hacı 171
Huk-Der 180
THKO'yla Birleşme 191
Bitmeyen Yazı Kurulları Serüveni 202
HK'dan Ayrılık 214
Büyük Hüsran 225
HK İle Çatışmalar 232
Sol İçi Şiddet 244
Aktan 254
12 Eylül Gelirken 261

Kısaltma Listesi

ADYÖD – Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği
AEP – Arnavutluk Emek Partisi
AİTİA – Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
AYÖD – Ankara Yüksek Öğrenim Derneği
ÇKP – Çin Komünist Partisi
DEV-SOL – Devrimci Sol
DEV-YOL – Devrimci Yol
DHKP-C – Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
DTCF – Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
HK – Halkın Kurtuluşu
İMT – İleri Militanlar Toplantısı
MDD – Milli Demokratik Devrim
MK – Merkez Komite
MLSPB – Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği
SBF – Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
SD – Sosyalist Devrim
SİYÖ – Sağlık İdaresi Yüksek Okulu (Hacettepe Üniversitesi)
TDKP – Türkiye Devrimci Komünist Partisi
THKO – Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C – Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİKB – Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği
TİP – Türkiye İşçi Partisi
TKİP – Türkiye Komünist İşçi Partisi
TKP – Türkiye Komünist Partisi
TKP(ML) / MKP – Türkiye Komünist Partisi (Markist-Leninist) / 2002'den itibaren Maoist Komünist Partisi
TKP/ML TİKKO - Türkiye Komünist Partisi /Markist-Leninist, Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TTE – Tek Tip Elbise
ÜDT – Üç Dünya Teorisi

bin kez korkuya boğdular zamanı
bin kez ölümlediler
yine doğumdayız işte, yine sevinçteyiz.
bitmedi daha sürüyor o kavga
ve sürecek
yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek!

Adnan Yücel

SUNUŞ

Karıncaya sormuşlar, "Yolculuk nereye," diye. "Hacca gidiyorum," demiş. Gülmüşler. "Ohoo, durmaksızın yürüyecek olsan bile ömrün yetmez oraya varmaya," diyerek vazgeçirmeye çalışmışlar. "Olsun," diye yanıtlamış karınca, "varamayacak olsam bile yolunda ölmek de yeter bana."

Sınıfsız-sömürüsüz bir dünyaya ulaşmak böyle bir hedefti benim için. On beş yaşında bir çocuktum bu yola çıktığımda. Bugün altmış dört yaşındayım. Bunun yaklaşık on altı yılı zindanlarda geçti. On sekiz yaşıma 12 Mart döneminde, İzmir Şirinyer Askeri Cezaevi'nde bastım; otuzuma, 12 Eylül'ün Metris zindanı tecrit koğuşunda. Kırklı yaşlarımın neredeyse tamamı Bayrampaşa Cezaevi ile Edirne ve Tekirdağ F tiplerinde geçti. Ellinci yaşıma adım attığımda Avrupa'da sürgündeydim.

Ve hâlâ, "bitmedi o kavga(m), sürüyor ve sürecek..." ısrarı içindeyim.

Eskiden, "ne geçecek elinize" sorusuyla karşılaşırdık çokça. Daha çok yakınlarımızdan, ana-babalarımızdan duyardık bunu. İlk bakışta maddiyatçı bir muhtevaya sahipmiş gibi görünse de, para-pul, mevki-makam beklentisinden ziyade, çocuklarını "belalardan koruma" kaygısı yatardı arka planında. 2000'lerden bu yana ise, "neyi başardık ki..." sorgulaması aldı bu ve benzeri soruların yerini. Özneler de değişti bu arada. "Elinize ne geçecek" sorusu dışarıdan yöneltilirdi ama belirgin bir

içtenlik taşırdı. "Neyi başardık ki" sorgulamasını yapanlar ise "içeriden." Bir zamanlar aynı yolda yürüdüğünüz ya da öyle olduğunu zannettiğiniz eski yol arkadaşları. Dilleri ne söylerse söylesin, şimdilerde yolu da yolculuğu da terk edenler. Ondan olsa gerek, bütün "içeriden" görünümlerine karşın içten değil sorgulamaları.

Olabilir. Yol halidir. Her yolculuk az ya da çok yorar insanı, bazı bünyeler kaldırmayabilir. Karınca misali bir menzil bilincine sahip olup olmamakta düğümlenir bütün mesele. Bu zaten hiç olmamış ya da zamanla aşınıp tükenmişse, yorulup yollarda kalmış olmanın da bir adabı olmalı...

Bazen ben de soruyorum kendime: "Ne geçti eline? Bunca yıla rağmen neyi başarabildin ki?" diye. Her şeyden önce "ben" olabildim, bir komünist olarak sınıf düşmanlarımın dahi saygı gösterdiği onurlu bir yaşamım oldu. Yeryüzünde gözünün içine bakarak konuşamayacağım tek bir canlı yok! Kısacası, kendinden, geçmişinden, bir zamanlar yaptıklarından utanan biri haline gelmedim en azından.

Yoksa, yola çıkarken kurduğumuz hayallerin hâlâ çok ama çok uzağında olduğumuzun ben de farkındayım. Hayalini kurduğumuz dünya şurada dursun, kendi adıma, çocukluğumun ya da ilk gençliğimin geçtiği dünyayı bile özlediğim oluyor zaman zaman. Bu yönüyle Sisyphos'un kaderinden bile daha kötü görünüyor gözüme yaşadıklarımız. O hiç olmazsa düz bir çizgide bir süreliğine de olsa ilerleyebiliyordu. Ödediğimiz onca bedele, onca acıya, onca emeğe, onca çabaya rağmen biz üstelik daha da geriye gitmişiz duygusuna kapılıyorum bazen.

Lakin çabuk atlatıyorum bu bedbinlik ve karamsarlığı. Diyalektik gelişimin helezonik karakteriyle tarihsel materyalizmin yasalarını aklıma getirince, "bu dağın zirvesine demek bu yol-

lardan geçerek tırmanmamız gerekiyormuş" diyorum kendi kendime. Tarihin becerikli yapıcıları olabilseydik şayet, tabii ki farklı yollar bulabilir ya da açabilirdik. Devrim ve sosyalizm ideali bu kadar güç ve itibar kaybetmez, en azından bu kadar dibe vurmazdık. Ama, bu beceriyi gösteremedik diye yola küsmek, bu yolculuktan vazgeçmek niye?

Tarih biliminin öncülerinden kabul edilen Herodot, *Tarih* başlığını taşıyan ünlü kitabına, onu niye yazdığını açıkladığı bir cümleyle başlar:

"Bu, Halikarnassoslu Herodotos'un kamuya sunduğu bir araştırmadır. İnsanoğlunun yaptıkları zamanla unutulmasın ve gerek Yunanlar'ın, gerekse Barbarlar'ın meydana getirdikleri harikalar bir gün adsız kalmasın, tek amacı budur; bir de bunlar birbirleriyle neden dövüşürlerdi diye merakta kalınmasın."

Kendi adıma ben de, "anı" görünümü altında piyasaya sürülen pişmanlık, öfke ve hezeyan yüklü metinlerin resmettiklerinden çok farklı ruh ve heyecanla yapılan bir devrimciliğin de var olduğu bilinsin istedim.

Hacmi ve kapsamı bakımından iki cilt olarak kurguladığım bu çalışmanın ilkinde, konunun gerektirdiği kimi sıçramalar olmakla birlikte, asıl olarak, 1968'den 12 Eylül darbesine kadar olan kesitteki kişisel ve örgütsel süreci resmetmeye çalıştım. İkinci ciltte ise, 12 Eylül'deki işkence ve cezaevi süreçlerinden başlayarak 19 Aralık Katliamı, F tiplerine karşı Ölüm Orucu Direnişi, o direnişin daha fazla ölüm yaşanmadan somut kazanımlarla sonuçlanabilmesi için yapmaya çalıştıklarımı, akabinde neden yurtdışına çıkmak zorunda kaldığımızı da içerecek şekilde 1980-2002 arası yılları ele alacağım.

Haziran-Ağustos 2018

İlk Adım

1969-70 öğrenim yılının başlarıydı. Kurtuluş Lisesi'nde beraber okuduğumuz, kardeşlerini ve babası Dursun Hoca'yı semtten de tanıdığım Taner (Akçam) bir gün teneffüste yanıma geldi: "Çarşamba ve Cumartesi günleri okul çıkışı bazı arkadaşlarla Basın-Yayın'a gidip Marksizmi öğrenmeye çalışıyoruz, sen de katılmak ister misin?" diye sordu.

O yıllarda okullarda sabahçı ya da öğlenci olarak günde altı ders görürdük. Çarşamba ve Cumartesi günleri ise yarım gündü, üç ders yapılırdı.

Taner'in sorusuna tereddütsüz "evet" yanıtı verdim. Siyasete ilgi duyulan ilerici-demokrat bir aile ortamında büyümüştüm. Babam dahil hepimiz kendimizi "sosyalist" olarak tanımlıyorduk. ODTÜ'de okuyan büyük ablam ODTÜ SFK'nın ilk üyelerindendi. Sonrasında ağabeyim ve küçük ablam da sürdürdüler bu geleneği. Onun için, bu tür bir eğitim çalışmasına katılmak, fazla düşünmeyi gerektirmeyen, doğal bir davranıştı benim için.

Ancak, sıradan bir eğitim çalışması olarak başlayan bu ilişkinin, bütün yaşamımı belirleyecek bir tercih anlamına geldiğinin elbette farkında değildim.

Katıldığım ilk çalışmada sanıyorum yedi-sekiz kişiydik. Birbirimizi okuldan tanıyorduk. Hepimiz sol eğilimliydik. O ilk

gruptan Taner haricinde aklımda yalnızca Alpaslan ile Cenk kalmış. Alpaslan çok geçmeden TİP (Türkiye İşçi Partisi) çizgisindeki SGD (Sosyalist Gençlik Derneği) ile ilişki kurarak bizden ayrıldı. Kısa bir süre sonra TİP ilçe kongrelerinde ya da okullarda yaşanan MDD-SD kavgalarında karşı karşıya gelir olduk ama semtten de arkadaş olduğumuz için birbirimize elimiz kalkmadı.

Çalışmalarda Politzer'in *Felsefenin Temel İlkeleri* kitabı işleniyordu. Lenin'in tanımıyla "Marksizmin özünü, ruhunu" oluşturan diyalektik ve tarihsel materyalizmin esaslarını anlatan kitabın kendisi, esasında diyalektiğin ruhuna aykırı bir yöntemle kaleme alınmıştı. Her biri karşılıklı etkileşim halinde bölünmez bir bütünlük oluşturan diyalektiğin ve materyalizmin yasalarını, kompartımanlara bölerek anlatan bir metindi. Gerçi Politzer bu basitleştirme yöntemine, 1935'lerin Fransa'sında, Komünist Parti sempatizanı işçileri eğitmek amacıyla başvurmuştu. Bu yönüyle çok anlamlı ve değerli bir çalışmaydı. Fakat 1968 ve sonrasının Türkiye'sinde Marksizmi ve onun devrimci yöntemini, öğretimizin kurucu önderlerinin kaleminden çıkmış temel kaynaklardan öğrenmeye (ve öğretmeye) çalışmak yerine, "Diyalektiğin birinci yasası, ikinci yasası, üçüncü yasası..." şeklinde bizatihi yöntemin ruhuna aykırı bir biçimde parçalara ayrılmış kalıplar şeklinde ezberlemeye soyunmanın kendisi yanlıştı, elbette o zamanlar bunun farkında değildik.

Diğer yandan, ertesi yıl da sürdürdüğümüz o eğitim çalışmaları sırasında hiçbir zaman, o kitabın "Diyalektiğin Yasaları"nı anlatan ilk bölümünü bitirip "Materyalizmin Yasaları"na geçmek kısmet olmadı. Çünkü bileşimimiz sürekli değişiyordu, o nedenle dönüp dönüp başa sarıyorduk.

Dersleri, Basın-Yayın'lı devrimciler veriyorlardı. Bu aslında o eğitim çalışmalarına katıldığım ilk dersten itibaren angaje ol-

duğum devrimci bir grup yapılanmasıydı. Kendimizi "Basın-Yayın Komünü" olarak adlandırıyorduk ama devrimci çevreler içinde grup liderinin adıyla "Aktancılar" olarak tanınıyorduk. '68 Hareketinin öne çıkan devrimcilerinden biri olarak Aktan İnce gerçekten de grubun tartışmasız lideriydi. Aydın Çubukçu, Nejat Arun, Mustafa Kuseyri, Ertan Günçiner, Hikmet Çiçek, grubun o sıralar önde gelen kadrolarıydılar. Asıl olarak Aktan'ın kişisel karizmasından etkilenen Basın-Yayın, SBF, Hukuk ve Eğitim Fakültelerinden kimi öğrencilerle biz Kurtuluş Liseliler grubun sempatizan tabanını oluşturuyorduk.

Kurtuluş Liseliler olarak eğitim çalışmalarımız ağır aksak sürüyordu ama ben artık Basın-Yayın'dan, SBF Yurdu'nda bizim gruba ait 302 numaralı odadan, SBF ve Hukuk yurtlarından ve kantinlerinden çıkmaz olmuştum. Nereye gittiğimi ve ne yaptığımı evdekilerden de saklamadığım için bazı geceler yurtta kalmam bile sorun olmuyordu. Sadece annem biraz kaygılıydı.

O ilk yıl, ikinci dönemin başında Taner, "Bu yıl üniversite sınavlarına gireceğim, derslere yoğunlaşmak istiyorum, onun için eğitim çalışmalarına katılmayacağım," diyerek aramızdan ayrıldı. Taner'le yıllar sonra AYÖD'de düzenlenen seminer çalışmalarından birinde, "sosyal emperyalizm" tartışması sırasında, henüz şekillenme aşamasında olan sonraki yılların Devrimci Yol çevresinin sözcüsü olarak karşılaştım.

Oturduğumuz semt ve çevresinde olduğu kadar okulda da sosyal çevresi geniş, popüler bir tiptim. Basın-Yayın'da sürdürmeye çalıştığımız eğitim çalışmalarına bu sayede okuldan ve semtten sürekli yeni arkadaşlar katıyordum. Üç-beş kişilik çekirdek bir kadro dışında bileşimimiz sürekli değişiyor ama daralmıyordu. Hepimiz lise son sınıftayken, liseyi birlikte okuduğumuz Nur (İlknur Alpay) ve başka bir sınıfta olan Özden de (Demirhan) katılmaya başladı çalışmalara. Onların ilişkileri

de giderek kalıcı örgütlü bir ilişkiye evrildi; daha sonra Nur Aktan'la Özden de Aydın'la evlendi. 1972 Mart'ında yakalandığımızda ikisi de çocuk bekliyordu.

Aktancılar'la ilişkilerim sadece eğitim çalışmalarına katılmakla sınırlı olmaktan çıkmıştı. Dev-Genç'in düzenlediği neredeyse bütün eylem ve gecelere katılmanın dışında grup adına yapılan eylemlerde de yer alıyordum. Kızılay'da henüz gökdelen yokken Yüksel Caddesi'nin girişinde yer alan Amerikan Haberler Merkezi, Atatürk Bulvarı üzerindeki PanAm bürosu, Çankaya'daki Tuslog lokali, Amerikan er ve subaylarının alışveriş yaptıkları Gaziosmanpaşa'daki PX mağazası gibi Amerikan hedeflerinin taşlanıp molotoflanması neredeyse "haftalık olağan faaliyet" halini almıştı. Bir gece, Balgat'taki Tuslog'da çalışan Amerikan askerlerinin *Damdaki Kemancı* oyununu seyretmek için Devlet Opera ve Balesi'nin Gençlik Parkı yakınlarındaki salonuna gelecekleri istihbaratı alınmıştı. Amerikalı askerleri pataklamak için gruplar halinde salonun etrafındaki sokaklara mevzilendik. Sonunda Tuslog'un sarı servisleri geldi ama içinden çoluk-çocuk indiğini görünce eylem iptal edildi.

O yılların belleğimde iz bırakan eylemlerinden biri, Dev-Genç'in Sıhhiye Meydanı'nda düzenlediği 27-28 Nisan mitingiydi. Sıcak bir havada gerçekleşen kalabalık miting, görünüşte, 27 Mayıs darbesini hızlandıran gerekçelerden biri olan 27-28 Nisan 1960'taki öğrenci olayları sırasında katledilen Turan Emeksiz'i anmak amacıyla düzenlenmişti. O zamanlar doğal senatör konumundaki 27 Mayıs'ın ünlü bir-iki isminin de konuştuğu kürsüye son olarak İlhan Selçuk çıktı. Önceki konuşmacıların aksine çok sakin bir sesle başladı konuşmaya. "Ben sizlere daha ne anlatayım ki..." şeklinde bir giriş yaptı, "benden önce konuşan arkadaşlar her şeyi anlattılar." Mırıl mırıl akan bir dere sakinliğinde süren konuşmanın bir yerinde parmağıyla Meclis'in bulunduğu yönü göstererek, "Memleketin bu hale

gelmesinden sorumlu olanların hepsi hâlâ orada oturuyorlar," dedi. O andan itibaren sesinin tonu ve konuşmanın havası öyle bir değişti ki, sadece benim değil alandaki kitlenin damarlarındaki kanın kaynamaya başladığını hissettim. Tüylerimiz diken diken olmuştu. "Memleketi Amerikan emperyalizmine peşkeş çeken satılmışlar, kan emici toprak ağalarının, mütegallibenin temsilcileri oradalar..." minvalinde sürüp giden konuşmanın her cümlesinden sonra alan, daha gür sloganlarla inlemeye başladı. İlhan Selçuk kısa kesti ve kürsüden indi ama damarlar alevlenmişti bir kez. Anında Meclis'e doğru yürüyüşe geçildi ama ne yürüyüş... Kızılay Meydanı'na varamadan kesti önümüzü polis. Sıkı bir çatışma yaşandı, küçük bir grup olarak ilk barikatı aşabildik ama o zamanki Kızılay merkezinin önüne kurulan ikinci barikatta bizi de dağıtmayı başardılar.

O gece ellerimizde bu kez sopaların ucuna çakılmış yarım tenekeden oluşan meşalelerle yine Sıhhiye'ye yürüdük. Yürüyüşün gerekçesi, "Atatürk devrimlerinin ve bağımsızlığın bekçisi gençliğin uyumadığını, satılmış AP iktidarına ve gericiliğe göstermek"ti. Ellerinde meşaleler taşıyan binlerce kişinin gece yürüyüşü çok etkileyiciydi. Ziya Gökalp Caddesi üzerinden Kızılay'a çıktık, oradan da Sıhhiye'deki orduevine yöneldik. İşin ilginci polis yolumuzu kesmeye falan kalkmadı. Yalnız, 27 Mayıs Kız Yurdu'nu geçtikten sonra kaldırımlarda kısa saçlı bazı sivillerin bizimle birlikte yürüdüklerini fark ettim. Sonradan, SBF Yurdu'na döndüğümüzde öğrendim: Bunlar meğer sivil giyinmiş silahlı subaylarmış. Polis bize saldırmaya kalkacak olursa, müdahale etmek için bize eşlik ediyorlarmış. Orduevinin önünde bol bol "Ordu-gençlik el ele, milli cephede" sloganını attıktan sonra, bu kez Hıfzıssıhha yolundan SBF'ye döndük.

O dönemdeki gençlik hareketinde Kemalizmin ve darbeci eğilimlerin etkisi üzerine çok şey yazıldı. 1989 sonrası neoliberalizmin ideolojik yörüngesine giren liberal tayfa, '68 sonrasında filizlenen '71 devrimci hareketini de istisnasız bu torbaya dol-

durmak için ellerinden geleni yaptılar. Bu kampanyanın başını da çoğu kez geçmişin en ateşli darbe savunucuları çekti.

'68 sonrasının devrimci gençlik hareketi üzerinde Kemalizmin ve düpedüz küçük burjuva milliyetçi temelde bir "bağımsızlık" anlayışının etkili olduğu muhakkak. Fakat bunlardan özellikle darbeciliğin, sonradan '71 devrimci hareketine evrilen hareketin bütün bileşenleri için geçerli olduğu iddia edilemeyeceği gibi; kimilerinde daha yoğun ve zaten bariz, kimilerinde ise görece daha soluk ve tali biçimlerde tesir eden Kemalizm konusunda bile herkes aynı torbaya doldurulamaz. Dev-Genç'te örgütlenmiş gençlik hareketinin kendisini uzun yıllar "İkinci Kuva-yi Milliye hareketi" olarak tanımlamasından tutalım "ordu-millet el ele" ya da "ordu-gençlik el ele, milli cephede" sloganının dönemin bütün eylemlerinde atılan temel sloganlarından biri olarak benimsenmesine, Mustafa Kemal'in kalpaklı fotoğrafına gösterilen düşkünlükten (bu fotoğrafın kocaman bir kopyasını, Basın-Yayın'ın giriş kapısının üzerindeki duvara yağlıboyayla işlemiştik), Samsun'dan Ankara'ya sembolik yürüyüşler düzenlenmesine Kemalizmin hareket üzerindeki genel ve yaygın etkisine dair daha pek çok kanıt gösterilebilir. Fakat darbecilik konusunda böyle genel ve ortak tek bir belirti ya da olay dahi gösterilemez.

Dönemin "bağımsızlık" anlayışının çocuksu naifliği, daha doğru bir tanımla yüzeyselliği konusunda ise hâlâ unutamadığım en anlamlı örnek, bir gece çıktığımız eylemdi. Işıklı reklam panoları Türkiye'de yeni yeni görülmeye başlamıştı. Bir gece SBF Yurdu'nda otururken, "eyleme çıkıyoruz" denildi. İki büyük gruba ayrıldık. Birinci grup dolmuşlara binerek Tandoğan'a gitti. Bu grup oradan Kızılay'a doğru gelirken biz de Kurtuluş Meydanı'ndan Kızılay'a doğru gidecektik. Pepsi Cola'nın Türkiye temsilciliği, güzergâhımızı oluşturan Ziya Gökalp Caddesi'nin iki tarafındaki direklere Pepsi, Fruko ve

Yedigün gazozunun ışıklı reklam panolarını asmıştı. "Anti emperyalizm" adına biz sadece direklerin bir tarafındaki Pepsi ve Fruko reklamlarını taşlayıp kırarken, adından dolayı "yerli" sandığımız Yedigün gazozuna zarar vermemeye çalıştık. Halbuki bunların hepsi Pepsi patentiyle üretilen, aynı firmaya ait ürünlerdi. Teorik gerilik ve siyasal deneyimsizlik nedeniyle bu yüzeysellik, "çocukluğa özgü bir hata" olarak o zaman için hoşgörülebilir. Ama aynı sığlığı tekrarlayan küçük burjuva milliyetçi bir "anti emperyalizm" anlayışı ve bundan türeyen politikalarla bugün hâlâ karşılaşıyor olmak, artık komik değil, mide bulandırıcı.

Sanıyorum 1970'in 22 Nisan'ıydı. "DTCF bahçesinde forum var" dediler, okulu asıp bizimkilerle birlikte gittim. Güneşli, güzel bir gündü. DTCF'nin bahçesi tıklım tıklım doluydu. ODTÜ'lüler dahil Ankara'nın bütün fakültelerinden tanıdığım simaları görünce bu forumun diğerlerinden farklı olduğunu anladım ama altından ne çıkacağını da tam kestiremiyordum. Bizimkilerden de bilen yoktu ama Aktan ortalıkta görünmüyordu. Aklıma, MHP'li faşistlerin işgalindeki bir okulu ya da Amerikalılara ait bir yerleri basacağımız olasılığı geldi. Dil Tarih girişindeki merdivenlere birileri çıkıp konuşuyordu ama söylenenler belirli bir konu üzerine değil, genel geçer ajitasyonlardı. Vakit öğlene yaklaşırken birden, "Arkadaşlar, Birinci Kuva-yi Milliye savaşımızı yöneten Meclis'e gidiyoruz!" diye bir ses duyuldu ve o kalabalık, caddeye dökülüp Ulus'a doğru koşmaya başladı. Aklımda yanlış kalmadıysa, 12 Mart'ta THKP-C davalarında yargılanan kadın militanlardan Rüçhan Manas önümde koşuyordu. Kim olduğundan çok o kadın eylemcinin ayaklarındaki botlar kalmış aklımda. El Fetih'in özel savaşçılarına verdiği, herkeste olmayan ve giyene imrenilerek bakılan, yanlarında yeşil çadır bezinden parçalar olan özel botlardı. Koşar adım Ulus Meydanı'na vardığımızda, aralarında Aktan'ın da olduğu Ankara Dev-Genç'in ünlü simalarının,

Mustafa Kemal'in kurduğu I. Meclis binasının balkonuna sıralandıklarını gördük. Atilla Sarp yönetiminin genel sekreteri Ruhi Koç, "gençliğin emperyalizme karşı tam bağımsız Türkiye savaşına ve ikinci Kuva-yi Milliye ruhuna" vurgu yapan bir bildiri okudu, sonra dağıldık.

İşin arka planını, dönüş yolunda Aktan ve Aydın'dan öğrendik. Her çevreden birkaç ismin bulunduğu bir grup halinde bunlar önden I. Meclis binasına girmişler, bir-iki bekçi ve görevlinin itirazına rağmen o Meclis'in toplantı salonunu açtırıp sembolik bir oturum yapmışlar. Ruhi Koç'un balkondan okuduğu bildiri meğer o toplantıda sembolik olarak tartışılıp onaylanmış. Herkes önlerinde o dönemin milletvekillerinin isimlerinin yazdığı sıralara oturmuş. Aydın galiba Lazistan ya da Tokat milletvekili bilmem kimin yerindeymiş. Aktan'la ilişkilerimizde görünmeyen bir tül perdesi, bir mesafe vardı daima ama daha çelebi ve nüktedan bir yapıya sahip olan Aydın'a bir süre, "zat-ı alileriniz umarız sıhhat ve afiyettedir mebus efendi" diye takılırdık, o da daha ağdalı bir Osmanlı Türkçesiyle sürdürürdü bu mavrayı.

Aktancılar olarak bizim Kemalizmin etkilerinden arınma sürecimiz, başkalarının yaşadığı gibi sert tartışmalar olmadan, bir bakıma kendiliğinden bir süreç şeklinde gelişti. Kanımca bunun iki ana nedeni vardı: Birincisi, Kemalizmin bizim üzerimizdeki etkisi zaten çok derin ve kapsamlı değildi. Onu daha çok, 1919 sonrasında Anadolu'nun işgaline karşı direniş ve Cumhuriyet'in ilanıyla sınırlı ele alıyor, bu çerçevede "tarihsel bakımdan ilerici" bir hareket olarak görüyorduk. Fakat Mustafa Suphiler'in katli ya da 1921 yılında Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması gibi öncesine dair eleştirel rezervlerimiz de olmakla birlikte özellikle Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarıldığı, İstiklâl Mahkemeleri'nin kurulduğu 1925 sonrasına çok daha eleştirel bakıyorduk.

Kemalizmin etkilerinden nispeten daha kolay arınmamızı ikinci olarak, başından itibaren, "proletarya öncülüğünde kesintisiz olarak sosyalizme ilerleyecek bir demokratik devrim" anlayışında oluşumuza bağlıyorum. Proletaryanın öncülüğü, devrimin kesintisizliği, sosyalizm hedefinin netliği, teorik olarak Marksizmi kılavuz almak, grup olarak bizi o dönem başkalarından ayıran sınır çizgilerimizdi. Kemalizmi ve onun Cumhuriyet devrimini de bu temel parametreler ışığında değerlendirdiğimiz için etkileri içimize başkaları kadar derin işlememişti.

Kimilerinin feodalizmin tasfiyesi doğrultusunda reformlar yapması beklentisiyle ya da "ordu kılıcını attı" alkışlarıyla karşıladığı 12 Mart faşizminin yaptıklarını yaşayarak görmenin yanı sıra, Kaypakkaya'nın çok daha net ve derli toplu Kemalizm eleştirilerinin gündeme gelişi de, bizim bu arınma sürecimizi hızlandıran konjonktürel etkenler oldu. 12 Mart sonrası yeniden toparlanma sürecinin daha başında Kemalizm konusunda çok daha net bir eleştirel yaklaşım içindeydik.

Yirmi Beşimizi Görür müyüz?

1970'in son günleriydi. İnce uzun boylu, karayağız biri olarak Meksikalı köylülere benzediği için lakabı Pançо Villa olan Eğitim Fakültesi'nden Nail Karaçam'ın otopsi işlemlerinin tamamlanması için Ankara Tıp Fakültesi'nin o zamanlar Tuzluçayır yolu üzerindeki Adli Tıp binasının önünde bekliyoruz.

Pançо, Ankara Dev-Genç'in gözükaralığı ve sempatikliğiyle tanınan sıra neferlerinden biriydi. Hukuk Fakültesi'nin önündeki daracık beton alanda, daha önce patlamış toplarla kapladığımız naylon toplarla çok maç yaptık kendisiyle. Mütevazı ve cana yakın biriydi. Bir gün önce, faşistlerin basacağı haberi alınan Beşevler'deki Fen Fakültesi'ne devrimcilerin yardımına gittiklerinde daha henüz bahçeye girdiklerinde faşistlerin pususuna düşmüşler, Nail göğsünden yemiş kurşunu. Yıllar sonra, 1978 Şubat'ında, Atilla Acartürk yoldaş da, aynı fakültenin karşısındaki otobüs durağında benzer bir kalleş pusuda toprağa düştü.

Ankara'nın ünlü kuru ayazının içimize işlediği açık fakat soğuk bir gündü. Aktan dahil bizim grup neredeyse tam kadro oradaydık. Biraz ötemizde kalabalık bir grup halinde Mahirler vardı. Öte tarafta Atila Sarplar... Aramızda sohbet ederken söz nereden nasıl geldiyse, "acaba kaç yaşımıza kadar yaşarız" sorusu atıldı ortaya. En kabadayı tahmin bile yirmi beş yaşın ötesini düşünemiyordu. Öyle bir dönemdi ki, hemen her hafta, henüz yirmili yaşlarının başlarındaki bir devrimcinin ölüm

haberini alıyorduk. Nitekim Nail'den birkaç gün önce İlker Mansuroğlu vurulmuştu Hukuk Fakültesi önünde. Kavgasız-çatışmasız bir gün neredeyse geçmiyordu. Çoğumuz tesadüf eseri hayatta kaldık. Gerçi o yıllarda değil ama 12 Mart sonrası girdiğimiz çatışmalardan birinde üzerimdeki ceketin eteğinde bir kurşun giriş-çıkışı olduğunu sonradan Hacı (Ilgar) fark etti. Çatışma sırasında yer değiştirir ya da koşarken ceketim biraz havalanmış olmalı, o günün koşullarında üzerinde dahi durmadığımız bir ayrıntıydı bu.

Bu ülkede devrimciler –özellikle de militan bir çizgide örgütlü devrimcilikte ısrarlı olanlar– bir ceplerinde ölümü, diğer ceplerinde ise mahpusa düşme olasılığını sürekli yanlarında taşırlar. Bu olasılıklardan hangisinin, nerede, ne zaman, nasıl başa geleceğini kimse önceden bilemez. Zaten bunları düşünerek devrimcilik de yapılmaz. Napolyon'un savaş hakkındaki ünlü sözünü uyarlayarak söyleyecek olursak, "kavgaya girersin, sonrasını hayat gösterir." O gün o sohbet sırasında yirmi beş yaştan ötesini görmeye pek ihtimal vermeyenlerden kırklı yaşlarında ölen Nejat Arun dışında hepsi bugün hâlâ hayatta. En küçükleri olan ben bile altmışımı geçtim.

Devrimci mücadeleye adımımı attığım günden bu yana, çoğunu yakından tanıdığım kırkın üzerinde yoldaşımın ve onlarca devrimcinin ölümüne tanık oldum. Her ölüm vakitsizdir, her ölüm acıdır ama bazıları vardır ki acısı altı okkadan da fazla koyar içinize. Aradan bazen onlarca yıl geçer ama o acı hep ilk günkü kadar tazedir. Gideni unutamazsınız. Bazen alakasız bir şey bile size onu hatırlatır. 12 Mart sonrası yıllarda, özellikle de 12 Eylül dönemi ve 1994 sonrası cezaevlerinde daha fazla yaşadım bu tür ölümleri.

12 Eylül faşizmine karşı ilk kurşunu sıkan Osman Yaşar Yoldaşcan'ın ölümü bunlardan biridir. Haberini Topkapı'daki

bir randevuda aldığımda dünya adeta başıma yıkılmıştı. O an nedense kaldırıma çöktüğümü ve bir süre boş boş etrafa baktığımı anımsıyorum. '84 Ölüm Orucu Direnişi sırasında ölümsüzleşen Mehmet Fatih Öktülmüş'ün hastaneye kaldırılırken yatırıldığı sedyeden muhtemelen bütün gücünü kullanarak "Hoşçakalın yoldaşlar!" diye maltadan seslenişi hâlâ kulaklarımda çınlar. 1992'de o haberi Esmahan Ekinci'ye haber verecek olmanın sorumluluğuyla da birleşen Sezai Ekinci'nin ölümü... '96 Süresiz Açlık Grevi-Ölüm Orucu Direnişi sırasında 48 saat boyunca gözümü kırpmadan başında beklediğim yiğit yoldaşım, yılların komünist işçisi Tahsin Yılmaz'ın haberini cezaevine gelen doktorlar heyetiyle konuşmak için yanından ayrılışımdan 15 dakika sonra alışım... "TİKB'nin gelecekteki önderleri" olarak gördüğüm Uğur Hülagü Gürdoğan'ın, Lale Çolak'ın, Ali Çamyar'ın, bir su damlası kadar berrak ve yalın genç komünist Tuncay Günel'in, konuşurken bile yerinde duramayan delifişek Nilgün Gök'ün haberleri... Farklı örgütlere mensup olduğumuz, üstelik yüzlerini dahi görmediğim halde Oya'nın (Salaçin Açan) anlatımından tanıdığım Cemil Oka'nın, Fatih'ten dinlediğim Zeki Yumurtacı'nın ölümleri... Hangi birini sayayım?

12 Mart öncesi ya da sırasında yitirdiğimiz devrimcilerden bazılarının ölümü, farklı nedenlerle, daha fazla etkiledi beni. Taylan Özgür bunlardan biriydi. Halbuki yüzünü dahi görmemiştim. Ama o zamanlar hepsi ODTÜ'de okuyan iki ablam ve ağabeyimin anlatımları yetmişti bana. Keza Sinan Cemgil. Yalnızca yurtta kalan ağabeyimi görmeye gittiğimde birkaç kez görmüşlüğüm vardı onu da. Ama o kadarcık bir "tanıma" bile üzerimde farklı bir iz bıraktı. Dede (Hüseyin İnan) ve Yusuf Aslan'ı da yine bu ODTÜ ziyaretlerim sırasında görmüştüm. Hüseyin İnan ciddi biri olarak kalmış aklımda; Yusuf Aslan ise tam tersi hınzır bir çocuk olarak. Adı her geçtiğinde, ODTÜ'de çalışan işçilerin ağaç dikimi sırasında kullandıkları bir traktörü

artık nasıl çalıştırdıysa onunla kız yurdunun kapısına dayanıp bir arkadaşına, " gıııız, seni gaçırmaya geldim, bohçanı kap da gel.." diye seslendiği sahne gelir gözümün önüne. Alpaslan'ı (Özdoğan), kulağına çalınan bir söylentinin "açıklamasını istemek üzere" düpedüz basmaya geldikleri SBF Yurdu'nun kantinindeki öfkeli haliyle anımsarım. Yanındakilerden birinin de Kadir Manga olduğunu sonradan öğrendim. SBF'li olanların hemen hepsini yurttan, eylemlerden ya da gerilimli forumlardan tanıdığım THKP-C'lilerden ise Cevahir'in, Ulaş'ın ve Sinan Kazım Özüdoğru'nun anıları içimi daha farklı yakar.

O yıllarda tanıdığım devrimciler içinde unutamadıklarımdan biri de Keko'dur (Niyazi Yıldızhan).

Keko'yu, SBF-Hukuk kantinlerine gide gele tanımıştım. Ankara Hukuk öğrencisiydi. Yerinde duramayan, sempatik bir tipti. Onu ne zaman hatırlasam, kantinde yapılan ortak mavralar, Hukuk'un önünde yaptığımız maçları bozmak için yaptığı hınzırlıklar, bir de Dev-Genç'in Hukuk Fakültesi'nin konferans salonunda düzenlediği bir konser sırasında sahneye fırlayıp Cem Karaca'ya sarılışı gelir gözümün önüne. Onunla en son '72 Mart'ında, yakalanmamdan iki-üç gün önce bizim sokağın köşesinde karşılaştık, ayaküstü konuştuk, belli ki acelesi vardı. Sonrasında bizim operasyon oldu. Önce on-on beş gün Ankara MİT'te ve Ankara Emniyeti'nde kaldık; sonra İzmir'e sevk edildik, iki haftadan fazla da Hilal'deki Merkez Komutanlığı hücrelerinde kaldık, sonra Şirinyer Cezaevi derken nihayet koğuşlara verildik ve haftalardır süren dünyadan tecrit halimiz sona erdi. Ertesi gün elimize geçen ilk gazeteleri açtığımda Keko'nun yerde yatan kanlı cesedinin fotoğrafıyla karşılaştım. Denizler'in idamını engellemek amacıyla, dönemin Jandarma Genel Komutanı'nı kaçırmaya kalkmışlar ama eylem ters gitmiş, Keko oracıkta infaz edilmiş, diğer arkadaşlar yaralanıp tutsak düşmüşler. Hani "ciğerim yandı" denir ya,

o gün o fotoğrafı görüp haberi okuduğumda ciğerim yanmak ne kelime, kavruldu.

Kurtuluş Lisesi'nin hemen arkasında bulunan Niğde Yurdu, MHP'li faşistlerin işgali altındaydı. Orada üslenmiş faşistler, okul çıkışlarında etrafta toplanarak bizleri taciz eder, sık sık kavgaya da dökülürdü iş. Bu yüzden okulun değişik yerlerine bıçak ve özel sopalar zulalamıştık. Bunları da kuşanmış olarak okula toplu girer çıkardık. Gerilimin yükseldiği dönemlerde Basın-Yayın'dan bizimkiler ve Dev-Genç, SBF Yurdu'ndan silahlı korumalar gönderirdi. Bir akşamüstü okul çıkışında yine Dev-Genç'ten gelenler olmuştu, biz de içeriden güya hazırlıklı çıktık. Fakat faşistler o gün, Konya ve Site yurtlarından da takviyeli kalabalık bir pusu kurmuşlar. Okul çıkışında karşılıklı laf atmalarla başlayan sürtüşme, kısa sürede silahların da patladığı büyük bir kavgaya dönüştü. Etraf kalabalık olduğu için biz ve korumalar silahlarımızı kullanmada tutuk davrandık. Faşistlerin ise böyle bir derdi yoktu. Sayıca çok üstün olmanın da verdiği avantajla bizi resmen haşat ettiler (o kavgada kırılan burnumdaki yamulmayı, yıllar sonra sürgünde geçirdiğim bir deviasyon ameliyatıyla düzelttirdim). Sonunda yedi-sekiz kişilik bir grup halinde Hukuk-Siyasal tarafına çekildik ama perişan haldeydik.

Vardığımızda, SBF ile Hukuk Yurtları arasındaki alanda büyükçe bir kalabalık toplanmıştı. Ya birileri önden gelip haber vermişti ya da silah sesleri üzerine ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Halimiz ise her şeyi anlatıyordu. Durum netleşince belirgin bir öfke dalgası kabardı. Kısa süre önce yapılan Dev-Genç Kongresi'nde yönetim değişmiş, Ertuğrul'un (Kürkçü) başkanlığındaki liste almıştı yönetimi. Aktan, Ertuğrul, yeni Merkez Yürütme'den birkaç kişi daha bir kenara çekilip ayak üstü üç-beş dakika konuştu, arkasından karar duyuruldu: Niğde Yurdu basılacak!..

Basın-Yayın, SBF ve Hukuk Yurtlarındaki zulalardan "malzemeler" kısa sürede çıkarıldı. Aklımda kaldığı kadarıyla, hemen hepsi silahlı (ya da dinamit lokumları taşıyan) yüz-yüz elli kişilik bir grup halinde Niğde Yurdu'na doğru harekete geçildi. O zamanlar Niğde Yurdu'nun Topraklık yönündeki tarafı boş bir arsaydı. Kıbrıs Caddesi'ne bakan ön tarafında da derme çatma bir kavun- karpuz sergisi vardı, o kadar. Taşkent Sokak üzerinden yurda o yönden yaklaştık. Aktan, Sinan Kazım, galiba Hikmet (Çiçek) ve Şaban'ın da (İba) olduğu yedi-sekiz kişi, ellerinde dinamit lokumlarıyla evlerin arasından geçerek yurdun arkasına sarktılar. Geri kalan bizler de, yurt binasını yandan gören arsada, filmlerdeki infaz mangalarının pozisyonuna benzer tarzda yarımız çömelerek, diğer yarımız onların hemen arkasında ayakta durarak faşistlerin yuvasını kurşun yağmuruna tutmaya başladık. Bu arada arkadan yaklaşan grubun peş peşe fırlattığı dinamitler de patlamaya başladı, patlama ve kurşun seslerine boğuldu ortalık. Beş-altı dakika kadar sürdü bu "gerçeküstü sahne." Kurtuluş Karakolu 50 metre uzaktaydı. Silahlar patlamaya başlamışken bir polis cipi çıkar gibi oldu sokak başından ama manzarayı görünce geri vitese takıp toz oldu devlet. Sonradan öğrendik, içeri girip yeniden ele geçirmek gibi bir düşünce olsaymış, o sırada düşürebilirmişiz yurdu. Çünkü geldiğimizi haber alan bütün faşist militanlar, binayı apar topar terk edip yakındaki Konya Yurdu'na kaçmışlar.

Bütün o harala-gürele içinde haftada en az bir kez sinemaya gitmeye de fırsat bulurduk. O yılların Ankara'sında Kızılay'daki Büyük Sinema ve Ulus sinemalarıyla Kocatepe-Esat taraflarındaki Akay ve Aykut sinemalarına iyi filmler gelirdi. Alain Delon-Jean Paul Belmondo ikilisinin oynadığı *Borsalino* gibi soygun filmleriyle 1930'ların Amerika'sını anlatan gangster filmleri favorimizdi. Başrolünde genellikle Sidney Poitier'in oynadığı siyahların ezilişini anlatan filmlerle *Geronimo* gibi Kı-

zılderili filmlerini de kaçırmazdık. Bir de başrolünde Anthony Quinn'in oynadığı *Zorba*'yı unutamam. Sinemayı seviyorduk ama sinema para demekti. Yalnız yüksekokul öğrencilerine indirim yapılırdı. Kimin aracılığıyla hatırlamıyorum ama Hukuk Fakültesi'nden şebeke denilen öğrenci pasösu çıkardım. Halbuki lise iki öğrencisiydim ama uzun boyumla yaşımdan büyük gösteriyordum. İşin ilginci, bir yılı aşkın bir süre o sahte şebekeyle gittiğim neredeyse hiçbir sinema girişinde şebeke soran olmadı. Ne zaman gerçekten Hukuk'a girdim, hakiki bir şebeke sahibi oldum, kapılarda bilet kesenler şebeke sorar oldular. Sanırım araya 12 Mart'ın girmesi yani devranın değişmiş olmasıydı bunun nedeni.

Sahte şebeke, sadece sinema girişlerinde değil, çevreyi kuşatan polis kontrollerini aşarak Cebeci kampüsündeki fakülte binalarına girişlerde de yardımıma koşuyordu. Hukuk Fakültesi'nde öğrenci temsilciliği seçimleri yapılırdı. Devam mecburiyeti olmadığı için resmi olarak kayıtlı öğrenci sayısı beş bin civarındaydı herhalde. Faşistler de epey güçlüydü ama okula gelemedikleri için seçim yarışı, sosyal demokratlarla biz devrimciler arasında geçerdi. Sanıyorum 1970 seçimleriydi. Ben henüz lise öğrencisiyim fakat Hukuk şebekem var. Kapıda durmam, şebeke göstermeyen kimseyi içeri almamam söylendi. Yanımda da Hukuk'tan birkaç kişi daha var. Sosyal demokratların adayı Nail Gürman'dı, devrimcilerin adayı da Aydınlıkçı Atıl Ant. Nail Gürmanlar karşımızdaki apartmanda otururlardı, ailece tanışır ve görüşürdük. Bir şey için dışarı çıkmışlar galiba, geri döndüklerinde önlerini kesip şebeke göstermelerini istedim. Nail Gürman önce şaka yapıyorum zannetti, kapıya dikilip içeri girmelerini engellemeye devam ettiğimi görünce kızgınlıktan ne yapacağını şaşırdı. Kapıdaki bağırış çağırış üzerine, öğretim üyelerinden kurulmuş olan seçimlerin yönetiminden sorumlu komisyonundan bir asistan geldi. Nail öfke içinde, "Yahu bu adam lise öğrencisi. Ben ise yıllardır bu

okulun öğrencisiyim, üstelik seçimde adayım. Kapıda önümü kesmiş bana şebeke soruyor!" diye haykırıp duruyor. İki tarafı da kızdırmamak kaygısındaki gariban asistan ise ne yapacağını şaşırmış halde bir çözüm arıyor. Ben gayet sakin bir sesle, "Seçimlerin güvenliği için kapıda şebeke kontrolü kuralı konulmadı mı? Kim olursan ol, sen de bu kurala tabisin. Bak ben şebekemi gösteriyorum, sen niye göstermiyorsun?" Bu pişkinliğim karşısında Nail Gürman'ın nutku tutuldu. Benim şebekeyi eline alıp inceleyen komisyon üyesi asistan Nail'e dönerek, "Yalnız arkadaş haklı, siz de şebekenizi bana gösterin lütfen," dedi. Nail Gürman bu olaydan sonra aylarca yüzüme bakmadı.

Tarih Merakı

Çocukluğumdan beri tarihe özel bir merak duydum, özellikle de harp tarihine. Sonraki yıllarda, cezaevlerinde de sürdü bu ilgi.

İlkçağ tarihi, Osmanlı tarihi, Kurtuluş Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Kore Savaşı, Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi... uzun yıllar elime ne geçerse okudum. Sonra sonra daha net bir çizgi ve kişilik kazandı bu yönelim. Termopil Savaşı, Kartaca Savaşları, Truva Savaşı, Muhammed'in Uhud-Bedir ve Hendek savaşları, Mohaç Meydan Muharebesi, Yavuz Selim'in Çaldıran ve Mercidabık Meydan Muharebeleri, Büyük Taarruz, Guderian'ın tank savaşları, Stalingrad savunması ve Kursk savaşı... ilk gençlik yıllarımda belleğimde en fazla iz bırakan tarihsel olaylardı.

Daha seçici olmaya başladığım yıllarda bunların yerini, Cengiz Han'ın, Napolyon'un ve Prusya ekolünün savaş sanatına getirdikleri yeniliklerle, Napolyon'un Rusya seferi sırasında Kutuzov'un izlediği strateji, Ömer Muhtar'ın Libya çöllerinde İtalyanlara karşı örgütlediği bağımsızlık savaşı, General Panfilov'un Moskova Savunması, Mao'nun Uzun Yürüyüş stratejisi, Vietnam Devrimi sırasında izlenen savaş taktikleri ve Giap'ın olağanüstü stratejileri... aldı.

Babamla ortak noktalarımızdan biri de bu tarih merakıydı. Zaten lise yıllarına kadar genellikle onun kütüphanesinden beslendim. Bu temelde kurduğumuz ilişki, zamanla "bilgi yarışı" şek-

linde tatlı bir rekabete dönüştü. 1968 yazında, İzmir-Yeni Foça yakınlarında küçük bir arsa alıp yazlık ev yaptırmıştık. Her yıl daha yaz gelmeden, o zamanların itibarlı firmaları olan Kamil Koç ya da Pamukkale'den biletler alınırdı. Yerlerimiz mutlaka ön sıralarda ama sağ tarafta olmalıydı. Şoförün arkasına denk gelen sıraları annem nedense sevmezdi. Ankara-İzmir yolunun o zamanki güzergâhını ezberlemiştik ailecek. Polatlı'dan geçerken arpa ve buğday tarlalarının durumuna bakılarak o seneye ilişkin rekolte tahminleri yapılırdı, Sivrihisar'ın sırtını dayadığı tepeler her seferinde aynı hayranlıkla seyredilirdi. Afyon'a doğru babamla aramızdaki sohbetin konusu değişir, birlikte Büyük Taarruz anılarına dalardık. Afyon'un o görkemli kalesini görür görmez Mustafa Kemal'in Kocatepe'deki düşünceli silueti gözümün önüne gelirdi.

Afyon Şehir Kulübü'nde verilen yemek molasının ardından otobüs yola koyulunca biz de başlardık; Büyük Taarruz'u başlatan top mevzileri neredeydi, sonra piyadeler nerelerden saldırıya geçmişti, Fahrettin Altay'ın süvarileri hangi yönden saldırmışlardı... muhabbetine. Uşak yakınlarına kadar bu böyle sürerdi. Uşak'a yaklaşırken Sart Harabeleri'ne giden yol levhalarını görünce Kurtuluş Savaşı konusuna biraz ara verir, bu kez Lidyalılar ve Frigyalılar üzerine bilgi yarışına başlardık. "Tarihte ilk parayı bastıran Lidya kralı kimdi?" türü sorular, "ekmeklik sorular"dı ikimiz için de. Birbirimizi asıl, "Lidyalılar hangi kökenden gelirler, Hitit mi yoksa Miken midirler?", "Lidya uygarlığını Kimmerler mi, Medler mi yoksa Persler mi yıktı?", "Lidyalıların ölülerini gömdükleri mezarlara ne denir?" türü sorularla sıkıştırır, galip gelmeye çalışırdık.

Uşak-Banaz geçilip Belkahve'ye yaklaştıkça "Türklük damarımız" yeniden kabarırdı. Belkahve geçilirken Mustafa Kemal hâlâ orada kahve içerek İzmir'i seyrediyormuş gibi bir hissiyata kapılır ve o andan itibaren zihnimizde İzmir'i adım adım bir

kez daha kurtarırdık. Bizimkiler şehre şuradan girmişler, Yunanlar ilk müfrezeyi Halkapınar girişindeki eski Tekel binasının orada şöyle pusuya düşürmüşler, yaralı olmasına rağmen Yüzbaşı Şerafeddin Hükümet Konağı'na bayrağı nasıl çekmiş... muhabbetleri sırasındaki o çocuksu hava, çoğu kez "İzmir'i geri çekilen Yunanlar ve işbirlikçileri mi yaktı yoksa Sakallı Nurettin Paşa mı yaktırdı" tartışmasıyla birden ciddileşip dağılırdı.

Yıllar sonra, 2004 ya da 2005 yılında, TİKB'yi siyaseten yok olmanın eşiğine getirmekle kalmayıp sonrasında da neo-Bersteinci bir çizgiye çekmeye soyunan sağcı aydın özentilerinden biriyle bir sohbet sırasında konu tarihe geldi. Tarihi sevip sevmediğim faslından sonra konu ilerleyip derinleşince, "Peki, tarihte seni en fazla etkileyen, bir anlamda idol olarak benimsediğin bir kişi var mı?" şeklinde bir soru yöneltti. "Robespierre ve Engels," cevabını verdim.

Bu yanıtım onu çok şaşırttı. "Neden Marx ya da Lenin yok?" diye sordu. Engels'i bir dereceye kadar anladığı ama Marx ya da Lenin dururken Robespierre gibi bir burjuva devrimcisini "idol" olarak görmeme çok şaşırdığı belliydi. Bunun üzerine önce, insanın etkilenip hayranlık duyduğu tarihsel kişilikler ile onlardan bazılarını "idol" olarak görmesi arasındaki farkı anlatmayı denedim.

Tarihte derin izler bırakan, özellikle de insanlığın tarihsel gelişim sürecinde ön açıcı olumlu roller oynayan tarihsel kişiliklerin hepsi –eşit ölçülerde olmasa da– saygıya değerdi. Onların düşünce ve eylemlerinden etkilenmemek, bazılarına hayran olmamak mümkün değildi. Bu bağlamda, teorimizin kurucu önderleri olarak Marx ve Lenin de olağanüstü kişiliklerdi. Kendilerini insanlığın kurtuluşuna ve devrim davasına adayışlarından hayatla ve mücadeleyle ilişki kuruş tarzlarına kadar birçok konuda örnek almamız gereken esinleyicilerdi.

"İdol" ise –en azından bana göre– daha farklı, hayranlık ölçüsünde etkilenmenin ötesinde örnek alma, benzemeye çalışma gibi bir boyuta sahipti.

Kabaca bu cevabım üzerine doğal olarak bu kez, "Peki, neden Robespierre ve Engels? Hangi yönleriyle seni bu kadar etkilediler?" sorusu geldi. Robespierre'in "ilkelerine olan bağlılığı", Engels'in ise "mütevazılığı" ile beni çok etkilediğini söyledim. Engels'in kaleme aldığı kitap ve makalelerin yanı sıra Marx'ın görüşlerini olgunlaştırıp derinleştirme süreçlerindeki rolüyle de Marksizmin oluşumuna katkı sağlamışken kendisini "ikinci keman" olarak tanımlamasını, sadece müthiş bir tevazu örneği değil, kendisini başkalarıyla oluşturduğu bir bütünün parçası olarak anlamlı bulan komünist birey tipinin somut örneği olarak gördüğümün altını çizerek bağladım sözümü.

Robespierre ise tam bir ilke adamıdır. İnandığı ilkeleri asla eğip bükmez, ucunda ölüm dahi olsa gereği ne ise onu yapar. Sonunda giyotine de bu yüzden gitmiştir zaten. Robespierre'i aşağılayıp tarihten silme yarışına çıkan burjuvazi ve gerici tarihçiler, onu bu nedenle sevmez, hatta nefret eder. Onu Danton'la karşılaştırıp, "Danton ne kadar anlayışlı ve esnek ise, Robespierre onun tam zıddıdır, çok katı ve sekterdir," yargısında bulunurlar. Kısa fakat etkileyici bir Robespierre tablosunu Victor Hugo çizer *1793 Devrimi*'nde: "Amaçları ve inandığı değerler söz konusu olunca, gözü kimseyi görmez, yayından fırlamış bir ok gibi dosdoğru hedefine giderdi," şeklinde tanımlar onu. Robespierre'i de bu yönüyle kendime örnek aldığımı belirttim.

Söylediklerimi ne kadar anladı bilemiyorum ama not ettiğini hatırlıyorum.

Geçmiş Bize Ne Anlatır?

Çocukluğum çok mutlu ve hareketli geçti. İlerleyen yıllarda geri dönüp baktığım zaman, yapamadığım için hayıflandığım "keşke"lerim olmadı. Bunun hem karakterimin oluşumunda hem de sosyalizme yönelişimde çok önemli bir rolünün olduğunu düşünüyorum.

Tabii ki ailem sağladı bana bu olanağı. Bize öyle bir ortam yarattılar ki, bir yandan anne ve baba otoritesinden korkar, daha doğrusu çekinir ama diğer yandan müthiş bir özgürlük duygusu ve özgüvenle hareket ederdik. Hiçbirimiz, hiçbir zaman, çıtkırıldım birer "apartman çocuğu" olmadık mesela. Özellikle ben, tam bir sokak çocuğuydum. Kabına sığmaz, haşarı bir tiptim. İnşaatlarda oynarken ayağıma paslı kalıp çivilerinin batmasından, merdivenden yaptığımız kızakla kayarken bir kamyonun altına girmeye kadar başıma gelmedik kalmadı. Futbol, misket ya da kayısı çekirdeği oynarken karıştığım kavgaların, yediğim dayakların haddi hesabı yoktu. Anneannem Konya Seydişehir ya da İzmir Seydiköy'deki akrabalarına her yıl dağlardan özel otlar toplatır, bunlardan değişik ilaçlar yapardı. Ürettiği ilaçlardan biri de özellikle yaralara iyi gelen kantaron yağıydı. Her yıl beş şişe kantaron yapmışsa, bunun en az bir şişesi benim yaralanmalarıma giderdi.

Anneannem, 1912 Balkan Savaşı sırasında Anadolu'ya göç etmek zorunda kalan Bulgar göçmeni bir Pomak'tı. Adını taşıdığım dedem de öyle. Dedemi hiç görmedim ama anlatılanlara

bakılırsa lider özellikleri yanında hayatı kafasına göre yaşayan gururuna düşkün biriymiş. Anneannem ise müthiş bir kadındı. Savaş ve sürgün acıları dışında varlığı da yoksulluğu da görüp yaşamış, hem tarlalarda hem de Tekel'in yaprak bakım fabrikalarında uzun yıllar tütün işçiliği yapmış emekçi biriydi. Bizim evi o çekip çevirirdi; hepimizin kişiliğinin oluşumunda çok belirleyici bir rolü oldu. Yaşasaydı onun kesinlikle çok kararlı bir sosyalist olacağını düşündüm hep.

Anneannem, bağnaz olmayan, namazında niyazında bir Müslümandı. Namazını bitirdikten sonra ettiği duayı bazen sesli okurdu. Bu sırada dile getirdiği iki dilek çok dikkatimi çekerdi. Bunlardan biri, ampulü bulan Edison'un ruhuna Fatiha okumasıydı. "Edison gavur değil mi? Sen niye onun ruhuna Fatiha okuyorsun?" diye sorduğumda, odada yanan ampulü gösterip, "Oğlum, bu ışığı bize o getirdi. O olmasaydı şimdi ne yapardık," yanıtını verdi. Diğeri ise, "Allahım bana düşman verme, verecek olursan da bari mert olanını ver," dileğiydi. Buna da, "Düşmanın merdi mi olurmuş?" diyerek şaşkınlığımı belirtmiştim. Nasıl açıklayacağını bilemediğinden, "Sen şimdi küçüksün. Hele biraz büyü, o zaman anlarsın ne demek olduğunu," şeklinde yanıtlamıştı. Ne kadar haklı olduğunu hakikaten büyüyünce anladım. Özellikle de siyasi yaşamımda, kuyruk acıları nedeniyle "düşman" kesilenlerin ne denli düşkünleşip hangi yöntemlere tenezzül ettiklerini her gördüğümde anneannemin bu duası geldi aklıma.

Anneannemin belli prensipleri vardı, bunları bizlere de aşıladı. İsraftan nefret ederdi örneğin. Zaten evde para sıkıntısı çekilirdi. Beş kardeş, kalp hastası olan anneannem ve annem, babamın tek maaşına bakardık. Babam subaydı o zamanlar. Maaşına ek olarak 3-5 kuruş daha fazla harcırah alabilmek için ayın büyük bölümünü evden uzakta, teftişlerde geçirirdi. Onun yokluğunda –gerçi o varken de– evdeki en büyük otorite anneannemdi.

Malum, Konya'nın kışları soğuk olur. Fazla kömür harcanmaması için evde tek odada soba yanardı; hepimiz o odada yaşar, ders çalışır, geceleri de yer yataklarında yan yana yatardık. Anneannem hem sobaya hem de oda kapısına en yakın yerde yatardı. Sabah gün doğarken kalkıp önce geceden her tarafı kapatılarak ılınmaya bırakılmış sobanın ateşini harlar, sonra küllerin döküldüğü alt gözüne hepimize birer tane düşecek şekilde patates ve soğan gömerdi. Çok geçmeden hepimiz uyanır, yüzümüzü yıkayıp döndükten sonra yatakta oturma pozisyonu alırdık. Önce kan yaptığı söylenerek önümüze birer avuç kırık sarı leblebi ve kuru siyah üzüm konurdu. Arkasından sobanın küllerine gömülmüş sıcak patates ve soğanların dağıtımına gelirdi sıra. Sıcak tatlı soğanın cücüğünü hüp diye çekmek büyük keyifti hepimiz için. Sonra herkes derslerine çalışır ya da bir biçimde oyalanır, okullarımıza gitme saati yaklaşınca yatakların toplandığı aynı odada yer sofrasında kahvaltıya oturulurdu. Aşırıya kaçmamak kaydıyla evde üretilen reçel ya da salça gibi yiyeceklerde bir kısıtlama yoktu ama çarşıdan satın alınan zeytin, peynir gibiler sayıyla ya da dilimle dağıtılırdı. Ablamlara da aynı sayıyla mı verilirdi hatırlamıyorum ama benim istihkakım beş zeytindi. Bazen ağzımda şöyle bir çevirip çıkardığım zeytin çekirdeklerine bakan anneannem, "Oğlum, bu yaptığın israf. O çekirdeğin üzerinde hâlâ zeytin var," diye uyarırdı. O çekirdeği tekrar ağzıma atar ve iyice sıyırırdım.

İsterse ucuz margarin sürülüp üzerine şeker ekilmiş basit bir yağlı ekmek dilimi olsun, elimizde yiyecekle sokağa çıkmamıza izin verilmezdi. "Oğlum, alan var alamayan var, arkadaşların imrenir," denirdi. Ya da biz ne yiyorsak birlikte oynadığımız arkadaşlarımız da kapıya çağrılır ve aynısı onlara da verilirdi. Annem bu geleneği 12 Eylül yıllarında ziyaretime geldiği zamanlarda da sürdürdü. Ablam ya da ağabeyim, isterlerse benden ayrı hücre ya da koğuşlarda olsunlar, zaten her ziya-

rette bizim komünün tamamını gözetir, ayrıca yoldaşlardan kim neyi çok seviyorsa onlar için özel olarak o yiyecekleri de getirirlerdi. Anneminki ise başka tür bir "eşitlikçi"likti. Hangi cezaevinde olursam olayım ailesinin arayıp sormadığını ya da ziyaretine gelemediğini öğrendiği bütün devrimcilere hem düzenli mektup yazar (daha doğrusu yazdırırdı, çünkü beni aramak için kim bilir kaçıncı kez evi basan polislerle babam arasında yaşanan tartışmanın karşılıklı silah çekme noktasına gelmesi üzerine yaşadığı ani tansiyon yükselmesinden henüz yeni ameliyat olduğu gözleri de etkilendiği için 1982 yılında görme yetisini kaybetmişti) hem de bana ne getiriyor ya da gönderiyorsa onlara da getirir ya da yollatırdı. Örneğin, Antep Özel Tip'te kalırken Kaçar (Mustafa Kaçaroğlu) ve Aydın (Çubukçu) da arkamızdaki bloklarda kalırdı. Annem her gelişinde, ilk hal hatır sorma faslından sonra, "Eh, ben bir de Mustafa'yla Aydın'ı göreyim," diye kurtlanır, kendince "herkesin ziyaretçisi gelirken onlar daha fazla yalnız kalmasınlar" düşüncesiyle bir an önce yanlarına gidip paketlerini teslim etmek için sabırsızlanırdı. Zaman zaman kızardım kendisine, "Ne bu acele yahu? Dur bakalım daha yeni geldin, doğru dürüst iki çift laf etmedik. Ayrıca onlara gelen giden yok mu sanıyorsun? İkisinin de başı kim bilir ne kadar kalabalıktır şimdi," diye söylenirdim, çoğu kez dinlemezdi.

Çocukluğum sırasında gündelik görevlerimden biri de komşulara yiyecek taşımak ya da yardıma gitmekti. Konya'daki hatırladığım ilk evimiz bahçe içinde iki katlı bir evdi. Bahçenin bir köşesinde de kümesimiz vardı ve her sabah yumurtaları toplamak benim işimdi. Eski bir çinko süzgecin içine doldurduğum yumurtaları kümes kapısında anneanneme teslim ettikten sonra komşulardan kime ne kadar yumurta götürüleceğinin belirlenmesi faslı başlardı. Karşımızdaki evde oturan Kürtlerin gelini Kibar hamile olduğu için onlara en az beş yumurta ayrılırdı. Sokağın başındaki evde oturan dul Zehra

Hanım yalnız ve hasta olduğu için onun payı üçtü. Bizim evde börek ya da özel bir yemek pişirildiği zaman, ihtiyacı olduğu düşünülen komşulara dağıtmak yine benim görevimdi. Anneannemin ölümünden sonra, Ankara yıllarında da sürdü bizim ailede bu gelenek. Lise hatta üniversite yıllarımda bile ben ya da kız kardeşim genellikle yalnız yaşayan yaşlı komşulara yemek taşıdık.

Konya'daki ilk evimiz, karşılıklı toplam on-on iki evin bulunduğu çıkmaz bir sokaktaydı. 1950'lerin sonu-'60'ların başında o koca sokakta tek radyo bizim evdeki transistörlü Philips'ti. Cuma sabahları saat 07.00'da Ankara Radyosu Kuran-ı Kerim ve Türkçe mealini yayınlardı. Hava çok soğuk ya da yağmurlu değilse, radyo evin ikinci katındaki misafir odasının penceresine çıkarılır ve sesi sonuna kadar açılırdı. Mahalledeki bütün komşular da kapılarının önlerine çıkar, kadınlar başlarını tülbentleriyle örter, yayın huşu içinde dinlenir, bittiğinde hep birlikte şükür duası yapıldıktan sonra herkes evine çekilirdi. Babam o sıralar muvazzaf olduğu halde lojmanlarda oturmazdık. Sivillerin zaten giremediği, subay-astsubay ayrımının da katı olduğu orduevine de çok nadir günlerde giderdik. Annem de babam da, halktan soyutlanmış subay lojmanlarında geçerli olan hiyerarşik kurallardan ve subay ailelerine tanınan ayrıcalıklarından nefret ederlerdi. Onun için biz hep halkın arasında, çoğunluğu dar gelirli ailelerin oturduğu mütevazı semtlerde oturduk.

O yılların Konya'sında yaz aylarında arkadaşlarımı sokakta pek göremezdim. Hangisinin kapısını çalsam annesinden "Hoca'ya gitti," yanıtını alırdım. Bütün çocuklar adeta zorunluymuş gibi Kur'an kursuna giderlerdi. Sokakta oynayacak kimse bulamayınca bizimkilere, "Ben de hocaya gideceğim," dedim. "Sen bilirsin," dediler. Böylece bana da Cüz alındı, eski okul önlüklerinden bir cüz torbası dikildi. İlk ya da ikinci yaz

sonunda Cüz'ü hatmetmiş, alfabeyi sökmüş, bütün namaz dualarını ezberlemiş, artık Kur'an okumaya geçmiştim. Bunun nişanesi olarak özel olarak işlenmiş dantelli bir Kur'an kılıfı ve dantelli bir takke hediye etti komşular ya da anneannem.

1961 ya da '62 yazıydı. O yıl ağabeyim de gelmeye başlamıştı hocaya. Annem pazardan ikimize de üstünde roket resmi olan fanilalar almış. Ağabeyim de o gün o fanilayı giyip gelmiş kursa. Tam hepimiz öne arkaya sallanarak önümüzdeki rahlelere koyduğumuz "kitap"larımızı okuyorduk ki, Hoca'nın gürlemesi duyuldu, "Üstünde resim olan o gavur icadıyla camiye gelinir mi!" diye höykürdükten sonra ağabeyime tokadı patlattı. Herkesin içinde gururu kırılan ağabeyim, önündeki Cüz'ü kılıfına koyarak kapıya yöneldi, arkasından ben de çıktım. Ankara'ya taşındıktan sonra, bu kez Samur Sokak'taki arkadaşlarımla Kurtuluş Camii'ndeki Kur'an kursuna gitmeye niyetlendik. Ahmet Şahin diye adı daha o zamanlardan duyulmaya başlayan ve '60'ların sonlarına doğru dinci gericiliğin sembol isimlerinden biri haline gelen bir softaydı baş imamı. Hani "içinin karası dışına vurmuş" denir ya, tam öyleydi. O ne kadar itici ve karanlık bir çehreye sahipse, Ali Hoca diye tanınan yardımcılarından biri de bir o kadar güleryüzlü ve sevimliydi. Biz Ali Hoca'nın öğrencisi olduk; hem sesi güzel, hem de tilâveti etkileyiciydi. Bir gün hepimizi mest eden bir dua okumasından sonra, kursa beraber gittiğim arkadaşlarımdan Köse, "Hocam, sesiniz ne kadar güzel. Siz niye kaset doldurmuyorsunuz?" demez mi! Ankara'daki Kur'an kursu maceram da böyle noktalandı. İşin ilginci, sakalları bizlerden çok önce çıktığı için Köse dediğimiz Osman ileri görüşlü bir öneride bulunmuş meğer. Yıllar sonra, Ali Hoca'nın Ankara'da mevlitlerin aranan hocası haline geldiğini, bu arada kasetlerinin de kapış kapış satıldığını duydum. Dinle ilişkim, Ramazanlarda aksatmadan oruç tutma, bayram namazlarını kaçırmama, okulla çakışmıyorsa Cuma namazlarına gitme sınırları içinde kalsa da lise sona kadar sürdü.

Hepimize önce anneannemin kazandırdığı, sonraları annemin ve babamın da zaman zaman hatırlattığı alışkanlıklarımızdan biri de özellikle yaşlıların, hamile kadınların ve çocukların yardımına koşmaktı. Mahallemizdeki yaşlı komşulardan herhangi birini sokağın köşesinde elinde file ya da ağır bir şey taşırken gördüğümüzde, her ne yapıyor olursak olalım bırakıp yardımına koşmak, elindekini alıp kapısına kadar taşımak, bizim için ekmek yiyip su içmek kadar doğal bir davranıştı. Bu alışkanlık içime öyle bir işlemiş ki, kapitalist bireycilik ve bananeciliğin doğallaştığı Avrupa kentlerinde bugün bile beni dürtüyor. Özellikle de metro, tramvay ya da trenlere binip-inerken bebek arabası iten kadınlar ya da güç yürüyen yaşlıları fark ettiğimde yaşadığım sırt ağrılarına ve kalp sorununa rağmen görmezden gelemiyorum.

Annem, çocukluğumuzdan itibaren ağabeyimle bana ev işleri yaptırırdı. "Öğrenin bunları! İleride evleneceğiniz kadınlar rahat etsin," diye açıklardı bunun gerekçesini. Özellikle bayram temizlikleri sırasında yerleri ve kapıları silmek, lavaboları ovmak bizim işimizdi. İlerleyen yıllarda ütü yapmayı, bulaşık yıkamayı, cam silmeyi, gerekli malzemeleri ucuza alıp evdeki bütün ayakkabıları boyamayı vs. de ekledim bunlara. Annemin verdiği bu eğitimin hakkını ağabeyim de ben de sanırım fazlasıyla verdik.

Babam Konya'nın en gerici ilçelerinden biri olan Beyşehir'e bağlı, tutucu mu tutucu bir nahiyede doğup büyümüş. Doğanbey, Fethullah Gülen'in daha 1970'lerin başında taban bulup örgütlendiği bir yerdi. Öyle ki, günde beş vakit kılmasa da Cuma'ları kaçırmayan, her Ramazan orucunu tutup Teravih namazlarını kılan, fitre-zekatını aksatmayan, yani İslam dininin temel gereklerinin çoğunu yerine getirme çabası içindeki olağan bir Müslümana bile "imanı zayıf" gözüyle bakılırdı. Öz be öz halam dahi, elimi tutup beni yanaklarımdan öpebilmek

için önce eniştemden "destur" alırdı. Nüfus kaydım hâlâ orada olduğundan askerlik işlemlerimi hale yola koymak için her tahliye sonrası en az üç-dört kez köye gidip gelmek zorunda kalırdım. Bu seyahatleri hep, küçük ablam ve eşinin şirketine ait, şoförüyle birlikte bana tahsis ettikleri bir arabayla yapardım. 1991'deki tahliyemden sonra birkaç kez birlikte gidip geldiğim genç bir şoför çok isabetli bir tespitte bulunmuştu Doğanbey hakkında. "Konya-Antalya yolundan 7 km içeride ama insan o köydeki yaşamı ve insanları görünce o sapaktan sonra 7 km değil de 700 sene geriye gitmiş gibi oluyor."

Bugüne kadar askerlik yapmadım. "Asker kaçağı" konumuna düştüğüm için her cezaevi çıkışında başıma dert oluyordu bu takıntı. '91'deki tahliyem sonrası babam ve başkaları, "rahat bir yere düşmemi sağlayacakları 28 günlük temel eğitim sonrası çürük raporu ya da uzun süreli hava değişimi almamı sağlayarak bu dertten kurtulmamı" önerdiler. Bütün bu teklifleri her seferinde tereddütsüz reddettim. "Bunun benim için bir ilke meselesi olduğunu, hele 12 Eylül'de tanık olup yaşadıklarımdan sonra o üniformayı 5 dakikalığına bile giymeyi zül gördüğümü," dile getirince ailem de saygıyla karşıladı bu kararımı. Fakat 2001'deki tahliyem sırasında çok katı bir biçimde çıktı bu sorun yine karşıma. Dosyama, "tahliyesi halinde mevcutlu olarak en yakın askerlik şubesine teslim edilmem" kaydı işlenmiş. Bu kez öncekiler kadar kolay yırtamayacağım ortadaydı. Çeşitli maceralardan sonra, "sorunu gidip kendi şubemde çözmem" koşuluyla güç bela üç günlük bir zaman kazandım. Dertlerimin çözümünde her zaman yanımda olan ve bu yüzden "küçük annem" dediğim Serpil ablam ve şirketten bir şoförle Beyşehir'e gittik.

Beyşehir Askerlik Şubesi, ilçenin yüksek bir tepesinde, kenti, gölü ve karşı kıyıları tepeden gören eski bir Ermeni konağındaydı. Giriş katta, dört duvarı da tabandan tavana kadar ince

pembe dosyalarla dolu büyükçe bir salona yönlendirdi bizi kapıdaki nöbetçi asker. Çalışan altı-yedi kişiden bankoya en yakın masada oturan memur, kafasını önündeki kâğıtlardan kaldırmadan adımı ve ne istediğimi sordu. Adımı söyler söylemez salondaki bütün daktilolar sustu ve bakışlar pür dikkat bana çevrildi. Konuştuğum memur, ilk şaşkınlığını attıktan sonra yerinden kalkıp arka taraflardaki çelik bir dolaba gitti ve oradan koca bir klasör alarak geri döndü. Köylere göre düzenlenmiş raflardaki pembe dosyalar incecikken, kaçak durumuna düştüğüm 1976'dan beri yapılan yazışmalarla dolu olan benimki koca bir klasör haline gelmişti. Böylece bakışların bir nedeni anlaşıldı. Diğerini de gide gele ahbap olduğumuz o memur söyledi: "Abi ben seni Hizbullahçı falan sanıyordum. Doğanbey'den bir solcunun çıkacağı kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi..."

Böyle tutucu bir yerde doğup büyüyen babam, üstüne üstlük, henüz çocuk sayılabilecek bir yaşta idari bakımdan nahiye statüsündeki o köyden çıkıp o zamanlar İstanbul-Topkapı'daki Maltepe Askeri Lisesi'ne, ardından da Harp Okulu'na gitmiş. Yani 1930'lu yılların ortamında, katı mı katı bir askeri eğitim almış. Bu koşullarda şekillenmiş biri olarak evde de darkafalı, hoşgörüsüz, otoriter biri olabilecekken, tam tersine, okumayı ve yeni şeyler öğrenmeyi seven, aydınlık fikirli, en önemlisi annemle ve bizimle ilişkilerinde müthiş demokrat biriydi. Kardeşlerim gibi benim de çok doğalmış gibi sosyalizmi benimsememizde evdeki ortamın ve aile ilişkilerimizin tayin edici bir rolü oldu. Örneğin, aileyi ilgilendiren hemen her konu genellikle hep birlikte olduğumuz oturma odasında konuşulur, kime ne alınacağına, kimin ihtiyaçlarına öncelik verileceğine bu "aile meclisi" toplantılarında karar verilir, konu komşu dedikoduları da beraber yapılır, siyasi konular da bu odada tartışılırdı. Ankara Radyosu'nda o zamanlar akşam 19.00'da yayınlanan "7 ajansı" hep birlikte dinlenirdi. Pazartesi geceleri

21.00'da yayınlanan "Radyo Tiyatrosu" ya da Pazar sabahları 10.00'dan itibaren yayınlanan eğlence programı da öyle. Cumartesi 13.30 gibi yayınlanan "Şimdiki Aklım Olsaydı" adındaki anı anlatımı-canlandırmayla Türk Sanat Müziği programları annemle ortak zevklerimizdendi, babam ise Orhan Boran'ın Yuki'siyle Celal Şahin'in akordeon eşliğinde söylediği şarkılara, bir de tangolara bayılırdı.

Siyaset, ailenin ortak ilgi alanlarından biriydi. Eve her zaman en az iki, bazen üç gazete alınırdı; *Cumhuriyet* hiç değişmezdi, yanında ya *Akşam* ve *Milliyet* olurdu ya da 1970 sonrasında *Yeni Ortam*. Gazetelere ek olarak bizim için iyi olduğu düşünülen ya da ilgimizi çeken *Doğan Kardeş*, *Hayvanlar Ansiklopedisi*, babamın 1950'lerin başlarında abone olduğu ve başlangıçta adı "İnönü Ansiklopedisi" olan ama DP iktidara geldikten bir süre sonra değiştirilen *Türk Ansiklopedisi*, *Akbaba* gibi dergiler dışında, kızlar istediği için *Resimli Roman* ve *Fotoroman*, benim için de *Fotospor* alınırdı. Gazete dağıtımcımız Ramazan, bizim ailenin okuma merakını bildiği için, moda dergileri dahil yeni çıkan her yayını kapımızın altından atardı; eğer beğenmişsek abone olurduk, kimsenin ilgisini çekmemişse ertesi gün iade ederdik. Ayrıca kim hangi kitabı almak istiyorsa alınırdı. Mesela büyük ablam, Türk ve dünya edebiyatının hemen bütün klasikleriyle her birini özenle kaplayıp sırtlarına yapıştırdığı küçük mavi etiketlere isimlerini yazdığı Varlık Yayınları'nın bütün kitaplarını içeren çok zengin bir kütüphaneye sahipti. Tabii ondan kitap alabilmek için, kitapları kirli ellerle okumayacağıma, sayfaları parmaklarımı tükürükleyerek çevirmeyeceğime, kaldığım yeri işaretlemek için sayfaları kıvırmayacağıma ve kitabı hamur gibi yoğurarak okumayacağıma dair kesin söz vermem gerekiyordu.

Siyasi konularda beslenme kaynaklarımızdan biri de radyoydu. 27 Mayıs darbesini izleyen aylarda Ankara Radyosu, her

akşam saat 21.00'da Yassıada Duruşmaları'nı yayınlardı. Daha doğrusu, bugün yandaş medyanın yaptığına benzer şekilde, tutuklu DP yöneticilerine yönelik hakaret ve iftiralarla bezeli yorumlar eşliğinde o günkü duruşmada yaşananların özetlerini, yargılananların ifade ya da savunmalarından kimi bölümleri kendi seslerinden yayınlardı. Konya'daki evin oturma odasında ailece toplanır, çıt çıkarmadan dinlerdik. Arada bir küfretme ya da kısa yorum ayrıcalığına sadece babam sahipti. Seçimler öncesi parti sözcülerinin radyo konuşmaları, Meclis'te bütçe görüşmeleri ya da güvenoyu gibi önemli siyasal olaylar sırasında Meclis'ten naklen yayın söz konusu olduğunda yapılan konuşmaları adeta soluk almadan dinlerdik. Hele bir de, o zamanlar CHP'nin en parlak hatipleri olan Turhan Feyzioğlu, Coşkun Kırca, Emin Paksüt falan kürsüye çıkmış ve AP sözcülerine cevap verirken lafı gediğine oturtmuşlarsa zevkten dört köşe olurduk. CHP'yi tutmak, İsmet Paşa hayranı olmak, ajansları kaçırmadan dinlemek, o çocuk aklıma göre "yetişkin" olmanın doğal gerekleriydi. AP'yi tutan, İsmet Paşa'ya düşman olan, hele hele radyo haberlerini umursamayan bir insan düşünemiyordum. 1968'ten itibaren her yaz gidip geldiğimiz İzmir'deki anne ve babalar gözüme bu yüzden uzaydan gelmiş yaratıklar gibi görünmüşlerdi. İstanbul Belediyesi'nde bandocu Fuat Bey'in, yazlık evimizin olduğu köy kahvesinde, ajans okunurken kâğıt oyununa ara vereceği yerde kahveci Osman'dan radyoyu kapatmasını istediğini görünce şaşkınlıktan neredeyse küçük dilimi yutacaktım.

1962 Ağustos'unda babamın tayini Ankara'ya çıktı. Oturma odasındaki aile meclisi sohbetlerinin konusu artık Ankara'ydı. Babam banka kredisiyle satın alınan yeni evimizi ve yaşayacağımız Kurtuluş semtini anlatırken biz çocuklar, başkente gidecek olmanın heyecanıyla Konya'dan, komşularımız, arkadaşlarımız ve sevdiğimiz öğretmenlerimizden ayrılacak olmanın hüznünün iç içe geçtiği garip bir ruh hali içindeydik. Herkes

Ankara'da "ilk önce" ne yapacağına dair hayaller kuruyordu; ben Meclis binasıyla Anıtkabir'i görmek istiyordum.

Konya'dayken hem çok haşarı hem de küfürbaz bir tiptim. Sadece annem ve babam değil, ablalarım da, "Ankara Konya'ya benzemez, orası başkent. Bu küfürbazlığı orada da sürdürecek olursan ne kimse seninle arkadaş olur ne de komşularımız bizi benimser. Aklını başına topla, terbiyeli bir çocuk gibi davran orada," diye başımın etini yiyorlardı. Annemin ve kızların korkutmalarını fazla umursamazdım belki ama babam da bu koroya katılıp, "Oğlum, bu huyunu değiştirmezsen bu benim sicilimi de etkiler, 'çocuğuna bile terbiye verememiş, askeri nasıl eğitip kumanda etsin' diye düşünürler," deyince bende şafak attı. "Ya kendimi tutamaz, ağzımdan bir küfür kaçarsa..." korkusuyla geldim Ankara'ya.

İlkokul ikinci sınıfa yeni başlamıştım. İlk günler çekine çekine sokağa çıkıyordum. Ama hem çelik-çomak, misket, kuka gibi oyunlardaki ustalığım hem de iyi futbol oynadığım için kısa sürede kaynaştım aynı sokakta oturduğumuz yaşıtlarımla. Okulda da işler yolunda gidiyordu. Cumhuriyet çizeri Musa Kart'la aynı sınıfta, aynı kümedeydik. Onun da Konyalı oluşu özel bir yakınlık sağlamıştı aramızda. Okul neyse de mahallede herkese "canım kardeşim" muhabbeti gösteriyordum. Oyun oynarken muhatap olduğum açık haksızlıklar karşısında bile, "ama böyle de olmaz ki..." kibarlığının ötesine geçmemek için dişimi sıkıyordum. Fakat bir gün sigortalarım attı. Ertan isminde, babası petrol işiyle uğraşan, hali vakti görece yerinde, şımarık mı şımarık bir çocuk vardı. Oyunlarda sürekli mızıkçılık yapar, kendini dayatırdı. Bir gün maç yaparken, yediği çalımı hazmedemeyerek fena bir tekme attı arkamdan. Hem canım çok yandı hem de atabileceğim golü kaçırdım. O öfkeyle öyle bir patladım ki, yakası açılmadık hangi küfürleri peş peşe nasıl sıraladıysam, sadece Ertan değil diğer çocuklar

da bir an donup kaldılar. O güne dek, "taşradan gelmiş bir muhallebi bebesi" gözüyle baktıkları Selim'in gerçekte nasıl biri olduğunu o gün anladılar.

Ortaokulu da liseyi de Kurtuluş Lisesi'nde okudum. Beden eğitimi ve resim gibi yeteneksiz olduğum iki ders dışında başarılı bir öğrenciydim. Okul yıllarımda, bandoculuktan basketbola, okul korosunda şarkı söylemek ve folklor oynamaktan izciliğe kadar boyamadığım boya kalmadı.

Nasıl bir çocukluk ve gençlik dönemi yaşadığımı, kişiliğimin ve siyasal kimliğimin oluşum süreci ve arka planına biraz olsun ışık tutma amacıyla anlatıyorum. Her şeyin sürekli değişim halinde olduğu gerçeğinin bilincine varmış Marksistler için önemli olan dünden çok bugün ve gelecektir kuşkusuz. Fakat bu diyalektik yaklaşım, dünün hiçbir önem taşımadığı anlamına gelmez. Geleceğin tohumları bir yönüyle nasıl bugünün bağrında filizlenip olgunlaşıyorsa, bugünün neden ve nasıl böyle şekillendiğinin ipuçları da geçmişte aranmalıdır. İbn-i Haldun'un *Mukaddime*'de dediği gibi, "*Geçmişler geleceğe, suyun suya benzemesinden daha çok benzer.*"

Sınıfla Tanışma

'91 yılının yaz aylarında, "Özal reformları" etiketiyle pazarlanan neoliberal sömürü politikalarının gemi azıya aldığı dönemde, İstanbul Paşabahçe fabrikalarında çalışan 584 işçi, "teknoloji yenilenmesi" gerekçesiyle sokağa atıldılar. Direnişçi bir tarihe sahip olan cam işçileri, sermayenin bu saldırısına, geleneklerine uygun olarak anında direnişe geçerek yanıt verdi. 1966 ve 1980 grevlerinde olduğu gibi Paşabahçe semti yine güçlü bir direniş odağına dönüştü. Paşabahçe esnafı da kepenk kapatıp gıda ve para yardımında bulunarak işçilerin yanında yer aldı. Paşabahçe sırtları ve Beykoz taraflarında oturan işçi aileleri ve semt halkı, her akşam fabrikaya yürüyerek işçilere omuz verdiler. 21 gün süren direnişin 20. gününde, işçiler, aileleri ve çevre semtlerin halkı, vapurla Beşiktaş'a geçerek Balmumcu'daki Şişecam Genel Müdürlüğü önüne yürüdüler. Direniş sonunda Paşabahçe yönetimi geri adım attı, tam bir zafer olmasa da işçilerin lehine bir sonuçla noktalandı eylem.

12 Eylül döneminde yedi buçuk yıl kaldığım cezaevinden Nisan ayında çıkmıştım. 1991 Mayıs'ında yaptığımız TİKB 3. Konferansı'nda yeniden MK'ya (Merkez Komite) seçilmiştim. Dışarıda olan diğer MK üyesi cezaevi firarisi olduğu için, gençlik ve merkez büro gibi takip gelme olasılığı yüksek alanlarla ilişkileri ben yürütüyordum. Her iki alandaki güçlerimizi de grevle ilişkilenme ve desteğe yönlendirdik. Büro ve gençlik yanında semtlerden kimi kadrolarımız da karma ekipler halinde nöbetleşe olarak geceleri de fabrika önünde yatıp kalkıyor,

işçiler ve aileleriyle ilişkilerini geliştirmeye çalışıyorlardı. Fakat özellikle gençliktekiler, hemen her konuda, özellikle sınıf çalışması alanında doğal olarak oldukça deneyimsizdiler. Sınıfı sadece örgüt yayınları ve Marksist klasiklerle romanlardan "tanıyorlardı."

Balmumcu yürüyüşünde sorumluluk verdiğimiz, Boğaziçi Üniversitesi öğrencisi iki genç yoldaşla, eylemin ertesi günü buluştuk. Direniş dönemindeki buluşmalarımız sırasında sergiledikleri coşku ve heyecan yoktu üzerlerinde bu kez. Konuşmaya başlayınca mesele anlaşıldı: Büyük bir heyecanla, üzerinde "Kurtuluş Devrimde, Kurtuluş Sosyalizmde" yazılı bir pankart ve değişik sloganların yer aldığı dövizler hazırlamışlar. Epey de kalabalık gitmişler fabrika önüne fakat ilk şoku orada yaşamışlar. Grevi yöneten Kristal-İş yöneticileri, "sendikanın hazırlattığı pankart ve dövizler dışında başka hiçbir pankart ve döviz taşınmasına izin vermeyeceklerini" biraz tehditkâr bir dille söylemişler. İkinci dalga, Beşiktaş iskelesinden Balmumcu'ya doğru yürümeye başladıklarında gelmiş: Sendika ağalığını hedef alan sloganlar atmaya kalkınca. Sendikanın görevlendirdiği işçiler anında yanlarında bitmiş: "Siz kimsiniz, amacınız ne, eylemi provoke etmeye mi geldiniz..." sorgulamasının ardından, "ayaklarını denk almalarını, bir yanlış daha yaparlarsa sopayı yiyip yürüyüş kolundan atılacaklarını" hatırlatarak grubu gözetlemeye başlamışlar.

İşçilerin bu tepkisini akılları hâlâ almıyordu. "Biz yanlış bir şey yapmadık ki, işçilere devrimci bir perspektif kazandırmayı amaçladık. Üstelik çoğu, bizi günlerdir direniş alanında görüp tanıdıkları halde düşman gibi davrandılar..." diye serzenişte bulundular.

Kendiliğinden bilinç, onu sarsmanın zorluğu, sınıf çalışmasında sabırlı olmanın önemi, yılların ürünü alışkanlıklar ve

geleneklerin gücü vs. üzerine teorik soyutlamalar yeterli olmayınca, "Siz şu an otuz iki yıl arkamdan geliyorsunuz. Dün yaşadığınız olayın bir benzerini, hatta daha beterini, ben sizden de genç bir devrimciyken yaşadım," diyerek onlara politik kimliğimle sınıfla tanışma dönemimden iki anımı anlattım.

Sanıyorum 1970 Nisan sonu-Mayıs başıydı. Sıcak mı sıcak bir havada, EGO işçilerinin direnişe geçtikleri haberi geldi. '68 sonrası şekillenen diğer devrimci çevrelerden belirgin bir farklılık olarak biz, o yıllarda da işçi sınıfı içinde çalışmayı esas alan bir sosyalistlik ve devrim anlayışına sahiptik. Direnişçi işçilerle bağ kurma umuduyla beş-altı kişi yola koyulduk. Ankara Belediyesi'nin otobüs garajı o zamanlar Yenimahalle yolundaydı. O sıcakta zor bela vardık EGO garajına. Etrafına otobüslerin park edildiği alanın girişe yakın bölümünde altmış kadar işçi öbekler halinde toplanmış sohbet ediyordu. Bizi görünce hepsi merakla süzdüler önce, verdiğimiz selamı da aldılar. Bundan cesaretlenerek park yeri girişindeki inip kalkan bariyeri aşıp bahçeye girdik. Pos bıyıklı, ense kulak yerinde biri alaycı bir edayla, "Hayrola gençler, bu sıcakta ne arıyonuz burda?" diye sordu. Nejat (Arun) yumuşak bir sesle, "Bizler devrimciyiz, Dev-Gençliyiz, duyduk ki sizler hakkınızı arıyormuşsunuz, biz de size destek olmaya geldik," gibisinden bir şeyler söyledi. Pos bıyıklı, bu kez saklamadığı düşmanca bir sesle, "Size ne bizim ne yaptığımızdan? Hem kim çağırdı sizi buraya?" deyip bize doğru hareketlendi. Biz, "Dayı, hele bir dur, siz bizi yanlış anladınız" falan demeye çalışırken pala bıyıklıyla birlikte üzerimize yürümeye başlayanlardan başka bir pehlivan yapılı, "Ne yannış anlayacağız lan? Siz komünist misiniz nesiniz? Biz burada ekmağımızın derdindeyik, siz buraya anarşik mi çıkarmaya geldiniz?" diye bağırdı, arkasından suratlarımıza peş peşe tokatlar inmeye başladı. On beş-yirmi işçi bizi aralarına aldılar, hani sıkı bir dayak denmese bile bayağı hırpalamaya başladılar.

Tokatların acısından ziyade gösterilen bu tavır nedeniyle şaşkınım. Bir ara gözüm, işçilerden bazılarının baktığı yöne takıldı. Kapının önüne bir araba yanaşmış meğer: '60'lı yıllarda, özellikle yeraltı dünyasının ünlü isimleriyle pavyon sahiplerinin gözdesi 1964 model Chevrolet Impala. Arka koltuğunda da işporta malı plastik çerçeveli bir güneş gözlüğü takmış, üstten en az üç-dört düğmesi açık ucuz naylon gömlek giymiş biri oturuyor. Hiç unutmuyorum, elinde o zamanlar sadece İzmir Caddesi'ndeki Amerikan pazarında satılan purolardan var. Adeta Tarantino ya da Scorsese'in filmlerindeki gibi bir sahne. İşçilerin üye oldukları sendika şubesinin başkanıymış meğer. Arabadan inme zahmetine bile katlanmadan eliyle "durun artık" mealinde bir işaret yaptı. İşçiler bizi hırpalamayı kestiler. Oradan nasıl çıktık, SBF Yurdu'na nasıl döndük bilemedik. Dolmuş ya da troleybüse binmek için Tandoğan Meydanı'na çıkana kadar kimsenin ağzını bıçak açmadı zaten. Sanıyorum hepimiz, "kurtarmaya soyunduğumuz işçi sınıfının bize karşı sergilediği nankörlüğün" şokunu yaşıyorduk.

Sınıftan benzer bir dayağı, 16 Haziran 1970 günü bu kez Ankara Sanayi Sitesi'nde yedim. 15 Haziran büyük işçi direnişinin haberini, annemle Konya'dan dönerken otobüste radyodan duydum. Annemi eve bıraktıktan sonra SBF Yurdu'na gittim. Ertesi gün Ankara'da da bir hareketlenme yaratmak için sağa sola gidileceğini öğrenince, o gece yurtta kaldım. Ertesi sabah bir grup Çiftlik tarafındaki fabrikalara giderken biz de karma bir grup olarak Yıldırım Beyazıt Meydanı yakınındaki oto sanayi sitesine gittik. Dükkânlara bildiri bırakıp sesli ajitasyon çekmeye başlamamız üzerinden on beş-yirmi dakika geçmemişti ki ellerinde levye ve sopalar bulunan kalabalık bir işçi grubu tarafından önümüz kesildi. İşin başını MHP eğilimli faşist kalfa ve çırakların çektiği, arkalarındaki topluluğu da vatan-millet, din-iman ajitasyonuyla gaza getirdikleri açıktı. Önce uzaktan küfürlerle başladı saldırıları, arkasından iş kav-

ga-dövüşe dönüştü. İşçi-mişçi demeden biz de kendimizi savunmaya çalışıyoruz ama hem sayıca kalabalık hem malzeme bakımından bize göre daha donanımlı hem de kendi çöplüklerinde ötüyorlardı. Çoğumuzun kafası gözü yarıldı haliyle. Epey bir dayak yedikten sonra yaşlı-başlı ustalar girdiler araya. "Yeter bu kadar" deyip saldırgan güruhu bizden uzaklaştırdılar.

Sonuç olarak her iki eylemde de, biz "sınıfı bilinçlendirmeye" gittik; sınıf bize, bu işin o kadar da kolay olmadığını kendi diliyle anlattı.

Bu dersi her zaman böyle dayak yiyerek almadık tabii ki. Sınıf içinde 12 Mart sonrası daha da yoğunlaştırdığımız siyasal ve sendikal örgütlenme faaliyetleri sırasında kendiliğinden bilincin, ondan beslenen korku ve güvensizliklerin duvarlarına daha yumuşak biçimlerde çarptı kafamız. Çoğu kez "kafamız acıdı" ama ısrar ve inat ettiğimiz kimi durumlarda da o duvarları yıkmayı başarabildik.

"Türkiye'de devrime öncülük yapabilecek kadar gelişmiş bir işçi sınıfı var mı?" ya da "Proletaryanın öncülüğü ideolojik mi yoksa pratik bir öncülük mü olmalı?" tartışmalarının yaşandığı dönemlerde bile Aktancılar olarak biz, "Türkiye devriminin, proletaryanın fiili ve ideolojik öncülüğünde asıl olarak şehirlerde yaşanacak ayaklanmalar yoluyla başarıya ulaşacağı" temel görüşünü savunuyorduk. Bu bizim için ilkesel bir konuydu. 12 Mart öncesinde de ama özellikle 12 Mart sonrası (ve 12 Eylül'den bugüne) öğrenci gençlik içindeki çalışma dahil bütün faaliyetlerimizi bu stratejik görüş temelinde örgütledik. Havadan sudan konuştuğumuz bir sohbet sırasında Aktan'ın bu konuda kurduğu bir cümleyi unutamam. Laf nereden nasıl geldiyse, "İdama mahkûm edilsen, son isteğin ne olur?" sorusu atıldı ortaya. Aktan, "Ben, Demir Döküm gibi büyük bir fab-

rikadan bir işçiyle 24 saat geçirmeme izin verilmesini isterim. Bu süre zarfında onu sosyalizme kazanmaya çalışırım," dedi. Müthiş etkilendim bu sözden, daha doğrusu temelinde yatan yaklaşımdan. O günden sonra da kulağıma küpe oldu zaten.

Bu nedenle, '74 affının ardından grup faaliyetlerimizin ağırlık merkezi İstanbul'a kaydı. Aktan dahil o dönemin belli başlı kadrolarının çoğu İstanbul'a gittiler. Fatih ise, Mersin'de kısmi bir etkileri olan Doktorcular dışında diğer devrimci örgütlerin o zamana kadar görüş alanlarına dahi girmeyen Adana'ya gönderildi. Ağırlıklı olarak hâlâ "öğrenci ve memur kenti" olan Ankara'nın sorumluluğu da Mujik'le (Özkan Cerit) bana bırakıldı.

Ancak bu dağılımdan önce de Ankara'da yaygın ve etkili bir sınıf çalışması yürütüyorduk. 12 Mart öncesinden beri grup yapımız içinde yer alan ve yaşça hepimizden büyük Ciğerim (Erhan Erel), o zamanlar bünyesinde çok sayıda işçi barındıran Köy YSE-İş sendikasının Ankara'daki 4 No'lu Şube başkanıydı. Onun sayesinde bize dostça davranan Mehmet de 5 No'lu Şube başkanıydı. Necatibey Caddesi üzerinde yüksek bir binanın üst katlarından birinde bu iki şubenin lokali vardı. Ankara ve çevresindeki sınıf çalışmalarımızın merkez üssü burasıydı. 12 Mart sonrasında örgütlenme arayışlarının arttığı bir dönemde yeni bir sendika kurmayı düşünen ya da mevcut sendika yönetimlerini devirmeyi hedefleyen öncü işçiler ya adını bir yerlerden duydukları bu devrimci sendikaya gelirler ya da fabrikalara giderek ilişki kurduklarımızla toplantıları biz burada yapardık. MEB Ders Aletleri Yapım Merkezi işçileri, Bayındırlık Bakanlığı'nın değişik birimlerinde çalışan işçilerin örgütlendiği Bay-Der, PTT işçilerinin örgütlü olduğu Haber-İş, TEK işçilerinin örgütlü olduğu Enerji-Sen içindeki muhalefetler vb. hep buradan örgütlendi. Fakat bunlar içinde en etkilisi ve kalıcı sonuçlar doğuranı, Harb-İş içindeki muhalefet örgütlenmesiydi.

Harb-İş, ordunun ihtiyaçlarını üreten fabrikalarda çalışan işçilerin örgütlendiği bir sendikaydı. Özellikle Ankara, İstanbul, Gölcük, Adana ve Kayseri şubeleri hem üye işçi sayısı bakımından hem de buralarda yapılan üretimin ordu için taşıdığı önem bakımından kritik olanlarıydı. Köy YSE-İş'te oturup sohbet ettiğimiz bir gün kapı çalındı. Birazdan salona çekingen adımlarla, pehlivan yapılı, güçlü kuvvetli olduğu belli, yüzü özellikle de gözleri pırıl pırıl bir işçi girdi. Çocuksu, mahcup bir sesle, "Sorumlu bir arkadaşla görüşmek istiyorum," dedi. Buyur ettim, başka bir odada özel konuşmak istediğini söyledi. Ciğerim'in odasına geçtik. Adı Celal'di (aklımda kaldığı kadarıyla soyadı Çelik'ti). Etlik yolundaki özellikle tankların ve diğer zırhlı araçların tamir ve bakımının yapıldığı 1011 Ana Bakım'da çalışıyormuş. Harb-İş üyesiymiş ama bir grup arkadaşıyla birlikte sendikanın mevcut yönetimini beğenmiyor, kendilerini sürekli sattıklarını düşünüyorlarmış. Ne yapmaları gerektiğine dair kendilerine yol gösterecek birilerini ararken bu sendikayı duymuşlar, onun için bize gelmiş. Celal'le ilişkimiz böyle başladı.

İlk adım olarak, Ankara'daki diğer askeri işyerlerinden de güvendikleri arkadaşlarını getirdikleri bir toplantı yaptık sendikada o hafta sonu. Herhalde beş-altı kişi gelir diye bekliyordum ama 1011'in değişik bölüm ve vardiyalarında çalışanların yanı sıra Güvercinlik'ten, kara ve hava dikimevlerinden on-on beş işçi geldi. Toplantı çok canlı geçti, nasıl bir strateji izlememiz gerektiğini belirledik. Harb-İş'in başında o zamanlar Kenan Durukan vardı. Sosyal demokrat geçinen tipik bir sendika ağasıydı. Sendikayı aile fertleri ve yakınlarıyla doldurmuş, adeta bir aile şirketine dönüştürmüştü. Zaten ondan sonra başkanlık koltuğuna kardeşi Çetin oturdu. Kendisine yönelik muhalif bir hareketlenmeyi daha kıpırtı aşamasındayken haber alıp etkisiz hale getirmekte ustaydı. Söylemeye bile gerek yok, bu konuda en büyük destekçisi askeri istihbarat, MİT ve polisti. Onun için çok dikkatli ve sabırlı hareket etmeliydik.

Celal, müthiş bir öncü işçiydi. Romanlardan fırlamış gibiydi. Bir süre sonra evlerine de gidip gelmeye başladım. Onu yakından tanıdıkça, *Ve Çeliğe Su Verildi* romanının kahramanı Pavel Korçagin'e benzetir oldum. İşçi arkadaşlarıyla çok kolay ve sıcak ilişkiler kuruyor, her şeyden önce samimiyeti, dürüstlüğü ve çalışkanlığıyla onların saygısını kazanıyor, ayrıca onları sadece "kazanılacak biri" olarak değil, birlikte yeni bir dünya kuracakları bir kavga yoldaşı, sınıf kardeşi gözüyle görüp saygı ve sevgiyle yaklaşıyordu. Kırıkkaleliydi. Sanat okulunu bitirdikten sonra bu işe girmişti fakat yaptığı iş çok ağırdı. Sıcaklığın 1000 (bin!) derecenin üstüne çıktığı bir yüksek ısı fırınının karşısında saatlerce çalışıyor, erimiş ağır metalleri kalıplara döküyordu. Sabahın 5'i ya da 6'sında çıktığı gece vardiyalarından sonra, sırf bir işçiden söz verdiği 5 lira aidatı almak için, hiç üşenmeden Etlik'ten kalkıp diyelim Etimesgut ya da Dikimevi'ne gidiyor, Siteler'deki evine saatler sonra dönüyordu. Yorgunluğunun yüzünden okunduğu, kan çanağına dönmüş gözlerle eve döndüğü bir gün, "Yoldaş, kendini niye bu kadar yoruyorsun? Haftaya gündüz vardiyasına geçince giderdin o parayı almaya," dediğimde, yüzüme gülerek bakıp, "Yoldaş, sen bu işçi milletini bilmezsin, önce vereceğim der ama sonra çamura yatmanın yollarını arar. Hele bir de geç gidecek olursan, 'sen zamanında gelmeyince bir ihtiyaç hasıl oldu, oraya harcadım' deyip üstüne yatar. Sana da soğuk su içmek kalır," diye yanıtladı. Yaşamın içinden süzülerek çıkarılmış bu çözümleme karşısında diyecek söz bulamadım.

Sema adında, ufak tefek, sevimli bir eşi, bir de yeni doğmuş bir bebekleri vardı. Sema, ilk başlarda yadırgadı biraz benim eve gelip gitmelerimi. Daha doğrusu, bu ilişkinin Celal'in başına bir bela getirmesinden korktuğu her halinden anlaşılıyordu. Sema'nın korku ve kaygılarının daha fazla büyümemesi için, çok özel konular dışında bütün konuşmalarımızı Sema'nın yanında yapmamızı önerdim Celal'e, çok sevindi. Sema'nın da katılımıyla sadece sendikalar ve sendikal mücadele ya da Marksizm ve dünyanın gidişi üzerine değil, sosyalizm, sosya-

lizmde kadın, çocuk eğitimi, kentleşme, edebiyat, kültür sanat üzerine hemen her konuyu konuşur olduk.

Bir yıldan fazla süren bu yoğun ilişkinin ardından, THKO ile birleşme sonrası 1976 başında İstanbul'a, *Halkın Kurtuluşu* yazı kuruluna gittim. Celal'in ve Sema'nın gelişim seyirlerini uzaktan da olsa izliyordum. Sema kadın çalışmalarına katılıyormuş. Celal ise Ankara İl Komitesi üyeliğine getirilmiş. Celal'in örgütle bu denli bütünleşmesini fazla yadırgamadım ama Sema'nın sıçramalı gelişimi hem biraz şaşırttı hem de çok sevindirdi beni. 1977 Mayıs'ında HK'dan ayrılık süreci patlayınca, arandığım için bir yılı aşkındır ayak basmadığım Ankara'ya, sırf Celal'le Sema'yı görmek, bizimle birlikte hareket etmelerini sağlamak için gittim. İkisi de çok sıcak karşıladılar ama iş politik tercih konusuna gelince Celal, "Yoldaş, sen yıllar önce bana kaç kere devrim ve sosyalizm mücadelesinde partinin ve partili mücadelenin önemini anlattın. Şimdi ise partiden ayrılmamı istiyorsun. Bunu nasıl yapayım?" dedi. Bunun üzerine başka bir söz etmedim artık.

Celal'i izlemeyi sonrasında da sürdürdüm. 12 Eylül'deki TDKP operasyonlarından birinde tutsak düşmüş, işkencede çözülmüş. Cezaevinden çıktıktan sonra da siyaseti bırakıp memleketi Kırıkkale'de bir lastikçi dükkânı açmış. Bizim Uğur'a (Hülagü Gürdoğan), 1997'de Bayrampaşa'dan tahliye olurken, gidip Celal'i aramasını söyledim. Gitmiş, bulmuş. Selamımı alınca çok duygulanmış, arkasından "Ona layık olamadım," diyerek utancını gözyaşlarıyla dile getirmiş. Uğur ayrılırken de, "Kapım sizlere her zaman açık, yapabileceğim bir şey olursa ben buradayım," diyerek yolcu etmiş. Bu ziyaretlerin arkasını getirme düşüncesindeydik fakat Uğur tekrar tutsak düşünce Celal'le bağımız bir daha koptu.

Kendiliğinden bilincin örgütlü mücadeleyle arasına mesafe koyuşu, yalnızca yukarıda örneklediğim tarzda olmaz. En

beylik başka örneklerinden biri de, "ben her şeye varım aslında ama diğerlerinde iş yok" tribi çekmektir. Fabrikaya bir şekilde girmiş, yeni ilişkiler bulup çıkarabilme peşindesindir. İlk elde, o güne kadar fabrika içinde muhalif bir görünüm sergileyip serviste, sigara ya da yemek molalarında zaman zaman da olsa eleştirel bir tutum takınanların peşine düşersin. Bir biçimde bağlantı kurduğunda, "her şeyin farkında ve bilincinde" bir görünüm sergilerler. Söylenme ve eleştiri faslında seni bile sollarlar. Ama iş ne zaman, "Bu gidiş nasıl değişir, beraber neler yapabiliriz?" sorusuna gelir dayanır, daha önceki kükremelerin yerini: "Abi, ben aslında her şeye varım varolmasına ama bizim fabrikada adam yok adam! Bakma sen şunun ya da bunun öyle konuşup durduğuna, hadi desen, arkanda kimseyi göremezsin..."ler alır. İşin ilginci, yüz kişilik bir fabrikada bile kiminle konuşsan, hemen hepsi bu içerikte yanıtlarla yanaşmazlar bir şey yapmaya. "Yahu, herkes aynı şeyi söylüyor! Sırf bu gerekçeyle yan çizenleri bir araya getirsek biz fabrikada çoğunluğu sağlarız," desen bile kâr etmez.

Doğadaki kimi hayvanlar kurbanlarının kanını emer ya da onları inceden inceye zehirlerken, işlemi zamanında fark etmelerini engelleyecek uyuşturucu bir sıvı salgılarlar. Köylülükten henüz tam çıkmamış işçilerin uyanık olanları da devrimcileri böyle uyutarak oyalar. THKO ile 1976'daki birleşmemiz sonrası *Halkın Kurtuluşu* yazı kurulu üyeliğine mahkûm oldum. Öyle ki, ceza olarak dağıtılan birinci yazı kurulundan sonra kurulan yazı kurullarında da üyeliğim hiç istemediğim halde sürdü. Adeta "tabii senatörlüğe" dönüştü. Örgütte eli kalem tutan kadro sayısı az olduğu için, başımıza bir şey gelmesin diye eylemlere falan katılmamıza da belli sınırlar konulmuştu. Üstüne bir de MK'nın öngörüsüzlüğü ve ilgili komitelerin beceriksizliği yüzünden gazetenin kapanmasını önlemek için apar topar sorumlu yazı işleri müdürlüğünü üstlenmem eklenince benim yasaklar katlanarak arttı. Zaten 2-3 sayı geçmeden aranır duruma düştüm.

Aynı evde, aynı insanlarla, sürekli okuyup yazmaktan bunaldığım zamanlarda MK'ya baskı yapıp kimi pratik faaliyetlere katmalarını isterdim. Böyle kriz anlarımdan birinde –1976 yazıydı sanırım–, 4. Levent-Sanayi mahallesi arasındaki ilaç fabrikalarında yürütülen örgütlenme çalışmalarına destek olmam istendi. Bu bölge Sezai (Ekinci) ve onun örgütlediği Ökkeş Karayiğit'in faaliyet alanıydı. Zincirlikuyu Mezarlığı'nın bitiş duvarından sonra Levent girişindeki Eczacıbaşı fabrikasından Sanayi girişine kadar dört-beş farklı ilaç fabrikası vardı o zamanlar bölgede. Buralarda çalışan işçiler de Gültepe, Kuştepe, Sanayi'nin arka taraflarıyla Mecidiyeköy'deki Profilo'nun arkasına düşen Dereiçi taraflarındaki gecekondularda otururdu. TİP'li Dinçer Doğu'nun başkanı olduğu DİSK'e bağlı Kimya-İş'te örgütlüydü işçilerin çoğu. Sendikanın yaptığı toplusözleşmeler sayesinde o döneme göre "iyi para" alırlardı. Bu nedenle, sendikayı karşılarına alıp bizimle örgütlü ilişki kurmaya pek yanaşmazlardı. Çünkü, Maden-İş başta olmak üzere zamanın DİSK yönetimi ve bağlı sendikalar, özellikle de "goşist" olarak niteledikleri devrimci radikal örgütlerle ilişki kurduklarını fark ettikleri işçileri fabrika yönetimlerine baskı yaparak işten attırırlardı. Bizimkilerin semt kahvelerinde falan tanıyıp ahbap oldukları işçiler, ısrar üzerine kıramaz, evlerine de davet ederlerdi ama misafirlerini incitmeden atlatmak için de değme diplomata taş çıkartacak diplomatik hüner sergilerlerdi.

Mesela konu tam kritik noktaya geldiğinde işçi eşine şöyle bir bakış fırlatır, önceden tembihlendiği belli olan kadın sinyali alır almaz, "Abey, portakal mı, limon mu, ne içersiniz?" sorusunu yapıştırırdı. Bu soruyu ilk duyduğumda içimden, işe bak, işçi evinde portakal suyu ikramı! diye geçirmiştim. Meğer, C vitamini tabletleriymiş kastettikleri. Onların üretildiği haftalarda işçiler ceplerine doldurup doldurup evlerine getirir, eşleri de plastik sürahiler içinde eritip buzdolabına koyarmış. Hem misafirlere ikram hem de sıcak yaz günlerinde çocuklara

bedava gazoz... O yaz epey bir portakal ya da limon içtim ama kalıcı bir ilişki çıkarabildiğimizi hatırlamıyorum.

Adana'nın yazı gibi insanı da sıcaktır. Birinin yüzüne karşı "yoh babam" demek yerine "hallederik ağam" derler ama daha yanındayken bildiğini okuyacağını hissedersin. 12 Eylül dönemi; İstanbul'da son model bir Gestetner'imiz var ama Adana'da baskıyı Çek malı ispirtolu bir teksir makinasıyla yapıyoruz. O makinayla gizli yayın basmak başlı başına bir dert. Üzerindeki mürekkebin kuruması için her sayfayı evin içinde dışardan görülmeyecek noktalara seriyor, belli bir süre bekledikten sonra toplayıp arkasını basıyoruz. Tabii bütün derdimiz, o emeğin karşılıksız kalmaması, amaca ulaşması. Asıl dağıtımı, semtlerde önceden belirlenmiş sokaklarda oturan işçi evleri ve çevresine geceleri kapı altlarından atarak yapıyoruz. Bu yöntemin bir yönüyle de körlemesine bir atış olduğunu bildiğimiz için elden dağıtımı daha çok önemsiyor ve bunun sayısını artırmanın peşinde koşuyoruz.

Tanıdık işçilerle bir yerlerde yolumuz kesişmişse, sözü hemen illegal yayın organımız *Orak-Çekiç*'e getirip, "Sana ulaştırsak, sen de güvendiğin tanıdık işçilere verip fabrikada dolaplara atar mısın?" diye soruyoruz. "Yapamam," diyen tek tük çıkıyor. Çoğu, daha lafımızı bile tamamlamadan, "Getir hele yoldaş, hatta biraz fazla getir, ben bilmem nerelere de ulaştırırım," diyerek el yükseltiyor. İçimde hem bir kuşku ama yine de bir umut soruyorum: "Bak yoldaş, her şey bir yana, devir sıkıyönetim devri. Sokaklar devriye kaynıyor. Hani olmayacak gibiyse kendini de bizi de hiç riske sokma, istersen önce bir tane sırf senin okuman için getireyim, hatta güvendiğin arkadaşların arasında onu dolaştır, fazlasına sonra bakarız..." diyorum; alınmış bir eda takınarak, "Ayıp ettin yoldaş! Size hiç yamuk yapar mıyım?" yanıtıyla karşılaşınca gardın düşüyor, umut baskın çıkıyor.

Sipariş sayısı yüksek olunca, tek sayılarda daha basit ve küçük zula malzemeleri kullanırken, bu kez gidip 2 kiloluk büyük Omo ya da Tursil alıyorsun. İçinden, "bu adam gelmeyecek ama dur bakalım, belki bu kez sözünde durur" diye söyleneerek paketi hazırlıyorsun. Hem komşuların dikkatini çekmemek için hem de zaten vardiya saatleri nedeniyle sabahın köründe yollara düşüyorsun. Ondan sonra... Umut kadar inatçı, yapışkan bir duygu yok herhalde. Yediğin kazığa rağmen ertesi sabah yine de yedek randevuya gidiyorsun, sonuç değişmiyor; yine bize esmer günler düşüyor.

1982 Kasım ayından 1983 sonuna kadar eşim Oya'yla Adana'da faaliyet yürüttük. Kanal 3. durakta, tabanına şap dahi atılmamış, banyosu-tuvaleti dökülen bir gecekonduda kalıyorduk. Oya, bir süre sonra haklı olarak isyan etti: "Ben bu mücadeleye ve bu örgüte sana yardım ve yataklık etmek için katılmadım! Bana da doğru-dürüst bir görev verin," diye. Haklı olmasına haklıydı ancak '82 koşullarında, örgütsel ilişki ağı ve faaliyet alanı olarak elde fazla bir şey kalmamıştı. *Orak-Çekiç*'i basıyor ve geceleri silahlı olarak dağıtım yapıyorduk. Meydan Mahallesi, Hadırlı Yolu, Denizli-Şakirpaşa dağıtımlarına o da katılıyordu zaten ama bunların dışında da, iş yaptığını hissedeceği yeni görevler istedi.

Bunun üzerine, Anadolu Mahallesi'nde oturan Maraşlı bir aileyle, elde kalan bir grup Demiryolu işçisinin eğitim çalışmalarını yürütme sorumluluğu verildi kendisine. Fakat her ikisinde de sorunlar anında baş gösterdi. Genellikle Kürt illerinden göçüp gelmiş yoksul işçilerin oturduğu Anadolu Mahallesi'nde Oya, beyaz teniyle soğuk damga gibi sırıtıyor. Daha Küçük Saat'in oradan dolmuşa bindiğinde kendini gösteriyor bu farklılık. Bu aynı zamanda bir güvenlik açığı ama, "başa gelen çekilir" diyerek göze alıyoruz bu riski.

Demiryolcular cephesinde karşılaştığımız sorun ise daha farklı. Hassas bir çözüm bulmayı gerektiriyor. Eğitim çalışmalarını evinde yaptığımız işçinin eşi Oya'dan rahatsız oluyor. Üç erkekle o genç kadının, odaya kapanıp ne yaptıklarını havsalası almıyor bir türlü. Gel de işin içinden çık! Oya, aylar sonra güç bela ele geçirdiği bu mevziiyi terk etme niyetinde değil, öte taraftan, işçi yoldaşın eşinin tavırları giderek kötüleşiyor. Sonunda, çalışma yapılan günlerde Oya'yla birlikte ben de gitmeye başladım. Onlar odaya girip önceden belirledikleri konuyu işliyorlardı. Ben de salonda kadınla oturup hasbıhal ediyor, onu rahatlatmaya çalışıyordum. İlk seferinde, "Sen ne biçim erkeksin? Karını kıskanmıyon mu?" diye bodoslama girince, ben de cepheden bir karşı saldırıyla bu kaygısının neden yersiz, ayrıca çirkin olduğunu anlatmaya çalıştım. Bir-iki çalışma sonra ya anladı durumu ya da kabullendi. Fakat "sınıfın bilinçlenmesi" uğruna bu arada ben de salonda onun koluma taktığı yün çilelerini yumak haline getirmesine yardımcı oldum.

Velhasıl sınıf çalışması zordur, zahmetlidir, emek ister, sabır ister, yaratıcılık ister; buna rağmen çoğu kez başarısızlığa uğrar, suyu avuçlamış gibi olursunuz. Fakat arzuladığınız sonuçlara ulaştığınız zamanlarda ise diğer her şeyi unutur, farklı bir huzur ve sevinç duyarsınız.

12 Eylül cuntası, 1982'nin son aylarında yeni bir sendikalar yasası çıkardı. Sendikalaşmayı yokuşa sürmekle kalmayıp o dik yokuşu tırmanmayı göze alanları da Türk-İş tipi düzen sendikalarına mecbur bırakacak faşist bir yasaydı bu. Yasanın geçici maddesi, o sıralar açık bırakılan tüm sendikalara, en geç bir yıl içinde yeni kongrelerini yapma yükümlülüğü getiriyordu. Adana'dayız. Elde avuçta fazla bir ilişki kalmamış bir haldeyiz ama hâlâ 500 civarında *Orak-Çekiç* dağıtıyoruz, yeni kimi ilişkiler bulup çıkarıyoruz vb. Saim adında, o güne kadar her nasılsa deşifre olmamış, cin gibi, mücadele arzusunu ve moralini

kaybetmemiş Bossa işçisi bir yoldaşımız var. Bossa 1 ve 2 ile Paktaş, Sümerbank gibi dönemin büyük tekstil fabrikalarının bağlı olduğu Teksif'in Karşıyaka Şubesi'nin başkanı Ahmet Yeterşans adında bir sendika ağasıydı. 12 Eylül öncesi yapılan seçimlerde bu adamın şube başkanlığına seçilmesinde bizim Fatih'in de payı var. Adana'ya gittiği ilk aylarda ilerici-muhalif bir görünüm sergileyen bu adamı, dönemin gangster sendikacılarına karşı desteklemiş. Bir zamanlar beslediğimiz karga, köprüyü geçtikten sonra milletin gözünü oymaya soyunmuş. Şubeye bağlı bütün fabrikalarda, işçilerin bu yönetimden yaka silktiklerini biliyoruz.

Bir buluşmamızda Saim'e, "Ne dersin, bu Yeterşans'ı devirmek için güçbirliği yapabileceğimiz çevreler var mı?" diye sordum. Saim her zamanki cevvalliğiyle, "Olmaz mı yoldaş," dedi, "bizim fabrikada millet daha şimdiden konuşmaya başladı zaten ne yapabiliriz diye." Saim'in bu cevabı, büyüyüp yaygınlaşarak Adana çapında çığa dönüşen bir kartopunu harekete geçirdi.
Saim'den, beni önce Bossa'daki farklı devrimci örgütlerin taraftarlarıyla görüştürmesini istedim. Kawa'cı arkadaşlardan başladık. Sonra TİKKO'cular, TİP-TKP sempatizanları, TDKP'li biri, Dev-Yolcular derken hızlı bir nabız yoklaması yaptık. TDKP'li dışında hemen herkes, baştan işçilere de duyurulacak belirli ilkeler temelinde güçbirliği yaparak ortak bir liste çıkarma önerimize olumlu yaklaştı.

Bu arada Saim öyle bir tutkuyla sarılmıştı ki bu işe, Adana'nın başka fabrikalarından tanıdığı ilerici işçileri de arayıp buluyor ve benimle buluşmalarını sağlıyordu. Ali adında, eski bir taraftarımızın askerden döndüğünü ve yeniden Teksa'da işe girdiğini duymuş mesela, gidip onu buldu. Ali, Teksa'da sevilen öncü bir işçiymiş. Onların şubesine bağlı Güney Sanayi gibi diğer fabrikalarda da ikinci cepheyi o açtı.

Değişik devrimci örgütlerin sempatizanlarıyla yaptığımız ilk temaslardan sonra bir gün Saim'e, "Bossa'nın değişik bölüm ve vardiyalarından, güvendiğin öncü işçilerle bir buluşma ayarlayabilir misin?" diye sordum. Saim yine ikiletmedi, "Kolay," dedi gitti. Birkaç gün sonraki buluşma için, işçiler yüksünmesinler diye Bossa'nın hemen yan tarafında, Anadolu Mahallesi'ne giden caddenin üstündeki bir kahveyi belirlemiştik. Kahveye beraber gitmek üzere Saim'le buluştuğumuzda, "Nasıl durum, gelen olacak mı?" diye sordum, cevap olumluydu. "Güvendiğin işçilere söyledin değil mi?" dedim, sitemkâr bir sesle "Ayıp ettin yoldaş" diye yanıtladı. İçimden "umarım beş-altı işçiyle görüşürüz" diye düşünerek kahveye girince bir de ne göreyim: Kahvenin neredeyse bütün masaları U şeklinde düzenlenmiş ve sandalyelerde en az elli-altmış kişi oturuyor. "Saim bunların hepsi Bossa işçisi mi?" diye sordum fısıltıyla, sırıtarak "Heee," dedi. "Peki hepsini tanıyor musun?" dedim, "Hepsini ben çağırdım zaten," demez mi?..

12 Eylül dönemindeyiz. Afişlerde fotoğrafım var, aranıyorum. Sokaklarda devriyeler cirit atıyor. Caddeden geçerken içeriye şöyle bir baksalar, içeride anormal bir durum olduğunu ve muhtemelen bir toplantı yapıldığını anlamaları işten bile değil. Fakat kahveye girmişiz bir kere. Geri dönmek bir çuval inciri berbat edecek. "Ya herru, ya merru" diyerek geçtim boş sandalyelerden birine. Beni almaya gelmeden önce Saim, "Bossa 3'ten de bir arkadaş gelecek," demiş herkese. Bossa 3, Ceyhan yakınlarında yeni açılmış o zamanlar. Karşılıklı selam alıp vermelerden sonra herkesin meraklı bakışlarla beni süzdüğünün farkındayım. Sadece renk değil, açık da vermemeye çalışıyorum. Sağdan soldan, "Kardeş bilmem kimi tanıyon mu?", "Sen hangi bölümdesin?" soruları yağıyor. "Boyahanedeyim... O arkadaşı çıkaramadım... Adını duydum ama vardiyalarımız farklı..." gibi yanıtlarla vaziyeti idare etmeye çalışıyorum.

Diğerleri en azından "yemiş" gibi görünüyorlar ama tam karşıma denk gelen bir sandalyede oturan yaşlı bir işçinin, "anlat anlat, heyecanlı oluyor" diyen bakışlarla beni dikkatle süzdüğünün farkındayım. Toplantı nihayet başlayınca, ilk söz alanlardan biri de o yaşlı işçi. Yanımdaki Saim'e çaktırmadan kim olduğunu soruyorum. Dinci grubun lideri, kıdemli bir işçi olduğunu söylüyor fısıltıyla. Uzun zamandır Bossa'da çalıştığı için bütün işçiler tarafından da sevilip sayıldığını ekliyor.

Yaşlı işçi ateşli bir nutuk çekti. "Bu Ahmet dümbüğünü bu seçimde de tepeleyemezsek bir daha hiç indiremeyiz, anamızı bellemeye devam eder," diyerek bağladı sözlerini. Arkasından başka konuşanlar da oldu. Toplantıyı iç boşaltma seansı olmaktan çıkarıp belli bir sonuca yönlendirebilmek için bir noktadan sonra müdahale gereği doğdu, söz istedim. Daha çok yaşlı işçinin söylediklerini referans alarak, güçbirliği yapmanın zorunluluğunu, ortak bir liste çıkarmamız gerektiğini, bunun ilkelerinin ne olması gerektiğini falan vurgulamaya çalıştım.

Bu müdahale istediğim sonucu verdi, sonraki konuşmalar çizdiğim çerçeve üzerine yapıldı ama bu arada her söz alan, "Mühendis beyin de dediği gibi...." demeye başladı. Sadece tipim ve pek inandırıcı bulunmayan Bossa 3 yalanım değil, konuşmamın içeriği ve ifade tarzımın düzgünlüğü de işçilerin beni "mühendise" benzetmelerine yol açmıştı. Bir-iki düzeltme girişimimin sonuçsuz kaldığını görünce, ben de bıraktım peşini, kim kafasında nereye oturtuyor, hangi sıfatı uygun görüyorsa bırak öyle düşünsün dedim.

Toplantı çıkışı yaşlı işçi yanıma yaklaşıp yekten, "Sen solcusun değil mi?" dedi; ben de kıvırmaya kalkmadan, "Evet, sen de girer girmez anladın galiba," diye yanıtladım. O da gülerek kafasını salladı. Hikâyesinin detaylarını sonra Saim'den öğrendim. Aslında bir dönem Yeterşans'ın yönetim kurulunda

da yer almış fakat onun yiyiciliğine ve üçkâğıtlarına dayanamayıp muhalefete başlamış. Her seçimde aday olur ya da muhalif bir liste çıkarılmasını desteklermiş ama o güne kadar hep kaybetmiş.

Ortak bir liste çıkarılması konusunda görüş birliğini sağladık o toplantıda. İsimlendirme işini ise farklı çevrelerin temsilcilerinin aralarında yapacakları daha dar toplantılara bıraktık. Değişik işçi evlerinde yaptığımız bir-iki toplantı sonrasında ortak listemiz de şekillendi. Önce eski bir Dev-Yol taraftarını başkan adayı göstermeye niyetlendik. Daha doğrusu Saim, bu koltuğu ona teklif etmezsek başkalarını da caydırabileceği uyarısında bulunduğu için bu rüşveti verdik. Biz Saim'in örgütlenme sekreteri olmasının peşindeydik zaten, bu önerimiz de kabul edildi. Tam "her şey yoluna girdi, umduğumuzdan da geniş bir güçbirliği sağladık" diye düşünüp seçimi alma umutlarımız artmışken, başkan adaylığı için yanıp tutuşan Dev-Yol taraftarı geldi, "Annem-babam ve eşim, başım belaya girer hatta işten atılırım korkusuyla aday olmamı istemiyorlar, onun için beni affedin," demez mi... O güne kadar harcadığımız bütün emeklerin boşa gitmesi riski belirdi. İttifakın dağılmaması için anında o yaşlı işçiyi başkan adaylığına önerdim. Özellikle de öneri "mühendis beyden" geldiği için memnun olduğu her halinden belliydi ama o da karşı bir jest yapıp işçiler tarafından en az onun kadar sevilip sayılan başka bir ağabeyi önerdi. Herkes tarafından kabul görünce bizim güçbirliği dağılmaktan kurtuldu.

Seçimlerden bir ay kadar önce, 1983 sonunda ben yakalandım. Fakat yıllar sonra aile ve avukat görüşleri başlayınca öğrendim ki, Ahmet Yeterşans yönetimi o seçimde devrilmiş. Sadece o değil, diğer cephede de, resmen silah zoruyla koltuğu gasp eden gangster sendikacılığın son temsilcisi de tepetaklak olmuş. 1991'de tahliye olduktan sonra Adana'ya gidişlerimde

o işçileri aramaya fırsat bulamadım. Ama onlar, 1994'te yeniden tutsak düştükten sonra Bayrampaşa'ya ziyaretimize gelen Adanalı yoldaşlar aracılığıyla selamlarını göndermekten vazgeçmediler.

İlk Gözaltı

15 Aralık 1969 sabahı babam evden çıkarken, o zamanlar ortaokul öğrencisi olan kız kardeşimle bana, "Öğretmenleriniz bugün boykot yapacaklar, siz de okula gitmeyin," dedi. Sonra bana dönerek, "Evden çıkmak da yok! Evde oturacaksın," diye ekledi.

Aslında o da biliyordu bu uyarının bir işe yaramayacağını. Nitekim onun arkasından fırladım sokağa, doğru Basın-Yayın'a... Bizimkilerin çoğu ortalıkta görünmüyordu. SBF yurt kantinine göz attım, orası da hemen hemen boştu. Bizim lisenin önüne gitmeye karar verdim. Tam kapıdan çıkarken Ersen ve Ercan Alp kardeşlerle karşılaştım. İkisi de bizim okuldandılar. Babaları da ilkokul öğretmeni ve İLKSEN üyesiydi. Ne yapabileceğimizi konuştuk ayaküstü. Ersen, Demirtepe'de aynı binada bulunan TÖS ve İLKSEN merkezlerine gitmeyi önerdi. "Tamam," dedik; yalnız gitmeden önce Basın-Yayın'dan bizimkilerin bastığı bildirilerden alalım yanımıza dedim. Kazaklarımızın altına sığdırabildiğimiz kadar bildiri alıp dolmuşla Demirtepe'ye gittik. Her iki sendikanın da merkezi bomboştu. Yerlere saçılmış evrak dosyalarını, bildiri ve afişleri görünce polis tarafından basılıp arama yapıldığını anlamamız zor olmadı. Oradan da yerlerden toplayabildiğimiz kadar bildiriyi yanımıza alıp okulun önüne gitmeye karar verdik. Zaten öğlencilerin giriş saati yaklaşıyordu.

Lisenin önüne geldiğimizde solcu arkadaşların sağda solda toplaşıp okula gelenleri boykota katılmaya çağırdıklarını gör-

dük. Aramızda kısa bir görüş alışverişi yaptıktan sonra ikili üçlü gruplara ayrılıp okula gelen yollara dağıldık. Bizim grup Ozanlar yokuşu tarafını aldı. O yönden gelenlere hem sesli çağrılar yapıyor hem de getirdiğim bildirileri dağıtıyorduk. Ozanlar yokuşuyla Uğurlu Sokak'ın kesiştiği köşede karşıdan gelen orta yaşlı bir tipe yöneldim. Elimdeki bildiriyi uzatmamla adamın koluma girişi bir oldu. "Ben polisim, direnme sakın, gel benimle," diyerek beni meydana doğru çekmeye başladı. Biraz ilerideki Ozanlar Taksi durağından tanıdık şoförler, engel olmak için adamın üzerine yürüyünce tabancasını çekti ve polis olduğunu bağırdı. O arada iki tip daha peyda oldu çevremizde. Götürüleceğimi anlayınca henüz serbest olan sol elimi belime götürüp kazağımın altına sakladığım bildirileri yere attım. Koluma ilk giren polis şoförlerin hamlesini savuşturmaya odaklandığı için fark etmedi ama yoldan geçmekte olan bir ihtiyar arkadan seslenince yeni gelenlerden biri geri dönüp yerdeki bildirileri de topladı.

Önce lisenin tam karşısındaki benzin istasyonuna park etmiş olan toplum polisi kamyonlarından birine götürdüler. İçeride bizim gruptan Hikmet Çiçek, Dev-Genç yönetiminden SBF'li Zafer, Ankara Dev-Genç'in renkli simalarından Antepli Hösün (Hüseyin Onur) gibi tanıdıklar vardı. Bazılarının sıkı dayak yedikleri yüzlerinden belliydi. Arabaya bindirilirken ben de payıma düşen ilk partiyi yedim. Gösteri ve mitingler sırasında bizim en az iki-üç katımız olmadıkları zamanlarda tavşan gibi pısan Frukolar (kullandıkları kasalı kamyonlar meşrubat dağıtım kamyonlarına benzediği için o yıllarda toplum polislerine bu lakap takılmıştı) o eşitsiz koşullarda aslan kesilmiş terör estiriyorlardı. Arabaya bindirilmemin hemen arkasından biri içeri girip, "Aranızda Afyonlu var mı?" diye sordu. Daha önce görmediğim bir arkadaş, muhtemelen hemşerisinin kendisine bir kıyak yaparak serbest bırakacağı umuduyla, "Ben Afyonluyum abi!" diye elini kaldırdı. Copu elinde zaten hazır

olan polis, bir-iki arkadaşının da katılımıyla, "Afyon'dan komünist çıkar mı ulan o... çocuğu" diye buna öyle bir giriştiler ki, ondan sonra Türkiye'nin neredeyse 67 ilini saydı dayak için bahane arayan polisler ama kimseden çıt çıkmadı.

Bir-iki saat sonra hepimizi Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne götürdüler. Bazılarımız zemin kattaki hücrelere atılırken ben dahil dört-beş kişiyi altıncı katta bulunan 1. Şube'ye çıkardılar. Parmak izi alma, fotoğraf çekimi gibi işlemler yapıldıktan bir süre sonra, amir olduğu anlaşılan birinin yanına götürüldüm. Adam adımı, yaşımı, nerede okuduğumu falan sorduktan sonra "Oğlum senin ne işin var bu anarşist takımıyla? Neden efendi efendi tahsiline devam etmiyorsun?" içeriğinde vaaza başladı. Sanıyorum o an "iyi polis"i oynayan onun o yumuşak tavrından da cesaret alarak, "Avukatımı görmek istiyorum," demiş bulundum. Bu salaklığımı hatırladıkça hem gülerim hem de kızarım hâlâ kendime. Dalga geçtiğini saklamayan bir ses tonuyla, "Kimmiş senin avukatın?" diye sordu, "Babam," dedim. Bu kez ciddileşerek, "Merak etme, avukatını da göreceksin babayı da göreceksin..." dedikten sonra devamla, "üzerinde çıkan bildirilerin üçü hakkında da mahkemelerin yasaklama kararı var. Onun için buradan elini kolunu sallayarak çıkacağını düşünme. Mahkemeye sevk edileceksin. Hakim ne kadar giydirir belli olmaz ama bir süre içerde yatarsan aklın başına gelir belki..." diyerek çevredeki polislerden birine beni alıp odalardan birine kapatmalarını emretti.

Birkaç saat sonra üçümüzü bir polis minibüsüyle Ankara Adliyesi'ne götürdüler. Mesai saati çoktan bitmiş, hava kararmıştı. Nöbetçi Asliye Ceza Mahkemesi'nin bulunduğu kata çıkarıldığımızda babam, Niyazi Amca (Ağırnaslı), ağabeyim, tanımadığım bir-iki avukat dışında Sinan Kazım (Özüdoğru) ve SBF'den birkaç Dev-Gençli daha vardı. Aç olacağımızı düşünerek –ki açtık gerçekten, Şube'de hiçbir şey vermemişler-

di– köfte-ekmek yaptırmış, yanında da epey ayran getirmiş Sinan Kazım'lar. Bizi Adliye'ye getiren polislere de teklif ederek birer-ikişer paket tutuşturdular ellerimize. Ben köfte-ekmeğe nasıl yumulmuşsam, gerilim içindeki babam yumuşak bir ses tonuyla, "Oğlum, yemeye biraz ara ver de ne olduğunu anlat bana," diye uyardı. Olup biteni kısaca özetledim. "Şimdi sizi mahkemeye çıkaracaklar, içeride sakın bir sivrilik yapma, hakimin sorularına sakin bir sesle kısa cevaplar ver, özellikle bildirileri dağıtmadığını, polisin bazılarını cebinde bulduğunu ama çoğunu yerlerden topladığını söyle," şeklinde bir taktik verdi.

Önce usulen bir savcının önüne çıkarıldık, savcı sadece kimlik bilgilerimi sordu, gerisini benim ağzımdan kendi yazdırdı. Kısa bir süre sonra da duruşma salonuna alındık. Bu arada Sinan Kazım, "Merak etmeyin, buradan bir şey çıkmaz," diyerek hepimize moral vermeye çalışıyordu. Sorgu sırası bana gelince hakim önce, "Neden bugün okulunda değildin sen?" diye sordu, ben de "Öğretmenlerimin haklı bir eylem yaptıklarını, onlara destek olmak için de boykota katıldığımı," söyledim. Arkasından, "Peki, o bildiriler ne arıyordu üzerinde, nereden aldın onları?" gibisinden bir soru yöneltti. Okulun civarında bulduğumu, birilerinin düşürmüş olduğunu zannederek önce etrafta sahibine bakındığımı, kimsenin sahip çıkmadığını görünce arkalarını müsvedde kâğıdı olarak kullanmak amacıyla bir kısmını parkamın ceplerine doldurduğumu, diğerlerini polislerin beni gözaltına aldıktan sonra yerlerden topladıklarını söyledim. Bu ifadem üzerine hakim, "Baban sana müsvedde kâğıdı ya da defter almıyor mu?" diye sorunca ayranım kabardı: "Biz beş kardeşiz, beşimiz de öğrenciyiz. Demirel Hükümeti her gün her şeye zam üstüne zam yapıyor, babam hangi birine güç yetiştirsin?" diye cevabı yapıştırdım. Sonra çaktırmadan babama baktım, en ufak bir kızgınlık belirtisi şurada dursun, ilerleyen yıllarda, 12 Mart ve 12 Eylül mahkemelerin-

de de onurumu çiğnetmediğim her seferinde tanık olduğum, gurur duyduğunu hissettiren gülümseyen bakışlarıyla karşılaştım.

Sonuçta hepimiz serbest bırakıldık o gece. İlk gözaltımda direkten dönmüştüm, ilk cezaevi deneyimine dönüşmemişti iş. Ama ondan sonrakiler o geceki gibi bitmedi. Çok kahrımı çekmiş olan annem, başım her belaya girdiğinde ya da atlattığım her tehlikeden sonra, beni ilk gözaltına alan polise beddua okur, "Seni yakan o oldu, o vicdansız o gün seni görmezlikten gelseydi, belki bu kadar bilenmeyecek, okulu mokulu unutup devrimcilik diye tutturmayacaktın..." diye söylenirdi.

Aydınlık Lekesi

1960 sonlarının Türkiye'sinde toplumsal hareketlilik, her kesimi bir biçimde etkileyip içine çekiyordu. O dönem birçokları tarafından sadece gençlik hareketinden ibaretmiş gibi anlatılır, '68'le bağlantılı olarak bu yön öne çıkarılır. Gerçekte ise, üniversite gençliğinin hareketlenmesinden çok önce, 1961'de başlayıp 1963'teki Kavel ve Demir Döküm direnişleri gibi öncü direnişlerden geçerek 15-16 Haziran 1970'de zirvesine varan bir işçi hareketi vardır. Keza köylülük içinde de devrimci gençlik hareketinin müdahalelerinden önce başlayan bir kaynama söz konusudur; Dev-Genç'in müdahaleleri, bu kaynamaya, üretici mitingleri ya da toprak işgalleri şeklinde belirli biçimler kazandırmıştır. Kent küçük burjuvazisi ve aydınlar içindeki huzursuzluk ve yeni yol arayışlarının başlangıcı da, 1950'lerin sonuna kadar gider. Kısacası toplumun genelinde kendini hissettiren bu çalkantı ve arayışların gerisinde elbette sosyo-ekonomik yapıda yaşanan tarihsel dönüşüm, daha açık bir tanımla geri bir tarım toplumunun bağımlı da olsa kapitalist bir topluma dönüşümünün yarattığı çalkantı ve gerilimler yatar.

'71 devrimci hareketinin başını çeken önder kadrolar dahil dönemin devrimcilerinin bu gerçeği bütün açıklığıyla kavrayıp bilince çıkardıklarını söyleyemeyiz. Ne Türkiye'de kapitalizmin gelişmekte olduğu temel gerçeğini yakalamış olan zamanın TİP önderliği (Boran-Aren) için söylenebilir bu, ne emperyalizme olan bağımlılığın düzeyi ve yoğunluğu noktasında görece daha açık bir kavrayışa ulaşmış olan Mahir Çayan ve

THKP-C için ne de Türkiye gerçeğini dönemin dünya çapında yaygın genel kalıplarından birine sığdırmaya çalışma noktasında diğerlerinden farklı olmamakla birlikte ayağını yine de Türkiye toprağına basma yönelimiyle diğerlerinden ayrılan İbrahim Kaypakkaya için söylenebilir. Her birinin kimi parçalarda yakaladıkları göreli üstünlükleri öne çıkararak bunun tersini iddia eden bütün tarih yazımları, niyetlerden bağımsız olarak efsane üretiminden başka bir anlama gelmez kanımca.

Liseli gençlik de elbette bu toplumsal hareketlenmenin bir parçasıydı. Kurtuluş Lisesi'ndeki pratiğimizle biz bu gerçeğin somut örneğiydik. Kaynama sadece bizim okulla ya da değişik liselerde ileri çıkan öncü unsurlarla sınırlı değildi. Atatürk, Gazi, Cumhuriyet, Deneme, Yıldırım Beyazıt ve Mamak liseleriyle Ulus yakınlarındaki Sanat Okulları, devrimcilerle MHP sempatizanı faşistler arasında en fazla çatışmanın yaşandığı öne çıkan liselerdi. Dev-Genç'te Atilla Sarp yönetimi işbaşındaydı. Azılı bir MHP'li örgütçü olan Deli Veli'nin müdürlüğe atanmasının ardından sık sık çatışmaların yaşandığı Atatürk Lisesi'ne desteğe gidip Dev-Genç binasına geri döndüğümüz bir gün, Atilla'nın kardeşi Barış, asılan iki 21 Mayısçı'dan biri olan Fethi Gürcan'ın küçük oğlu Öner ve başka liselilerle konuşurken, "Biz neden Dev-Lis'i kurmuyoruz?" diye bir soru atıldı ortaya.

O zamanlar yürürlükte olan Dernekler Yasası'na göre, lise öğrencilerinin değil dernek kurması, izcilik dışında herhangi bir derneğe üye olabilmeleri bile yasaktı ve kapatılma gerekçesiydi. Dev-Lis kurma fikrini açtığımız "abiler" de hatırlattılar bunu ama tabii "yapabiliyorsanız yapın" diye desteklemekten de geri durmadılar. Kısa süre içinde bir tüzük hazırladık. Daha doğrusu Dev-Genç tüzüğünü kendimize uyarladık. Her birimiz farklı devrimci gruplara yakınlık duyduğumuz için kimi tanımlar daha doğrusu sözcükler üzerine saatlerce hatta

günlerce tartıştık. Fakat sonuçta herkesin üzerinde birleştiği bir tüzük çıktı ortaya. Valiliğe verilecek dilekçeyi imzalayacak kurucular kurulu konusunda da benzer bir uzlaşma sağlandı. Barış, Öner ve benim dışımda, hatırladığım kadarıyla Aydınlık çevresini temsilen –sonradan akademisyen olup profesörlüğe kadar yükseldiğini gazetelerden okuduğum– Serhat adındaki bir arkadaşla Dev-Lis'in kuruluş dilekçesini Valiliğe götürüp verdik. Diğer üç kurucu kimdi, bugün hatırlamıyorum.

Siyasal yaşantımın utanarak hatırladığım sayfaları arasında, Doğu Perinçek denilen kariyerist, hırs küpü bir karanlık yaratığın tekkesi olan Aydınlık'a bulaşmış olmak da var. Benim özelimde fazla uzun sürmeyen, üstelik en ufak bir sorumluluğum olmayan bir yol kazasıydı aslında bu. Daha doğru bir tanımla, örgütlü devrimciliğe gözümü açtığım "Aktancılık"ın yol açtığı bir sürükleniş haliydi. 1970'li yılların ilk yarısına kadar dönemdaşlarının birçoğundan görece daha gelişkin devrimci özelliklere sahip olmasına karşın siyasal yaşamı boyunca hep "birleşilebilecek birileri" arayışından bir türlü kurtulamayan Aktan'ın devrimci özgüven ve iktidar bilincinin eksikliği anlamında iktidarsızlığının hepimize ödettiği bedellerden biridir bu Aydınlık ilişkisi.

Gerçi Aydınlık'la hiçbir zaman tam bir bütünleşme olmadı aramızda. Ama bir taraftan THKO, özellikle de şahsen tanıma onuruna da eriştiğim Deniz'le diğer taraftan bu karanlık çevreyle dirsek teması içindeydik. Deniz, Aydın'ın (Çubukçu) Sivas'tan çocukluk arkadaşıydı. Aydın dışında bizim gruptan özellikle Aktan ve Kuseyri (Mustafa Kuseyri) ile özel bir muhabbeti vardı. Arandığı dönemlerden birinde, ODTÜ ve SBF yurtlarına kıyasla daha güvenli olacağı düşüncesiyle Basın-Yayın'ın altındaki teksir odasının yanındaki bir odada saklandığı günlerde tanıdım kendisini. Müthiş cana yakın ve mavracı bir tipti. Öncesi ve sonrasında ODTÜ yurtlarında da

gördüğüm her seferinde yaşadığım duyguyu o yakın temas günlerinde daha da yoğun yaşadım: Halinden, tavrından, edasından sindirilmiş bir militanlık akan, insanda farklı bir devrimci elektriklenme yaratan biriydi Deniz.

Aydınlık çetesiyle olan ilişkimiz ise "garip"ti. Ne tam içindeydik ama ne de dışında?! Bir taraftan Adakale Sokak'taki Aydınlık bürosunda yapılan tartışma toplantılarına katılıyor ya da bazılarına Doğu Perinçek'in de geldiği *Aydınlık* satışlarına çıkıyorduk ama diğer taraftan bize "Beyaz Aydınlıkçı" gözüyle bakılmasından rahatsızlık duyuyor, tepki gösteriyorduk. Öte yandan, özellikle Doğu Perinçek ile o zamanki "muhafız alayı" içinde öne çıkan Şahin Alpay, Halil Berktay, Hasan Yalçın, Ömer Özerturgut gibi isimlere tepki duyuyorduk. Perinçek, attığı her adımı hesaplayan, şov meraklısı kariyerist bir "artist", Hasan Yalçın "tam bir köylü", Şahin Alpay ve Halil Berktay ise "*Kapital*'i baştan sona okumuş olmanın dışında marifeti olmayan aydın bozuntuları" idi gözümüzde.

Dönemin devrimci kadrolarının büyük çoğunluğunun doğru dürüst kitap dahi okumadığı, okuyanların çoğunun da Regis Debray'in *Devrimde Devrim*, Alberto Bayo'nun *Şehir Gerillası*, Che'nin *Savaş Anıları* ve *Gerilla Günlüğü*, Douglas Bravo'nun *Milli Kurtuluş Cephesi* ve Mao'nun *Uzun Süreli Halk Savaşı Stratejisi*'yle, Giap'ın ve Lin Piao'nun halk savaşı üzerine yazdıklarından fazlasını okumadığı bir kesitte *Kapital*'leri baştan sona okumuş olmak kuşkusuz önemliydi. Alttan alta bir takdir ve imrenme konusuydu ayrıca. 12 Mart'tan birkaç yıl sonraydı, kendi aramızda "Köylü" dediğimiz Yaşar Ayaşlı ile bir yerlere gider ya da dönerken Nejat Arun'la karşılaştık. Hal hatır sorma faslından sonra ne yaptığını sorduk; DİSK'e üye sendikalardan birinde uzman olarak çalıştığını, bir taraftan da *Kapital*'in üç cildini de okumaya ahdettiğini söyledi. Arkasından yüzünde acı bir gülümsemeyle: "Öldükten sonra mezar

taşımıza hiç olmazsa, 'bu adam Kapitalleri baştan sona okuyup bitirmiştir' yazsınlar.." diye ekledi. *Kapital*'leri okumak, böylesine "büyük" bir işti anlayacağınız.

Bugünden geriye doğru düşündüğümde sanıyorum asıl olarak Aktan, Doğu'nun gururunu okşayan oportünist yağcılığının ve altı boş bazı keskin devrimci söylemlerinin etkisi altındaydı. O yüzden "ne deve ne kuş" olabilen bir ilişki içindeydik Aydınlık'la.

Aslında Aydınlık, devrimci gençlik hareketi içinde o dönemde de çoğunluğun pek sevmediği itibarsız bir çevreydi. Lafta keskin devrimci görünümüne karşın pratikte sinikliğiyle ünlü "kantin solcuları" olarak küçümsenirdi. Perinçek dahil dönemin Aydınlık ideologlarının çoğu, Amerika'da ya da Boğaziçi gibi elit okullarda okumuş zengin aile çocuklarıydı. Buna karşın, ifrat ölçüsüne vardırılmış keskin bir Maoculuk ya da Çaru Mazumdarcılık gibi köylü devrimciliğinin en uç biçimlerini savunanlar hep bu çevreden çıktı.

Zaten Aydınlık, tutarlı bir devrimcilik dışında her konuda aşırılığın temsilcisi olmuştur.

Örneğin 1970'ler Türkiye'sinde "nicelik ve nitelik olarak devrime öncülük edebilecek kadar gelişmiş bir işçi sınıfının olmadığını" iddia edebilecek kadar fanatik bir köylü devrimcisidir.

1970'lerin ortalarında bu kez gözü dönmüş bir "Rusya düşmanı" olarak boy gösterir. Öyle ki, "yükselen hırslı emperyalist" olarak tanımladığı Rusya'ya karşı, "gerileyen emperyalist" olarak gördüğü Amerika'yla bile ittifak yapılabileceği görüşündedir.
12 Eylül döneminde bu kez faşist darbenin ve cuntanın şakşakçısı olarak ortaya çıktılar. Perinçek başta olmak üzere bütün

Aydınlıkçılar, 12 Eylül mahkemelerinde, "biz ordumuzun ve devletin düşmanı değil tam tersine yardımcısıydık. Solcu teröristleri isim ve adresleriyle birlikte yayın organlarımızda teşhir edip devletimizi uyardık" temelinde savunma yaptılar.

1990'ların başında Aydınlık bu kez "Kürde sıkacağınız iki kurşundan birini bize sıkın" diyebilecek kadar ateşli bir "Kürt dostu" olarak göründü sahnede. Çünkü Perinçek, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren ciddi bir güç kaybı yaşamaya başladı; Halil Berktay, Şahin Alpay, Cengiz Çandar gibi yancıları Özalizme kapılandı, Gün Zileli gibi bir sağ kolunu kaybetti, Oral Çalışlar, Gülay Göktürk gibi ayakçıları başka sulara yelken açtılar. Yanında kala kala Hasan Yalçın ve Hikmet Çiçek gibi çapsızlar kaldı. Bu nedenle Perinçek'in o sıralar yaslanabileceği güçlü bir duvara ihtiyacı vardı. Kaybettiği gücü ve itibarı kendisine kazandırabileceği hesabıyla Kürt hareketine yağ çekmeye başladı, 1989 ve 1991 yıllarında Bekaa'yı yol etti, PKK kamplarında şeref misafiri olarak ağırlandı, PKK lideri Abdullah Öcalan'la samimi pozlar verdi. Ama aradığı yüzü bulamadı. 1990'ların ortalarından itibaren bu kez ateşli bir Kürt düşmanı kesilip Kürtlere karşı yürütülen kirli savaşın siyaset ve medyadaki maşalarından biri haline geldi.

12 Eylül öncesi "Genelkurmay'ın solu" olarak ünlenen Aydınlık, 1990'ların sonunda tekrar bu role soyundu. 28 Şubat sürecinde Genelkurmay'ın sözcülerinden biriydi. Doğu Perinçek, 2008 Mart'ında Ergenekon operasyonları kapsamında tutuklandığında ateşli bir AKP, Tayyip Erdoğan ve Fetullah Gülen düşmanıydı. 2015 sonrasında ise, bu kez aynı ateşlilikte bir Tayyip Erdoğan muhibbi ve destekçisi olarak boy gösterdi siyaset sahnesinde.

Velhasıl, Aydınlık adını kullanan çevre, her devirde birilerinin ya da ipe sapa gelmez uç görüşlerin ateşli borazanı olmakla

kalmayıp, bir dönem "ak" dediğine hemen arkasından "kara" demeyi alışkanlık haline getirmiş omurgasız ve karanlık bir dehlizdir. Bu karakteristik özelliğine ek olarak, daha doğrusu bu siyasal karakterin bir parçası olarak Aydınlık, Türkiye solunda, en rezil pratiklerin öncüsü olmasıyla da ünlüdür.

Örgütle görüş ayrılığına düşen eski yoldaşlarını öldürerek "etkisizleştirmek" gibi bir alçaklığı ilk düşünenler Aydınlık şefleridir örneğin. 12 Mart döneminde Doğu Perinçek ve onun o zamanki sağ kollarından biri olan Halil Berktay, kendilerini eleştirerek ayrılık bayrağını çeken İbrahim Kaypakkaya'yı öldürmesi için genç bir Aydınlık taraftarına tetikçilik görevi verirler. Fakat o genç (12 Eylül'den iki gün sonra, Davutpaşa Cezaevi'nde zincirlerinden boşanan işkencelere dayanamayarak yaşamına son veren İrfan Çelik) Kaypakkaya'yı görüp tanıyınca eylemi gerçekleştirmez ve bu aşağılık komployu ifşa eder.

Özellikle ideolojik çizgi olarak kendisine yakın örgütlerin içine burnunu sokarak onları bölmeye çalışmak, çeşitli nedenlerle hoşnutsuz unsurları, kişiliklerini ayaklar altına aldıkları "özeleştiriler" vermeleri koşuluyla saflarına katmak da bir Aydınlık geleneğidir. Bu özelliğiyle Aydınlık, başkalarının içindeki çatlaklardan beslenmeyi tarz haline getirmiş tahtakurusu siyasetinin öncüsüdür.

Ve en nihayetinde Aydınlık, devrimcileri açık kimliklerini ve bulunabilecekleri adresleri polise bildirmesiyle ünlü bir ihbarcıdır. 1978-1980 yılları arasındaki *Aydınlık* gazetesinin manşetleri ve arka sayfası bu tür ihbarlarla doludur. 12 Eylül mahkemeleri karşısındaki savunmalarını da bu gammazlık pratiğiyle övünme üzerine kurmuşlardır.
Aydınlık'a bir biçimde bulaşmış olmak, bu yüzden, utanılacak bir lekedir samimi bir devrimci için.

Katıldığım bazı gazete satışlarıyla Kuseyri'nin vurulduğu gece dışında belleğimde hiçbir anı yok "Aydınlıkçı günlerime" dair.

Bu çete o zamanlar *İşçi-Köylü* adında bir gazete çıkarırdı. Bu gazetenin satışı, en önemli faaliyet konusu, adeta bir ibadetti. Asıl olarak Söke civarında ve yazları yürütülen köy çalışmaları bile bunun arkasından gelirdi. Bu ibadet, zaman zaman Kızılay'da Perinçek'in de katıldığı toplu ayinler biçimini alırdı. Elli-yüz kişilik bir grup halinde Piknik'in önüyle Büyük Sinema arasındaki kaldırıma yan yana dizilir, bağıra bağıra gazete satardık. Sonrasında geri döndüğümüz Aydınlık bürosunda hem o satışın hem de o haftaki grup satışlarının değerlendirmesi yapılırdı. O hafta hangi grup daha fazla gazete satışı yapmışsa, haftanın "emek kahramanı" ilan edilir ve adı büyük harflerle tahtaya yazılırdı. Ertesi haftaya kadar da o tahta silinmezdi.

Satış grupları hem hafta içi hem de hafta sonları emekçi semtlerine dağılır, semt kahveleri ve mahalle aralarında da satış yapardı. Bu satışlar sırasında polis ya da faşistlerin saldırılarıyla karşılaşmak, vaka-yı adiyedendi. Bir seferinde Varlık Mahallesi'nde girdiğimiz bir kahvede öyle bir sopa yedik ki, hafızamdan silinmesi mümkün değil. Yenimahalle'nin bitişiğindeki Varlık Mahallesi o zamanlar yeni kuruluyordu. Doğru dürüst bir ulaşım yoktu, yolları yazın toz-toprak, kışın çamur içindeydi. Uzun yıllar Doğu Perinçek'in emir subaylığını yapan, bugün çizmeye çalıştığı "farklı" profilin aksine, onun en büyük suç ortaklarından biri olarak alnında silinmesi mümkün olmayan koca bir leke taşıyan Gün Zileli'nin başkanlığında bir grup olarak gitmiştik bir pazar günü. Satışın Yenimahalle faslı fena geçmemişti, onun verdiği moral motivasyonla Varlık Mahallesi'ne yöneldik ama daha ilk girişimlerimizden itibaren buz gibi bir kayıtsızlıkla karşılaştık. Hem biraz ısınmak hem de toplu satış amacıyla bir kahveye yöneldik ama baltayı fena

halde taşa vurduğumuzu içeri girer girmez anladık lakin artık çok geçti. Girdiğimiz kahve meğer MHP'li faşistlerin mahalledeki üssüymüş. Elimizdeki gazeteleri görür görmez bize okey ıstakaları, sandalye ayakları, soba için alınan odunlarla öyle bir sopa çektiler ki, bugün bile düşündükçe bazı kemiklerim hâlâ sızlar.

Samimi ve dürüst bulduğumuz tek tük bazı isimler dışında içimizde Aydınlıkçıları seven tek bir kişi bile hatırlamıyorum. Devrimciliği biçimsel bazı kalıplara indirgeyen bağnazlıklarına ifrit olur, insana zift gibi yapışan içten pazarlıklı, sinsi yaklaşımlarından nefret ederdik. Söylemlerinin keskinliği ile pratikleri arasındaki büyük uçurum tepkimizi çekerdi.

Aydınlık tepkisi içimize öyle bir işlemişti ki, 1975 yılında birleştiğimiz THKO içindeyken, Perinçek, "proleter devrimcilerin birliği" diye bir proje attı ortaya. Amacı, her biri farklı yoğunluklarda Maoculuğun etkisi altındaki örgüt ve çevreleri arkasında mevzilendirmekti. Aynı zamanda koyu bir halkçılığın etkisi altındaki bu örgütler, o dönem çıkardıkları yayınların isminden dolayı (*Halkın Kurtuluşu*, *Halkın Birliği*, *Halkın Gücü*, *Halkın Yolu*... Aydınlıkçılarınki de *Halkın Sesi*'ydi) "halkın sülalesi" olarak anılırlardı. THKO ile hangi temelde, nasıl birleştiğimizi ileride anlatacağım. Birleşirken mutabık kaldığımız temel ilkelerden biri de, "Türkiye'nin bağımlı ve geri de olsa kapitalist bir ülke haline geldiği, bu yüzden demokratik devrimin kesintisiz olarak hızla sosyalist devrime evrilmesi gerektiği, devrimin önderi ve öncü gücünün proletarya olduğu ve uzun süreli halk savaşı gibi Maocu stratejinin terk edilerek proletarya içinde çalışmayı ve kentlerden başlayacak bir ayaklanmayı esas alan bir devrim stratejisi izlenmesi gerektiği" idi. Bu aslında bizim 1969'dan beri savunduğumuz bir görüştü. Maoculuktan kopuşun nüvelerini de içeren ama o haliyle bile bizi "halkın sülalesi"nin diğer bileşenlerinden ayıran temel bir

farklılıktı. Bu ideolojik temel yanında Perinçek ve Aydınlıkçılara karşı içimize işlemiş tepki nedeniyle, "proleter devrimcilerin birliği" adı altında gündeme getirilen oportünist girişime şiddetle karşı çıkarak THKO içinde güçlü bir baraj oluşturduk. Yoksa, Yavuz Yıldırımtürk başta olmak üzere THKO'nun o zamanlar Niğde Cezaevi'nde yatan "ağır topları" ile dışardaki THKO kökenli MK üyelerinin çoğunluğu dünden hazırdılar bu çağrının üzerine atlamaya.

"Halkın sülalesi"nin hem kitlesel olarak hem de ideolojik-siyasi bakımdan en etkili grubunu oluşturan Halkın Kurtuluşu bu işe yanaşmayınca, belki niyetli olan diğerleri de uzak durdular. Doğu Perinçek ve o zamanki yakın çevresi, muhtemelen HK içinden aldıkları istihbaratın da yardımıyla tekerlerine kimlerin taş koyduğunu kestirdikleri için, o kesitteki yazılarında açık isim vermeden, "proleter devrimci saflara sızmış bozguncular" olarak biz "Aktancılar"ı hedef aldı. Bir süre sonra HK tarafından yayınlanan bir broşür üzerine bu saldırılar çok daha şiddetlendi. THKO, daha doğrusu o zaman benimsenip kullanılan isimle HK adına bağlayıcı merkezi bir görüşü dile getiren broşürü, birleşmenin arkasından bizim grubu temsilen THKO Merkez Komitesi'ne giren iki üyeden biri olan Muzo (Muzaffer Doyum) kaleme almıştı. Broşür, bugünlerin tam tersine o zamanlar bu kez ateşli bir "Rus düşmanı", saklama gereği duymayacak kadar da pervasız bir "ABD muhibbi" olan Perinçek ve tayfasının, Ege'de kurulan 4. Ordu'nun "Rus sınırına kaydırılması" önerisini ve bu temelde yürüttüğü kampanyayı eleştiriyordu. "Proleter devrimcilerin birliği" çuvallamasından bizi sorumlu tutan Perinçek ve avanesi, bütün toplarını bu broşüre ve hangi çevreden olduğunu tahmin ettikleri yazarına çevirdiler. "Eleştiri" görünümü altında öyle saldırgan ve seviyesiz bir kampanya yürüttüler ki, THKO MK içindeki Aydınlıkseverleri paniğe sürüklemekle kalmayıp bizim Muzo'yu da uzun süre eline kalem alamaz hale getirdiler. İnsan olarak

zaten çok çelebi bir kişiliğe sahip olan Muzo'yu asıl, çerçevesi MK içinde önceden konuşulup beraber belirlenmiş bir konuda yalnız bırakılıp MK içinde de eleştirilerle karşılaşması sarstı.

12 Mart öncesi içimizde, Aydınlıkçıların, özellikle de Perinçek'in en keskin düşmanı Hikmet Çiçek'ti. Fakat, siyasi hayatı boyunca hep uçlarda dolaşıp sonrasında keskin zikzaklar çizmiş olan bu zat, Niğde Cezaevi'nde yatarken (1975) ona biat etmekle kalmayıp uzun yıllar has tetikçilerinden biri haline geldi. Aydınlık'ın Ankara temsilcisi oldu. Kontrgerillanın açığa çıkmış şeflerinden Veli Küçük gibi birinin "en güvendiği Aydınlıkçı" haline gelmesi, onun sadece devrimciliğe ve hasbelkader devrimci olduğu geçmişine değil, vicdan ve utanma gibi insani değerlere dahi ne denli yabancılaştığının en net göstergesi olsa gerek. Onun gibi Aydınlık bataklığının eski neferlerinden olan Soner Yalçın'ın Oda TV sitesinde yazılanlara bakılırsa, 15 Temmuz sonrasında bu kez Doğu Perinçek'in de gözünden düşmüş, kızağa çekilmiş.

12 Mart öncesinde tanıdığım Aydınlıkçılar daha çok Ankara Hukuk'tandı. İçlerinden Raif (Çakır), sonradan evlendiği sevgilisi Fatoş, 12 Mart'tan sonra bizimle yoldaşlaşan Nakip (Necdet Nakipoğlu), Kaypakkaya ile birlikte hareket eden İsmet gibi kimilerini severdim. O dönem Aydınlık'ın önde gelen isimleri arasında yer alan Atıl Ant ve SBF'li Cengiz Çandar'ı ise özellikle antipatik bulurdum. İkisi de farklı yönlerden "tipik Aydınlıkçı" örneğiydiler.

Uzun boyu, davudi sesi, mavracı yapısıyla Atıl Ant, devrimci olmaktan çok bir salon sosyalistiydi gözümde. Zaten onu biraz tanıyan hemen herkes Atıl Ant'ı böyle görürdü. Hatta şöyle bir espri üretilmişti: "Hukuk'ta ne zaman bir forum olsa Atıl Ant başrolde ve kürsüdedir. Ateşli konuşmalar yaparak milleti boykota, sokağa, eyleme çağırır. Forumun yapıldığı

amfiden Hukuk'un kapısına kadar Atıl en öndedir. Kapıyla Hukuk'un önündeki merdivenlere kadar olan kısa mesafede Atıl ortalara kayar, kitle Cemal Gürsel Caddesi'ne inip Kurtuluş Meydanı'na doğru yürüyüşe geçtiğinde Atıl arkalarda kalıp ortadan kaybolmuştur..."

Çandar'a olan tepkim ise bir yönüyle "özel"di. Ertuğrul Kürkçü ve Oral Çalışlar gibi Cengiz Çandar da, Talas ve Tarsus Amerikan kolejlerinden ağabeyimin arkadaşıydı, bu vesileyle ailece de tanışırdık. Bir yerleri basmaya gittiğimizde dinamitin elimde patlamasından son anda kurtulmuş olmamı duyan ağabeyim, "biraz daha dikkatli ve akıllı olmam" yolunda tatlı-sert uyarıda bulunurken Cengiz'in kendisine söylediği bir sözü ağzından kaçırdı. Cengiz meğer ağabeyimi önceden uyarmış, "Yaşına göre çok hızlı gidiyor, ayrıca bu işlerin sonu yok, söyleyin de okuluna ve derslerine yoğunlaşsın," demiş. Ağabeyim bu konuşmayı aktarınca müthiş öfkelendim. "Bu işlerin sonu yok" diyerek ailemi beni devrimcilikten vazgeçirmeleri yolunda uyaran adam, o sırada sanırım SBF'nin dernek yönetimindeydi, daha da önemlisi, her sayısında işçi ve emekçileri devrime çağıran keskin solcu ajitasyonların çekildiği yayınlar çıkaran Aydınlık çevresinin önde gelen yöneticilerinden biriydi. Bu ikiyüzlülük beni müthiş öfkelendirmişti. Bu yüzden hiç aklımdan çıkmadı.12 Mart yıllarında Bora Gözen ve yedi devrimcinin Filistin'de bir İsrail baskınında katledilmelerinin detaylarını öğrenince, özellikle de Cengiz'in baskından hemen önce o kamptan ayrıldığını duyunca aklıma nedense bu konuşma geldi. Cengiz'in o baskından kurtuluşunun bir "şans" mı yoksa bir şeylerin kokusunu bir biçimde önceden almasının sonucu mu olduğu sorusu uyandı zihnimde. Onun bu "Filistin gezintisini" sonraki yıllarda nasıl tepe tepe, daha da önemlisi bazı kapıları açmakta anahtar olarak kullandığını,12 Eylül sonrası Özal'la ve CIA'in en karanlık isimleriyle kurduğu aleni ilişkileri gördükçe ikinci yöndeki kuşkularım kuvvetlendi.

Ankara Hukuk'un o zamanlar sevdiğim Aydınlıkçılarından biri de Mercimek lakabıyla anılan Ali'ydi. 1972 yılında Filistin'de bulundukları kampın İsrail askerleri tarafından basılması üzerine ölenler arasında bulunduğunu duyunca üzülmüştüm. Önceleri sadece Faik Bulut'un yaralı olarak tutsak düştüğü zannedilen o baskından Mercimek'in de aslında yaralı olarak kurtulduğunu, fakat Türkiye'ye dönebildikten sonra fanatik bir İslamcıya dönüştüğünü Soner Yalçın denilen Aydınlık kadar karanlık kalemin yazdığı bir makalede okuyunca hem çok şaşırdım hem de kendime kızdım. Ürettiği döneklerle ünlü, üstelik o rahle-i tedrisattan geçerken aldıkları eğitim ve edindikleri alışkanlıklar yüzünden, döndükten sonra da çirkeflikte sınır tanımayan bir gelenek ve kültürün söz konusu olduğunu unuttuğum için kızdım kendime.

Aynı kızgınlığı yıllar sonra Oral Çalışlar konusunda da yaşadım. Oral, ağabeyimin Tarsus Amerikan Koleji'nden arkadaşıydı. 12 Eylül öncesi devrimcileri isimleri ve adresleriyle devlete ihbar eden *Aydınlık* paçavrasının sorumlu müdürü olduğu için özel bir kin duyduğum Aydınlıkçılardandı. 1988'de Bursa Özel Tip'teyken o da arkamızdaki bloklardan birinde kalıyordu. Metris'ten Bursa'ya getirildiğimi duyunca "hoşgeldin" demeye gelen Eşber (Yağmurdereli), Oral'ın da ziyaretime gelmek istediğini ama tepki göstereceğimizden çekinerek gelemediğini söyledi. "İyi yapmış," dedim Eşber'e, "gelseydi değil yüzüne bakmak yüzüne tükürür blok kapısından geri çevirirdik." Fakat hayat Oral'la yollarımızı yıllar sonra bir kez daha kesiştirdi.
1994-2000 arası Bayrampaşa Cezaevi'nde yatarken hem 1996'da hem de 2000 yılında Süresiz Açlık Grevi-Ölüm Orucu (SAG-ÖO) direnişleri gündeme geldi. Oral, o zamanlar *Cumhuriyet* gazetesinde çalışıyordu. Aydınlık'la bağlarını koparmış, 2. Cumhuriyetçi liberal bir çizgiye gelmişti. Eğriye eğri, doğruya doğru, her iki direniş sırasında da Oral, mecbur kalınan o direnişlerin daha fazla ölüm ve sakatlanma olmadan

tutsakların temel talepleri karşılanarak bitirilmesi için samimi çaba harcayan isimlerden biriydi. Aralarında Yaşar Ağabey'in (Yaşar Kemal), Orhan Pamuk'un, Mehmet Bekaroğlu'nun, Yücel Sayman'ın ve daha başka birçok aydın-gazeteci ve sanatçının bulunduğu heyetlerin örgütleyicilerinden biri olarak devletle tutsaklar arasında arabuluculuk girişimlerinde bulundu.

Yoldaşlarımızın yaşamlarının söz konusu olduğu o kesitlerde, Aydınlıkçı geçmişin hesaplarını askıya almak bana şahsen yanlış görünmedi. Hem '96 hem de 2000 sürecinde, hem Bayrampaşa'da hem de 2001 Nisan başındaki tahliyemden sonra dışarıda –*Cumhuriyet* gazetesinde– onunla neredeyse sürekli temas halindeydim. Eylemleri bir an önce kazanımla sonuçlandırabilmek için yürüttüğüm girişimler sırasında bana çok destek oldu. Başka türlü ulaşamayacağım gazeteci ve aydınlarla bağlantımı kurdu, adli tıptan tahliye raporları çıkarmak ya da raporu çıkmış devrimcilerin bir an önce serbest bırakılıp hastanelere kaldırılmaları konusunda Aydın Engin'le ikisinin çok yardımları dokundu.

Ama aynı Oral, 2005 sonrası siyaseten yeni bir güvercin takla daha atarak AKP'ye yanaştı. 2010 Anayasa referandumunda "yetmez ama evet"çilik olarak boy gösteren liberalleşmiş eski solculuğun sözcülerinden biri olarak sivrildi. Orada da durmadı, yaptığı her işi ifrata vardırma konusundaki Aydınlıkçı alışkanlığını tekrarlayarak omurgası kalmamış bir AKP sürüngenine dönüştü. Bu dönüşümün ilk belirtileri kendini göstermeye başlar başlamaz ağabeyim de ben de Oral'la bütün ilişkilerimizi kestik.

Kuseyri'yi İki Kere Öldürmek

1970'in Mayıs ayı içindeydik. Okulların kapanmasına az kalmıştı, lise ikiyi de geride bırakmak üzereydim. Derslerim iyi olduğu için okulu hepten sermiştim. Aktan, o gece Aydınlık bürosunda önemli bir toplantı olacağını söyledi. Bizimkiler sanıyorum Aydınlık'la ilişkileri noktalamaya karar vermişlerdi. Akşam hava kararmaya yüz tutmuşken cümbür cemaat yola koyulduk. Geride nöbetçi olarak sadece Kuseyri (Mustafa Kuseyri) kaldı sanıyordum, biz yola çıkarken Basın-Yayın'ın giriş katındaki sekreter odasının penceresinden laf atıp bizi uğurladı. Meğer Nejat da (Arun) gelmemiş.

Aydınlık bürosu lebalep doluydu. Hem Aktan'ın ve bizim diğer ağır topların hem de Perinçek'in ve Aydınlıkçı şef takımının gerginlikleri yüzlerinden okunuyordu. Bir süre sonra toplantı başladı fakat daha ilk konuşma bitmeden telaşla biri girdi içeri ve Aktan'ın kulağına bir şeyler fısıldadı. Aktan'ın suratı sapsarı oldu ve başıyla "çıkıyoruz" işareti verdi arkasındaki sandalyelere oturmuş olan bizlere. Bir olağanüstülük olduğu belliydi ama hiçbirimiz bilmiyorduk henüz ne olduğunu. Zaten biz sokağa indiğimizde Aktan, Aydın ve Ertan'ın (Günçiner) koştuklarını gördüm. Arkadan gelen bizler de (on-on beş kişiydik) koşmaya başladık. İngiliz Kültür'ün önüne çıktığımızda Aktanlar'ın karşı kaldırımda taksiye bindiklerini gördük, bizler de dolmuş çevirmeye koyulduk. Siyasal'la Hukuk arasındaki sokaktan içeri girdiğimizde Basın-Yayın'ın önündeki kalabalık dikkatimizi çekti. Ne olup bittiğini çok geçmeden öğrendik: Kuseyri başından vurulmuş ve ölmüştü.

Hepimiz yıldırım çarpmışa döndük. Daha bir saat önce pencereden sarkıp mavra yaparak bizleri uğurlayan Kuseyri, şimdi yaşamıyordu. Aktan, Dev-Genç yönetiminden kimileriyle bir kenara çekilmiş aralarında bir şeyler konuşuyordu. Arkasından Dev-Gençliler birilerine, Aktan da bizden birilerine (galiba Hikmet Çiçek ve Ertan'a) bir şeyler söyledi. Konuşulanların yurdun arka tarafındaki "Köpekköy" dediğimiz gecekondulara doğru yürüdüklerini gördük, çok geçmeden Köpekköy'den silah sesleri gelmeye başladı. Durumun farkında olmayan toplulukta bir dalgalanma baş gösterince Aktan ve Dev-Genç yöneticileri, "sakin olunması" anonsu yaptılar, ortalık durulduu. Bu arada Aktan bizden, "Basın-Yayın'ın giriş kapısını tutmamızı ve kendisinin onayı olmadıkça kim olursa olsun içeri sokmamamızı" istemişti. Kapıyı tutmadan önce Kuseyri'nin bulunduğu odaya göz attık. Kuseyri, ayaklarını uzatarak uyumaya çalışıyormuş gibi pencerenin kenarındaki koltukta oturur vaziyetteydi. Başı yanındaki kitaplığa dayalıydı, bizim tam göremediğimiz sağ şakağından sızan kan yere kadar inmiş, halının üzerinde büyükçe bir leke oluşturmuştu.

Silah seslerinin duyulmasından bir süre sonra, bölgeye girişine izin verilen bir ekip arabasıyla üç-dört polis geldi Basın-Yayın'ın önüne. Aktan'ın kılavuzluğunda odayı ve etrafı incelemeye başladılar. Polislerin her birinin peşinde bizden de iki-üç kişi vardı. Şef olduğu her halinden belli yaşlıca bir polisin, Kuseyri'nin bulunduğu odayı bir süre inceledikten sonra çıkarken yüzündeki ifadeyi unutamıyorum. Saygılı bir sesle "Aktan Bey" diye hitap ettiği Aktan ve gösterilen diğer bütün "tanıklar", Kuseyri'nin, muhtemelen SBF ya da Hukuk Yurdu'nu basmaya gelen faşistlerin dışarıdan açtıkları yaylım ateşi sırasında vurulduğunu söylüyorlardı. Fakat yılların tecrübesine sahip polis şefi, Kuseyri'nin bulunduğu odayı da inceledikten sonra, "anlat, anlat, heyecanlı oluyor" havasında dinlemeye başlamıştı bu senaryoyu. Adamın işi daha o gece çözdüğü çok geçmeden anlaşıldı.

Kuseyri, Hatay'ın köklü ve zengin, DP-AP destekçisi sağcı ailelerinden birine mensuptu. Bir dönem milletvekilliği de yapmış olan amcalarından biri, o zamanlar hükümetteki AP'yi destekleyen bir gazetenin başyazarı ve yöneticisiydi. Kuseyri, Hukuk öğrencisiydi; hem devrimciler arasında hem de Hukuk'ta sevilen biriydi. Ailesi Antakya'da toprağa vermek istemişti. Otopsi ve diğer işlemler tamamlandıktan sonra cenazeyi Hatay'a götürecek ambulansın Kızılay'a gelmesi istendi. O zamanlar polis, gösteri amacıyla Kızılay'a çıkılmasına kolay kolay izin vermezdi. Fakat ailenin politik nüfuzu sayesinde bu izin verildi. Hukuk Fakültesi'nde yapılan ilk törenden sonra Ziya Gökalp üzerinden Kızılay'a doğru yürüyüşe geçildi. Güneşli bir Mayıs gününde, muazzam kalabalık bir yürüyüştü. Kortejin en önünde, Hukuk Fakültesi'nin o zamanki dekanı Uğur Alacakaptan başta olmak üzere cübbeleriyle öğretim üyeleri yürüdüler. Piknik'in önünde tabutu cenaze arabasına yükleyerek Kuseyri'yi Antakya'ya uğurladık.

Aradan ne kadar geçti, şimdi hatırlamıyorum. Ama sıcaktan mayıştığımız bir gündü. Basın-Yayın girişinde, Kuseyri'nin vurulduğu odanın yanındaki geniş odada otururken sapsarı bir suratla Aktan girdi içeri. Elinde bir gazete tutuyordu. İktidardaki Demirel hükümetinin şakşakçısı *Zafer* denilen paçavraydı. İri puntolarla sekiz sütun üzerine attığı manşetini Kuseyri'nin ölümüne ayırmıştı. Haberde, Kuseyri'yi o gece MHP'lilerin değil yoldaşı Nejat Arun'un vurduğu ama olayın "ülkücülerin üzerine yıkılmak istendiği" anlatılıyordu. Epey detaylı bir haberdi. Kuseyri'nin vurulduktan sonra koltuktaki hali ile Nejat'ın ve galiba Aktan'ın fotoğraflarıyla destekli haberin polis tarafından hazırlanıp servis edildiği açıktı. Tecrübeli polisin soruşturma gecesi odadan çıkarkenki yüz ifadesi geldi gözümün önüne.

Hepimiz şoktaydık. Olayın içyüzünü bilenler işin patlamış olmasının şokunu yaşarken, kendi adıma ben bir de aslını öğrenmenin şokunu yaşıyordum. Nejat'ın bir süredir ortada görünmeyişinin gerçek nedeni anlaşılmıştı. Bir ara Aktan'a ya da Aydın'a sormuştum " Nerelerde, niye görünmüyor?" diye, "Sarı'yla (Altan İnce) Ege'ye köy çalışmasına gittiğini" söylemişlerdi. O gün öğleden sonra mı yoksa ertesi gün mü, şimdi hatırlamıyorum, bizimkiler o öfkeyle *Zafer* gazetesini basmışlar. Ben neredeydim, niye katılamadım hatırlamıyorum.

Olayın aslını sonrasında öğrendim. Bizim toplantıya gidişimizden bir süre sonra Nejat yurda dönmüş gittiği yerden. Sonra da Kuseyri'ye takılmış. O gün yeni alınmış bir tabanca mı varmış yoksa Kuseyri kendi tabancasının şarjörüne tek elle mermi basıp hızla boşaltmaya mı çalışıyormuş, her neyse, bir süre sonra iş, şarjörünü hızla boşalttıkları tabancayı birbirlerine doğrultup tetik düşürmeye dönüşmüş. Karşılıklı bir-iki denemeden sonra, şarjörü tamamen boşalttığını zanneden Nejat tetiğe basınca olan olmuş. Aklımda kaldığı kadarıyla bana böyle anlatıldı olay. Zaten bu ya da bunun kadar saçma ve tehlikeli bir oyun olan Rus ruleti oynamaya kalkmaları dışında bir neden yoktu ve olamazdı Kuseyri ile Nejat arasında. Nejat o olaydan sonra bir daha toparlayamadı zaten. Bir yıl kadar sonra Ankara'da sahte kimlikle yakalandı. Mahkeme bile olayın "kaza" olduğu sonucuna vardı. Üç-dört yıl gibi bir ceza aldı. Yukarıda sözünü ettiğim son görüşmemizde öyle yaşlı ve yıkık bir görüntüsü vardı ki, içim acıdı. Çok geçmeden de öldüğünü öğrendik zaten.

Gerici-faşist çevreler tabii hemen atladılar olayın üstüne. Bir dizi aşağılık senaryo ürettiler; kimi "örgüt içi infaz" dedi, kimi "aşk ve kıskançlık nedeniyle" işlendiğini iddia etti. Fakat hepsi, kendilerini "ülkücü" olarak tanımlayan MHP'li faşist maşaların işledikleri cinayetlerin üzerini örtme bahanesi olarak kullanmakta birleşiyorlardı. Bu yüzden yıllarca sömürdüler bu konuyu.

Fakat onlardan önce devrimciler olarak kendimize kızmamız lazım. Gerçeklerin inatçılığını, eninde sonunda açığa çıkmak gibi bir huyunun olduğunu unutarak, aptalca bir refleksle üzerini kapatmaya kalkmak büyük hataydı. Her ne olmuşsa gerçeği bütün çıplaklığıyla ve samimiyetle ortaya koymak yerine, gizlemeye, çarpıtmaya, yanlış adresler göstermeye kalkışmakla biz vermiş olduk polisin ve faşistlerin eline bu kozu.

Gerçeklerle oynama, onu kafamıza göre eğip bükebileceğimiz yanılsaması, Türkiye solunun yapısal-tarihsel hastalıklarından biridir maalesef. Bunun temelinde ise birey ya da grup olarak "kusursuz" görünme merakı vardır. Genel olarak devrimcilerin ama özellikle de "bizim" en ufak bir kusur ya da hatamızın olamayacağına iman eden hastalıklı bir önkabul vardır. Bu saplantıyla hareket edilmeye başlandığı andan itibaren arkadan yeni yanlışlar ve sapmalar sökün eder. Olduğundan farklı görünmeye çalışmak, her şeyden önce hastalıklı bir hayal dünyasına sürükler insanları, hayattan ve gerçeklerden kopmaya yol açar, başkalarına karşı kolayca düşmanlığa dönüşen bir grupçu fanatizm, kendini her şeyin ve herkesin üstünde gören bireysel megalomaniler üretir. Hiçbir siyasi ve ahlaki kaygı duymadan gerçekleri eğip bükme, sınıfı, kitleleri ve kadroları "aptal" yerine koyarak onları bu üretilmiş sahte gerçeklikle oyalayıp kandırmaya kalkışma "olağanlaşır." Bütün bunların, devrimci idealizme, kurmayı amaçladığımız komünizmin özgürlük dünyasının temel ilkelerine aykırılığı gün gibi açıktır. Bu da bir yana, "mükemmellik" iddiasının kendisi, her şeyin sürekli bir değişim ve yeniden oluşum süreci içinde olduğu temel yasası üzerinde yükselen Marksist diyalektiğe aykırı, fiilen onun inkârı anlamına gelen acınası bir idealizmin dışavurumudur.

Kuseyri'nin nasıl öldüğünü çarpıtmaya yeltenmek yerine gerçeği baştan olduğu gibi açıklasaydık ne kaybederdik? Burjuva propaganda makinası, gerici-faşist çevreler hemen üzerine at-

larlar, iğrenç bir demagoji ve sömürü konusu haline getirirlerdi. İyi ama bunu zaten yaptılar ve her durumda da yapacaklardı. Fakat biz işin gerçeğini baştan dürüstçe ve samimiyetle ortaya koymuş olsaydık, bu demagojiler, onu yutmaya dünden hazır fanatik devrim düşmanları dışında fazla etkili olmaz, en azından ilerici-demokrat kamuoyu bizim sözümüze ve samimiyetimize inanırdı. Ama gerçeği saklamaya kalkmakla biz bu kesimler içinde bile kuşkulara ve güvensizliğe yol açtık. Akla hayale gelmeyecek soruların sorulmasına zemin hazırladık. Siyasi yaşamı boyunca bozuk saat kadar bile doğruda durmayı beceremeyen Hasan Cemal gibilerinin tarihi gerçeklerle oynamalarını kolaylaştırdık.

1990'lardan sonra Tayyip Erdoğan'ın "Hasan ağabeyi" olacak kadar ters kutba savrulan 12 Mart öncesi ve sonrasının bu tescilli darbe savunucusu, *Kimse Kızmasın Kendimi Yazdım* başlığını koyduğu "kişisel resmi tarih" anlatımında, Kuseyri'nin vurulduğunu duyar duymaz Aydınlık bürosunun alt katındaki *Devrim* dergisinin bürosuna koştuğunu, haberi verdiği Doğan Avcıoğlu'nun sakin bir sesle "faşistler değil arkadaşlarından biri vurmuş" dediğini, bunun üzerine bir koşu gittiği Basın-Yayın'da Kuseyri'nin vurulduğu odaya girdiğinde Cengiz Çandar'ın elinde bir bezle kanları silerek delilleri karartmaya çalıştığını anlatır.

Ahmet Kaya'nın ünlü şarkılarından birinde dediği gibi, "Nerden baksan tutarsızlık / Nerden baksan ahmakça..." Niye derseniz, Kuseyri'nin bir kaza sonucu bir arkadaşı tarafından vurulduğunu Avcıoğlu'nun sıcağı sıcağına duyması hemen hemen imkânsız. En azından o gece, işin aslını bilenler bence iki elin parmaklarını geçmez; onlar da, bizden Aktan dışında muhtemelen Aydın, Hikmet ve Ertan'dır. Dev-Genç yönetiminden birkaç kişiyle onların bilgi vermiş olabileceği Mahirler'in önde gelen isimlerinden bazılarıdır. Bu kanalların

hiçbirinden Doğan Avcıoğlu'na anında bilgi gitmez. Hasan Cemal'in Basın-Yayın'a geldiğinde Cengiz Çandar'ı delilleri karartırken görmüş olması da mümkün değildir. Çünkü o sırada yurtta ve yakın çevrede olanlar dışında olay yerine ilk gidenler biz olduk ve o andan sonra da Aktan odaya giriş-çıkışları yasakladı. Alelacele tasarlanan senaryoyu inandırıcı kılabilmek için odada birtakım oynamalar yapıldıysa bile, ne zaman duyduysa haberi aldıktan sonra önce *Devrim* bürosuna gidip sonra Basın-Yayın'a gelen Hasan Cemal'in bunlara tanık olması imkânsızdır.

Dediğim gibi, gerçeği saklamaya kalkışmakla biz kendimiz çanak tuttuk bu tür tarih çarpıtıcılarına da. Nejat, Kuseyri'yi istemeden, kaza sonucu vurmuştu ama biz gerçeği bilerek katlettik. Bu anlamda Kuseyri'yi bir kez daha öldürmüş olduk.

İşin kötüsü, benzeri aptallıkları grupçu kaygılarla sonraki yıllarda da defalarca tekrarladık. Kendi adıma, kişisel hiçbir hata ya da yanlışımı kedi misali gizlemeye kalkmadım. Ama, "örgüt zarar görür", "devrimci hareket zor duruma düşer", "şimdi millet ne der" gibi saçma sapan kaygılardan hareketle başkalarının pisliklerini saklamalarına suç ortağı oldum, bilinmesi gereken gerçeklerin gizlenmesine bazen sessiz kalarak onay verdim, bazı durumlarda da gereken sertlikte ve açıklıkta tepki göstermeyerek mırıldanıp söylenmekle yetindim. Bunların hepsini şimdi utanarak hatırlıyorum. Bu dolaylı suç ortaklığımın bazı örneklerini yeri geldikçe anlatacağım.

Yalnız bu olay, oluş biçimi yönünden içimize öyle bir oturmuştu ki, ilerleyen yıllarda tabancayla şaka yapmaya kalkışanlara çok sert tepki verir olduk. Bütün uyarılara rağmen bu uyarıları dinlemeyen militanların belli bir süre silah taşımalarını yasaklamak dahil değişik cezalar uyguladık. 1977 Mayıs'ında Halkın Kurtuluşu'ndan ayrıldıktan sonra Osman (Yaşar Yol-

daşcan), "Müfreze" adını verdiğimiz silahlı birimler için özel bir tüzük taslağı kaleme aldı. Hâlâ net hatırlarım: Osman ilk maddeyi, "Silahla şaka yapmak yasaktır. Silahla şakalaşırken yoldaşının ya da bir devrimcinin ölümüne neden olanlar ölümle cezalandırılır" şeklinde kaleme almıştı. Askeri tüzüğü kesinleştirdiğimiz MK toplantısı sırasında, önce irkildik bu maddeyi okuyunca. "Ya, olur mu böyle bir şey? Olursa nasıl infaz ederiz böyle bir cezayı?.." gibi kaygılar dile getirdik. Fakat Osman'ın bir cümlesi, tartışmayı bitirdi:

"Kuseyri'yi hatırlayın!.."

Paranın Yüzü

Uzak bir akrabamızın daveti üzerine 1968 yazında İzmir Yeni Foça yakınlarında Gencelli denilen küçük bir sahil köyüne tatile gittik. Deniz ve orman havasının birleştiği bu sevimli yeri özellikle babam çok sevdi. O zamanlar çok sık tutan migren krizlerine iyi geldi çünkü Gencelli'nin havası. O yıl küçük bir arsa alıp ertesi yıl da iki odalı bir ev yaptırdık. Artık her yaz, adli tatillerde ailece Gencelli'ye gider olduk. Aliağa Rafinerisi'nin yapımına başlanmasıyla birlikte havası da insanları da hızla değişip kapitalistleşen bölge, hava ve çevre kirliliği bakımından bugün Dilovası ile yarışır hale gelmiş.

'71 Ağustos'unun ortalarıydı, öğle vakti yazlıkçı arkadaşlarımla köy kahvesinde otururken içeri sıcaktan ve yorgunluktan pestili çıkmış bir halde, üstü başı toz içinde Köylü (Yaşar Ayaşlı) girdi. Biraz soluklanmasını bekledikten sonra "Hayırdır?" diye sordum. "Bu taraflara işim düşmüştü, Aktan sizin buralarda yazlığınız olduğunu söyleyince bir uğrayayım dedim," diye yanıtladı ama işin içinde başka bir iş olduğu açıktı. Yazlıktan tanıştığımız İzmirli iki kardeş, öğle yemeğini onların evde birlikte yemeyi önerdiler. Anneleri İzmir'e gitmiş, ev boşmuş. Bakkaldan bir galon Dimitrakopulo şarabı da alarak onlara doğru yürümeye başladık.

Yürüyoruz ama içim içimi de yiyor. Köylü'nün gelişi normal değil çünkü. Bir ara diğerlerine fark ettirmeden, "Baş başa kalınca anlatırım," diye fısıldadı. Yemek faslı bittikten sonra

bizimkileri de görme bahanesiyle Kahraman kardeşlerin yanından ayrıldık. Yolda bana özetle, saklanmak için yer gerekebileceği düşüncesiyle (devir 12 Mart devri) Aktan'ın kendisini keşif amacıyla gönderdiğini, aslında bu işi önce Ciğerim (Erhan Erel) ve o zamanki eşi Ümit Abla'nın yapmayı denediklerini ama onların Yeni Foça yerine Eski Foça'ya gidip bizim evi orada aradıkları için ellerinin boş döndüğünü, kendisinin de önce Yeni Foça'ya geldiğini, evi bulabilmek için sağa sola babamı sorarken bizi tanıyan bir köylüye rastladığını ve yolu onun tarif ettiğini, o yıllarda o saatte vasıta olmadığı için de Yeni Foça-Gencelli arasındaki 6 kilometrelik yolu yürüdüğünü anlattı. Hem aldığımız örgüt kültürü nedeniyle hem de açıklama inandırıcı geldiğinden ben de fazla soru sormadım. Daha kolay araba bulabileceği Aliağa-İzmir asfaltına götürecek birilerini ayarladıktan sonra onu yolcu ettim. Yalnız, ayrılmadan önce Eylül başında Ankara'da bir randevu belirledik. 6 Eylül'de Adli Yıl başlayacağı için biz dönecektik çünkü.

Bu ziyaretin üzerinden bir hafta bile geçmemişken gazetelerde Köylü'nün fotoğrafları çıktı. O güne kadar ismini dahi duymadığım bir doktor, Gülfem Yoldaşcan ve Kadir Kaymaz'la birlikte İzmir Güzelyalı'da basılan bir evde yakalanmışlar. Haberi okuyunca önce çok şaşırdım, arkasından müthiş bir sevinç dalgası kapladı içimi. Jeton o an düştü bende. İzmir işini demek bizimkiler yapmıştı.

İzmir'den Ziraat Bankası Denizli şubesine para taşıyan kurye arabasının Temmuz sonlarında soyulduğunu ve o zamanın parasıyla 4 milyon liraya el konulduğunu gazetelerden okumuş ve gerisini de heyecanla takip etmeye çalışmıştım ama bu işi bizimkilerin yapmış olabileceği açıkçası aklıma gelmemişti.

Yaşar'la Gencelli'de belirlediğimiz randevuya Aktan'la Ertan (Günçiner) birlikte geldiler. O ilk görüşmede Aktan, fazla ay-

rıntıya girmeden işin nasıl geliştiğini kısaca özetledi. Detayları zamanla hem Aktan, Aydın (Çubukçu) ve Ertan'la buluşmalarımızda yaptığımız kısa sohbetlerden hem de daha sonra duruşmalar sırasında verilen ifadeler ve tanıkların anlatımlarından öğrendim.

Kadir Kaymaz, Denizlili bir Hukuk öğrencisiydi. Bizim de uzak bir taraftar ilişkimizmiş. Babası Denizli Ziraat Bankası'nda çalışıyormuş. Aile bütçesine katkıda bulunmak için yaz tatillerinde onu da "stajyer memur" statüsünde bankaya sokuyormuş. Hukuk'un yaz dönemi sınavlarının bitmesine yakın bir kantin sohbeti sırasında, bizimkilerden birinin yanında, bankada çalışırken sık sık İzmir'deki Merkez Bankası ile Denizli arasında çuvallarla para naklettiklerinden söz etmiş. Bu bilgi bizim grubun kurmaylarının kulağına gidince, 12 Mart faşizmine karşı etkili bir devrimci eylem gerçekleştirme düşüncesinden hareketle bu paraya elkoyma fikri uyanmış. Kadir'le bu temelde konuşulup yardım etmesi istenmiş. Ertan'ın söylediğine göre, kabul edeceğini pek ummuyorlarmış ama şaşırtıcı bir biçimde "tamam" demiş. Mayıs'ın son günlerinde Ciğerim'in sendikada yapılan toplantıda genel bir harekat planı belirlenmiş. Kadir yardım sözünü bir kez vermiş ama sonrasında işin ciddiyetini ve sonuçlarını düşününce yan çizmenin yollarını aramaya başlamış. Hatta 4 milyondan önce daha büyük miktarlardaki nakilleri haber vermemiş. Lakin bizimkiler de peşini bırakmayıp ensesinde boza pişirmeyi sürdürünce sonunda pes etmiş.

Eylül başlarındaki o ilk buluşmamızda Aktan ve Ertan, benden asıl olarak paranın saklanmasında yardım istediler. Anlattıklarına bakılırsa para başlarına bela olmaya başlamış. Gülfem Ablaların yakalandıkları operasyonun Ankara ayağında, Fatih'in (Öktülmüş) babasının evine getirdiği bir bavul içinde paranın önemli bir parçası (1 milyon kadarı) yakalanmış. Operasyonlar da başlayınca, eski ilişkiler ve tanıdıkların çoğu yardım etmeyi

korkudan reddetmişler, kabul edenlerden bazıları da kendilerine emanet edilen paranın üstüne yatmaya kalkmışlar.

Asıl önemlisi, parayı mümkün olduğu kadar çok parçaya bölerek devletin eline topluca geçmesine meydan vermemekti. Bu aynı zamanda bir siyasi prestij sorunuydu. Bu kaygıları anlıyor ve paylaşıyordum. Onlara "elimden geleni yapacağım" sözünü verdim. Yanıtım ikisini de rahatlattı. Uzun süredir ilişkide olduğum için özellikle Aktan, çevremin genişliği konusunda fikir sahibiydi. Zaten benden parayı ailemin evinde değil, güvendiğim başkalarına dağıtarak saklamamı istediler. Yalnız bu noktada şöyle teknik bir sorun vardı: Paranın çok büyük kısmı 5 ya da 10 liralık banknotlardan oluşuyordu. Diyelim ki 100 bin lirayı bir yerlere tıkıştırarak saklayabilmek mümkün değildi. Sonuçta ilk partiyi almak üzere ertesi gün için bir randevu kararlaştırarak ayrıldık.

Randevuya Ertan geldi. Bir elinde yeni alınmış izlenimi veren bir ayakkabı kutusu poşeti, diğer elinde de büyükçe bir Yeni Karamürsel torbası vardı. "Toplam ne kadar var?" diye sordum, "250 bin," demez mi! Eve gidip paketleri açtığımda, çoğu 5 ya da 10 liralık banknotlardan oluşan 10 bin liralık desteler halinde bir tomar para çıktı karşıma. 50'lik banknotlardan oluşan desteler de vardı ama bunlar çok azdı. Şimdi bunları sağa-sola dağıtma sorunu vardı. Üstelik bunlar güvenilir kişiler olmak zorundaydı. Aklıma ilk gelen isim, Kemal oldu. Kemal'le de ilkokul çağlarımızda tanışmıştık. İlerleyen yıllarda, arkadaşlığın da ötesinde kardeşleşme ve yoldaşlaşmaya dönüştü ilişkimiz.

Paraların hacmini de gördükten sonra doğrudan Kemal'lere gittim. Anlattım durumu; bu işe kimleri katabileceğimiz konusunda birlikte kafa yorup bazı isimler belirledik. Arkasından dağıtıma giriştik. Seri numaralarının önceden bir yere kayde-

dilmiş olabileceği düşüncesiyle küçük miktarlarda alışverişler yaparak bir taraftan da paraları "yıkıyordum." İki-üç gün arayla düzenli buluşuyordum bizimkilerle. İlk partide getirdikleri 250 binin dağıtımını zar zor bitirmiştik ki Aktan, para emanet ettikleri birine fazla güvenmediklerini, o parayı da saklayıp saklayamayacağımızı sordu. "Bakarız bir çaresine," deyip ona da "tamam" dedim. Ertesi gün için yine Ertan'la bir randevu bağladık. Ertan randevuya elinde bir pazar filesiyle geldi, daha doğrusu Samur Sokak'ta bizim adeta lokal haline getirdiğimiz Metin Baba'nın Şadırvan kahvesinin önünden geçti, biz de Kemal'le arkasından gidip fileyi aldık. Filenin üst tarafında meyve-sebze görünüyordu ama altlardaki kesekâğıtlarını açınca 150 bin lira da oradan çıkmaz mı... Böyle böyle derken, saklanması için bana emanet edilen paranın toplamı 600-700 bin lirayı aştı.

Düşünün, o zaman ben henüz on yedi yaşındayım. Öte yandan, Ankara'nın Çankaya'sında ya da İstanbul Moda'da 80-100 bin lira peşine daire satın almak mümkün. Ve 1 milyon liraya yakın nakit para bana emanet edilmiş durumda. Bu bir taraftan bizimkilerin bana olan güvenlerini gösteriyor ama diğer taraftan da nasıl sıkıştıklarını... Zaten devletin baskısı ve operasyonlar arttıkça, bu sıkışma, ilerleyen aylarda bunaltıcı bir hal aldı. Bir geceliğine olsun saklanmak için gidecek ev bulamaz hallere düştük.

Eskilerin "hayat tecrübesi" dedikleri deneyimlerin insan yaşamında, daha doğrusu onun hayata bakışı ve olaylara verdiği tepkilerde çok büyük payı var kanımca. Hatta çoğu zaman farkında olmadan belirleyici bir rol oynuyor. Kitaplardan edinilen bilgiden farklı bir bilgi türü bu. İnsanın zihnine mıh gibi çakılıyor ve kolay kolay çıkmıyor. Paranın ortaya çıkışı, oynadığı rol, kapitalizmle birlikte kazandığı önem, bunun anlamı ve sonuçlarına dair Marksist klasikler yanında burjuva

iktisatçılar tarafından kaleme alınmış olanları da içeren çok sayıda kitap okudum. Bunlar kuşkusuz ufkumu açtı, bilgilendirdi, eğitti, konuya teorik bir hakimiyet kazandırdı. Gel gör ki, paranın kapitalist sistemde özellikle de insan ilişkilerinde nasıl baştan çıkarıcı, yozlaştırıcı bir rol oynadığını, okuduğum onca kitaptan önce on yedi yaşımdayken tanık olduklarımdan öğrendim. En ummadığım insanlar, sonuç olarak benim gibi henüz çocuk yaşta olanlar dahi, kendilerine emanet ettiğimiz paraların üzerine yatmaya kalktılar.

Hepimizden daha keskin solcu geçinen mahalle arkadaşlarımdan biri, Kemal'le birlikte gidip Abant'a gömdükleri zulayı sonradan açıp içinden bir miktar tırtıklamış mesela. Paketi güya "aldığımız gibi" bizimkilere iade ettikten sonra öğrendik durumu. Üzerine gidince inkâr etti, ağız kalabalığına vurdu işi. Arakladığı miktar öyle çok fazla değildi belki ama buna tenezzül etmiş ve yapmış olmasını aklımız almıyordu.

O sıkışık günlerde yaşadığımız benzer çok sayıda örnek içinde en çarpıcısı, gerçeğin yıllar sonra açığa çıktığı bir örnek olsa gerek. Bizimkiler benimle temas kurdukları günlerde 150 bin lirayı da, Ankara Hukuk'tan Kürt devrimcisi olarak tanıdıkları Erol Gültekin'e emanet etmişler. Erol'u öncesinde Hukuk Yurdu'nda vb. görmüşlüğüm vardı ama Şirinyer Cezaevi'nde tekrar görene kadar konuşmuşluğum bile yoktu. Cezaevinde de ayrıksı, içe kapanık bir duruşu vardı. Mecbur kalmadıkça ortak sohbetlere katılmaz, havalandırmaya çıktığımızda da voleybol maçı yoksa eğer ya tek başına volta atar, en fazla Aktan'ın akrabası olan Nadir'le takılırdı. Bizimkilerin de Erol'a mesafe koydukları her hallerinden belliydi. İşin arka planını bir volta sırasında galiba Ertan çıtlattı bana: Erolların evi basıldığında o 150 bin lira adeta buharlaşmış. Erol ve hemşire olan eşi, kapıyı çalanların polis olduğunu anlayınca zulaya sakladıkları paraların hepsini banyo kazanında yaktıklarını

söylemişler. Fakat polis tutanaklarında, banyo kazanında çoğunun sadece uçları biraz yanmış 10-15 bin lira kadar paranın bulunduğu yazıyormuş. Bunun üzerine bizimkiler cezaevinde sıkıştırmışlar Erol'u ama o ilk iddiasında ısrar etmiş. İlişkilerdeki soğukluk ondan sonra başlamış zaten.

Aradan yıllar geçti. Eylemin asli failleri konumundaki Aydın, Ertan ve Hikmet Çiçek dışında hepimizin değişik tarihlerde tahliye olmamızdan sonra olmalı, *Milliyet* gazetesinde "Para için kardeş kardeşi vurdu" gibi bir başlıkla verilmiş bir haber okuduk. Elazığ'ın bir köy ya da mezrasında bulunan bir evde, birbirleriyle görüş ayrılığına düşen "üç teröristin", ortadaki paranın paylaşımı sırasında anlaşamayıp birbirlerini vurdukları ve üçünün de hayatını kaybettiği yazıyordu. Ölenlerin isimlerini okuyunca beynimizden vurulmuşa döndük: Erol Gültekin, kardeşi ve bizim davada yardım yatakçılıktan yargılanan Tuğrul. Paylaşılamayan para da 100 bin liranın biraz üstündeydi. Çok geçmeden bazı detaylar daha çalındı kulağımıza. Meğer Erol, "yaktım" dediği parayı evinde iyi bir yere zulalamış. Tahliye olduktan sonra da gidip çıkarmış. Kardeşiyle birlikte yeni bir "Kürt örgütü" kurmaya soyunmuşlar. Paranın bir kısmıyla birbirlerini vurdukları keleşleri almışlar. Fakat sonra aralarında ne olmuşsa yürümemiş bu uçuk proje, yollarını ayırmaya karar vermişler ama iş paranın bölüşülmesine gelince dananın kuyruğu kopmuş. Hamamönü'nde, Hikmet Çiçeklerin evinin altında lokanta işleten köfteci Tuğrul da artık nasıl olduysa bir biçimde katılmış bu maceraya.

Bir taraftan böyle mide bulandırıcı örnekler yaşıyorduk, öte yandan, paranın içinde yüzdüğümüz halde randevulara falan gidip gelirken "tutumlu olmak" adına kısa mesafelerde dolmuşa binmeyi bile "küçük burjuva rahata düşkünlük göstergesi" olarak görüp sıcak soğuk demeden yürüyorduk. Elimizdeki para "halkın malı" idi, "örgüte ve sınıfa aitti"; dolayısıyla

onu öyle rastgele, hele hele kişisel rahatımız için asla harcayamazdık! Böyle görmüştük ve çoğumuz da ömrümüz boyunca böyle davranmayı sürdürdük.

Yakalanmalarından on-on beş gün kadar önceydi. Aktan ve Hikmet'le Ankara Koleji'nin oralarda buluşmuş, arka sokaklardan Mithatpaşa Caddesi'ne çıkmıştık. Havaların soğumaya başladığı bir sonbahar günüydü. Saat akşam sekiz buçuğa geliyordu ve hava çoktan kararmıştı. Bizimkiler kaldıkları eve gideceklerdi ama evde ekmek bile yokmuş, yiyecek bir şeyler götürmeleri gerekiyormuş. O saatte oralarda açık bakkal bulmak zordu. Mithatpaşa'nın girişinde, o zamanki TRT Genel Müdürlüğü binasının hemen yanında bir İnegöl Köftecisi açılmıştı. Aktan'a oradan ekmek arası köfte yaptırmayı önerdim. Aklına yattı, içeride tanıdık birileri çıkar kaygısıyla onlar Ziraatçilerin lokalinin önündeki küçük parkta otururlarken ben de köfte almaya gittim. Aktan arkamdan, "Üç porsiyon al," diye seslendi. Bu tür soruları normalde sormam ve sormamam da gerekir ama boş bulunup "Evde kaç kişisiniz?" diye sordum, "Beş kişiyiz," yanıtı geldi. Düşünün, her birimizin cebinde neredeyse bir apartman almaya yetecek kadar para var, ama "fazla masraf olmasın" diye beş kişiye üç porsiyon köfte alınıyor...

Dediğim gibi, o kuşaktan devrimciler olarak biz böyle gördük, böyle yetiştik. Sonraki yıllarda TİKB'de (Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği) de sürdü ve kökleşti bu anlayış. Örgüt olanaklarını kullanırken israftan kaçınma konusunda öyle örnekler görüp yaşadık ki, bazıları karşısında duygulanıp ne diyeceğimizi şaşırdık, bazıları ise yıllarca şaka konusu oldu aramızda. Örneğin, bir çatışmada aldığı kurşun yarası yüzünden bir ayağı kısa kalan Osman'ın görece rahat yürüyebilmesi için özel imalat ayakkabı giymesi gerekirdi. O ayakkabıların en hassas parçasını oluşturan topuklar aşınır, adeta düzleşir ama Osman masrafı geciktirmek düşüncesiyle ayağındakiler parçalanana kadar yeni ayakkabı siparişinden kaçınırdı.

12 Eylül öncesi MK toplantılarını yaptığımız büroda öğle yemeği alışverişine Sezai'yi (Ekinci) göndermemek için akla karayı seçerdik. Çünkü o gidecek olursa, fazla para gitmesin diye, dokuz kişiye beş ekmek, 250 gram zeytin ve 250 gram da helva gelip gelirdi. "Yoldaş, bu kime yetecek allahaşkına!" demeye kalkacak olursak da, "N'olmuş? Bunu bulamayanlar da var?" deyip işin içinden çıkardı.

1978-79 yıllarında İstanbul 500 Evler'deki evimizde, bazen kuyumcu soygunlarında el koyduğumuz 2-3 kilo altın olurdu ama biz kış aylarında konu komşuya karşı görüntüyü kurtarmak için toplu aldığımız 100 kilo odun çabuk bittiği için ya telis pazar çantasıyla gidip kiloyla odun satın alırdık ya da inşaatlardan tahta çalardık. Bir gece Osman'la beraber Küçükköy yolundaki bir inşaattan tahta çalarken inşaatın bekçisine yakalandık. Yaşlı bir işçiydi. Bize şöyle bir baktıktan sonra, "Okumuş-yazmış, efendi insanlara benziyorsunuz, tahta aldığınıza göre demek ihtiyacınız var. Yalnız o elinizdekiler kalıp tahtaları, onları bırakın yoksa bana laf gelir, gelin size sökülmüş kalıp tahtalarının yerini göstereyim, ne zaman ihtiyacınız olursa gelip onlardan alın," deyince utancımızdan ne diyeceğimizi bilemedik.

Tabii örgütte herkes, her zaman bu anlayışta olmadı. Rahatına düşkün olanlar ya da bir zamanlar "tutumluluk abidesi" görünürken ellerine yetki ve fırsat geçince hacıağa kesilenler de çıktı. Bunlar çoğu kez illegalitenin arkasına saklandılar. Üzerlerinde bir denetim de olmayınca "örgütün malı deniz..." anlayışı ve rahatlığıyla hareket eder oldular. Sonra bir gün ayakları birbirine dolandı, bir yerlerden açık verdiler, gerisi çorap söküğü gibi döküldü ortalığa. Özellikle yurtdışı örgütlenmesinde 2003 sonrası çok karşılaştık bu örneklerle.

Burjuvazi iktidarda olduğu sürece yasadışı örgütlenme ve faaliyet, gerçekten devrimci bir örgüt için yaşamsal bir zorunlu-

luk. Devrimci örgütlenme ve faaliyette sürekliliği sağlamanın temel önkoşulunu oluşturan illegalite, bir yönüyle de, sınıfa ve tarihe karşı işlenen suçların ve çürümenin gizlenmesini kolaylaştıran bir örtü maalesef. Onun bu yönünün partiye, devrime ve sosyalizme verebileceği zararları asgariye indirmenin yolu, liberalleşmiş küçük burjuva solcularının önerdikleri gibi illegaliteden vazgeçmek değildir ve olamaz. Bu konuda en etkili devrimci panzehir, örgüt içi açıklık, eleştiri ve denetim mekanizmalarını sürekli yenileyerek yetkinleştirmektir.

Paranın sebep olduğu başka bir kirlenme türü de, türlü çeşit rivayet ve dedikodu diyebileceğimiz söylentilere malzeme üretebilmesi. Ziraat Bankası eyleminden sonra grup olarak biz onu da yaşadık. 1973-74'lerden itibaren ortalıkta bir dedikodu dolaşmaya başladı. Güya Mahirler Maltepe'den kaçtıktan sonra mali yönden sıkışmışlar ve bizden para istemişler ama biz yardımı reddetmişiz. 12 Mart sonrası yeniden toparlanma sürecinde eski THKP-C'lilerin sağda-solda bu lafı yaydıkları kulağımıza çalındı. İşin aslını tam bilmemekten falan değil, düpedüz kötü niyetten ya da başka hesaplardan kaynaklandığı çok açık olan bu iftiranın gerçekle uzaktan yakından ilişkisi yoktu. Benim bildiğim 75'er binlik iki ayrı parti halinde toplam 150 bin lira verildi Cepheciler'e. Bunlardan ilk partiyi, henüz yakalanmamışken Aktan benim sakladığım bir yerden getirmemi istedi ve bu paranın Mahirler'e gideceğini söyledi. Aktanlar'ın yakalanmasından sonraki aylarda ise ikinci 75 bini Aydın bizzat Ertuğrul Kürkçü'ye vermiş. Aydın'ın MİT'teki ifadesinde de geçiyordu bu bilgi; kırk yıl sonra tekrar karşılaştığımız Ertuğrul da doğruladı bunu.

Aramızdaki görüş farklılıkları ve bundan kaynaklanan rekabet ne olursa olsun, devrimci dayanışma, burjuvazi ve devlet karşısında birbirimize sahip çıkıp omuz verme, ihtiyaç hele de talep olduğunda elimizde avucumuzda ne varsa paylaşma, o

zamanın devrimcilik anlayışının yazılı olmayan temel etik kurallarının başında geliyordu. Kaldı ki, biz elimizdeki o kadar parayı, değil ne yapacağımızı, nasıl saklayacağımızı dahi bilemez haldeydik. Bir kantin sohbeti sırasında yapılan bir boşboğazlığın üstüne atlayarak bir eylem gerçekleştirmiş ve kimsenin ummadığı büyüklükte bir paraya el koymuştuk. Soyut devrimci amaçlar dışında o parayı "şurada şunun için kullanacağız" şeklinde somut bir plan ve proje yoktu ortada. Sadece, buluşmalarımızdan biri sırasında ya Aktan ya da Ertan, "15-16 Haziran Direnişi sırasında katledilen işçilerin ailelerini bulmaya çalıştığımızı, eğer ulaşabilirsek, çocuklarının eğitim masraflarıyla kira yardımı olarak onlara uzun yıllar yetecek miktarlarda bağış yapmanın düşünüldüğünü" söylemişlerdi. Bildiğim kadarıyla bunu da gerçekleştiremedik. Bunun çok soylu ve anlamlı bir niyet olduğunu düşünürüm hâlâ.

Kaç-Göç Günleri

Ziraat Bankası'nın 4 milyon lirasına elkoyma eylemimiz, Türkiye tarihinde o zamana kadar gerçekleştirilen en büyük soygun eylemiydi. Devrimci siyasal amaçlarla, üstelik 12 Mart koşullarında yapılan böyle büyük bir eyleme devletin tepkisi de elbette büyük olacaktı. Devlet bu işi kimlerin yaptığını önce anlayamadı. THKO büyük darbe yemişti, THKP-C de öyle. Ama ilk akla gelen örgütler yine onlar oldu. Kadir Kaymaz'ın ismi vardı ellerinde ama hangi örgütten olduğuna dair bir bilgi yoktu. Kırk beş yıl sonra hoş bir tesadüf sonucu yurtdışında karşılaştığımız Fahri Aral hatırlattı; eylemi yapan grubun lideri olarak polis önce onun adını ve fotoğraflarını vermiş basına. Kısacası başlangıçta devlet de şaşkındı. Fakat bu şaşkınlık fazla uzun sürmedi. Eylemin üzerinden bir ay geçmişken yakalanmalar başladı.

Kadir Kaymaz'ın yakalandığı ev aslında tesadüfen düşmüş. Polis, apartmanın başka bir katında oturan Aydınlıkçılara operasyona gelmiş. O dairede işleri bitince kapıcıya, apartmana başka yeni taşınanlar olup olmadığını sormuşlar. O da, çatı katına yeni taşınan bir doktor hanımla kardeşinden söz etmiş, "oraya da bir bakalım" diye bizimkilerin kapısını çalmışlar. Kapı çalınınca Kadir Kaymaz, önceden kararlaştırdıkları şekilde elbise dolabına saklanmış ama gelenlerin polis olduğunu anlayınca "beni vuracaklar" paniğine kapılarak dolaptan çıkıp teslim olmuş. Devamında da eylemi kimlerle, nasıl yaptığı dahil bildiği ne varsa döküldü zaten.

O gazete haberine kadar Gülfem Abla'yı ne tanır ne de bilirdim. Wikipedia'ya yazdığı TİKB maddesi başta olmak üzere çeşitli vesileler yaratarak kaleme aldığı "kişisel resmi tarih anlatımları"nda kendisini "Aktan'la birlikte grubu kuran 2 numara" olarak gösterme çabasına giren Yaşar Ayaşlı ise, gruba benden önce katılmış olmakla birlikte o yıllarda grubun bizler gibi herhangi bir üyesiydi.

Polisin tesadüfen yakaladığı bu ilk halkanın arkası peş peşe gelmeye başladı. Gülfem Abla'nın aile çevresi üzerine yoğunlaşan polis, kardeşleri Meltem Abla ve Osman'la (Yaşar Yoldaşcan) teyze çocukları Fatih'i (Öktülmüş) ve kızkardeşi Arzu'yu yakaladı. Bu arada Fatih'in babasının evinde paranın büyükçe bir parçasıyla epey silah ve malzeme ele geçti.

Soygun sonrası her yer didik didik aranırken paraları önce Kuşadası'nda yerleştikleri bir motele götürüp sonra da parça parça Ankara'ya Osman ve Fatih'le, Meltem, Arzu ve Gülfem Abla taşımışlar. Fatih ve Osman'ı da o güne kadar tanımamıştım. İlk operasyonların hemen arkasından Ankara'daki buluşmamızda Aktan'a sormuştum kim olduklarını, "Ciğerim vasıtasıyla bağ kurulan, ODTÜ'lü temiz aile çocukları," olduklarını söylemişti. Ciğerim de o zamanki eşi Ümit Abla ya da kardeşi Ercan Ağabey sayesinde tanımış olmalı. Çünkü üçü de doktordu ve Ümit ve Gülfem Abla galiba aynı hastanede çalışıyordu.

Kadir'in yakalanıp itirafçı kesilmesiyle birlikte devlet kimlerin peşine düşmesi gerektiğini netleştirmiş oldu, arkasından da fena halde yüklenmeye başladı. Çevre ilişkileri fazla geniş olmayan dar bir gruptuk zaten. Gerçi bize göre biraz daha geniş olmakla birlikte THKO ve THKP-C'nin durumu da çok farklı değildi. Barınma dahil lojistik ihtiyaçların çoğu, polisin 12 Mart öncesinden bildiği ama sahte kimlik kullanan kadro

ve taraftarlar tarafından çözülüyordu. Kimsenin, kitleler içinde önceden örülmüş derinlikli destek ağları yoktu. Hareketin yükseldiği Dev-Genç döneminde var gibi görünenlerin de çoğu korkarak geri çekilmiş, sinmişti. En sıkışık anlarda, hiç ummadığınız eski yoldaşlar kapıları yüzünüze kapatıyor ya da yollarda görmezden gelip bucak bucak kaçıyordu.

Devletin nefesini ensemizde giderek daha yakından hissetmeye başlamıştık. Bizimkiler için tek gecelik de olsa kalacak güvenli yer bulma ihtiyacı belirmeye başladı sık sık. Ağabeyimin okul arkadaşı ODTÜ'lülerin kapılarını çalıyordum bu durumlarda. Diğer yandan, bulabildiğimiz bir eve bazen cümbür cemaat doluşmak zorunda kalıyorduk. Aktan'ın Mamak yolunda bir apartmanın zemin katında oturan uzaktan akrabası genç bir çocuk vardı mesela. Mazhar'dı sanırım adı. Ev bekar eviydi ve ev sahibi gündüzleri çalışıyordu. Bir seferinde Aktan, Ataman (İnce), Özden (Demirhan) ve ben o eve doluşmak zorunda kaldık. Üst katta astsubay ya da polis emeklisi meraklı biri oturuyordu. Ses yaparsak adam uyanır ve ihbarı basar diye gündüzleri tuvalete dahi gitmez, öksürük tutacak olursa kafamızı yastığa gömerdik. Yalnız adam, Dallas dizisinin müptelasıydı. Eve ancak o Dallas seyrederken girip çıkabiliyorduk.

Kasım ayının başlarında önce Ertan (Günçiner) yakalandı. Ondan bir kaç gün sonra Muzo (Muzaffer Doyum), sonrasında da Aktan'la Hikmet Çiçek ele geçtiler. Aralarında Ataman'ın olduğu başka yakalananlar da vardı. O zamanki ilişkiler ağı içinde gruptan geriye Aydın, Kenan Güngör, o zamanlar bizimle hareket eden Umur Aksan, Özden ve Nur'la (İlknur Alpay) ben kalmıştık. Aktan'ın kardeşlerinden biri olan Ataman o zamanlar ortaokul öğrencisiydi. Cin gibiydi. Aktan onu daha çok irtibat subayı gibi kullanırdı. Yakalandığında devlet onu bizler gibi İzmir'e göndermek yerine Ankara'da tut-

tu, Mamak'a gönderildi. Yaşı çok küçük olduğu için cezaevi yönetimi koğuşlara vermemiş, Denizler'in idamı bekledikleri hücrelerin oraya koymuş. Aktan'la zaten iyi bir muhabbeti olan Deniz, Ataman'ı çok sevmiş. Onunla volta atar, sohbet edermiş. 12 Eylül cellatlarının 1981 Ekim'inde İstanbul Soğanlı Karakolu'nda işkencede katlettikleri Ataman hep gururla anlatırdı Deniz'le olan mahpusluk günlerini.

Yakalanmalarından bir süre önce bir buluşmamızda Aktan'la Ertan, çocukluk arkadaşım Sadun'u da ikna ederek onun taksisiyle İstanbul'a gidip gidemeyeceğimi sordular. "Giderim," dedikten sonra anlattılar nedenini. Tarzan Fevzi'yi (Fevzi Büyükvural) silah alması için yüklü bir parayla İstanbul'a göndermişler ama o günden beri bir gelişme olmamış. Bizimkiler Tarzan'ın İstanbul'da oyalanıp gönül eğlendirdiğinden kuşkulanıyorlardı. Özellikle Ertan çok sinirliydi. Onun için kesin direktif verdi Aktan: "Aldıysa ya da almak üzereyse silahları da yükleyip gelin Sadun'un arabasıyla, görünürde bir sonuç yoksa o zaman Fevzi'yi de al gel yanında."

Tarzan lakabıyla tanınan Fevzi, bizim grubun Hukuk'lu mensuplarından biriydi. Delişmenliği ve mavracılığıyla tanınır ve sevilirdi. Yalnız sıkıntıya ve disipline gelemeyen bir tarafı da vardı. 12 Mart sonrasında da, bildiğim kadarıyla 1980'lere kadar sürdü onunla örgütsel ilişkimiz. Sonrasında memleketi Niğde'ye yerleşip elma ve kereste ticaretinden çok para kazanan zengin bir tüccar haline geldiğini duydum.

Aktan'ın verdiği bilgiye göre, Sultanahmet'teki Piyerloti Otel'de kalıyormuş. Kullandığı sahte ismi ve oda numarasını da söyledi. Karlı bir Kasım gecesi yola çıktık. "Hazır araba var," diye Kemal de bizimle gelmek istedi. Sadun, çocukluğundan beri araba kullanan çok iyi bir şofördü. O zamanlar gözü gibi baktığı 1956 model bir Chevrolet'si vardı. Siyasetle

hiç ilgisi yoktu ama ne zaman ihtiyacımız olsa yardımımıza koşmaktan da geri durmayan gözü kara biriydi. O seyahat öncesi ve sonrasında da çok işimizi gördü. Aktan da bu yüzden tanıyordu onu zaten. Sis ve kar yağışı yüzünden göz gözü görmeyen Bolu Dağı'nda uçuruma düşme tehlikesi falan atlattığımız maceralı bir yolculuktan sonra sabaha karşı İstanbul'a vardık. Doğru Piyerloti Otel'e gittik. Bizimkileri otelin hemen yanındaki Piyerloti Muhallebicisi'ne bırakarak resepsiyondaki gence, Fevzi'nin adını ve oda numarasını verdim. Fevzi'ye sorma gereği bile duymadan "Çıkabilirsiniz," dedi, "yalnız odalardan hangisinde kaldığından emin değilim," diye de bir laf etti. "Odalar" muhabbetinin nereden çıktığını yukarıda anladım. Meğer Fevzi, o yıllarda Serseri Ahmet diye tanınan Ahmet Çetinel ve Sarı lakaplı biri başta olmak üzere İstanbul Dev-Genç'in havai tiplerini etrafına toplayarak otelde iki oda kapatmış. Belli ki bunlar zaman zaman otelde alem de yapmışlar. Zaten Tarzan, sabahın köründe beni karşısında görünce acayip panikledi. Odaya davet etmek yerine kendisini aşağıda lobide beklememi, giyinip hemen geleceğini söyledi. İndiğinde Aktan'ın mesajını aktardım. Rengi bir kez daha soldu. Her zamanki farfaracılığıyla, mimikler jestler eşliğinde bana hikâye anlatmaya başladı.

Anlattıklarına bakılacak olursa, işi bitirmek üzereydiler. Yukarıdaki odalardan birinde kalan arkadaşlar sayesinde Mardinli ya da Midyatlı Beşir denilen büyük bir kaçakçının ayakçısıyla bağlantı kurmuşlar, adamı da ya o gece ya da ertesi gün göreceklermiş. "Tamam," dedim, "o zaman beraber gideriz görüşmeye." Arkasından da, "Yalnız o odalardan birini boşaltın bugün, Aktan duyarsa nasıl tepki göstereceğini bilirsin," diye ekledim. Öğleden sonra Tepebaşı'ndaki TMGT binasının önünde buluştuk. Ahmet'le ikisi beni önce Tarlabaşı taraflarında bir eve götürüp bir odaya soktular. "İşi sağlama almak için biz adamları aramaya çıkacağız, sen bizi burada bekle, bir sa-

ate kadar döneriz," deyip gittiler. O bir saat, oldu üç-dört saat. İşemem gerekiyor, nerede olduğumu bilmediğim için dışarı çıkamıyorum. Evin bir aile evi olduğu belli, dışarıdan çocuk ve kadın sesleri geliyor. Ama biri kalkıp da, "hemşerim sen ne arıyorsun burada? Kim getirdi seni?" diye sorsalar Fevzi'nin takma adı dışında verebileceğim bir isim yok. Son bir-iki saat resmen kıvrandım. Nihayet geldiklerinde "Acele tuvalete götürün beni!" diye patladım. İkisi de kahkahayla gülmeye başladı. Meğer Ahmet ve Zihni Çetinellerin annesinin evindeymişiz. Ev ahalisi gelip gidenlere alışkın olduğundan yorgun ve uyuyor olabilirim düşüncesiyle girmemişler bulunduğum odaya. Yoksa yemek falan hazırlamışlar, kalkınca yiyeyim diye. Gözaltılar sırasında Şube'de de tuvalete çıkarmazlar insanları. Kıvrım kıvrım kıvrandırırlar. Bu işkenceyi ne zaman yaşasam, '71 Kasım'ında Çetinellerin evinde yaşadığım sıkıntı gelir aklıma.

O gece Sarı'nın da katılımıyla kaçakçıların peşine düştük. Galatasaray, Taksim, Tarlabaşı'nda bazı kahvelere ya da kebapçılara girip çıkıyoruz. Adamlardan iz yok. Elmadağ'da Divan Oteli'nin karşı sırasında bir binanın ikinci katına çıktık. Zili çaldılar, tipsiz biri açtı kapıyı. Bizimkileri önceden görmüş olsa gerek, hiçbir şey sormadan kenara çekildi, biz de içeri girdik. Burası meğer bir randevueviymiş. Karşıma çıkan yarı çıplak kadınlara bakmamak için kafamı nereye çevirsem yüzüme allar basan bir manzarayla karşılaşıyorum. O zamana kadar –ondan sonra da– hiç işim olmamış bu tür yerlerle. Ben uyanana kadar dışarı çıktık zaten ama nereye girdiğimizi söyledikleri zaman acayip tepki gösterdim Tarzan'a. Bizim devrimcilik anlayışımız ve ahlakımızda yeri yoktu bu tür yerlerin önünden dahi geçmenin. Nasıl öfkelenmiş ve neler demişsem, sadece Fevzi değil ötekiler de suskun kaldılar.

Beşir denilen adamın o gece Ataköy C Motelleri'nde kumar oynamakta olduğunu sonunda öğrendik. Ataköy C Motelleri,

o zamanlar da ünlü bir sosyete batakhanesiydi. Kumar ve fuhuş başta olmak üzere her türlü karanlık iş dönerdi. Kapıda ızbandut gibi iki tipsiz karşıladı yine bizi. "Beşir ağayı görmeye geldik," deyince, biri saygıyla önümüze düşüp mihmandarlık yapmaya başladı. Hiç unutmuyorum, lobiden salonlara doğru giden geniş koridordan itibaren içerisi, tüyleri neredeyse ayak bileklerime kadar gelen bembeyaz halı döşeliydi. Halının tam ortasından, protokol yolu gibi uzanan kırmızı yolluk üzerinden yürüyerek iç içe geçmiş salonlardan ilkine girdik. Tavanlardan kristal avizeler sarkıyor, mini etekli genç kızlar içki, çerez ve meyve tepsileri taşıyorlar. Kendimi bir an Gary Cooper ya da Frank Sinatra'nın Ava Gardner ya da Marilyn Monroe ile oynadıkları bir film sahnesinde gibi hissettim. Fakat asıl şaşkınlığı, her birinde on-on beş masanın olduğu salonlardaki insan manzarasını gördükçe yaşadım. Her birinde kumar oynanan kimi masaların üzerinde sesleri kısılmış polis telsizleri duruyordu. Bize mihmandarlık yapan yarma, şaşkın bakışlarımızı görünce, masalarda oturanları tanıtmaya koyuldu: "Şu abimiz 2. Şube'den komiser bilmem kim, karşısındaki Ağır Ceza reisimiz bilmem kim, şu şuranın genel müdürü, bu şu fabrikanın patronu..." O konuştukça şaşkınlığım daha da artıyordu.

Aradığımız Beşir efendinin kumar oynadığı masaya vardık nihayet. Parmaklarından birinde koca bir altın yüzük takılı, yamuk yumuk bir herifti. Masanın yan tarafındaki oturma grubunu gösterip, "Hele biraz soluklanın gençler, şu el bitsin geliyorum," diyerek beklememizi istedi. Birazdan da geldi yanımıza. Havadan sudan laf ediyormuş gibi görünerek ağzımızı yoklamaya başladı. Biz bu kadar silahı niye istiyorduk, "Aşiret işleri, kan davası" yanıtını verdik. İnanmayla inanmama arasında bir ses tonuyla, "Eyvallah," dedi, "parada anlaştıktan sonra isterseniz size obüs ya da tank bile buluruz evelallah" diye hava basmaya başladı. Biz de bulabilirse bir miktar MP-5

yanında Browning, Astra gibi tanınan markalarla o sıralar piyasada yeni yeni görünmeye başlayan Çek yapımı 16'lı istediğimizi söyledik. Bu son istediğimizi anlayamadı önce, Sarı denilen şapşal, "Ya hani Maltepe'de bizim Mahirler'in yanında da vardı," gibi bir laf etti. Herif zınk diye durdu, "Hangi Mahirler'den bahsediyon sen koçum?" dedikten sonra, ertesi güne bir randevu vererek bizi resmen başından savdı ve tabii ertesi günkü randevuya da gelen giden olmadı. Kaçakçıların izini kaybettik. İşin yattığı belli olunca Tarzan'a, beraber Ankara'ya gideceğimizi söyledim. Birilerini mutlaka görmesi gerektiğini, akşam otobüsüyle arkamdan geleceğini söyleyerek beni atlattı. Dönünce olup bitenleri bizimkilere aktardım. Sonradan cezaevinde gülerek kendisi anlattı; Aktan canına okumuş.

Çemberin Kapanışı

Aktanlar'ın Ankara'da yapılan sorguları tamamlanıp İzmir'e gönderildiklerini öğrendikten sonra Aydın, avukat görüşü için babamı İzmir'e gönderip gönderemeyeceğimizi sordu. Devletin neyi ne kadar bildiğine dair bizimkilerin verecekleri bilgi ve sinyaller önemliydi. Nedenini de saklamayarak, babama gidip gitmeyeceğini sordum, her zaman olduğu gibi ikiletmeden "Giderim," dedi.

O zaman İzmir Sıkıyönetim Komutanı hava korgenerali Ethem Ayan'dı. Babamla askeri liseden sınıf arkadaşıydılar. Daha sonra o Hava Harp Okulu'na gidip pilot olduğu için erken terfi almış; babamsa Harbiye döneminde ağır bir zatülcenp geçirip ölümden döndüğü için geri hizmete ayrılmış, levazımcı olmuş. Sonra da generallik sırasının geldiği 1966 yılında istifa edip avukatlığa başladı. İzmir'de önce Güzelyalı'daki Hava Eğitim Komutanlığı'na, Ethem Ayan'ın yanına gitmiş. İki eski silah arkadaşı olarak hoşbeş ettikten sonra, "Bazı müvekkillerini görmek için geldiğini," söyleyince Ethem Ayan, "Emrin olur İbrahimciğim, isimlerini ver bana, hatta Şirinyer'e kadar yorulma istersen, sana burada bir oda açalım, emir vereyim müvekkillerini buraya getirsinler," önerisinde bulunmuş. Yoldaşlar için rahatsızlık olur düşüncesiyle babam, "Çocukları buraya getirmeye gerek yok, ben gider cezaevinde görürüm hepsini," deyince Ethem Ayan kalemi eline alıp "Kimleri görmek istiyorsun?" diye sormuş. Babam, Aktan'ın, Ertan'ın, Gülfem Abla'nın, Hikmet Çiçek'in isimlerini saymaya başlayınca

donmuş kalmış adam. "Aman İbrahim, sen bunların kim olduklarını biliyor musun? Bunların her biri tehlikeli vatan haini..." diskuruna kalkışınca babamdan, "Hakiki yurtseverler bu çocuklar. Vatana asıl kötülüğü, bu çocukları işkencelerden geçirip zindanlara tıkanlar yapıyor..." ekseninde sıkı bir ders almış. Sonunda pes edip sıkıyönetim savcısını çağırmış, babamın yazdırdığı listeyi uzatıp, "Cezaevine telefon edin, arkadaşım müvekkilleriyle istediği kadar ve rahat koşullarda görüşsün," emrini verince, babam da bizimkilerle toplu olarak uzun uzun görüşmüş.

Aktan'ın, kendilerinin ve Ertan'ların operasyonunda darbenin muhtemelen nereden nasıl geldiğine dair tahminleri dışında kayda değer başka bir bilgi ve haber yoktu bizimkilerden. Rutin kaç-göç devam ediyordu bizim için. Ama hareket alanımız her geçen gün biraz daha daralıyor, giderek sıkışıyorduk. Bir buluşmamız sırasında, ya o kendisi gündeme getirdi ya da ben ona önerdim: Aydın'ı Filistin'e gönderecektik. "Yapabilir miyiz?" diye sordu, ben de "Araştıracağımı," söyledim.

Aslında aklımda bir isim vardı: Ağabeyimin ODTÜ'den arkadaşı İsmail Batmaz. İsmail, Tarsus'un Araplarındandı ve söylediğine göre Hafız Esat'la aralarında uzak bir akrabalık ilişkisi vardı. Gidip İsmail'i buldum, kesin bir söz vermemekle birlikte yapabileceğini söyledi. Bunun üzerine Aydın'la bağlantılarını kurdum.

O arada Aydın, para saklamayı önceden kabul eden kimilerinin, operasyonlardan sonra korkarak iade ettikleri para destelerini getirmeye devam ediyordu. Benim de güvenerek çalabileceğim kapı pek kalmamıştı. Olanları kullanmış ya da kullanıyorduk zaten. Oya'yı (Salaçin Açan) o zamanlar tanımıyordum henüz. İzmir'de diş hekimliği okuyan ağabeyini tanımıştım, bizim mahalleden Ege Tıp'ta okuyan Fatih'in arkadaşıydı.

Tatil dönemlerinde birlikte Ankara'ya geldiklerinde birkaç kez hep beraber içmeye gitmiştik. Yıllar sonra Oya anlattı, bizim parçalara bölerek sağa-sola dağıttığımız para destelerinden bir kısmı onların evine kadar gitmiş. Oya'yla kardeşi Halit oynarken, yazın toplanıp rulo haline getirilerek kapının arkasına konulmuş halıyı düşürmüşler. İçinden para desteleri dökülmüş. Muhtemelen, kardeşleri üzerinden Fatih'e, onun üzerinden de ağabeyleri Kaya'ya kadar gitmiş o paralar.

Büyük ablam ilk yeğenime hamileydi o sıralar ve karnı burnundaydı. Bu yüzden kesin tarihiyle hatırlıyorum: 2 Şubat 1972 günü akşamüstü, Aydın evi telefonla arayıp önceden kararlaştırdığımız sinyali vererek buluşmaya çağırdı. Tam evden çıkacağım, ablamın doğum sancıları tutmaz mı... Onları Doğumevi'ne bırakıp oradan gitmeye kalksam Aydın'ı kaçıracağım, ne olduğunu, neden çağırdığını da henüz bilmiyorum ama kullandığı şifreli sözcüklerden olağanüstü bir durum olduğunu anladım. Anneme açıkladım durumu, "Biz ablanla gideriz, sen git arkadaşınla buluş," dedi ama içime sinmiyor bu çözüm. O an aklıma geldi, her zaman taksi çağırdığımız Ozanlar Taksi'yi aradım. Şoförlerin çoğunu tanırdık zaten, bizim semtin insanlarıydı. Karşımızdaki apartmanda oturan bir Necmi Ağabey vardı. Eşine ve o zamanlar üç-dört yaşlarında olan kızına çok düşkün, 1958 model Dodge marka arabasına gözü gibi bakan, çok efendi bir insandı. Telefona çıkana, Necmi Ağabey'in durakta olup olmadığını sordum, oradaymış. Sıra onun değilmiş ama "Mutlaka sen gel," deyince sağolsun Hızır gibi yetişti. Mahalledeki bütün komşular gibi Necmi Ağabey de siyasi kimliğimi bilirdi. Nasıl bir sıkışma yaşadığımı kısaca özetleyip, "Bizimkiler sana emanet, ablam yatana kadar başlarında ol, bir ihtiyaçları olursa halledersin bir zahmet," diye rica ettim. Halden anlayan babacan bir hayat adamı olan Necmi Ağabey, "Merak etme sen, ben gece de kapıda beklerim onları," diyerek içimi rahatlattı. Annemle ablamı yolcu

ettikten sonra ben de Aydın'la buluşmaya gittim. Günler sonra eve döndüğümde ilk göz ağrım olan yeğenim Elif'i beşikte buldum.

Aydın, Kenan Güngör'ün yakalandığını haber vermek için aramış beni. O zamanlardan beri bizde kuraldı: Birisi yakalandığı zaman, ne olur ne olmaz düşüncesiyle, tanıdığı bütün ilişkiler geriye çekilir, bildiği evler boşaltılırdı. 12 Eylül faşizmi karşısında bizden kat kat büyük olanaklara sahip örgüt operasyonları sırasında polis İstanbul ya da Ankara'dan girip Artvin'den ya da Adana'dan çıkarken, bizde çoğu kez avucunu yalamak zorunda kalışını, illegalitenin diğer kuralları gibi bu konuda da ilkeli ve hızlı davranmamıza borçluyuz. Zaten bu refleksi gösterme konusunda kim, ne zaman gevşek davranmışsa, ödediğimiz bedeller de ağır oldu.

Aydın'la güvenli bir eve gitmemiz gerekiyordu ama nereye? Can alıcı soru buydu. Aydın, benimle buluşmaya gelmeden önce THKO'lularla karşılaştığını, onların Başçavuş Sokak'taki evlerine gidebileceğimizi söyleyince oraya gittik ama ev adeta otele dönmüştü. Sokakta kalan soluğu orada almıştı anlaşılan. THKO'nun Ankara'da geriye kalan kadrolarının hemen hepsi oradaydılar. Entepli Sarı Fehmi ya da Liseli Fehmi adıyla tanınan Fehmi Erbaş, Zeki Gümüşel, İsmail Hakkı Boyacıoğlu, Kör Selo evin asli sahipleriydiler. Aydın'la bana bir oda gösterdiler. Bir-iki gece gelip salondaki kanepede yatan "arkadaş"ın da THKP-C'li Koray Doğan olduğunu, bir ay kadar sonra sırtından kalleşçe vurulup öldürüldüğünü duyuran gazetelerdeki fotoğrafını görünce anladım. Evin ihtiyaçlarını THKO'lu yoldaşlar karşılıyorlardı. Aydın, meraklanmamaları için kızlarla (Özden ve Nur) haberleşmek üzere bir-iki kez çıktı dışarı. Bunun dışında eve alınan gazeteleri okumak ve mavrayla geçti günler.

Sanıyorum on gün kadar kaldık o evde. Kenan'ın sorgusunun bitmiş olduğunu düşünerek Aydın önceden kaldığı yere gitti, ben de eve döndüm.

Bu geri çekilmemizin üzerinden bir aydan biraz fazla süre geçmişti. Ağabeyimin nişanı olacaktı. Kendisine ve ablalarıma elbise diktirmek için annem eve tanıdık bir terzi kadını çağırmış. Eve geç ve uykusuz döndüğüm için, kızların evin arka tarafındaki odasında küçük ablamın yatağında yatıyorum. Annem telefonda birinin beni istediğini söyledi. Uyku sersemi kalkıp salona gittim, tanımadığım bir ses Aydın'ın kullandığı kod adını vererek ve "acil bir durum olduğunu, görüşmemiz gerektiğini" belirterek Kızılay'daki Gima'nın önüne gelmemi istiyordu. Aydın'ın kod adı dışında konuşmanın içeriği bizim jargona ve telefon konuşmaları için belirlediğimiz şifrelere uymadığı için, "Ne Gima'sı hemşerim, ayrıca adını söylediğin gibi birini de tanımıyorum," falan deyip telefonu kapattım. Tekrar yatağa dönüp uyumayı sürdürdüm.

Sokak kapısının çalındığını duymamışım, annemin, "Seliiim" diye seslenişini duymamla oda kapısının açılıp elinde 38'lik bir Smith Wesson taşıyan kıvırcık saçlı, karga burunlu, iri yarı birinin ve arkasından elinde MP-5 olan başka birinin daha odaya daldıklarını görmem bir oldu. İlk giren, "Selim sakın kıpırdama!" diye bağırdı. Ben daha tam uyanıp ne olduğunu anlayamamıştım bile. Sonrasında arabada giderken, "Eğer elin refleks olarak yastığın altına gidecek olsaydı kurşunu yiyecektin," dedi. Gelenler, 12 Mart Ankara'sının ünlü işkencecisi, Mahirler'i Kızıldere'de katleden ekibin şeflerinden Ümit Erdal ve avanesiydi. Beni yanlarında götürürlerken anneme, "Bir konuda ifadesine başvurup bırakacağız, öğlene döner," demişler.

Aşağı indiğimizde, evin önünde üç araba gördüm, başka var mıydı bilmiyorum ama Nail Gürman'ın annesi ve başka kom-

şular balkonlardaydı. Bir Impala'nın arka koltuğuna, iki kişinin arasına oturtulduktan sonra, önce gözüme içi pamukla kaplı bir güneş gözlüğü taktılar, sonra ellerimi kelepçelediler. Bir meçhule doğru yol almaya başladık. Epey bir yol gittikten sonra önce hemzemin bir geçitten geçtik, ardından çakıl taşlı bir yoldan ilerleyerek bir binanın önünde durduk. İki-üç basamaklı bir merdivenle girdiğimiz holün dibinde sağa doğru kıvrılan merdivenlerden aşağı indik, sonra sola doğru uzanan bir koridorun başında gözlerimi açtılar. MİT'in o dönem Ankara'da kullandığı sorgu merkezindeydim. Koridorun sağ ve sol tarafında, kapıları birbirinin tam karşısına gelmeyen odalar vardı.

Beni önce koridorun başında sorgulamaya başladılar. Nur ve Özden'in kaldıkları evin telefon numarasını istiyorlardı. Öyle bir numara bilmediğimi söyleyince, cop, tekme, tokat girişti ler. Epey sıkı bir dayak yedim, burnum kanamaya başladı. İki-üç defa daha sordular numarayı verip vermeyeceğimi, ben de her seferinde "bilmiyorum" deyince bu kaba dayak faslı sürdü. Kızlar, o zamanlar TRT'de çevirmen olarak çalışan Özden'in babası Hüseyin Demirhan'ın evinde kalıyorlardı. Onlarla irtibatı, Hüseyin Bey'i işyeri telefonundan arayarak kuruyorduk.

Baktılar ki inat ediyorum, "aklımı başıma toplamam için düşünme süresi" vererek sol taraftaki ilk odaya sokup bir sandalyeye kelepçelediler. Odadaki tek yatakta, pek iyi durumda görünmeyen, saçı-başı dağınık bir kadın yatıyordu. Kızıldere'de katledilen devrimci subaylardan Saffet Alp'in eşi Nazan Alp'miş. Adının Nazan olduğunu beni odada bırakırlarken Ümit Erdal söyledi zaten, "Nazan, şu çocuğa nasihat et, aklını başına toplasın, yoksa elimizde kalacak," diyerek. Onlar bizi odada baş başa bırakıp dışarı çıkınca Nazan Alp, yumuşak bir ses tonuyla iyi olup olmadığımı sordu, "İyiyim," dedim. "Fena hırpalamışlar ama..." diye başlayarak, "boşuna daha fazla acı

çekmemem için ne istiyorlarsa söylememin daha akıllıca olacağını, ben söylemesem bile onların çok geçmeden bir biçimde zaten öğreneceklerini" vaz eden bir nasihate başladı. Sessiz kalarak dinledim söylediklerini.

Bir süre sonra Ümit Erdal, evi bastıklarında elinde otomatik taşıyan güneş gözlüklü yarmayla içeri girdi. Bu herifin, üsteğmen rütbesinde bir MİT mensubu olduğu, 12 Mart sonrası açığa çıktı. Ümit Erdal hiçbir şey söylemeden beni alıp bu kez Nazan'ın odasının ilerisinde, sol dipteki başka bir odaya götürdü. O odadaki yatakta bizim Aydın yatıyor. Üzerinde kurumuş kan lekeleri de olan kirli bir asker pijaması, bileklerinden kalorifer borusuna kelepçelenmiş vaziyette. Sağ gözü fena halde morarmış. Ümit Erdal bu kez Aydın'a, "Aydın, söyle şu keçiye inat etmesin, yoksa fena yapacağız," dedi. Yatakta doğrularak oturma pozisyonu alan Aydın, yorgun ve zayıf bir sesle, "Selim, Hüseyin Bey'in numarasını ver, her şey buraya kadarmış, inadın alemi yok," deyince ben ağlamaya başladım. Acıdan ya da korkudan değil, garip bir kahır ve çaresizlik duygusu yaşadığım için ağlıyordum. Odadan çıkardıklarında kapının önünde verdim numarayı. Beni götürüp koridordaki bir banka kelepçelediler.

Uzun yıllar içimde bir yara olarak taşıdım o zayıf direnme ve arkasından çözülmenin utancını. 1983 sonunda yakalandığımda 42 gün kaldığım İstanbul Gayrettepe'deki işkenceler sırasında bir kez bile "Ah" demeyip "İşkencecilerin elinden ekmek yemek benim kitabımda yazmaz!" tavrıyla açlık grevi yapacak kadar çıtayı yükseğe koymamın nedenlerinden biri de sanıyorum on yedi yaşındayken yaşadığım bu utancın kirinden arınma isteğiydi. 1994'teki yakalanmamızda ise, "Nasıl olsa ifade alamayacağız sizden," diyerek o güne kadar tanımadıkları iki genç yoldaş dışında hiçbirimize işkence yapmaya kalkışmadı zaten bizim tim.

Beni Aydın ele vermiş, onu ise Oğuzhan Müftüoğlu yakalatmış. Aydın uzun yıllar bunun ezikliğini duydu en azından. Diğeri ise, kırk yıl sonra, "Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı" altbaşlığını koydurtacak kadar "mütevazı" davrandığı anılarını anlatırken bile, üzüntü ve utançtan kahrolmak şurada dursun, sonuna kadar direnmek yerine sorgucularını oyalama gerekçesiyle önlerine düşüp onları nasıl sağa sola götürdüğünü anlatırken, Aydın'la Umur'u (Aksan) yakalatmasını, "Bunlardan birinde başıma tatsız bir hadise geldi", "Benim için büyük bir talihsizlikti" şeklinde tanımlayacak kadar rahat ve pişkin bir tavır sergileyebiliyor.[1]

Bir devrimcinin direnemeyip çözülmesi, asla onaylanıp hoş görülemez. Ama sonuçta insani bir zayıflık belirtisi olarak görülüp bir dereceye kadar "anlaşılabilir." Fakat 12 Mart'tan sonra 12 Eylül'de de fena halde çözülen Oğuzhan Müftüoğlu'nun yaptığı gibi hem her seferinde çözülüp hem de "ne var bunda" rahatlığıyla davranmayı sürdürebilmek için kişinin utanma duygusunu yitirmiş olması gerekir.

Aydın, bana göre, Türkiye solunun yetiştirdiği nadir entelektüellerden biridir. Sonradan olma aydın taslaklarından farklı olarak onunki yığma değil sindirilmiş bir bilgidir ve belirli bir alanla sınırlı değildir. Genel kültürü ve estetik bilgisinin genişliği ve derinliği yanında Marksizme ve onun felsefesine de teorik olarak hâkimdir. Fakat 1990'ların başında Antep Özel Tip'te yatarken Yaşar'la bana itiraf ettiği gibi, "teorik Marksizmi siyasete uygulama" ve devrimci pratik yönünden zayıftır. 1977 ayrılığı sırasında Halkın Kurtuluşu saflarında kalmakla, bana göre hayatının en büyük siyasi hatalarından birini yapmış, üstelik o yapı ve devamında EMEP içinde de kıymeti bilinmemiştir.

---

1 Oğuzhan Müftüoğlu ve Adnan Bostancıoğlu (Söyleşi), *Bitmeyen Yolculuk: Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 106-107.

Aydın'ın beni ele vermesine hiçbir zaman gönül koymadım. Tersine, onun adına üzüldüm. Fakat bir noktada onu affedemedim: Kızların kalmakta oldukları evle bağlantı numarasını bana verdirmiş olmasını... O numarayı kendisi de biliyor ve benden çok kullanıyordu zaten. Numarayı kendi vermediği gibi benim bildiğimi söyleyerek beni de batağa çekti ve acısını yıllarca çektiğim bir utancı bana yaşattı.

Oğuz Abi

Adını her duyduğumda, 1972 Mart'ında, MİT'in Ankara'daki sorgu merkezinde tanık olduğum görüntüsü ve sesi gelir aklıma. Aydın'ın karşısındaki odada, tıpkı onun gibi çizgili asker pijamaları giydirilmiş ve kollarından biri yatağa ya da kalorifere kelepçeli vaziyette tutuluyordu.

Onun orada olduğunu, bir banka kelepçelendiğim koridorda otururken fark ettim. O odada kimin tutulduğunu önce anlamamıştım. Bulunduğum yerden demir bir karyolanın ayak ucuyla yatan bir çift ayak görüyordum fakat yatağın gerisi görünmüyordu. Çok geçmeden birinin, cılız ve ürkek bir sesle, "Binbaşım... Binbaşım..." diye seslendiğini duydum. Seslenilen yaratık, bir hafta önce Ankara'da Koray'ın (Doğan), sonrasında Kızıldere'de Mahirler'in kanını döken operasyonların yöneticisi, 12 Mart Ankara'sının ünlü işkenceci şefi Ümit Erdal'dı.

Ümit Erdal uzun süre duymazlıktan geldi bu sesi. Fakat çağıran da ısrarlıydı. Sonunda odaya yönelen işkencecinin, içeri girerken, "Ne var Oğuzhan, ne istiyorsun?" demesiyle yataktaki gövdenin doğrulup oturma pozisyonu alması bir oldu. O zaman anladım odadakinin kim olduğunu.

Önceden de tanıyordum gerçi. Ertuğrul'un (Kürkçü) başkanlığı kazandığı Kongre'de seçilen Dev-Genç MK'nın yeni üyelerinden biriydi. Nedendir bilmiyorum fakat hep soğuk ve

kibirli biri olarak göründü gözüme. Aynı listeden seçilen örneğin Sinan Kazım'ın (Özüdoğru) sıcaklığı ve doğallığı yoktu onun davranışlarında. Sizinle konuşurken ağzından çıkanlarla içinden geçenlerin aynı olmadığı hissine kapılırdınız. Gözleri ele verirdi bu samimiyetsizliği. Bizimkiler de sevmezdi onu, herhalde o da bizi sevmezdi.

Yıllar sonra Hukuk kantininde karşılaştık bu kez. '74 Affı yeni çıkmıştı. Hukuk Fakültesi'nin "eski"leri olarak, bizim davadan Tarzan Fevzi (Fevzi Büyükvural), Sarı Engin, Nakip (Necdet Nakipoğlu), Raif Çakır, Fatoş vd. bir masada oturmuş sohbet ediyorduk. Nasuh'la (Mitap) birlikte yanımıza geldiler. Karşılıklı geçmiş olsun dilekleri, hapishane anıları, şu bu derken, masadan biri sordu, "Eee, ne yapacaksın?" diye. Verdiği cevap, MİT'te tanık olduğum sahne kadar derin yer etti belleğimde:

"Valla, veremediğim üç-dört ders var. Önce Eylül'de onları temizleme niyetindeyim. [O sıra Hukuk son sınıftaydı.] Gerçi yasa, bizlere avukatlık ruhsatı verilmesinin önünde engel ama araştırdım, Danıştay'ın iptal etme ihtimali varmış o maddeyi. Eğer o engel de kalkarsa, stajı da tamamlayıp avukatlık ruhsatını cebime koyayım diyorum. Sonrasına o zaman bakacağız artık..."

Önce, "şaka mı yapıyor?" diye baktım yüzüne, gayet ciddiydi. 12 Mart vurgununun arkasından herkesin yeniden derlenip toparlanmaya çalıştığı, bu arada devrimcileşen genç kuşakların kendilerine yol gösterecek öncüler arayışında olduğu bir kesitte, bir zamanlar hasbelkader Mahir'in, Ulaş'ın, Cevahir'in yoldaşları arasında yer alan biri, okulu bir an önce bitirip avukatlık ruhsatı almanın peşinde koşmak dışında bir şey düşünmüyordu!

O gün, o masada, kelimenin tam anlamıyla kanım dondu.

Gerçi yıllar sonra söyleşi olarak yayımlanan "kişisel resmi tarihinde" (*Bitmeyen Yolculuk: Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı*), "12 Mart sonrasında da, 12 Eylül sonrasında da benim aslında 'devam etme' niyetim yoktu ama ikisinde de arkadaşlar paçamdan tutup çektiler" diyecek kadar açıksözlü davranan –üstelik siyasi yaşamındaki cürümleri sadece bundan ibaret olmayan– birine fazla kızmamak lazım. Asıl problem, 2018 Türkiye'sinde bile onu hâlâ "siyasal önder" olarak görüp izlemekte ısrarlı olanlardan kaynaklanıyor bence. Birilerine kızılacak ya da eleştirilecekse eğer, asıl onlar sorgulanıp eleştirilmeli. Bu nasıl bir mezhep kültü, nasıl bir grupçu bağnazlıksa, bir zamanlar Türkiye'nin en kitlesel ve etkili devrimci örgütlenmesinden geriye "devrimci" tek bir şey bırakmayan, 12 Eylül faşizmi karşısında ne dışarıda, ne poliste, ne cezaevinde, ne de mahkemelerde dik durabilmiş, '90 sonrasında işledikleri yeni tasfiyeci suçlarla bunların üzerine tüy diken "abi"ler, hâlâ "yükseklerde" oturup akıl satabiliyor ve birileri de hâlâ bu "akılların" peşinden gidebiliyor! "İmam-cemaat" diyalektiğinin birbirine bu kadar uyduğu başka bir örnek zor bulunur herhalde.

2005 yılında yurtdışında, Mihri ve Sevim Belli'yle birkaç kez buluştuk. Mihri Ağabey artık iyice ihtiyarlamıştı, sanırım bu yüzden, Türkiye'ye dönüş hazırlığındaydılar. Yemek sırasında bir ara Mihri Ağabey'e, "Sana bir özeleştiri borcum olduğunu düşünüyorum," dedim. "1970 yılında bir gün Ankara SBF'de bir konuşma yapmaya geldin. Kırmızı Aydınlık-Beyaz Aydınlık ayrışmasının hararetini koruduğu günlerdi. Bizim grup o zamanlar size karşıydı. Senin konuşmanı sabote etmek için yapmadığımız çirkeflik kalmadı, sonra da seni yuhalayarak toplantıyı terk ettik. Ben o zamanlar on altı yaşında bir çocuktum. Sen ise ömrünü devrimci mücadeleye ve sosyalizme adamış bir büyüğümüzdün. Aradan neredeyse elli yıl geçti, bak

şimdi, şu masada seninle hâlâ devrimin ve sosyalizmin meselelerini konuşuyoruz. Aradan geçen yıllar boyunca o kadar çok ihanet yaşadık, o kadar çok dönen gördük, bir zamanlar 'yoldaş' olduklarımız dahi o kadar azılı birer devrimci örgüt ve sosyalizm düşmanları haline geldiler ki, senin bu yaşında hâlâ devrim ve sosyalizmde ısrar edişin karşısında o gün orada yaptığım(ız)dan şimdi utanıyorum."

Mihri Ağabey gülümseyerek uzanıp ellerimi tuttu. Onun bu babacan tavrından da cesaret alarak, "Ama," diye sürdürdüm konuşmamı, "laf aramızda ağabey, senin görüşlerinin epey zararı da oldu Türkiye devrimci hareketinin daha sonraki gelişim seyri üzerinde."

Şimdi düşünüyorum da, TKP önderlerinin, Mihri Belli'nin, Aybar'ın, Behice Boran-Sadun Aren ikilisinin, Doğan Avcıoğlu ve Devrim dergisinin vb. Türkiye'de sol hareketin tutarlı ve militan bir devrimci sosyalist çizgide gelişimine verdikleri zararlar çok konuşuldu. Hatta bu temelde bölünmeler yaşadık. Ama nedense, '71'in devrimci mirasını har vurup harman savuran 12 Mart sonrasının önderliklerini aynı radikallik ve şehvetle masaya yatırmadık. 12 Eylül'ün yenilgi koşullarında ya da '89 sonrasında hemen her hareketin içinde bu yönlü sorgulama girişimleri baş gösterdi ama bunların da neredeyse hepsi, tutarlı devrimci sorgulamalar olmaktan çok, bezginliğin, yılgınlığın, kişisel hesaplaşma dürtüleri ve kariyer hırsının yön verdiği çıkışlardı.

Kastettiğim anlamda bir sorgulama yapılacak olsaydı eğer, 12 Eylül öncesinin sayıca büyük bütün örgütlerinin yönetici kadroları, çoktan siyasi birer mevtaya dönmüş olurlardı. Bunların başında da Dev-Yol'u yönetenler gelirdi herhalde. Bu, diğerlerinin, özellikle de Denizler'in mirasını hovardaca tüketen TDKP yöneticileri ile Kurtuluş'u yönetenlerin sütten çıkmış

ak kaşık oldukları anlamına gelmiyor elbette ama Dev-Yol'un 12 Eylül öncesi gücü ve etkinliğinin çapı yanında sonrasındaki seyir grafiği göz önüne getirilecek olursa birinciliği onlara vermemin nedeni sanırım daha iyi anlaşılır.

Türkiye solunun kadroları, düşünme tarzı ve yöntem olarak Marksist diyalektiğe çok uzak, çoğunluk itibarıyla ona düpedüz yabancıdır. Olgu ve süreçleri, çoğu kez işlerine gelen seçilmiş yönlerden ele alır, bütünün yerine o parçaları geçirir, değişimin sürekliliğini unutarak donmuş mutlaklara dayanır. Bu zihniyetin "hareket" algısı da, düz bir çizgide seyreden mekanik ilerleme-gerileme biçimindedir. "Diyalektiğimsi" dahi denilemeyecek kadar ondan uzak olan bu idealizm, kendisini özellikle eleştiri anlayışı ve tarihin okunuşu sırasında gösterir. Ona bakarsanız tarihte sadece "devrimciler-oportünistler", "iyiler-kötüler", "kahramanlar-hainler", "cesurlar-korkaklar", "kariyeristler-hakkı yenmişler" vb. vardır. Eleştiri bahsinde ise, biri ya da bir şey ya iyidir ya da kötü, ya doğrudur ya da yanlış, ya devrimcidir ya da oportünist... Ona göre, bağrında çelişkili yön ve unsurlar taşıyan "hem... hem de..." şeklinde bir bütünlük olamaz. Dolayısıyla eleştiriden, ikincilerin toptan inkârını anlar. Marksizmin, reddedilen içindeki olumlu yön ve unsurları da kendine katarak bir üst düzeyde yeni bir sentez oluşturmak şeklinde soğurma yaklaşımı, ona "ters" hatta "ortayolculuk" gibi gelir.

Mihri Ağabey'le yukarıdaki konuşmayı bu yaklaşımdan hareketle yaptım. Bugün de aynı görüşteyim. Sadece Mihri Belli hakkında değil, Doğu Perinçek denilen oldum olası karanlık ilişkiler içinde olmuş kariyerist hırs küpü dışında Türkiye soluna katkıları kadar zararları da dokunmuş (ya da tersi) bütün "eski tüfekler" hakkında bugün artık aynı şeyi düşünüyorum. Her biri sadece "yanlış"lardan ya da "oportünizm"den ibaret değiller. Ya da "ufak tefek bazı hataları" dışında lekesiz ve ku-

sursuz bir "devrimcilik" örneği aramaya kalkmanın kendisi baştan yanlış, idealist bir yaklaşım. Hiçbir örgüt ya da kişiyi, üstelik değerlendirmeye konu olan kesitlerin tarihsel koşullarından soyutlanmış olarak bu düzlük ve sığlıkta ele almamak gerekiyor.

Bir zamanlar keskin tartışmalara hatta kavga ve bölünmelere neden olan ideolojik saflaşmalar konusunda da geçerli bu. İlerleyen yıllarda doğurdukları sonuçları da dikkate alarak geriye dönüp baktığımızda, Türkiye solunun '68 sonrası gelişimine yön veren iki ana damardan MDD'cilik ya da Sosyalist Devrimcilik'ten hangisini "tümüyle doğru" ya da "hepten yanlış" diye damgalayabiliriz?..

Hareketin gelişimine etkide bulunup yön veren kişiler söz konusu olduğunda da, doğrularla yanlışların, ön açıcı tutumlarla bazıları öldürücü sonuçlara yol açan hata ve yanlışların iç içe geçmediği tek bir örnek bile gösterilemez.

Bu gerçek, herkesin günah ve sevaplarının nitelik ve nicelik bakımından eşit olduğu anlamına gelmiyor elbette. Hiçbiri "mükemmel" ya da "kusursuz" olmamakla birlikte bir Reşat Fuat'la Laz İsmail'i, Doktor Hikmet'le Mehmet Ali Aybar'ı ya da Mustafa Suphi ile Behice Boran-Sadun Aren ikilisini aynı kefeye koyamayız. Bu kez tersten işleyen böyle bir düzleştirme, sadece nesnel gerçeklere ve devrimci adalete uygun düşmemekle kalmaz, aynı tekyanlılıkla malûl fetiş ya da şeytan üretmenin başka bir biçim ve türünü oluşturur.

12 Mart ve 12 Eylül sonrasında devrimcilikte ısrar eden örgütlerin, çoğunu yakından tanıma olanağını bulduğum yönetici kadrolarını (elbette kendimi de katarak söylüyorum) gözümün önüne getirdiğim zaman, bu insanların ön açıcı, öncü bir rol oynamaktan çok, kendilerini de aşan bir dalganın peşin-

den sürüklendiklerini, içlerinde görece başarılı olanların bile küçük bazı sıçramalara öncülük etmenin ardından en fazla mevcudu mevcut haliyle koruyup sürdürme becerisi sergileyebildiklerini düşünüyorum. Devrimci örgütlerin yönetici kadroları olarak bizler, özellikle de 12 Mart sonrasında, kimsenin beklemediği bir hız ve genişlikte kabaran hareketin önünde gitmek şurada dursun, arkasından yetişmekte bile çoğu kez geç ve yetersiz kaldık. Biz harekete öncülük etmedik, kabaran dalga bizi peşinden sürükledi. Hayat, 12 Eylül sabahı ağır bir şamar şeklinde çarptı bu gerçeği yüzümüze.

12 Eylül sonrasında ise, devrimci değer ve gelenekleri yaşatıp ayakta tutmaya ayırdık zamanımızın ve enerjimizin büyük kısmını. Bu konuda da ne kadar "başarılı" olduğumuz ortada. Türkiye sol hareketi, özellikle de 2000'lerin başından bu yana, tarihinin belki de en etkisiz ve itibarsız dönemini yaşıyor. Sorun sadece nicelik olarak erime, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerle ilişki kurmakta yaşanan sıkışma ve zorluklardan ibaret değil. İşin bu yönleri, birer sonuç aslında. Devrimcisiyle reformistiyle bir bütün olarak sol hareket, bunlardan da önce, çok büyük bir itibar ve güven kaybı yaşıyor. Ne siyasal ne düşünsel ne de ahlaki bir otoritesi ve çekim gücü var. Prestiji yerlerde sürünüyor. Toplumda hiç kimse, sol'un ne düşündüğünü, ne önerdiğini, ne yapmaya çalıştığını artık merak dahi etmiyor.

Kuşkusuz bunun bir dizi öznel nedeni olduğu kadar bir dizi de nesnel-tarihsel nedeni var. Ama bütün nedenler içinde öyle biri var ki, hepsinden önce geliyor ve diğerlerinin olumsuz etkilerini de büyüten bir çarpan etkisine sahip: İşçi sınıfı ve ezilen emekçi kitleler, aydınlar ve ilerici kesimler, sol'un aklına, mantığına, kısacası ferasetine olan güvenlerini kaybettiler. Üstelik burjuvazi ve gericiliğin propagandası yaratmadı bu sonucu; bizzat sol'un kendisi, onun değişik bölükleri olarak her birimizin kendi kulvarında yaptığı akıl almaz yanlışlar ve hatalar sonucu kendimiz yarattık bu büyük hayal kırıklığını.

Ayrıca bu sonuç, öyle bir günde ya da sadece başkalarının hataları yüzünden çıkmadı ortaya. Herkesin payı eşit olmamakla birlikte toplam bir sonuç olarak, uzunca bir tarihsel süreçte yaşananların yarattığı bir birikimin sonucu oldu.

İlk büyük kırılmayı, 12 Eylül darbesi karşısında doğru dürüst bir direniş sergilenemeyişi yarattı. Yıllar sonra, rejimin F Tipi saldırısına karşı 19 Aralık Katliamı ve Ölüm Orucu Direnişi sırasında örgütlerin özellikle de dışarıda açığa çıkan kofluğu, benzer bir moral çöküntü ve güvensizlik nedeni oldu. Arada geçen yıllarda, devrimci radikalizm adına girişilen önü arkası düşünülmemiş eylemler, örgüt içi infazlar ya da uyuşturucu ticaretine bulaşmak gibi devrimcilik iddiasıyla yan yana gelmesi dahi düşünülemeyecek suçlar karşısında sergilenen genel tepkisizlik, burjuvazi ve faşizmle mücadeleyi bile kendi dışındaki devrimci örgütlerle rekabet ekseninde kurgulayıp yürüten grupçuluğun başını alıp gitmesi, "devrimcilik" anlayışı, politika yapma tarzı ve kadro yapısında lümpenleşme ya da sağcı reformist bir girişim olarak ÖDP deneyiminin bile 12 Eylül öncesinin hastalıklı anlayışları temelinde kariyer çekişmelerine kurban olması gibi sayılabilecek daha irili-ufaklı yüzlerce olgu ve örnek, birbirinin üstüne binip yığılarak, sözünü ettiğimiz dibe vuruşa zemin hazırladı.

2001 Mayıs'ında Karaköy'den Kadıköy'e geçerken vapurda Ertuğrul Kürkçü'ye rastladım. Yanında Yurdaer Erkoca ve tanımadığım bir-iki arkadaşı vardı. 1990'da Antep Özel Tip'teki görüşmemizden sonra Ertuğrul'la ilk karşılaşmamızdı.1994 Haziran'ında tekrar girdiğim cezaevinden bir ay önce tahliye olmuştum. Geçmiş olsun dilekleri ve klasik hal hatır sorma faslından sonra Ertuğrul, "Dışarıyı nasıl buldun?" diye bir soru yöneltti. O sıralar bütün enerjimi ve vaktimi, cezaevlerinde sürmekte olan ölüm oruçlarının tutuklular lehine somut kazanımlarla bir an önce sonuçlandırılması üzerine yoğunlaş-

tırmıştım. Bu yüzden fazla bir şey söyleyemeyeceğimi ama vapura gelirken gördüğüm bir manzaranın çok şey anlattığını söyledim. Karaköy geçidinden geçerken, Tünel tarafındaki büyük duvarın boydan boya, "solcu" olduklarını iddia eden üç partinin afişleriyle kaplı olduğunu gördüm. Sonradan TKP ismini zimmetine geçiren SİP (Sosyalist İktidar Partisi) denilen çevre, herkesi McDonalds'ı boykot etmeye çağırıyordu. Ortadaki afiş bloku ÖDP (Özgürlük ve Dayanışma Partisi)'nindi, onlar da çocukları ve ailelerini Eyüp taraflarında yapılacak bir Uçurtma Şenliği'ne davet ediyordu. Duvarın Tophane tarafındaki parçasını kaplayan Perinçek'in İşçi Partisi (şimdiki Vatan Partisi) ise, günlük hayatta dolar kullanımını terk ederek herkesin Türk Lirası kullanmasını istiyordu.

Sadece ekonomik değil, doğurduğu siyasal ve toplumsal sonuçlar itibariyle de Cumhuriyet tarihinin en yıkıcı krizlerinden biri olan 2001 Şubat krizi patlak vereli üç ay olmuştu. O kısa süre zarfında sadece döviz fiyatları fırlamakla kalmamış, birçok banka ve işletme batmış, basın ve bankacılık sektörleri gibi "beyaz yakalılar"ın çalıştığı sektörler dahil hemen her sektörde yüzbinlerce insan işsiz kalmış, elle tutulabilecek kadar somut ve ağır bir siyasal ve toplumsal bunalım baş göstermişken Karaköy geçidinde gördüğüm bu manzarayı anlatarak, "Kamuoyunda 'solcu' oldukları sanılan partiler hâlâ nelerle uğraşıyorlar. Ondan sonra da, sol neden bu halde diye hayıflanıyor, bir sürü ahkâm kesiyoruz birbirimize. Bu arada sizler de, insanlara büyük umutlar pompaladığınız ÖDP'de, otuz yıl öncesinin Dev-Yol / Kurtuluş saflaşmasını hortlatma becerisini gösterdiniz. Daha neyini merak edeyim ben dışarının," diyerek bağladım sözümü. Hepsi, gülümseyerek ve onaylayarak karşıladılar sözlerimi.
O manzara aslında, devrim ve sosyalizm iddiamızın yanında devrimcilik anlayışımızda da 1990'ların ortalarından itibaren hızlanan deformasyonun geldiği noktanın yansımasıydı.

Devrimci teori ve devrimci pratiğin yanı sıra sınıftan ve kitlelerden uzaklaştıkça herkes kendini farklı bir fanusa kapattı; herkes dönüp geçmişte eşelenmeye başladı, kimileri o geçmişi yerin dibine sokma yarışına çıktı, kimileri o geçmişin aidiyet bağlarına daha sıkı ve daha tutucu biçimlerde sarılarak farklı bir mezhep kültürü üretti, esasında kabuktan ibaret o içeriksiz aidiyet ilişkileri içinde kendini hâlâ "solcu" hatta "sosyalist" görme avuntusuyla oyalanmayı tercih etti; değişik biçimlere bürünebilen o fanus solculuğu derinleşip kökleştiği ölçüde sınıftan ve toplumdan büsbütün koptuk, hayatın dışına düştük.

O nedenle, kendimizi birbirimizle kıyasladığımızda öne çıkan göreli üstünlüklerin arkasına saklanarak kimse, sol kamuoyunu, en başta da yeni devrimci kuşakları aldatmaya kalkmasın!

Burada altını kalınca çizerek şunu da vurgulayayım: TİKB önderliği olarak biz de bu çemberin dışına çıkamadık. Hatta 1996 sonrasında en geriye düşenlerden biri olduk. Buna rağmen, tarihin yüzüne bakma hakkımızın, Oğuz abi ve benzerlerinden daha fazla olduğu kanısındayım!

İlk Mahpusluk

Ankara MİT'te tutulduğumuz günlerde Ümit Erdal ve ekibi, Mahirler'in peşindeydi. Adeta bir sürek avı yürütüyorlardı. Genellikle koridordaki banka kelepçeli tutulduğum için, tazı sürüsünün operasyonlara gidiş gelişlerine tanık oluyordum. Dönüşlerinde yanlarında gözleri bağlı olarak getirdikleri, bazılarını 12 Mart öncesi SBF Yurdu'ndan, forum ya da eylemlerden tanıdığım THKP-C sempatizanı kadın ve erkekler oluyordu. Bir süre sonra koridoru, bu insanların çığlıklarıyla onlara işkence yapan alçakların böğürme ve küfürleri kaplıyordu.

Kimi zaman, daha bir-iki saat geçmeden ok gibi fırlayıp yeni operasyonlara gidiyor ve genellikle yeni rehinelerle geri dönüyorlardı. Yalnız bir gece, içlerinden bazılarının çelik yelek de giydikleri bir operasyona gittiler. Önemli birini ele geçirmeye gittikleri her hallerinden belliydi. Beynimi burgu gibi delen "acaba kim ya da kimler" sorusunun verdiği acılardan kasılmış bir halde geçmek bilmeyen bir zaman diliminin sonunda, kulakları düşmüş beceriksiz av köpekleri sürüsü gibi geri döndüler. Ortalığı bu kez Ümit Erdal'ın küfürleri inletiyordu.

Mesele sonradan anlaşıldı: Aldıkları bir bilgi üzerine, bizim evin bir alt sokağı olan Kurtuluş-Bahadırlar Sokak'ta bir öğretmenin evini basmaya gitmişler. Fakat bunlar eve tek bir yönden, Eğitim Fakültesi'nin yanından geçen Erdem Sokak tarafından gitmişler. Evde Cihan'la (Alptekin), Ömer (Ayna) varmış. Baskın ekibi gelmeden bir-iki dakika önce çıkmışlar

meğer evden. Sokağın öbür ucundaki Ozanlar yokuşu yönüne gittikleri için yakalanmaktan kıl payı kurtulmuşlar. Baskını yapan ekibin hemen arkasından eve giren Ümit Erdal'ın dikkatini mutfak lavabosunun yanında duran üç çay bardağı çekmiş. Bardakları elleyince hâlâ sıcak olmalarından anlamış Cihan'la Ömer'in evden yeni çıktıklarını. Adamlarını bu yüzden, "Neden eve iki yönden gitmediniz!" diye fırçalıyordu.

23 ya da 24 Mart gecesiydi. Yine birini getirdiler. Çok sonra öğrendik, Mahirler'i Ankara'dan Karadeniz'e çıkaran kamyonun şoförüymüş. Ertesi sabah bizi apar topar Ankara Emniyeti'ne sevk ettiler. Bir hafta-on gün kadar zemin katta, otuz-kırk kişinin sığabileceği odalara yetmiş-seksen kişinin doldurulduğu Müteferrika bölümünde tutulduktan sonra İzmir'e götürüldük. İzmir'de de önce Hilal'deki Merkez Komutanlığı'nın hücrelerinde kaldık. Aydın'la yan yana gelmeyelim diye onu hücrelerde tutarlarken, Özden'in babası Hüseyin Bey ile ilk kez orada gördüğüm Bekir adında bir sağlık memuruyla beni komutanlık binasının altındaki kömürlüğe kapattılar. Kapatıldığımız yer, havasız ve pis bir yerdi. Daha da kötüsü, ayağa kalkıp volta atmak imkânsızdı, o nedenle maymunlar gibi çömelerek hareket edebiliyorduk. On-on beş gün kadar da Hilal'de kaldıktan sonra tutuklanma mahkemesine çıkarılıp Şirinyer Askeri Cezaevi'ne yollandık.

Şirinyer Askeri Cezaevi, 12 Mart'ın gelişiyle apar topar açılmış, inşaatı henüz tam bitmemiş bir yapıydı. Bizi götürdüklerinde dış emniyet duvarları daha yeni örülüyordu. Alt katlarda, genellikle firar, emre itaatsizlik, hırsızlık gibi suçlardan gelmiş asker tutuklular kalıyordu. Biz siyasiler ise üst katta biri kadın, ikisi erkek koğuşu olmak üzere üç koğuşu tam doldurmuyorduk bile. Bir de bizden ayrı bir bölümde, hücrelerin olduğu taraftaki bir koğuşta, İspanya'ya zeytinyağı ihracı görünümü altında sahte ihracat (ucuz makine yağı) yaptığı iddiasıyla tu-

tuklanan İzmir'in Levantenlerinden Gomel ailesinin reisi ile o zamanlar İzmir Hisar Camii'nde vaiz olan Fetullah Gülen ve birkaç müridi kalıyorlardı. Şirinyer'e götürüldüğümüzde koğuşlara verilmeden önce kapatıldığımız hücrelerin önündeki avluda havalandırmaya çıkıyordu bunlar. Ama sonra Esat Başçavuş gibi bizlerle arası iyi olan askerlerden duyduk, bütün faşist darbelerin, kitlelerin gözünü boyamak amacıyla yaptıkları ırkçı şov operasyonlarından birine kurban olarak seçilen Gomel, uğradığı haksızlığı gururuna yediremediği için ne havalandırmaya ne de ziyarete çıkıyormuş. Fetullah Gülen ise kafasında takkesiyle volta atarken bizlerle muhatap olmazdı. Sadece müritlerinden birine, "Siz neden geldiniz hemşerim?" diye sorduğumuzda, "Kitap okumaktan," deyince anlamıştık Nurcu olduklarını. O yıllarda bütün tarikatçılar, özellikle de Nurcular, polise ve mahkemeye düştükleri zaman kendilerini böyle tanımlarlardı.

Nisan ayının son günlerinde nihayet koğuşlara verildik. Aydın, Aktanlar'ın kaldığı birinci koğuşa verildi, bizi ise "otelciler koğuşu" adını taktığımız yardım yataklıktan gelenlerin konulduğu ikinci koğuşa verdiler. Ama ne olduysa, bir haftaon gün geçmeden beni de karşımızdaki birinci koğuşa aldılar. Kızıldere'yi koğuşlara geçtiğimizde öğrendik. Daha onun şokunu ve acısını yaşarken radyo akşam haberlerinde Denizler'in idamını duyurdu. O gün hâlâ ikinci koğuştaydım. Koğuşta hayat bir an dondu kaldı sanki. Arkasından ben dahil bazılarımızın gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Birinci koğuştan sloganlar gelince biz de pencerelere fırlayıp var gücümüzle haykırmaya başladık. Alt kattaki koğuşlarda bulunan askerlerden de bize katılanlar oldu. Erdoğan adındaki askeri hiç unutmuyorum. O zamanlar cezaevinin ikinci komutanı olan havacı binbaşı üsteğmen rütbesindeyken askere alınmış, o zamandan beri kim bilir kaçıncı firarından ötürü yatıyordu. Kendini "solcu" olarak tanımlıyordu, slogan atan erlerin başını da

o çekti o gece zaten. Sonra hangimizin aklına geldi bilmiyorum, uçlarını tutuşturduğumuz tuvalet kâğıdı rulolarını yakıp yakıp havalandırmaya atmaya başladık. Gecenin karanlığında çok etkileyici bir görüntü çıktı ortaya. Arkasından koğuştaki pikabı pencerenin önüne getirip Ruhi Su'nun uzunçalarından dönüp dönüp "Çanakkale İçinde Vurdular Beni" türküsünü çaldık. Alt koğuşlardaki askerlerle birlikte koro halinde eşlik ediyorduk Ruhi Su'ya. O gece kaçta yattık, nasıl yattık bilemedik.

Şirinyer o zamanlar "rahat" bir cezaeviydi. Mamak'taki MHP'li doktorlar ya da İstanbul cezaevlerindekiler gibi pislik tipler yoktu. Varsa da bize pek bulaşmazlardı. Buna karşın, Esat Başçavuş gibi öyle tipler vardı ki, sanki yatılı okul arkadaşıymışız gibi bir ilişki kurmuştu bizlerle. Nöbetçi olduğu gecelerde gelir, çay demletir, saatlerce oturup sohbet eder, herhangi bir sorun yaşadığımızda ilgilenirdi. Özellikle Ciğerim ve Aktan'la arası iyiydi. Esat Başçavuş'un, gerçekten iyi bir insan olduğu için mi yoksa özel olarak görevlendirilmiş biri olarak mı bizlerle o kadar sıcak ve pervasız ilişki kurduğunu hâlâ çözememişimdir.

Esat Başçavuş aynı zamanda çok şakacı, amiyane tabirle fırlama bir tipti. Karşısındakilere takılmayı, onları işletmeyi çok severdi. Koğuşta en fazla takıldığı insanlardan biri de, THKP-C'nin Bingöl Erdumlu yönetimindeki Ege Grubu'na yardım yataklıktan tutuklanmış olan Ödemişli Mutahhar Bengi'ydi. Mutahhar çok temiz ve saf biriydi. Çok da güzel saz çalardı. Normalde çoktan tahliye olması gerekirken, saçma sapan bir usul gerekçesiyle hâlâ yatırıyorlardı. Ciğerim dışında bizimkilerden başka suç ortakları var mıydı hatırlamıyorum ama Esat Başçavuş'un nöbetçi olduğu bir gece Mutahhar'a, hapishanelerin klasik eşek şakalarından biri hazırlandı.

Sanki Yargıtay'dan gelmiş bir tahliye kararı metni hazırlamış Ciğerim. Nöbetçi asker bunu çaktırmadan alıp Esat Başçavuş'a

götürmüş. O da yazıcılara daktilo ettirdikten sonra inanılır kılmak için "acil" ve "gizli" damgaları dahil eline geçen bütün kırmızı mühürleri vurmuş. Usulüne uygun düzenlenmiş bir sarı zarfa koyup damgaladıktan sonra, sanki İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan Şirinyer Cezaevi Komutanlığı'na yazılmış bir üst yazı eşliğinde, evrak defterine de işlenmiş gibi posta askeriyle Mutahhar'a göndermiş. Mesainin bitmesine yakın bir saatte, ancak resmi evrakların teslimi söz konusu olursa koğuş mazgallarını açma yetkisi bulunan yazıcı er, bizim koğuşun mazgalını açarak Mutahhar'ı çağırdı. Mutahhar mazgala gitti, bir şeyler konuştular, sonra evrak defterini içeri alıp teslim aldığına dair bir imza verdi ve asker gitti. Zarfın üzerini okuyan Mutahhar, heyecanlandığını belli etmeksizin yemek masasının yanındaki sıraya oturup zarfı açtı, içinden çıkan evrakı okudu ve sapsarı oldu. Biz zannettik ki, bir şeyler ters gitti ve Mutahhar'ın cezası onaylandı. "Hayırdır Mutahhar, kötü bir haber mi?" diye sorunca, sanki son nefesini verirmiş gibi, "Tahliye olmuşum," sözcükleri döküldü ağzından. Tezgâhın farkında olmayan bizler de bastık alkışı, arkasından Mutahhar'ı kucaklayıp kucaklayıp öpmeye başladık.

Akşam yemeği geldi. Mutahhar'da yemek yiyecek hal yok, içi içini yiyor belli. İçeri, yatakhaneye gitti, eşyalarını topladı, çoğunu bizlere dağıttı, hazır bir vaziyette gelip yemek yediğimiz salonda tahliye için çıkarılmasını beklemeye başladı. Bir saat geçti, iki saat geçti, gelen giden yok. Hafiften onun da içine kurt düştü, çünkü hiç unutmuyorum, kapıyı vurup mazgalı açtırdığı nöbetçi askere, "Bu gece nöbetçi subay kim?" diye sordu. O soru o koşullarda bana çok garip gelmişti. Sonradan açıkladı Mutahhar, Esat Başçavuş'un bir tezgâhına gelmiş olabileceğinden pirelenmeye başlamış. Nöbetçi de önceden uyarılmış demek ki, başka bir subayın adını verdi. Gece saat 21.00'a doğru koğuşun kapısı açıldı, Esat Başçavuş pis pis sırıtarak, "Hayırdır Mutahhar, çıkar çıkmaz tekrar tutukladılar mı

seni? Ne zaman gittin, ne zaman geri geldin?" der demez jeton düştü hepimizde. Mutahhar'ın ağzından önce sunturlu bir küfür çıktı, arkasından "Sen ayarladın her şeyi değil mi?" deyip yatakhaneye yöneldi. Mutahhar günlerce kendine gelemedi, kendini affettirmek için yaptığı bütün şaklabanlıklara karşın Esat Başçavuş'la da uzun süre konuşmadı.

Şirinyer'de yemeklerimiz küçük karavana kazanları içinde koğuşlara verilirdi. Sulu yemek-pilav/makarna-tatlı gözlerinin ayrı olduğu metal tepsilere kendimiz dağıtır, bunları yıkama işini de biz yapardık. Yemekten sonra bizden iki kişi, bu konuda kimsenin ayrıcalığı yoktu, nöbetçi çavuş ve coplu iki asker eşliğinde mutfağın hemen yanındaki bulaşıkhaneye gider, orada yıkardık bulaşıklarımızı. Böyle bir gün, yandaki mutfakta, bir askerin elinde balta, koca bir kütleyi parçalamaya çalıştığını gördüm. Önce anlamadım neyi kesmeye çalıştığını, sonra kendisi söyledi: Bizim yemeklere koyacakları dondurulmuş kıyma kütlesini, kazana sığacak kadar küçük parçalara bölmeye çalışıyormuş. Bize pişirdikleri yiyeceklerin çoğu, savaş zamanları için yıllar öncesinde saklanmış, şimdi miadı dolmak üzere olan "seferberlik ve savaş stokları"ndan geliyormuş meğer. "O yüzden çoğu kurtlu çıkıyor," diye ekledi asker.

Şirinyer Cezaevi'nden çıktığım günden (1972 Eylül başı) 2000'lerin başlarına kadar tavuk yemedim, daha doğrusu yiyemedim. Yemek şurada dursun, tavuk eti bulunan masalara dahi oturamadım uzun yıllar. Çünkü masada ne zaman tavuk görsem, Şirinyer'de bize verilen tavuk yemeğinin görüntüsü geliyordu gözümün önüne ve anında kusma isteği uyanıyordu. 1982'de Adana'da olduğumuz günlerde Oya isyan etti bir gün: "Hadi İstanbul'da ucuz balık bulup yeme imkânımız vardı, burada o da yok. Et almıyoruz pahalı diye. Sen uyuzluk edip tavuk yemiyorsun. Ben ne halt edip ne pişireceğim protein alabilmemiz için..." Haklıydı ama ben de haklıydım.

Şirinyer'de haftanın her gününün yemeği sabitti. Hiç unut(a) mam: Salı günlerinin menüsü tavuk-bulgur pilavı-üzüm hoşafıydı. Pilav ve hoşafı keyifle yerdim ama o tavuk yok mu... Karavananın üstü en az dört parmak kalınlığında iğrenç bir yağ tabakasıyla kaplı olurdu, içindeki tavuk parçalarının çoğunun üzerinde ise tavuğun ayıklanmamış tüyleri bulunurdu. Yani o tavuk parçaları nereden alınmış ve nasıl gelmişse, o halleriyle olduğu gibi kazana atılır, sonra da bize servis edilirdi. O görüntü zihnine kazınmışken gel de tavuk ye...

Şirinyer'de havalandırma açılmadan önce sabahları gazete, öğlenleri ve akşamları ise kitap okuma saatiydi. Jerzy Kosinski ve Themos Kornaros gibi önceden adlarını dahi duymadığım yazarları Şirinyer'de keşfettim. Orada okuduğum kitaplar arasında üzerimde en derin iz bırakanı ise İlya Ehrenburg'un *Paris Düşerken*'i ile *Fırtına*'ları oldu.

Aktan'ın yönlendirmeleri ve otoritesi, kendini günlük yaşamımızda da fark ettirmeden hissettirirdi. Bir ara aklına nereden estiyse, sigara içmenin zararlarından başka bir şey konuşmaz oldu. Kendisi, keyfi yerindeyse kırk yılda bir yakar, onu da acemice tüttürürdü. Dimitrov'dan yaptığı alıntılar eşliğinde komünistlerin bedenleri ve sağlıklarının da proletaryanın malı olduğu tezinden hareketle sigarayı bırakmak gerektiğini işlemeye başladı. Bu ajitasyonlar üzerine –Ciğerim dışında– hepimiz gaza gelip sigarayı topluca bırakma kararı aldık. İkinci ya da üçüncü günden sonra baktım Umur Aksan, her yemekten sonra koğuş içinde ayrı bir kapıdan girilen tuvalete gidiyor. Bu gidişlerin tuvalet ihtiyacından kaynaklanmadığına dair bir his uyandı içimde ve bir gün arkasından ben de daldım. Bir baktım bizim Umur, yakmış sigarayı, dumanını çekip çekip pencereden Gültepe sırtlarına doğru üflüyor. Başka hiçbir şey demeden, "Bir fırt da bana ver," dedim. İkinci çözülen bendim. Ertesi gün baktık kapıdan Fatih damladı. Sonra o, öteki

derken... Aktan'la Osman dışında kimse kalmadı çözülmeyen. Ajitasyonla gaza gelmenin ömrü demek ki üç, bilemedin dört gündü...

On sekiz yaşıma Şirinyer Askeri Cezaevi'nde bastım. Bu, cezaevindeki ilk yaşgünümdü ama sonuncusu olmadı. Ömrümün on altı yılı cezaevlerinde geçti. Yaşgünüydü, yılbaşıydı, bayramdı, seyrandı... bunları fazla önemsemezdim. Sadece, anambabam, kardeşlerim ve yeğenlerimle görüşme imkânıydı benim için. Diğer yandan, ziyaretçisi gelmeyen ya da gelemeyen arkadaşları düşünerek hüzünlenirdim böyle özel günlerde. Bir nevi utanırdım; çünkü ailem, Oya'yı ve beni hiçbir zaman yalnız bırakmadı. Yasaklar nedeniyle fiziken görüşemediğimiz koşullarda bile, arkamızda olduklarını hissettirmenin bir yolunu mutlaka buldular. Üzerimde çok hakkı ve emeği olan, kendisine bu yüzden "küçük annem" lakabını taktığım küçük ablam (Serpil Damar) ile ağabeyim (Ali Açan), Tek Tip Elbise (TTE) giymediğimiz için görüşe çıkarılmadığımız yıllarda (1984-1986 arası) bile her hafta ziyaret günü nöbetleşe Ankara'dan İstanbul'a gelir, Sağmalcılar Özel Tip önündeki diğer ailelerle buluşur, bana ve ziyaretçisi gelmeyen yoldaşlara para yatırıp kantinden meyve-sebze gönderdikten sonra akşam otobüsüyle tekrar Ankara'ya dönerlerdi. Başka bir örnek olarak ağabeyim, mektuplarımızın hatta bayram kartlarının bile keyfi gerekçelerle verilmediği koşullarda, "1 Temmuz Denizcilik ve Kabotaj Bayramımı" kutladı 1984 Temmuz'unda. O ilk kartın verildiğini öğrenince, bunu bir gelenek haline getirdi.

28 Nisan günü doğmuşum. 1984 Nisan'ının son gecesiydi. Metris'te katmerli yasakların uygulandığı B-2 tecrit koğuşundayız. '84 Ölüm Orucu, 11 Nisan günü bizim koğuştan başladı. Ertesi gün Metris'in kadınlar koğuşuyla "Anavatan" koğuşları katıldılar eyleme, bir sonraki gün de Sağmalcılar Özel Tip. Neden böyle bir planlama yapıldı hâlâ bilmem. Gazete-kitap

şurada dursun, doğru dürüst yatak bile yoktu tecrit koğuşunda; dahası, peynir ve yağ dışında kantinden paramızla meyve-sebze alamıyorduk eylem öncesinde. Ama sigara yokluğu, hepsinden beterdi hepimiz için. TTE giymediğimiz için donatlet götürülüp getiriliyorduk mahkemelere. O halimizde bile her gidiş gelişte çıplak arama dayatılıyordu, tabii direndiğimiz için tonla sopa yiyorduk. Buna rağmen avuçlarımızda sıkı sıkıya tuttuğumuz yedi-sekiz dal sigarayla, üç-beş çöp kibrit sokabilmişsek koğuşa, bizden mutlusu yoktu. Sigaraları, yasak olmayan koğuşlarda kalanlar, özellikle de "yeşiller" dediğimiz TTE giyen ama diğer askeri yaptırımlara uymayanlarla DİSK koğuşundan gelenler getiriyorlardı. "Tecritin hakkı"nı önceden ayarlayıp bir kenara ayırmak cezaevinde gelenek haline gelmişti.

Sigarasızlık bir yandan, açlık grevinin ilk günlerinin sendromlarından olan üşüme-mide bulantısı-uyku düzensizliği diğer yandan bastırmışken, gecenin ikisinde koğuş kapısı gürültüyle açıldı. Zaten uyumuyor, sohbet ediyorduk. Daha yataklarımızdan fırlayamamışken, Metris'in işkenceci şefi Binbaşı Muzaffer, Teğmen Savaş denilen işkenceci orta kat komutanı ve sürüyle asker içeri doluştu. İki gün önce mahkeme dönüşü bu Savaş alçağının komuta ettiği "hazır kıta" beni öyle bir dövmüştü ki, sol kaval kemiğimin üstünde açılan yaraların izleri hâlâ durur. Binbaşı Muzaffer, yerlere serilmiş yatak denilemeyecek çulların üzerinde yatan bizleri şöyle bir süzdükten sonra, "Doğum günün kutlu olsun Hasan," dedi. Bana inadına hep ilk adımla seslenirdi. Jeton anında düştü. Anladım ki, bizimkiler yaşgünümü kutlamak için telgraf çekip kart falan atmışlar. Alçak, onları bana vermemiş ama şimdi gelmiş koğuşta şirinlik şovu yapıyor. Ağzımı dahi açmadan pis pis yüzüne bakmakla yetindim. Savaş başta olmak üzere etrafındakiler, pişmiş kelle gibi sırıtıp duruyorlardı. Benden ses çıkmayınca hepsi buz kestiler.

Çok bozulduğu her halinden belli olan Binbaşı Muzaffer, "Ne o yahu, insan bir teşekkür eder," deyince, "Bu binada insanlık var mı ki, bizden insanlık bekliyorsun," diye cevabı yapıştırdım. Yine allak bullak oldu. Biz tam bu sinir savaşının ortasındayken, dip taraflarda bir yerlerde yatan Dev-Sol davasından Mustafa Kamil Uzuner, "O zaman kantini açtırıp yaşgünü hediyesi olarak sigara satarsın Selim arkadaşa," demez mi... Bu kez benim başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Hiç yapmadığım bir şeyi yaparak, düşmanın önünde bir devrimciye, "Kes sesini, bana yaşgünü hediyesi örgütlemek sana mı kaldı," diye posta attım. Muzaffer pası kaçırmadı tabii, "Merak etmeyin, yarın istediğiniz kadar sigaranız olacak," deyip çekti gitti. Mustafa Kamil, bireysel zaafları fazla olan, keyif düşkünü bir arkadaştı. Onlar gittikten sonra kendi arkadaşları da eleştirdiler bu davranışını. Tabii arkasından gecenin konusunu, "ertesi gün istediğimiz kadar sigaraya kavuşacak olmamızın" anlamını çözme tartışmaları oluşturdu. Aradığımız yanıtı, iki-üç saat sonra açılan mazgaldan aldık: Sevkimiz çıkmıştı! 1 Mayıs sabahı hepimiz Sağmalcılar Özel Tip'e postalandık.

1972'deki ilk tutukluluğuma tekrar dönecek olursam, İzmir'de duruşmalar, Fahrettin Altay Meydanı'nda bulunan Hava Eğitim Komutanlığı kompleksindeki bir binada yapılırdı. Her duruşmada arka sıradaki sandalyeleri değişik rütbelerdeki subaylar doldururdu. Bunların 9 Martçılar'a yakınlık duyan ilerici-demokrat subaylar oldukları ve mahkeme heyetine psikolojik baskı amacıyla orada bulundukları açıktı. Biz yakalanmadan önceki heyetin duruşma yargıcı, MHP tandanslı olduğu anlaşılan küstah bir deniz yüzbaşıymış. Onun yönetimi sırasında birkaç kez olay çıkmış zaten. Bunlardan birinde bizim Tarzan Fevzi (Fevzi Büyükvural), eline geçirdiği bir sandalyeyi kürsüye fırlatmış. Heyet başkanı, Fahrettin Paşa adında sevimli bir havacı tuğgeneraldi. Olay yatışıp heyet tekrar salona dönünce, duruşmaya devam etmeden önce kendisine o sandalyeyi kimin

neden fırlattığını öğrenmek istemiş. Çok ağırına gitmiş çünkü. "Kim attıysa, delikanlı gibi çıkıp üstlensin," falan deyince bizim Fevzi fırlamış ayağa, "Burada kimse bizim delikanlılığımızı sorgulayamaz. Ben attım o sandalyeyi ama kürsüyü, özellikle de sizi hedefleyerek atmadım. Üzerimize coplarla saldıran askerlere doğru fırlattım, kürsüye geldi," deyince Fahrettin Paşa gülümseyerek, "Tamam o zaman, haydi kaldığımız yerden devam edelim," diyerek duruşmayı sürdürmüş. Fahrettin Paşa, hepimize babacan davranırdı ama bu olaydan sonra Fevzi'ye daha fazla sempati duymaya başladığı açıktı.

Son yakalanan grup olarak biz davaya dahil olduğumuzda, duruşma yargıcı Yarbay Necati Karakış'tı, savcı ise Binbaşı Ali Rıza Hafızoğulları. Her ikisi de ilerleyen yıllarda Askeri Yargıtay üyeliğine seçildiler, hatta Necati Karakış tümgeneralliğe kadar yükseldi galiba.

Ailelerimizin çoğu Ankara'dan gelirdi. Ertan'ınkiler dışında İzmir ve yakın çevresinde oturan kimse yoktu. Sabahtan götürülürdük mahkeme binasına. Ailelerimizle yarım saat kadar konuşabilmemiz için Fahrettin Paşa bilinçli olarak geç toplardı heyeti. Duruşmalar başladıktan bir buçuk-iki saat sonra Aktan, kolundaki saati işaret etti mi, Fahrettin Paşa mesajı alır, "Haydi, bir çay molası verip kendimize gelelim," diye bir yarım saat daha ara verirdi. Aynı sahneler öğleden sonraları da tekrarlanırdı.

Ara verildiğinde askerler, ailelerle aramızda gevşek bir zincir oluştururlar, bu arada Köfteci Tuğrul'un kızı gibi küçük çocukların bizim yanımıza geçmelerine ses çıkarmazlardı. Ara, aynı zamanda sigara içme fırsatıydı. Lakin annem ve kardeşlerimle birlikte babam da benimle konuşmak ister, yanımızdan ayrılmazdı. Annem derdimi bildiği için, "İbrahim, sen istersen diğer çocuklara da bir hatır sor," falan diyerek babamı uzaklaş-

tırmaya çalışırdı ama bu numara her zaman tutmazdı. Zaten sonunda babam bir gün, "Perihan beni çocuk yerine koyma, beni niye uzaklaştırmaya çalıştığını anlamadım mı sanıyorsun?" diye patladıktan sonra bana dönerek, "Oğlum sen de iç sigaranı," dedi. Böylece babamın yanında da rahatça sigara tüttürmeye başladım.

Büyük ablam ya da ağabeyim şurada dursun, çoluk-çocuk sahibi amcamlar dahi saygılarından ötürü babamın yanında sigara içmezlerdi. Babam onlara da, "Yahu gelin, yanımda için ne içiyorsanız," dediği halde, içlerine işlemiş feodal kültür ve alışkanlıklar nedeniyle yapmazlar, yapamazlardı bunu. Öte taraftan, her konuda olduğu gibi bu konuda da babamın bana ve sonrasında Oya'ya gösterdiği anlayış ve güveni, farkına varmadan istismar eder konuma düşmemek için biz de hassas davranırdık. Aranır olduğumuz dönemlerde, yine bizim yoldaşların davalarına girmek için İstanbul'a geldiğinde babamla buluşma ayarlar, çoğu zaman onun eski asker arkadaşlarından birinin evine giderdik. Evlerine gittiğimiz aile dostları çok cana yakın, samimi insanlardı. Bizim arandığımızı bildikleri halde evlerini açıp babamla birlikte onlarda kalmamızdan mutlu olurlardı. Tek kusurları, Osmanlı adabıyla yetişmiş fazlasıyla muhafazakâr insanlar olmalarıydı. Onlarda kalırken, babamın ve tabii onların da yanında sigara içecek olsaydık, yüzümüze kesinlikle bir şey söylemezlerdi belki ama içlerinden kınayıp ayıplayacaklarından da adım gibi emindim. Sırf babamı karşılarında sıkıntılı bir duruma düşürmemek için, Oya da ben de, onlarda kaldığımız zamanlarda dişimizi sıkar, sigara içmezdik. Bizim bu duyarlılığımızın babamı çok mutlu ettiğini hissederdik.

Yakalanan son posta olarak bizim sorgularımızın tamamlanmasından sonraki duruşmalardan birinde, soyulan banka aracında görevli üç Ziraat Bankası memuru dinlendi. Olayın şo-

kunu hâlâ yaşıyordu garibanlar. İfade verirken mesela, bizimkilerden "Ertan Bey... Aydın Bey..." diye söz ediyorlardı. Onların anlatımlarıyla, bizimkilerin eylemi nasıl gerçekleştirdikleri de detaylarıyla döküldü ortaya. Yapılan plana göre, Merkez Bankası İzmir şubesinden para alındıktan sonra Denizli'ye gidilirken Kadir ekip şefine, "Abi, benim dayıoğlu da tatil için bize gelecek, Konak'tan onu da alabilir miyiz arabaya?" diye sormuş. Milletin eşini dostunu daha önce de İzmir'e ya da Denizli'ye getirip götürdükleri için şef de "Tamam," demiş. Ertan, belinde iki tabancayla, Konak'ta Saat Kulesi'nin oralarda bunları bekliyormuş. Almışlar arabaya, Kadir, Inter marka pikap tipi arabanın arka koltuğunda oturuyormuş, Ertan da onun yanına oturup tabancalardan birini çaktırmadan Kadir'e geçirmiş. Aydın'la Hikmet Çiçek, kiralık bir Anadol'la kurye aracını takibe başlamışlar. Önceden yapılan keşif sırasında, İzmir-Aydın yolu üzerinde bir menfez belirlemişler. Araç oraya yaklaşınca Ertan ve Kadir tabancaları çekip bunun bir soygun olduğunu söyleyerek şoförden durmasını istemişler. Fakat görevliler şaka sanmış, inanmamışlar önce. Biraz önce verdikleri molada öğle yemeği yerken bir-iki duble de rakı içtiklerini, üzerlerinde onun verdiği bir gevşeklik olduğunu da utanarak itiraf ettiler duruşma sırasında. Ertan, tek el sıkmış mı yoksa bağırmış mı ne, bunlar o zaman anlamışlar işin ciddi olduğunu. Ama bu arada menfezi bayağı geçmişler. Daha önceki sohbetlerimizden birinde Aydın, bir şeylerin ters gittiğini düşünerek arkadaki arabada da kendilerinin paniklediğini söylemişti. Neyse, arabayı durdurmuş önce bizimkiler, sonra bakmışlar yol boş, şoföre geri dönmesini söyleyerek menfeze gelmişler.

Bankacıları menfeze indirerek yoldan görünmeyecek şekilde içeri sokmuşlar. Aydın'ın babası Sivas'ın en eski eczacılarından biriydi. Bizimki de lise yıllarında falan yazları yardım için gidip gelirmiş eczaneye. O günlerden aklında bir iğne kalmış, güya hastaları uyutmak için kullanılırmış. Aydın, onlardan

almış yanına birkaç ampul. Kendileri daha İzmir'e ulaşamadan polisi-jandarmayı ayağa kaldırmasınlar diye bankacıları birkaç saat uyutmakmış amaç. Fakat adamlar, Aydın'ın elinde enjektörü ve ilaçları görünce büsbütün paniklemişler. Kendilerini zehirleyeceklerini düşünerek içlerinden biri ağlamaya başlamış. Bizimkiler zor ikna etmişler böyle bir amaçlarının olmadığını, sadece biraz gevşeyip uyuyacaklarını tıbbi bir dille de açıklamış Aydın. Çaresiz razı olmuşlar ama olayın heyecanıyla Aydın damara girememiş hiçbirinde, yani ilacı boşa sıkmış. Lakin bankacılar da panik halinde oldukları için, uyumadıkları halde korkudan saatlerce çıkmamışlar o menfezden. Sonuçta amaç hasıl olmuş.

Bizimkiler bagajdaki paraları bavullara aktarmışlar. Selçuk'a geldiklerinde, Hikmet bir bavulu alarak Osman'la Fatih'in beklediği Kuşadası'na götürmüş. Ertan'la Kadir, önceden belirlenen noktalarda inip gidecekleri yerlere gitmişler. Kalan paraları da Aydın, yine önceden belirlenen bir buluşma noktasında Ciğerim ve Ümit Abla'ya teslim etmiş. Arabayı da Hatay Çeşme durağındaki bir benzin istasyonuna götürüp, "Akşam düğüne gideceğim, içini dışını iyice bir yıkayın," diyerek oto yıkamacılara teslim etmiş. Arabaları yıkayan çocuğun eline, o zaman için iyi para sayılacak bir 5 liralık sıkıştırınca araba cilalanmış gibi olmuş. Çünkü dosyadaki Adli Tıp raporlarında, "Arabanın hiçbir yerinde herhangi bir parmak izi bulunamadı" deniyordu. Benzinciden ayrılmadan evvel Aydın, ne olur ne olmaz düşüncesiyle arabanın içine ve bagajına son bir kez daha göz atınca bagajdaki yedek lastiğin arkasına düşmüş bir para tomarı görmüş. Yıkamacı çocuğa çaktırmadan alıp külotunun içine sokarak oradan ayrılmış. Devlet, arabayı o gece buldu o benzincide. Ama oradan yol alamadı.

O zamanlar, örgüte yardım yataklığın cezası iki yıldı. Bu konuyu düzenleyen TCK 296. madde, "otelciler maddesi" olarak

anılırdı. Ben ayrıca yaş küçüklüğünden dolayı ek bir indirimden yararlanıyordum. İnfaz indirimi, şu-bu derken taş çatlasa bir yıl falan yatmam gerekecekti. Gerçi savcı Hafızoğulları, verdiği mütalaada, "Örgütün vasfını ve amaçlarını bilerek yardımcı olduğum" gerekçesiyle "örgüt üyeliğinden" cezalandırılmamı istedi ama sonuçta Temmuz ayında tahliye etti mahkeme heyeti beni. Tahliyeye sevineceğime, yoldaşları içeride bırakıp dışarı çıkacağım diye cezaevine dönüş yolunda gözyaşlarımı zor tuttum. Eşyalarımı topladıktan sonra Aktan'la Ertan bir köşeye çektiler. Nur ve Özden'i yalnız bırakmamak dahil dışarıda nasıl hareket etmem gerektiğine dair bir yol haritası çizdiler önüme. "Yüzünüzü kara çıkarmayacağım," sözünü vererek ağlaya ağlaya çıktım cezaevinden ve sanırım verdiğim sözleri tuttum.

Yeni Ufuklara Yelken Açmak

Cezaevinden çıktıktan sonra, önceleri kendimi bir boşluğa düşmüş gibi hissettim. "Yapmam gerekenleri" biliyordum ama nereden başlayıp nasıl yapacaktım?.. Koşullar 12 Mart öncesinden çok farklıydı. Ayrıca, 12 Mart'tan yakalanana kadar geçen dönemde işleyen kurulu bir sistem vardı ve ben de hasbelkader onun bir parçasıydım. Şimdi ise sistemi baştan kurmak gerekiyordu, üstelik önüme düşüp yol gösterecek kimseler yoktu bu kez. Yolu kendim açacaktım.

Ortada dernek, sendika, lokal vs. gibi mekânlar olmadığı için okuldan başlamak en iyisiydi. 1971-72 öğrenim yılının başında, Ankara Hukuk'a kayıt yaptırmıştım. Üniversite sınavlarında aldığım puan fena değildi. Ama ben daha sınava girmeden, devam mecburiyeti olmadığı için Hukuk'a, o olmazsa SBF veya Basın-Yayın'a gireceğimi aileme açıklamıştım. Benden önceki kardeşlerimin üçü de ODTÜ'de okuyordu. Ablalarım elektrik mühendisliğinde, ağabeyim ise inşaattaydı. Annem, "geleneği bozmayarak" benim de ODTÜ'ye girmemi çok istiyordu ama derdimin okumak olmadığını, sadece askerlikten yırtmak, bir de siyasal faaliyetlerim açısından hareket serbestliği kazanmak amacıyla bir yerlere gireceğimi, Hukuk'u da bu nedenle seçtiğimi net bir dille ifade edince kabullenmekten başka bir şey yapamadı.

Okula gidip gelmeye başladım ama okul, Can Özbay denilen, polisle de bağlantılı azılı faşistin liderliğindeki MHP'li faşistlerin işgali altındaydı. 12 Mart öncesinde, bunlar korkudan

okula gelemez, polis koruması altında toplu olarak gelmeye kalktıklarında da çatışma çıkar, arkalarına bakmadan kaçarlardı. Şimdi köpeksiz köyde değneksiz dolaşmanın rahatlığı içindeydiler. Koca okulda solculardan, 12 Mart öncesi herkesin Haçan Çamil diye takıldığı Hasan Kamil Kepenek dışında gelen giden yoktu.

Bir gün, Hasan Kamil dersteyken, kantine çay almaya indim. Esas derdim çay değil, ortalıkta boy göstermekti. Kasaya parayı ödeyip geri döndüğümde üç-beş faşist önümü kesti. Bahçeye bakan pencerenin önündeki masada da başlarında Can Özbay'ın olduğu on beş-yirmi kişilik bir grup daha oturuyordu. Bu herifin kız kardeşi, küçük ablamın Ankara Kız Lisesi'nden arkadaşıydı. Beni zaten önceden görmüşlüğü de vardı, politik kimliğimi de iyi biliyordu. Bir iki atışmanın ardından önce önümü kesenler giriştiler bana, arkadan diğerleri de geldi. O gün orada nasıl bir sopa yedim, anlatamam. Ağzım burnum kan içinde, kantinin giriş kapısına kadar zor gidebildim. Orada kendimden geçip yığılmışım. Gözümü açtığımda, koca kantinde oturan onca öğrenci içinden sadece iki kız yardımıma koştu, mendilleriyle kanlarımı silip suyla yüzümü yıkadılar. Bu dayağın intikamını çok değil bir yıl kadar sonra, okulda artık biz devrimciler de çoğalıp ağırlığımızı koymaya başladığımız günlerde aldım. Bana kantinde bulaşıp dayağı başlatanlardan üçünü, bir gün tuvaletlerin orada sıkıştırıp eşek sudan gelinceye kadar dövdük.

Faşistler benim bir daha okula gelmeyeceğimi düşünmüş olmalılar. Ertesi gün yüzüm-gözüm şiş, sağım solum morarmış halde kantinde yine boy gösterdiğimi görünce epey şaşırdılar. Böyle böyle, okula gide gele, gide gele bir çevre oluşturmaya başladık. Özellikle 1972 ve '73 girişli arkadaşların da gelişiyle okulda dengeler yavaş yavaş lehimize döndü.

Okul dışında da, Kurtuluş ve çevresinde, Samur Sokak mer-

kezli bir örgütlenme faaliyeti yürütmekteydim. Samur'daki çocukluk arkadaşlarım arasında politikaya ilgi duymayanlar vardı ama MHP'ye eğilim duyan bir kişi bile yoktu. Politikaya kayıtsız olanlar da ne zaman başımız sıkışsa ya da yardımlarını istesek yanımızdaydılar. Samur'un bizden sonraki kuşağını oluşturan liselilerden de bir komite oluşturmuştuk. Onlar sayesinde Ankara'nın başka liselerinde yeni bağlantılar çıkmaya başladı. Samur'un bir altındaki Cevher Sokak'ta oturan *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi* başlığını taşıyan iki ciltlik müthiş bir kaynak kitabın yazarı Prof. Mustafa Akdağ'ın Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde okuyan oğlu Kemal, yıllar sonra Dev-Sol'un iç infazlarından birinde öldürülen Tuncer Bağdatlıoğlu, sonraları Doktorcu olup uzun yıllar Nakliyat-İş'in avukatlığını yapan Ayhan, sonradan Dev-Yolcu olan Ada Plak'ın kurucularından Serdar (Doğan) ve kardeşi Serhat o yıllardan aklımda kalan siper yoldaşlarımdı. Serdar'la zaten ortaokulda da sıra arkadaşıydık.

Yeni ilişkiler peşinde koşarken bir gün Kemal, "İzmirli Kaya'nın bir kızkardeşi var, görsen cin gibi, onu örgütlersek bize Kız Lisesi'ni getirir," dedi. "Görelim o zaman," dedim ama arkasından ekledim: "Ben Kız Lisesi'nin önüne gitmem. Kız ayartmaya gelmişim gibi orada görülmek istemem, onun için randevuyu çevrede bir yere ver." Kemal randevuyu ayarlamış. '73 yılının güneşli bahar günlerinden biri. DTCF ile Kız Teknik Yüksek Meslek Okulu arasındaki yokuşun tam karşısında, altından demiryolu geçen köprünün parmaklıklarına dayanmış bekliyoruz, karşımızdaki yoldan da okuldan çıkan kızlar geliyor. Bir ara Kemal, "Bizimki geliyor," dedi. "Hangisi?" diye sordum, yedi-sekiz kişilik bir grubun ortasında, okul formasının kravatı kaymış, hırkasını beline bağlamış biri bir şeyler anlatıyor, etrafındaki kızlar da kahkahalarla gülüyorlar. Kemal "Ortadaki," deyince, "Bu zıpırdan devrimci falan olmaz, yürü gidelim," dedim. Kemal'in ısrarı üzerine bekledik,

bizimki, birazdan yanında bir arkadaşıyla geldi, elini uzatıp "Merhaba, benim adım Oya," dedi. Ben de elini sıkıp kendimi tanıttım.

Tanışma faslından sonra, Gençlik Parkı'na doğru yürürken kafamda hâlâ, "bu kızdan bir şey çıkmaz" düşüncesi vardı ama konuştukça hayretten hayrete sürüklenmeye başladım. Genel kültürünün yanında sanat-edebiyat konularında çok birikimliydi. Şirinyer'de tanıdığım Jerzy Kosinski'den söz açınca, bana öyle bir *Boyalı Kuş* değerlendirmesi yaptı ki, ağzım açık kaldı. Arkasından şiire geçtik. Nazım, Ahmet Arif, Enver Gökçe gibi "klasiklerin" yanı sıra Turgut Uyar, Ülkü Tamer, Edip Cansever, Ece Ayhan'dan dizeler okumaya başlayınca küçük dilimi yutacak hale geldim. Bir süre sonra kendimi edebiyat dersine girmiş bir liseli gibi hissetmeye başladım. Sonrasında kırk beş yıl boyunca yoldaşım, bunun kırk dört yılı boyunca da sevgilim, eşim, can yoldaşım, en yakın arkadaşım, en güvendiğim yol göstericim, en sert eleştirmenim olan Oya'yla böyle tanıştık.

Tahliye olurken Aktan'ın bana verdiği özel görevlerden biri de, soygun parasıyla Koç Holding'ten satın alınan İstanbul Bağdat Caddesi'ndeki Divan Pastanesi'nin denetimiydi. Pastaneyi bizim Apo (Abdullah Altınel) işletiyordu. Pastacılık o zamanlar onun mesleğiydi. "O zamanlar" diyorum, çünkü sağolsun Apo'nun yapmadığı iş, boyamadığı boya yoktur herhalde. Pastacılıktan fabrika işçiliğine, Elka'dan ucuza aldığı defolu kapıları satmaktan mobilyacılığa, toptan kot alım satımından Dikili gibi turistik yörelerde işportacılığa kadar çok değişik işlere atılmış, batmış, çıkmış ama girişimci ruhunu hiçbir zaman yitirmemiştir. Apo'yu bizimkiler TİP Çankaya İlçe'de tanımışlar. MDD-SD ayrışması sonucu TİP'ten bizimkilerle birlikte kopmuş, sonrasında da bağlarımız sürmüş. 2000'lerin başına kadar da Apo bizim yoldaşımızdı. Sonrasında bağlarımız kop-

tu, şimdi nerelerdedir, ne yapar, hatta sağ mıdır değil midir bilmiyorum. Dediğim gibi, Apo anlamadığı işlere bile gözü kapalı atılan yılmaz bir girişimci ruhuna sahip, çok sevimli biriydi. Köylü bir görünüme sahip olmasına karşın Bağdat Caddesi gibi sosyetik bir bölgede dahi çevreye kendini sevdirmişti. Hatırlayabildiğim devamlı müşterileri arasında Esin Afşar, Fikret Kızılok, Erol Büyükburç vb. vardı.

O Divan Pastanesi'ni de bizimkiler, Apo'nun önerisi üzerine 700 bin liraya almışlar. Kimin ifadesi sonucu bilmiyorum ama işin aslı ortaya çıktığı halde, duruşmalar bitip karar kesinleşene kadar pastane iki-üç yıl daha bizim elimizde kaldı. Ziraat Bankası'nın bazıları papyon kravat takan kelli felli avukatları peşimizde koştular o süre boyunca. Apo muhatap olarak beni göstermiş, biriyle iki kez İstanbul'da görüştük, diğeri de Ankara'da geldi buldu beni. Söyledikleri özetle şuydu: "Selim Bey, bu işletme, malum Banka'nın parasıyla alınmış. Banka'nın daha fazla mağdur olmaması için bir an önce devredecek olursanız, bu anlayışlı tutumunuzu müvekkil banka da karşılıksız bırakmayacak." Avukatların teklifini babama ilettiğimde, "Böyle bir şey yaparsanız, suçu kabullenmiş olursunuz, bu da bu işle ilgili olarak suçlanan bütün arkadaşlarınızın hukuki durumunu zora sokar," dedi. Biz zaten geri verme niyetinde değildik, bu taktiği de alınca daha kesin bir tutumla reddettik öneriyi.

Pastaneyi geri vermedik vermesine ama beklediğimiz geliri de getirmiyordu bize. Apo, rahat bir tipti. Önceleri, kendisinin tutuklanması üzerine kardeşinin durumu iyi idare edemediğini, bu yüzden müşterinin kaçtığını söylüyordu ama gerekçe ne olursa olsun vaziyet kötüydü. Ayda bir durumu denetleyip hesapları almaya gidiyordum. Bir keresinde Apo'nun yüzü gülüyordu, o ay epey iyi ciro yapmışız. "Ne iş?" diye sordum, aslını anlattı: Sahte viski satışına başlamış. Çayı bakır tencere-

lerde iyice kaynatıp acı hale getiriyormuş. Bu arada çevrede, çöplerden şişe toplayan beş-on çocuk ayarlamış, bunlar buldukları boş viski şişelerini Apo'ya getiriyorlarmış. Başkalarının diyelim ki 10 kuruş verdikleri şişe başına, Apo 25 kuruş veriyormuş. Şişelerin yarısını, bir-iki gün beklettiği acı çayla dolduruyormuş, dörtte bir kadarına Karaköy'den aldığı saf alkol koyuyormuş, öbür dörtte birini de viski tadı ve kokusu vermesi için normal viskiyle tamamlıyormuş. O zamanlar viski el altından satılırdı. Karaborsada diyelim ki 12-15 liraya satılan şişesini, Apo 10 liraya satmaya başlayınca, Bağdat Caddesi sosyetesi bizimkine abone olmuşlar. Günde en az on-on beş şişe gidiyormuş. Bunu kıs kıs gülerek anlattıktan sonra, "Çocuklar daha çok şişe bulabilseler imalatı artıracağım ama şişe sıkıntısı çekiyorum," diye yakınıyordu. O pastane, dava karara bağlanana kadar yani 1975'e kadar bizde kaldı. Sonra bankaya geçti.

1973'ün ortalarından itibaren, örgüt üyeliğinden yargılanan yoldaşlar da birer-ikişer tahliye olmaya başladı. Hatırladığım ilk tahliyeler içinde Gülfem Abla, Osman ve Yaşar da vardı. Aktanlar'ın önerisi üzerine Osman'la Yaşar, bir süre sonra yurtdışına çıktılar fakat altı ay kadar Viyana'da kaldıktan sonra geri döndüler. O arada '74 Affı ya çıkmış ya da çıkmak üzereydi. O kesitte Gülfem Abla'yla teşrik-i mesai halindeydik. Gülfem Abla, insan ilişkilerinde çok yumuşak, çok anlayışlı ve sıcak biriydi. Lakin ilkelerine de sıkı sıkıya bağlıydı ve yanlış bulduğu konularda karşısındaki kim olursa olsun eleştirmekten çekinmezdi. Gülfem Abla'nın bir şeye kızdığını, sesini biraz yükselterek, "Bu da olur mu yahu!" demesinden anlardınız. THKO'dan ayrılık sürecinde, Osman da devreye girdiği halde, bizimle birlikte hareket etmedi; o zaman evlendiği Ertan'la birlikte Halkın Kurtuluşu'nda kaldılar. Gülfem Abla ve Ertan'ın, asıl olarak Aktan'a güvenlerini kaybettikleri için bizimle hareket etmediklerini düşünmüşümdür hep.

Yeni Ortam ziyaretleri ile Şirinyer'deki yoldaşlara kitap temini, o sıralar Gülfem Abla'yla en önemli uğraşlarımız arasındaydı. *Yeni Ortam*, 12 Mart'tan çıkış sürecinde yayına başlamış sol tandanslı bir yayındı. Ankara bürosu, Rüzgârlı'nın alt taraflarında bir iş hanının iki küçük odasından ibaretti. Odalardan birinde dev gibi bir teleks makinası durur, diğer odada da gazetenin Ankara sorumlusu Mustafa Ekmekçi ile yardımcısı Ahmet Kahraman çalışırlardı. Ahmet Kahraman daha çok Meclis'te ve dışarıda haber kovalardı. Biz de her gittiğimizde Ekmekçi ile görüşür, ona hem sürmekte olan davalar ve cezaevlerinde yaşananlar hakkında bilgi verir hem de değişik konularda sohbet ederdik. Ekmekçi, bizimle konuşurken, bir taraftan da yazısını yazardı. Rahat çalışmasına engel oluyoruz diye tedirgin olurduk ama o ısrarla oturtur, sohbeti sürdürürdü. Ertesi günkü gazetede, o sohbeti ve verdiğimiz bilgileri, Mustafa Ekmekçi'nin makalesi olarak okurduk.

Şirinyer'de bizimkiler kendilerini okuma-araştırmaya vermişlerdi. Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını araştırmayla başladılar işe, bu sonra dallanıp budaklandı, "Türkiye'nin siyasi tarihini ve sosyo-ekonomik evrimini doğru yorumlayabilmek için Osmanlı'ya hatta Selçuklular'a kadar gitmek gerekir" saplantısına evrildi. Her vesileyle en az on-on beş kitaptan oluşan istek listeleri göndermeye başladılar. Bunların çoğu, Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanmış araştırmalardı. Gülfem Abla'yla ben, birlikte ve ayrı ayrı, o zamanlar Dil-Tarih'in yan sokağında bulunan TTK'dan çıkmaz olmuştuk. Bir ayağımız da kitapçıların bulunduğu Zafer Çarşısı'ndaydı haliyle.

Zafer Çarşısı'na gide gele, önce Remzi Kitabevi'nin sahibi Remzi Ağabey'le (Remzi İnanç) ahbap olduk, bir süre sonra onun hemen çaprazındaki Barış Kitabevi'nin sahibi Ümit Fırat ve bitişiğindeki Onur Kitabevi'ni işleten İlhan Erdost'la tanıştık. Ümit Fırat'la arkadaşlığımız, asıl ODTÜ İnşaat'tan ağabeyi-

min arkadaşı Feridun sayesinde ilerledi. Genellikle öğleden sonraları, bir işim yoksa Ümit'in oraya takılır oldum. Zafer Çarşısı, toplumsal dokunun değişik kesimleri hakkında fikir sahibi olmak için de ideal bir sosyolojik gözlem alanıydı. Kitapçılara öyle tipler geliyordu ki, bir süre sonra kimin hangi amaçla geldiğini kestirebiliyordunuz. Mesela genç bir Kürt öğrenci girmişse içeri, *Moltke'nin Mektupları*'nı sormasını beklerdik. Genç kızlar, genellikle Sevgi Soysal, Firuzan, Pınar Kür gibi yazarları sorarlardı. Pos bıyıklı genç erkekler, genellikle Lenin'in kitaplarıyla Dimitrov'un *Faşizme Karşı Birleşik Cephe*'sini ararlardı. Fakat hâlâ aklımdan çıkmayan müşteri, giyiminden ve makyajından Çankaya ya da Kavaklıdere gibi elit semtlerden birinde oturduğu izlenimi yaratan yirmi beş-otuz yaşlarında bir genç kadındı. İçeri girdi ve kasanın başında oturan Ümit'e, "Kapakları portakal rengi olan kitaplarınızdan istiyorum," dedi. Ümit'le şaşkın şaşkın birbirimize baktık, sonra Ümit, "Pardon, "dedi, "hangi kitap, hangi yayınevi hatırlıyor musunuz?" diye sordu. Kadın, "Yok, öyle spesifik bir şey değil benim aradığım, odama yeni bir kütüphane yaptırdım da, portakal rengi kitaplar mobilyalarıma çok iyi uyacak..." Bu "anlayışın" hâlâ sürdüğünü, hatta şimdi yalnızca renk değil ölçü de verilerek mobilyalarla uyum peşinde koşulduğunu bu işlerle uğraşan yoldaşlardan öğrendim.

Ümit'in dükkânının bir özelliği de, kitap okumayı seven hevesli gençlerin zaman zaman gelip gönüllü tezgâhtarlık yapmalarıydı. Onlardan biri de, o zamanlar Basın-Yayın öğrencisi olan Mehmet Y. Yılmaz'dı. Mehmet Y. Yılmaz'la yıllar sonra, *Milliyet* gazetesinin genel yayın yönetmeniyken bir kez daha karşılaştım.

F Tipi cezaevlerine karşı Ölüm Orucu Direnişi'nin, daha fazla ölüm olmadan, siyasi tutsakların asgari insani taleplerinin kar-

şılanması temelinde bir çözümle noktalanması için çaba harcadığım bir kesitti (2001 Nisan sonrası). İstanbul-Ankara arasında mekik dokuyor, eski dost ve yoldaşların da yardımlarıyla, ulaşabildiğim her aydının, hukukçunun, gazetecinin, toplumda tanınmış insanın kapısını çalıyordum. Ankara'da olduğum bir gün, o zamanlar *Cumhuriyet*'te çalışan eski bir taraftarımız (İnan Gedik), *Milliyet* ve *Radikal*'den Gökçer Tahincioğlu ve Kemal Göktaş'la bağlantımı kurdu. İkisi de genç ve idealist gazetecilerdi. Çözüm çabalarım sırasında çok destek ve yardımlarını gördüm. İkisi de, önce çalıştıkları gazeteler adına birer röportaj yaptı benimle. Gökçer'le röportajımız bittikten sonra, "Ağabey, istersen Fikret Bilâ'yla tanıştırayım seni," önerisinde bulundu. O zamanlar *Milliyet*'in Ankara Büro şefi olan Fikret Bilâ'ya söyleyecek bir çift sözüm vardı, diğer yandan her devrin adamı olduğu için o dönemin başbakanı Bülent Ecevit ve Rahşan Ecevit'le çok yakın ilişkisinin olduğunu biliyordum. Bunun bir faydasının olabileceğini düşünerek kabul ettim Gökçer'in teklifini. Birlikte Bilâ'nın odasına gittik.

Gökçer kim olduğumu söyleyince, Bilâ masasından kalkıp odanın ortasında kucakladı beni. Arkasından gözyaşlarına hâkim olamadı. "Çok acı çektiniz," gibisinden bir söz etti, bunun üzerine ben de, "Genel olarak medyanın, özel olarak da *Milliyet*'in de suç ortağı olduğunu," söyledim o çektiklerimizin yaşanmasında. *Milliyet*'in, 19 Aralık Katliamı üzerine 20 Aralık 2000 tarihinde attığı "Sahte oruç, kanlı iftar" manşetini hatırlattım. "Rejimin bizleri gömmek istediği beton mezarları '5 yıldızlı otel odası' olarak tanıttınız kamuoyuna," dedim. Masanın önündeki misafir koltuğunda ben konuştukça, Fikret Bilâ tekrar ağlamaya başladı. "İşin iç yüzünü ve bu noktalara geleceğini tahmin edemedik, özür dilerim," gibisinden cümleler kurmaya başladı. "Kuru özür yetmez, bari şimdi hasarı en aza indirmemize yardımcı olun," diyerek girdim söze ben de. "Söyle ne yapabiliriz?" deyince, önce, "unutturulmaya" çalı-

şılan eylemi yeniden kamuoyunun gündemine sokabilmemiz için konuyla ilgili haberleri ve röportajları *Milliyet*'in birinci sayfasından girerek başlayabileceklerini söyledim. Arkasından, "Sizin Ecevitlerle özellikle de Rahşan Hanım'la özel bir ilişkiniz olduğunu biliyorum. Bu ilişkiden yararlanarak bizlerin insani taleplerinin kabul edilmesi yönünde kulis yapın. Mümkünse Rahşan Hanım'la görüşmemi sağlayın, durumun içyüzünü doğrudan ben anlatayım," önerisinde bulundum. Ağlamayı bırakan Bilâ, coşkulu bir sesle, elinden geleni yapacağı sözünü verdi. Ama hiçbiri yerine gelmedi. Gökçer'in yaptığı röportajın manşet altından girmesi için İstanbul merkeze ısrar edeceği sözünü verdi, onu bile yerine getiremedi. Röportaj, kuşa çevrilmiş olarak iç sayfalardan birinde yayınlandı.

Mehmet Y. Yılmaz'la görüşmemiz bu gelişmeden sonra oldu. O randevuyu kim ayarladı, şimdi anımsamıyorum. Akşam üstü 18.00 civarında gittik *Milliyet*'e. Mehmet Y. Yılmaz, dışarıya renk vermeyen her zamanki soğuk çehresiyle karşıladı bizi. Fikret Bilâ'yla konuştuğum içerikte konuştum onunla da. "Ne yapabiliriz?" sorusunu o da sordu, Bilâ'ya söylediklerimin yanında onun verdiği söze rağmen röportajın başına geleni anlattım. "Haklısınız, o röportajı kötü kullandığımızı ben de sonradan fark ettim, bundan sonra daha dikkatli oluruz," sözünü verdi o da. İşin bu faslı bitince, "sizli-bizli" konuşmayı bırakıp, pat diye "Beni tanımadın mı?" diye sordum. Şaşırdı, "Önceden tanışıyor muyduk?" diye soruyla yanıtladı sorumu. Zafer Çarşısı'nı, Barış Kitabevi'nde gördüğüm günleri hatırlatınca şaşkınlığı daha da büyüdü. Biraz da o günlere dair konuştuktan sonra ayrıldık.

1972-75 arası bir yönüyle de yoğun bir okuma dönemi oldu benim için. Özellikle Marksist teoriyi bütün yönleriyle kavramaya yöneldim. *Grundrisse* dahil *Kapital*'ler dışında bütün Marksist klasikleri sistematik bir biçimde okumaya koyuldum. *Kapital*'ler konusunda ise, herhangi bir kitap gibi baştan başla-

yıp sona kadar okumak yerine, gündemdeki ya da kafamdaki kimi temel konulara dair soruların yanıtlarını arama sırasında ilgili bölümleri inceleme biçiminde parça parça okumak şeklinde bir yol izledim. Gerçi aynı yöntemi, sonraki yıllarda da önceden okuduğum Marksist klasikler konusunda uyguladım. Kafamda yanıtını aradığım sorularla ilintili gördüğüm bölümleri dönüp tekrar okudum. O nedenle, özellikle Marx, Engels ve Lenin'in kitaplarının her birini her okuyuşumda, yeni sonuçlar çıkarmışımdır.

O kesitte, bu konuda, Köylü'yle (Yaşar Ayaşlı) iyi bir uyum yakalamıştık. Konuları ve kitapları birlikte belirler, sonra sık sık bir araya gelerek çıkardığımız sonuçları birbirimizle paylaşırdık. Bu arada işe şöyle bir oyun boyutu da katmıştık: Birimiz üzeri kaplı, dolayısıyla hangi kitap olduğu belirsiz bir Marksist klasikten, rastgele bir parça seçerek okurdu, karşıdaki bunun hangi kitaptan olduğunu bilmeye çalışırdı. İş öyle bir hal almıştı ki, o parçanın kitabın sağ mı yoksa sol sayfalarında mı yer aldığını söyleyebilecek hale gelmiştik.

Okuma yönelimimiz, sadece Marksist klasiklerin incelenmesiyle sınırlı değildi. Genel kültürümüzü geliştirme kapsamında değişik türden kitap ve romanlar da okuyor, *Yeditepe*, *Yeni Ufuklar*, Zeynep Oral yönetiminde hazırlanan *Milliyet Sanat* gibi dönemin belli başlı bütün sanat-edebiyat dergilerini düzenli takip ediyorduk. Kitap almak için sık sık gittiğimiz Zafer Çarşısı girişindeki galeride ya da Kızılay civarında açılan resim ve fotoğraf sergilerini kaçırmıyorduk.

12 Mart Ertesi

12 Mart faşizminin toplum üzerindeki yıldırıcı etkisi, 12 Eylül kadar yaygın ve derin olmadı. Türkiye'nin dört bir yanında ilerici-demokrat olarak tanınan sembol isimlerin rastgele gözaltına alındığı, İstanbul'da 24 saat sokağa çıkma yasağı ilan edilerek ev ev aramaların yapıldığı "Balyoz Harekatı" gibi uygulamaların, Denizler'in idamı ya da Kızıldere Katliamı gibi infazların yarattığı şoklar kısa sürede atlatıldı. Hatta zamanla rejime karşı tepkiye dönüşerek, "kontrgerilladan hesap sorma" isteği ve beklentisine dönüştü. CHP içindeki devletçi kanadın sembol ismi İsmet İnönü'yü eleştirerek büyük sempati ve destek kazanan Bülent Ecevit, toplumdaki bu değişim ve hesap sorma isteğinin rüzgârını arkasına alarak yelkenlerini şişirdi.

12 Mart döneminde önderlerini yitiren devrimci örgüt ve çevrelerin toparlanması ise o kadar kolay olmadı. Sorun sadece önderlerin ve deneyimli kadroların kaybından kaynaklanmıyordu. Fiziki kayıpların yarattığı boşluk büyüktü büyük olmasına fakat asıl sorun, kafalardaki karmaşaydı. 12 Mart'ta ne yaşandığı ve yenilen darbenin nedenleri konusunda bir netlik yoktu en başta. Türkiye solunun yapısal-tarihsel alışkanlıklarından birinin etkisiyle, herkes suçu, öncelikle kişilerde, tabii kendini hariç tutarak başkalarında arıyordu. Başa gelen felaketlerin sorumlusu onlardı. Bu kafa, özellikle THKP-C'den geriye kalanlar arasında çok yaygındı ve Mahirler daha sağken bu temelde bir saflaşma yaşanmaya başlamıştı. Olup biten her şeyi "Mahir'in maceracılığına" bağlayan bir tayfa dışında

kalanlar arasında da kişi odaklı yaklaşımlar baskındı. Yenilen darbeler, zaten genel bir şaşkınlık ve moral bozukluğu yaratmıştı. Süreci çözümleyememekten kaynaklanan kafa karışıklığı ve bu temelde baş gösteren saflaşmalar, varolan güvensizlik ve moral bozukluğunu körükledi.

"Aktancılar" olarak biz, bu döneme farklı bir ruh hali ve özgüvenle girdik. Evet, biz de darbe yemiştik, yaptığımız bir eylemin arkasını getirememiş, sekiz ay gibi kısa bir sürede neredeyse hepimiz cezaevine düşmüştük. İçimizden çözülenler de çıkmıştı ancak hem poliste hem de cezaevinde devrimci bir ruh hali baskın ve egemendi. Yine hepimiz için değil belki ama, cezaevi süreci, çoğumuzun kendini yenilediği, Marksist teoriyi kavrayışımızı ve düşünsel ufkumuzu genişletme fırsatı olarak değerlendirdiğimiz bir eğitim dönemi olmuştu. Tahliye olanlarımızın çoğu, "mücadeleye devam" kararı ve kararlılığıyla çıktı içeriden.

Bu farklılığımız, kendini çok geçmeden pratikte de gösterdi. Diğer devrimci çevreler, iç sorunlar ve tartışmalarla boğuşurken biz, kısa sürede, özellikle Ankara'da öğrenci gençlik içinde etkili bir güç haline geldik. Fakat bizim zayıf noktamızı da, çalışmanın kişilere bağımlı olduğu şekilsiz bir grup olmaktan kurtulamamak oluşturuyordu. Yazılı hale getirilmiş görüşler ve devrimci kurallar temelinde şekillenmiş devrimci bir örgütsel yapı olmaktan hâlâ uzaktık ve bu bizim daha sonraki gelişim seyrimiz üzerinde de olumsuz rol oynayan önemli bir faktör oldu.

Hukuk'ta devrimci faaliyeti yönlendiren güç konumundaydık. Hukuk dışında, başını SBF'de Mujik (Özkan Cerit) ve Hacı'nın (Ilgar), Basın-Yayın'da Nejat ve Coşkun Efendioğlu'nun, Hacettepe'de Altan'ın (İnce), ODTÜ'de Fatih'in yanı sıra Saffet'in, Selçuk ve Feyyaz'ın, Yükseliş'te sonraki yıllarda fa-

şistler tarafından memleketi Samsun'da katledilen Nurettin Altaylı ve Gazi İpek'in, Gazi'de Engin ve Leyla Sevükten'in çektiği etkili birim örgütlenmeleri yaratmıştık. Hukuk'ta Kazım Bayraktar, Ahmet Bozkurt Çağlar, Hüsnü Öndül, Algül Umutlu, SBF'de Necla Akgökçe, Şemsi ve Yasemin, AİTİA'dan Atilla Acartürk, SİYÖ'den Nursev, Hacettepe'de Fevzi Aslansoy, İsmail Cüneyt, Sezai Ekinci, Hüseyin Elbeyli, Koray, Sadık, Mahmut, Durmuş, Bakkal lakabıyla tanınan Erol o dönem öne çıkan kadrolarımız arasındaydı. Bu andığım fakülteler dışında, Kurtuluş, Demirlibahçe, Tuzluçayır, ilerleyen yıllarda Etlik, Mamak gibi semtlerde ilişkilerimiz vardı.

PKK lideri Abdullah Öcalan, mücadele geçmişini, bu arada Türkiye sol hareketiyle olan ilişkisini anlatırken her seferinde, "ADYÖD'ü de biz kurduk," iddiasında bulunur. O dönem Ankara'nın farklı fakültelerinde öğrenci olup içlerinden bazıları o zamanlar farklı siyasal çevrelerle ilişki halindeki PKK kadroları da (örneğin Cemil Bayık, bizim Hacı ve Yasemin'le birlikte Türközü'ndeki bir evimizde kalırdı) bu yanlışı düzeltmez, hatta tekrarlarlar. Ama bunun gerçekle alakası yoktur. Öcalan'ın, kuruculuk bir yana, öğrenci gençliğin o dönem Ankara'daki örgütlenmesi sırasında herhangi bir özel rolü hatta katkısı olmamıştır. Zaten Ankara'da bu amaçla kurulan ilk derneğin adı da ADYÖD (Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği) değil AYÖD'tür (Ankara Yüksek Öğrenim Derneği). AYÖD, 1976'nın Mayıs ortaları ya da Haziran ayı başında, eski Aykut Sineması'nda yapılan, Ali Alfatlı'nın başkan seçildiği kongreden sonra ADYÖD olmuştur.

1975 yılının ilk ayları olsa gerek. Nasuh (Mitap), polisin görüş alanı dışında bir yerde buluşmak için haber göndermiş. Randevuyu sanırım Hukuk'tan bizim Sarı Engin getirdi, zaten onların Küçükesat'taki evlerinde buluştuk. Neredeyse her gün birbirimizi gördüğümüz halde, böyle gözlerden ırak bir ran-

devu talebi gelince, olağanüstü bir şey olduğunu düşündük. Randevuya Mujik'le gittik. Nasuh da galiba Ali Alfatlı'yla geldi. Duyumlarına göre, TİP taraftarı bir grup, Ankara Yüksek Öğrenim Derneği (AYÖD) adıyla bir dernek kurmuş, çeşitli okullarda el altından örgütlenme faaliyeti yürütüyorlarmış. Hiçbir çevrenin oldu bitti yaratarak gençliği örgütlemeye kalkışmaması görüşünde olduklarını, onun için bu girişime de birlikte müdahale etmeyi önerdiler. Herkesin yaralarını yeni yeni sarmaya çalıştığı bir kesitte bu tür grupçu kurnazlıklara tavır alınması gerektiği görüşünü biz de paylaşıyorduk.

Prensipte farklı düşünmediğimiz anlaşılınca, bu müdahalenin yöntemi üzerine kaydı görüşme. Nasuhlar o konuda da önceden hazırlıklı gelmişlerdi, çeşitli formüller önerdiler. Sonunda şöyle bir yöntem üzerinde birleştik: Meydanı TİP'lilere bırakmayacaktık. O zamanlar yürürlükteki dernekler yasasına göre, aynı alan ya da konuda kurulu bir dernek varsa ikincisine izin verilmiyordu. Dolayısıyla, farklı bir isimle de olsa bizim yüksek öğrenim gençliğini örgütleme iddiasını taşıyan ikinci bir dernek kurmaya kalkmamız riskliydi. Polis bunu her an kapatabilirdi. Madem TİP'liler yangından mal kaçırır gibi kimseye haber vermeden dernek kurmuş ve el altından örgütlenmeye çalışıyorlardı, o zaman biz de bütün güçlerimizi o derneğe yönlendirecektik. Arkasından da onları ya erken olağanüstü genel kurula ya da yönetimi bizlerle paylaşmaya zorlayacaktık.

Nasuhlar kendi kanallarından biz de kendi kanallarımızdan başka çevrelerle de konuşup anlaşarak bu planı yürürlüğe soktuk. Ondan sonra AYÖD binası, özellikle akşam saatlerinde, Ankara'nın değişik fakülte ve yüksek okullarından gelen öğrencilerle dolup taşmaya başladı. AYÖD'ün yeri, Sümer Sokak'ın İzmir Caddesi tarafından hemen girişinde, soldaki bir binanın çatı katıydı. Tam karşısındaki binanın bir katını da sonraki aylarda TSİP (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi) kiraladı.

Bu canlanmayla birlikte AYÖD'de, değişik konulara ilişkin tartışmalar yaşanmaya başladı. En sık ve en sert tartışmalar, "12 Mart'ın bir yenilgi olup olmadığı" konusunda yaşanıyordu. Kurucu yönetim kurulunu oluşturan TİP'li arkadaşlar, 12 Mart'ı "yenilgi" olarak tanımlıyor ve bundan, en başta Dev-Genç pratiğini sorumlu tutuyorlardı. Onların tezine göre, "Gençlik örgütlenmesi haddini aşmış, kendini proletarya partisinin yerine koyarak devrimi örgütlemeye soyunmuştu. Bu maceracı gidiş, burjuvaziyi ürkütüp kışkırtmış ve 12 Mart darbesine davetiye çıkarmıştı." Bizim ve Nasuhların dışında o zamanlar Ankara'da iki kişiyle temsil edilen (biri ODTÜ'lü Nezih, diğeri DTCF'den İsmail Hakkı Boyacıoğlu) THKO'lular ve başka devrimci çevrelerden arkadaşlar ise, 12 Mart'ta işin sadece yenilgi boyutunu gören, devrimci direniş yönünü ise küçümsemekle kalmayıp yenilginin sorumlusu olarak gösteren bu sağcı yaklaşıma şiddetle karşı çıkıyor ve her birimiz kendi cephemizden argümanlarla yükleniyorduk.

Yönetimi ellerinde tutan arkadaşlar, toprağın giderek ayaklarının altından kaymaya başladığının farkındaydılar. İpleri sıkı tutmanın derdine düşmüşlerdi ama macun tüpten çıkmıştı bir kez. Yönetimi paylaşma önerimizi, "Bir yıl içinde zaten genel kurul yapmak mecburiyetindeyiz, genel kurulu bekleyin," diyerek reddettiler önce. Ama giderek büyüyüp kitleselleşen taban basıncı karşısında fazla duramayacakları açıktı. Dananın kuyruğu, 15-16 Haziran'a ilişkin olarak AYÖD imzasıyla çıkarılmasını kabul ettikleri bir bildirinin nerelerde dağıtılacağı konusunda yaşanan bir tartışma sonunda koptu.

15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi'nin yaklaşan 5. yıldönümünde (1975), AYÖD'ün de bir bildiri çıkarması önerisini, geniş katılımlı bir toplantı sırasında biz gündeme getirdik. Yönetimdeki TİP'li arkadaşlar bile tartışmasız kabullenip paylaştılar bu görüşü. Ama iş, bu bildirinin nerelerde dağıtılacağı konu-

suna gelince –ki bu soruyu, yönetimin sözcüsü konumundaki ODTÜ'lü Ethem dillendirdi– ortalık karıştı. Önerinin sahipleri adına, bu sorunun sorulmuş olmasını bile abes bulduğumuzu belirterek, "Nerelerde mi dağıtacağız? Tabii ki bütün okullarda, yanı sıra Kızılay'da, Dışkapı'daki Oto Sanayi'de, Çiftlik tarafındaki fabrikalarda, emekçi semtlerinde, kısacası gücümüzün yettiği-kolumuzun eriştiği her yerde dağıtacağız ve dağıtmalıyız," içeriğinde bir konuşma yaptım. Tartışmalı her konuda "12 Mart öcüsünü" hatırlatıp "yenilgi" edebiyatı yapmayı artık refleks haline getirmiş olan arkadaşlar, "Dev-Genç'in tarihi hatasını tekrarlamayalım. Biz bir öğrenci örgütüyüz, bizim doğal çalışma alanımız fakülte ve yüksek okullar, hedef kitlemiz ise üniversite gençliğidir. Bunun dışındaki toplumsal kesimleri örgütlemek partinin görevidir. Biz kendimizi partinin yerine koymaya kalkmamalıyız" temelinde yaygarayı bastılar. Saatlerce süren sert tartışmalar yaşandı. Sonuçta TİP yandaşları yalnız kaldı. Onların dışındaki ezici çoğunluk, bu bildirinin, Kızılay başta olmak üzere her yerde, büyük gruplar halinde gövde gösterisi yaparak dağıtılması kararını aldı.

1975 yılının 15-16 Haziran'ı 12 Mart sonrası Ankara'da başka ilklere de vesile oldu. Nasuhlar'la, Kurtuluş Meydanı'ndan başlayıp SBF'nin önünde bitecek bir korsan gösteri yapma konusunda da anlaştık. Bunun hem topluma hem de devlete, gençliğin "yenilgi psikolojisini ve korku duvarlarını aştığı" mesajını vereceği görüşündeydik. Nasuh, Ali Alfatlı ve Sedat Göçmen gelmişlerdi görüşmeye. Onlar da paylaştılar bu görüşü. Eylemin örgütlenmesine dair teknik detayları konuştuktan sonra, sanırım Ali Alfatlı, "Koruma işini nasıl yapacağız?" sorusunu gündeme getirdi. Eylemin başlangıç noktası, MHP'li faşistlerin denetimindeki Niğde Yurdu'na yakındı, bitiş noktası olarak düşündüğümüz SBF önünde ise bu kez Cebeci Stadı'nın oradaki Gazetecilik Yüksek Okulu'ndan gelecek faşistlerin saldırma olasılığı vardı. Bu tartışma sürerken Nasuh,

"Biz iki alet getiririz," dedi. Mujik'le birbirimize baktık, çünkü grup olarak bizim elimizin altında değil tabanca, çakı bile yoktu o sıra. Fakat yiğitliğe halel getirmeme baskısı var, o gün için babamın tabancasını yürütebileceğimi düşünerek, "İki de biz getiririz," dedim ve Mujik şaşkın şaşkın bana bakarken ben ona bakmamaya çalışarak görüşmeden ayrıldık. Biraz uzaklaşınca Mujik, "Niye uçtun birden, nereden bulacağız biz şimdi iki aleti?" diye sordu haklı olarak. "Biri elde," dedim, kafamdan geçeni söyledim, aklına yattı. Ya diğeri? Bu sorunun yanıtını o an ben de bilmiyordum. SBF Yurdu'na dönüp bizim önde gelen kadrolara vaziyeti açıklayınca, Atilla (Acartürk) buldu çözümü: "Ben de pederinkini alır gelirim." Eylem günü Nasuhlar tek tabanca getirebildiler, biz iki tabancayla hazırdık!

Eylemin başlangıcında üç silahla, Niğde Yurdu tarafını tuttuk. Yürüyüş belli bir yol alıp Site Sineması'na yaklaşırken, önceden belirlediğimiz plan gereği, biz Atilla'yla hızlanıp Cebeci Stadı yönünden gelen tren yolu geçidinin karşısına, SBF'nin konferans salonunun köşesine mevzilendik. Yürüyüşe katılım umduğumuzdan da fazlaydı. Altı-yedi yüz kişilik bir topluluk, coşkuyla slogan ata ata Kurtuluş yönünden gelirken yol üstündeki kahvelerden ve evlerin balkonlarından insanlar merakla onları seyredip bazıları alkışlarıyla destek oluyordu. Tam Hukuk Fakültesi'nin önüne gelinmişken kalabalığın, bıçak sokulmuş tereyağı gibi ikiye ayrıldığını, kortejin geliş yönüne göre sağ taraftakilerin Hukuk'un önündeki çimlerden ve ara yoldan yukarıya, yurtlara doğru kaçıştıklarını gördüm. Atilla da ben de tabancaları çektik ama ne olduğunu çözemedik önce. Çok sürmedi zaten, yürüyüş kolunu paniğe sürükleyip ortadan ikiye bölenin, döküntü bir polis minibüsü olduğunu gördük. Kortejin başına gelince minibüs durdu, içinden elinde tabancasıyla yaka bağır açık bir polis indi önce, arkasından da elinde MP-5 olan ikinci bir polis belirdi kapıda. İlk inen, en öndeki bizimkilere bir şeyler söyledi elini kolunu sallayarak. O

arada Kenan Güngör, gayet sakin bir şekilde, gözünden gözlüğünü çıkarıp gömlek cebine koydu, arkasından o külhanbeyi polise bir kafa attı. Sadece kafayı yiyen değil, arabanın şoförü ve basamakta duran MP-5'li de neye uğradığını şaşırdı. Böyle bir karşı atak beklemedikleri her hallerinden belliydi. Öyle bir paniğe kapıldılar ki şoför, kafayı yiyen arkadaşlarını bile beklemeyip arabayı hareket ettirdi, diğeri arabanın açık olan kapısına tutunarak bir süre arabanın yanında koştuktan sonra güç bela içeri attı kendini. Gaza basıp Cebeci yönüne kaçıp gittiler. Her şey o kadar hızlı cereyan etti ki, çevredekiler dahil herkes ne olup bittiğini anlamaya çalışırken Hukuk Yurdu tarafından silah sesleri gelmeye başladı. Atilla'yla SBF bahçesinden koşa koşa sesin geldiği yere gittiğimizde ne görelim? Nasuhlar'ın koruma görevini verdikleri Atanur adındaki arkadaş, Hukuk Yurdu'nun çöplerinin atıldığı konteynerlerin orada yere çömelmiş havaya kurşun yağdırıyor. Bizimle birlikte Nasuh da gördü bu manzarayı. Bütün zayıflıklarına ve yalpalamalara rağmen o eylem, 12 Mart sonrası Ankara'da korku duvarının aşılmasında bir dönüm noktası oldu.

15-16 Haziran tartışmaları sonrasında, AYÖD'ün kurucu yönetim kurulunu ellerinde bulunduran TİP taraftarları daha fazla direnemez hale geldi. Değişik siyasi eğilimlerin temsilcilerinin katılımıyla yapılan toplantılar sonunda, mevcut yönetimden iki-üç kişi yanında, "okul temsilcileri" adı altında her siyasetten bir kişinin katılacağı on bir-on iki kişilik yeni bir "Genişletilmiş Yönetim Kurulu" oluşturulmasında anlaşıldı. Aklımda kaldığı kadarıyla, bizi temsilen Kenan Güngör, Nasuhlar'ı temsilen SBF temsilcisi olarak Ali Alfatlı ve ODTÜ'den (sanırım) Mehmet Ali Yılmaz, sonradan TKP-B'ye evrilen çevreyi temsilen Aykut, SİYÖ'lü Sarı Erdal yönetime girdi. Abdullah Öcalan, işte bu yönetime, Nasuhlar'ın önerisi üzerine "Kürtleri temsilen" dahil oldu.

12 Mart'tan çıkış sürecinde AYÖD, Türkiye solunun, Dev-Sol ve MLSPB gibi İstanbul ya da Eylem Birliği gibi İzmir kökenli örgütleri dışında kalan hemen her örgütünün önde gelen kadro ve militanlarının yolunun bir biçimde geçtiği bir "okul" işlevini gördü. İkili-üçlü sohbetler dışında örgütlenen panelleri ve genel tartışma toplantılarını merdivenlere kadar taşan bir kitle ilgiyle izlerdi. 1975 sonbahar başlarında dört-beş konuda "eğitim seminerleri" düzenlenmesi kararı alındı. Gönüllülerden oluşan çalışma grupları kuruldu. Diyalektik Materyalizm konusunu anlatacak olan grup, bizden Fatih'le sonradan Dev-Yol'a katılan Melih Pekdemir'den oluştu. Ben de, Taner Akçam'ın karşı görüşü savunduğu sosyal emperyalizm tartışmasında görev aldım.

12 Mart sonrasında AYÖD, dediğim gibi bir devrimcilik fideliğiydi. Türk ve Kürt solunun önde gelen isimlerinden çoğuyla ilk kez AYÖD'te karşılaşıp tanıştık. Dev-Yol'un Nasuh ve Oğuzhan Müftüoğlu dışında Ankara'da öne çıkmış bütün isimleriyle, Kaçar dahil Kurtuluş'un 12 Mart'tan önce tanıdığım Şaban İba dışındaki Ankara kökenli kadrolarının hemen hepsini AYÖD'te tanıdım örneğin. 12 Mart sonrasında Ankara'nın ilk "Kaypakkayacıları" olarak ortaya çıkan Nezihe Kankotan, Mehmet Ali Kankotan ve Mehmet Çetin'le de AYÖD'te karşılaştık ilk kez. Mehmet Ali ve Mehmet Çetin'le 12 Eylül döneminde Metris ve Sağmalcılar Özel Tip ile Bursa Özel Tip cezaevlerinde tekrar keşişti yollarımız. Kürt özgürlük hareketinin sembolleşmiş isimlerinden Kemal Pir'i AYÖD'te tanıdım. PKK'nin önder kadrolarından Cemil Bayık, Duran Kalkan ve Ali Haydar Kaytan; yine hareketin bilinen isimlerinden Hatice Yaşar, kızkardeşi Ayşe Yaşar Bakkalcıoğlu, Kesire Öcalan hep o dönemde tanıştığımız devrimcilerdi.

AYÖD döneminde tanışıp saygıyla andığım daha pek çok devrimci var; hepsini tek tek saymam olanaksız. Fakat özellikle

Behçet Dinlerer ve eşi Ayşegül Devecioğlu ile Haki Karer'i anmamaya içim elvermiyor. Behçet'le öyle uzun boylu bir ilişkimiz ve samimiyetimiz olmadı aslında. Ayşegül'le de sonradan, 12 Eylül koşullarında Behçet'in işkencede katledilmesi davasını sonuna kadar kovalayan babam aracılığıyla güçlü bir manevi bağ oluştu aramızda. O dönemde nelerle karşılaşıp ne sıkıntılar çektiklerini babam detaylarıyla anlattı bana, ayrıca anılarında (*Burada Hukuk Geçmez*, Şubat Basım Yayın) da yazdı. Ayşegül de çok vefalı çıktı doğrusu, babama olan saygısını ve sevgisini her fırsatta gösterdi. 2001'deki tahliyemden sonra da bana ve Oya'ya devrimci bir dostlukla destek oldu.

AYÖD'ten tanıdığım ve unutamadığım devrimciler arasında sonradan PKK'nin önder kadrolarından biri olan Haki Karer de vardı. Haki, her şeyden önce emekçi hal ve tavırlarıyla dikkatimizi çekmişti. Kılık kıyafetinden konuşma tarzı ve sesine kadar her yanından tevazu akan bir devrimciydi. Karşısındakinde farklı bir saygı uyandırırdı. Teorik konularda da kafası açık ve birikimliydi ve en önemlisi, çoğunluğun aksine Marksist klasikler başta olmak üzere sürekli okuyan bir devrimciydi. O dönemin gençlik hareketinde bunlar çok önemli ve değerli özelliklerdi. Demekte birbirimizi görünce başlayan sohbetlerimiz çoğu zaman derneğin açılıp kapanmasından sorumlu çaycı arkadaşların "Artık kapatıyoruz," uyarılarına kadar sürerdi. '68'in devrimci yön ve özelliklerinin sahiplenilmesinden sınıfın ve emekçi yığınların örgütlenmesinin yol ve yöntemlerine, teoriyle pratik ilişkisinin nasıl kurulması gerektiğinden Kaypakkaya'nın Kemalizm eleştirisine kadar birçok konuda Haki'yle hemen hemen aynı şeyleri düşünüyor, sosyal emperyalizm konusunda ise anlaşamıyorduk. Zaten o farklı denizlere yelken açarken, "Sizinle hemen her konuda anlaşıyorum ya da anlaşabilirim ama tek bir konu var ki, o konuda asla anlaşamayız. Bütün leke ve kusurlarına rağmen bana göre Sovyetler Birliği hâlâ sosyalist bir ülke," demişti. Ankara'dan ayrılana kadar Haki'yle olan dostluğumuz aynı sıcaklıkta sürdü.

AYÖD, yönetimin genişletilmesinden sonra yine Sümer Sokak'ta, bu kez Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'na yakın bir binanın birinci katına taşındı. Orada yapılan panel tarzı toplantılardan birinde de 12 Mart konusu tartışıldı. Oğuzhan Müftüoğlu, Mustafa Kaçaroğlu ve Ercan Öztürk'ün de konuşmalar yaptığı o panel, AYÖD'ün en ilgi çeken panellerinden biri oldu.

Dev-Yol örgütlenmesinin başını çeken kadrolar, THKP-C sempatizanlarının derlenip örgütlenmesi sürecinde AYÖD'ü etkili bir kaldıraç olarak kullandılar. Daha dolaysız ve doğru bir tanımla, AYÖD'den bir Dev-Yol çıkardılar. Sürecin başlarında biz, onlara kıyasla çok daha derli toplu ve etkili bir konumdayken, onlar gibi stratejik bir perspektife sahip olmadığımız için, zamanla geriye düştük.

1976 başında THKO'yla birleştiğimiz sırada AYÖD kongre sürecindeydi. Belirlenen kurala göre, her okulda, 10 AYÖD üyesi ya da aktif militanına bir delege düşecek şekilde delege seçimleri yapılıyordu. Buna göre, 130 AYÖD üyesi ve militanı olan bizim Hukuk'tan 13 delege çıkacaktı. Okuldaki siyasi etkimiz o kadar güçlüydü ki, Nasuh'un ve Ali Alfatlı'nın bizzat yürüttükleri kulis faaliyetlerine karşın 13 delegeliği de biz aldık. Mayıs sonu-Haziran başında yapılan kongrede, Dev-Yolcuların çıkardığı liste 24-25 oy farkıyla yönetimi kazandı. Ankara genelinde artık THKO olarak bizim cephenin çıkardığı toplam 248 delegeye karşın, Ali Alfatlı'nın başkan adayı olduğu listenin aldığı oy 280 küsurdu. AYÖD'ün adı da o kongrede ADYÖD olarak değişti.

O kongreyle birlikte sadece Ankara öğrenci hareketinde değil, Türkiye sol siyasetinde artık yeni bir dönem başlıyordu.

Hacı

Türkiye sol hareketinin değişik örgütlerine mensup ünlü-ünsüz kadrolarının anılarını okuduğunuz zaman, ortak bir özellik dikkat çeker: Ufak tefek bazı hata ve kusurlar dışında istisnasız hepsi mükemmele yakın bir geçmişe sahiplerdir. Örgütlerinin tarihinde iz bırakan ne varsa ya onların eseridir ya da en büyük pay onlarındır. Örgütü onlar kurmuş, onlar gidince de örgüt bitmiştir, gençliği o örgütlemiştir, yurtdışını o yaratmıştır, o uyarmıştır ama diğerleri dinlememiştir, o yapmak istemiş fakat önüne engeller çıkarılmıştır... vb. Acınası bu "biriciklik" anlatımları, bu minval üzere sürüp gider.

Yalnız her ne hikmetse, neredeyse hepsi örgütlerinin dışına düştükten sonra, geçmişe dair anlattıkları o görkemli pratiklerin yanına dahi yaklaşamayan bir siliklik ve sıradanlığın ötesine geçebilmiş değillerdir. Dahası, çoğu, işi bitmiş uydular gibi uzay boşluğunda yitip gitmiştir.

Bu trajikomik tablonun gerisinde, başka bir dizi öznel ve nesnel etken yanında, Türkiye solunda bizi de içine alan yaygın hatta egemen olan bir örgüt kavrayışı vardır: Doğruyu sadece kendisinin temsil ettiğini zanneden "biriciklik" iddiası. Kendisini dünyanın merkezi olarak gören küçük burjuvaziye özgü bir anlayıştır bu. Marksizmi, daha doğrusu onun yaratmayı hedeflediği komünist birey ve toplum modelini biraz olsun özümsemiş bir devrimci ise, örgütü, sahip olduğu bireysel yetenek ve potansiyellere de bir başına yapabileceklerinden misliyle fazla etkinlik kazandıracak geometrik bir bütünleme

ilişkisi olarak görür. Bir parçası haline geldiği o kolektif sayesinde, hem kendi etkinliği ve verimliliği en üst düzeye çıkar, hem kendisinde olmayanları o zeminde bularak eksiklerini tamamlar. Kendisini "biricik" olarak gören (merkeze koyan) bir küçük burjuva içinse, örgütlü bir birliktelik, en ideal durumda dahi aritmetik bir toplama ilişkisidir. O bu ilişkide sadece kendisinin yaptıklarını görür, o ilişkinin diğer bileşenleri ve parçalarının kendisine kazandırdıklarının çoğu kez farkında bile değildir. Bu nedenle, yukarda andığım türden "anı"lar, sahiplerinin örgütlü gibi göründükleri zamanlarda da komünist birey-örgüt kavrayışına ne kadar uzak kaldıklarını ele vermiş olurlar aslında.

Bu benmerkezci zavallılıklarla her karşılaştığımda, aklıma, 1100'lü yılların başlarında yaşamış Platoncu Fransız filozof Bernard de Chartres'in dizeleri gelir: "Bizler, devlerin sırtlarına tünemiş cüceleriz / Çok şeyi ve çok uzakları bu sayede görürüz / Bu, bizim, görüşümüzün çok güçlü ya da boyumuzun çok uzun olduğunu göstermez / Sadece, devlerin uzun boyları ve güçlü kolları üzerinde yükseldiğimizi gösterir."

12 Mart sonrası Ankara'da grup olarak yaptığımız atılım sırasında omuzlarına bastığımız devlerden biri de SBF'li Hacı'ydı (Ilgar). İsimlerini önceki bölümlerde saydığım diğerlerinin hakkını yemek istemem ama Hacı o yıllarda gerçekten başlı başına bir markaydı.

'75 yılının hangi ayıydı hatırlamıyorum. SBF Yurdu'nun girişindeki koridorda pencerelerden birinin önüne sandalyeleri atmış oturuyoruz. Kapıdan çelimsiz, yoksul oldukları belli iki çocuk girdi. O küçük bedenlerine bile dar gelen ceketlerinin eteklerinden birbirlerini tutmuş, ürkek bakışlarla birilerini arıyorlardı. Seslendik, yanımıza geldiler. Ne aradıklarını sorduk. "Buralarda AYÖD, bir de Hacı abi varmış, biz Hacı abiyi arıyo-

ruz," dediler. AYÖD'le Hacı'nın farklı şeyler olduklarını anlatmaya çalışıp, "Derdinizi söyleyin ki, hangisi işinize daha çok yarar, onu bulalım size," deyince, birbirlerinin sözünü keserek heyecanla meramlarını anlattılar. Elmadağ Ortaokulu'nda okuyorlarmış, solcu ve Alevi'lermiş. Semtlerindeki MHP'li faşistler rahat vermiyor, okula gidip gelirken her fırsatta önlerini kesip dövüyorlarmış. Duyduklarına göre, Ankara'da bu işlere bakan bir AYÖD varmış, bir de "Hacı abi" diye biri. Onlar, Hacı'yı arıyorlarmış, çünkü faşistler ondan daha çok korkarlarmış. Çocukları incitmemek için kahkahalarımızı zor tuttuk, sonra da kantinde "Hacı abileriyle" buluşturduk. O yılların Ankara'sında Hacı böyle bir efsaneydi işte.

Hacı, bizim Kamo'muzdu (Bolşevik Parti'nin 1905 Devrimi öncesinde nam salmış ünlü asker militanı). Maalesef sonu da, 1917 sonrasında, devrimin gelişimine ayak uyduramayan Kamo'nunki gibi trajik oldu. Babası Almancı, Kırşehirli bir ailenin çocuğuydu. Onu bizden kimin örgütlediğini bilmiyorum ama cesareti ve silahşörlüğüyle o zamanki grup yapımız içinde kısa süre içinde sivrildi. Samimiyeti ve dobralığıyla etkilerdi karşısındakini. Gerçi bu dobralık bazen sekterlik biçimini alır ama kadın yoldaşlar dahi Hacı'ya kırılmaz, patavatsızlıklarına gönül koymazdı. Yalnız zamanla fevri işler yapmaya başladı. Yanına aldığı iki-üç yoldaşla gidip MHP'li faşistlerin işgalindeki Niğde Yurdu'nu tararlardı mesela. Cebeci bölgesindeki silaha düşkün yoldaşların çoğuyla, özellikle de AİTİA'ya kayıtlı olmakla birlikte bizim aramızda Demirlibahçeli kimliğiyle tanınan Atilla'yla (Acartürk) sıkı bir dostluk gelişmişti aralarında. Birbirlerini çok sever ve güvenirler, hemen her çatışmaya birlikte giderlerdi.

1975 yılının kış sonu-bahar başı olsa gerek. Hangi nedenle olduğunu şimdi tam olarak hatırlamıyorum ama, muhtemelen İstanbul'da devrimci bir öğrencinin öldürülmesini protesto

için, bir akşam üstü Cebeci kampüsünden başlayıp Kızılay'a doğru yürüyüşe geçtik. Kolej'de kesti polis önümüzü. Epey sıkı bir yığınak yapmıştı polis, çatışmaya girmek yerine dağılma kararı alındı. Hacı, Atilla ve ben, silahlı olarak katılmıştık yürüyüşe. Dönüş yolunda hem Konya ve Niğde Yurdu'nun faşistlerinin tuzağına düşmemek hem de pazarlıklar sürerken belimde silah olduğunu fark eden polisin yolda kapmaması için taksiyle dönmeyi önerdi yoldaşlar. Tam Kurtuluş Lisesi'ni geçtik ki, Ozanlar yokuşunun başında, yirmi-otuz faşistin, ortalarına aldıkları iki-üç kişiyi feci bir biçimde dövdüklerini gördük. Hemen durdurduk taksiyi, namlulara mermi sürmek için o zamanlar Foto Arel'in olduğu apartmana girdik. Daha biz emniyetleri açıp mermileri sürerken, semtten beni tanıyan ızbandut gibi bir faşist, küfrederek apartmanın kapısından girdi ve hemen girişteki Atilla'ya saldırdı. Atilla da iri yarı biri olduğu için yere yıkılmadı, tersine, elindeki tabancanın kabzasıyla karşısındakine girişti. Neye uğradığını şaşıran faşist kendini kapıdan dışarı atınca, arkasından biz de havaya sıka sıka fırladık apartmandan. Dışardaki güruh, silahlı olduğumuzu görünce çil yavrusu gibi dağıldı. Bazıları Niğde Yurdu'na, bazıları karşı taraftaki Kurtuluş tren istasyonuna doğru kaçarken, panikten ne yaptığını bilmeyen bir kısmı da Cebeci kampüsüne doğru koşmaya başladı. Arkalarından da biz seğirttik. Birinci şarjörler bitti, ikincileri takıp sıkmayı sürdürdük ama sonradan öğrendiğimize göre birkaçını hafifçe yaralamanın ötesine geçememişiz.

Sonradan SBF Yurdu'nda eylemi değerlendirirken kendimize kızdık. İnsanların işten çıktığı o saatte, bir taraftan önümüzdekileri kovalarken bir taraftan da rastgele ateş etmek olacak iş değildi. Pekala masum insanları, hatta çocukları vurabilirdik. Böyle bir düşüncesizliği bir daha tekrarlamama kararı aldık ve bu deneyimimizi silah kullanan diğer yoldaşlara da aktardık. Düşüncesizliğim yüzünden, bu kez kendimizi vurdurmaktan

şans eseri kurtulduk. Yurtta nöbet tuttuğumuz gecelerden birinde karnımız çok acıktı. Etrafı yokladık, dişe dokunur bir şey bulamadık. O an aklıma, Uğurlu Sokak'ta, Niğde Yurdu'nun hemen arkasındaki apartmanın altındaki fırın geldi. O semtte büyüdüğüm için, sabahın o saatlerinde (04.00) ilk ekmekleri çıkardıklarını biliyordum. Hacı, Atilla ve bizden biri daha fırına gittik, yeni çıkmış ekmeğin o kışkırtıcı kokusu sarmıştı ortalığı. Yurtta uyumayan başkaları da yemek ister diye sekizon francala aldık ama fırıncıların sardığı gazeteler ya da çuval parçalarına rağmen ellerimiz yanmaktan kurtulmadı. Yurtta kantinin kilidini patlatıp üç-beş paket sana yağı yürüttük, o sıcak ekmeklerin arasını açıp yağı da sürünce, hepimiz mest olduk. Bizim bu parti duyulmuş etrafta. Ertesi gece başkaları da yanımıza gelip, "Bu gece de var mı fırın seferi?" diye sorup sipariş vermeye başladılar. O kadar insana yetecek ekmeği hem de ellerimiz yanmadan getirebilmek için yurdun çamaşırhanesinden yeni yıkanıp ütülenmiş iki nevresim alıp öyle gittik fırına. Bu iş, çapı giderek genişleyen bir rutine dönüştü. Fakat beşinci ya da altıncı gece, Hacı ve Atilla'nın da olduğu altı-yedi kişilik bir grup olarak fırına doğru yürürken, Uğurlu Sokak'la Ozanlar'ın kesiştiği köşedeki manavın tezgâhının arkasında hareket eden bir karaltı dikkatimi çekti. Önce hırsız zannettim. Ama karşı köşedeki lisenin bahçesinden de mırıltılar geliyordu. Bizimkiler de fark etti bir anormallik olduğunu. Hepimiz tabancalarımızı çektik, durumu netleştirmeye çalışırken her iki köşeden de üzerimize ateş açıldı. Biz de karşılık vererek Hukuk yönünde çekilmeye başladık. Sonradan mahalle arkadaşlarım gidip fırıncıları sıkıştırınca öğrendiler. Niğde Yurdu'nun faşistleri, SBF Yurdu'ndan birilerinin geceleri gelip sıcak ekmek almayı âdet haline getirdiklerini öğrenmiş ve pusu kurmuşlar. Muhtemelen içlerinden biri heyecanlandı, biz daha kapana tam girmeden ateşe başladı. Bu sayede yırttık.
Hacı, bir seferinde de hayatımı kurtardı. Üniversitelerin açıldı-

ğı 6 Kasım öncesinde AYÖD'te bir planlama yapılırdı. Özellikle de MHP'li faşistlerin saldırıp ele geçirmek isteyecekleri kritik fakültelerin yardımına nereden, kimlerin gideceği belirlenirdi. Yükseliş ve Hacettepe, kendi göbeklerini kesebilecek güçteydiler. Asıl kritik olanlar ise, Sıhhiye'deki DTCF ile Beşevler'deki Fen Fakültesi ve Gazi'ydi. 1975-76 öğretim yılı açılırken yapılan işbölümüne göre, Dil-Tarih sıkışırsa Hacettepe gidecekti yardımına, Gazi ve Fen Fakültesi'ne ise öncelikle Yükseliş, onlar uygun durumda değillerse SBF Yurdu'nda hazır bekleyecek olan Cebecililer gidecekti. Gazi'den haber gelmişti; İlahiyat'ı ellerinde tutan dincilerin de desteğiyle İktisat'ın faşistleri iki tarafı da fena halde sıkıştırmaya başlamış. Hazır kuvvet olarak bekleyen bir grup olarak fırladık hemen. Sedat Göçmen'in yönetimindeki Dev-Yolcu arkadaşlar bir taksiye, Hacı, Atilla, sanırım Şemsi ve ben ikinci bir taksiye atladık, peş peşe Beşevler'e doğru yola koyulduk.

Hikmet'in kardeşi Necdet (Çiçek) o hafta yeni bir silah satın almıştı, güya "iyi tanıdığı" bir kaçakçıdan. Laz yapımı kıytırık bir tabancayı adam buna, "Çek malı, döner namlulu, hava soğutmalı yepyeni bir model," olarak yutturmuş. Hukuk Yurdu'nun kantininde otururken büyük bir heyecanla getirip reklamını yaptı bize silahın. "Kazıklanmış olmayasın" yollu uyarılarımıza da acayip sinirlendi, küstü gitti. 5 Kasım akşamı onu yurtta görünce, "Ver senin şu harika aleti, yarın ben kullanayım," diye daha önce hiç denemediğim bir silahı alıp belime takma hatasını yaptım. Gazi ve Fen fakültesinin yardımına giderken de belimde bu silah vardı.
Açık yolları kullanarak daha hızlı gidelim diye taksiciye, Anıttepe yönünden gitmesini söylemiştik. AİTİA ile İlahiyat Fakültesi'nin arasından Gazi'ye giden yolun tam karşısındaki benzincinin orada indik taksiden. Sedat'lar da arkamızdan geldiler. Şoförlere paralarını ödeyip nasıl bir hat izleyeceğimizi konuşmaya hazırlanıyorduk ki, karşı kaldırımdan kurşun

yağmaya başladı üzerimize. Faşistler, bir yerlerden birilerinin yardıma geleceğini bekliyormuş meğer. Biz de çektik tabancaları, yaman bir çatışma başladı. Benzincinin yan tarafında bulunan bir çöp bidonunu siper almıştım. Tandoğan yönündeki açık olan sağ tarafımdan faşistin biri üzerime sıkmaya başladı. Necdet'in "teknoloji harikası" olarak reklamını yaptığı tabancanın tetiğine basıyorum basıyorum, "tık" yok. Açık bir hedef olarak savunmasız kaldım. Karşıdaki faşist de anladı silahımın çalışmadığını, ufak ufak üzerime gelmeye başladı. Tam o sırada Hacı'nın sesini duydum, "Yoldaş, bunu al!" diye bağırıp yedek olarak yanına aldığı bir Astra'yı attı bana doğru. Silahı kapmamla tetiğe basmam bir oldu, Astra tıkır tıkır çalışmaya başlayınca üzerime doğru gelen MHP'li tabanları yağladı. O gün biz Gazi'ye kadar gidemedik ama Gazi yine de düşmedi.

THKO ile birleşme sırasında Hacı, GKB (Genç Komünistler Birliği) Ankara İl Komitesi üyesi oldu. Bizimkilerden dinledim: Ayrılığa giden süreçte, örgütün sağcılaşmasına duyduğu tepkinin yanı sıra bazılarını iyi tanıdığım çapsız tiplerin yönetim kademelerine getirilmelerine duyduğu tepki nedeniyle hırçınlaşmış, başına buyruk hareketleri çoğalmış. Bir organ toplantısı sırasında örgütün gidişine dönük eleştirilerini sanırım ağır sözlerle ifade edince kavga çıkmış. Ardından MK kararını da beklemeden bütün görevlerinden istifa etmiş. Hacı böyle davranınca, Atilla başta olmak üzere eski grup kökenli kadroların huzursuzluk ve tepkileri büyümüş. O günlerde bizler İstanbul'da zaten birbirimizle ilişki kurup ne yapacağımızı aramızda tartışmaya başlamıştık. Aktan'la Muzo da, bu krizin nasıl geliştiğini birinci ağızlardan öğrenip güya bizimkileri fevri davranmamaya ikna için Ankara'ya gittiler, lakin hiç beklemediğimiz bir ayrılık ilanıyla geri döndüler.

Ayrılık sonrası Hacı, boşluğa düşmüş gibiydi, yaşadığı hayalkırıklığı büyüktü. Eski heyecanını ve ataklığını kaybetmiş "yorgun bir savaşçı" profili çizmeye başladı. Geriye dönüp,

başlangıçta da içine tam sinmeyen birleşme kararımızı sorguluyor, bütün kusuru orada buluyordu. Hacı'nın yaşadığı bunalım, temelde, gelişimindeki tek yanlılaşmanın bir sonucuydu.

Sadece Hacı'ya özgü bir durum değildi bu; Türkiye solunda, genellikle asker ya da pratikçi yönleriyle öne çıkan devrimci kadrolarda çok sık karşılaştığımız daha genel bir sorunun, o kesitte Hacı özelinde dışavurumuydu. Mücadele yaşamlarının belli bir döneminde bu kadrolar, örgütlerine çok büyük katkılar sağlar, duyanların hayranlığını kazanan eylem ve başarıların altına imza atarlar. Ancak bu gelişimlerini, siyasal-teorik yönlerde de ilerleme çabasıyla tamamlamadıkları yani devrimci bir bütünlük ilişkisine doğru evriltemediklerinde, keskin zikzaklar çizmeye, kendi geçmişlerine bile korkunç ölçülerde yabancılaştıkları savruluşlara davetiye çıkarmış olurlar. O tek yanlılılık giderek onları teslim alır, aynı şeyleri tekrarlamaya dayalı bir varoluş biçimine dönüşür. Fakat bu arada, hem bir zamanlar "olağanüstü" sayılacak işler ve eylemler artık rutinleşip sıradanlaşmıştır hem de nesnel koşullar değişmiş, onları eski biçimleriyle tekrarlayarak sonuç alma olanağı kalmamıştır. Bu gerilimi bazen herkesten önce hissetmeye başlayan kadro hırçınlaşır, "artık anlaşılmadığını" ya da "hakkının yenmekte olduğunu" düşünür. Sorumluluğu kendi dışında, başkalarında aramaya başlar ki, bu aslında siyaseten ölümün de başlangıcıdır.

Hacı başta olmak üzere Ankara'da kalan eski dönem kadrolarımızın hemen hepsi, HK'dan ayrılıkla birlikte böyle bir tükeniş süreci içine girdiler. Çoğu alkolizme savruldu. İçlerinden bir tek Atilla silkinip kendine geldi bir süre sonra. Sonunun ölüm olacağını bile bile, solcu öğrencilerin AİTİA ve Fen fakültesine giriş çıkışları sırasında tek başına korumalık görevini üstlendi ve bir gün okulun karşısındaki durakta pusuya düşürülerek kalleşçe katledildi (9 Şubat 1978).

Hacı ise, karakterine ve geçmişine taban tabana zıt bir devrim-

ci pratik kaçkınlığının teorisini yapan Koordinasyoncular'ın peşinden sürüklendi bir ara, arkasından onlara da kahrederek, elini ayağını çekti devrimci mücadeleden. Oyalanmak amacıyla Konur Sokak'ta Mülkiyeliler Birliği'nin bitişiğindeki bir binada kitapçı açıp kendisini içkiye vurduğunu duydum. Üstüne bir de Behçet hastalığı çıkmış, ömrünün son yıllarında görme yeteneğini de kaybetmiş. 2014 Mayıs'ında öldüğünü öğrendiğimde içim katmerli bir acıyla cız etti: "Hacı'nın sonu böyle olmamalıydı," dedim.

Huk-Der

12 Mart'tan çıkış sürecinde öğrenci gençlik içinde hızla kitleselleşen siyasal canlanma, Ankara genelinde AYÖD'te toplanıp cisimleşirken, okullarda da sonu –Der'le biten birim örgütlenmeleri patlaması yaşanıyordu. 1973-74 öğretim yılının sonlarına doğru biz de Hukuk Fakültesi'nde, Huk-Der'i (Ankara Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği) kurduk.

Huk-Der, '72 sonlarında kantinde yediğim dayaktan sonra oluşan bir çekirdeğin etrafında adım adım genişleyen ilişkiler ağına dayalı olarak yürüttüğümüz bir yıllık bir devrimci faaliyetin ürünüydü. Devrimciler olarak, Huk-Der'i kurmadan çok önce okulda hâkimiyeti sağlamıştık.

Devam mecburiyeti olmadığı için o zamanlar yaklaşık beş bin öğrencinin kayıtlı göründüğü Ankara Hukuk, bir yönüyle, Dil-Tarih ve Fen Fakültesi'ne benzer: Devrimcilerle MHP'li sivil faşistlerin gücü bu üç okulda da birbirlerine yakındır. Polisin devreye girdiği durumlarda denge faşistlerden yana ağır basarken, diğer okullardan gelen desteklerle devrimciler üstünlüğü ele geçirirler. Hukuk'un avantajı, devrimcilerin bariz bir sayısal üstünlüğe sahip olduğu SBF ve Basın-Yayın'ın bitişiğinde olmasıydı. Hukuk ve Eğitim Fakültesi, 12 Mart öncesinde biraz da bu konumun avantajıyla devrimcilerin hâkimiyetinde kalmıştı. 12 Mart'ta bu avantaj kaybolunca, faşistler Hukuk'ta da at koştırmaya başlamıştı.

1973 başlarından itibaren biz bu dengeyi adım adım tekrar devrimciler lehine değiştirmeye başladık. Üstelik dışarıdan

desteğe de ihtiyaç kalmadan, 1972 ve '73 girişli arkadaşlar sayesinde kendi gücümüzle gerçekleştirdik. Başlangıçta, cezaevlerinden tahliye olan 12 Mart öncesinin devrimcilerinden bir çekirdek oluştu. Bizim Tarzan Fevzi, Sarı Engin, Necdet Nakipoğlu, 12 Mart sonrası bizden uzaklaşıp Halkın Yolu çevresine katılan Umur Aksan, Raif ve Fatoş (Çakır) çifti gibi arkadaşlar vardı bu çekirdek grupta. Sonraları kadınlı erkekli çok sayıda arkadaş toplandı bu çekirdeğin etrafında. 1975-76 öğretim yılının başına kadar –TİP sempatizanı olduğunu baştan deklare eden Ahmet dışında– grup farklılıkları yoktu aramızda, hepimiz "Hukuk'lu devrimciler"dik. Sonrasında, Salim Dündar ve İbrahim Arzuk Dev-Yolcu olduklarını ilan ettiler; Özcan Çine, okul sonrası Özcan'la evlenen Sabahat, Levent, Ümit Öncül Kurtuluşçu oldular, Selçuk TSİP'i seçti. Yine de çoğunluk bizimleydi. Nitekim, 1976 Ocak başında yapılan AYÖD delege seçimlerinde, bu arkadaşlar ayrı bir liste çıkardıkları halde, bütün delegelikleri bizim liste kazandı.

Peş peşe yaşanan birkaç büyük kavga ve silahlı çatışmadan sonra faşistleri okuldan atmıştık. Sadece sınav dönemlerinde, dekanlık kapısından polis koruması altında gizlice okula girebiliyorlardı. 1975 Haziran sınavları sırasında, zemin kattaki kantinde otururken, üst katlardan silah sesi geldi. Üzerimizdeki tabancaları çekip yukarı fırladık. Sesin hangi amfiden geldiğini belirlemeye çalışırken, faşistlerin panik halinde dekanlık kapısından kaçtıklarını fark ettik. Biz o kata çıkana kadar çoğu kendini dışarı atmış, dört-beş kişi kalmıştı geriye. Üstlerine kurşun yağdırmaya başladık. Can Özbay da vardı aralarında. Vurulacağını anlayınca dekanın odasına girip sekreterin penceresinden bahçeye atladı, vuramadık. Meselenin aslını sonradan öğrendik: Biz onları sınıfların bulunduğu amfilerin civarında beklerken dekanlık, öğretim üyelerinin odalarının bulunduğu katta özel bir sınıf açmış sınavları için. 2000'li yıllarda iki kez Gazi Üniversitesi rektörlüğüne atanan ve adı bir

ara YÖK başkanlığı için de geçen Rıza Ayhan, kendini vurmuş meğer. Ağzına mermi sürüp horozunu da kalkık bıraktığı tabancaya sınav heyecanıyla kolu çarpınca tabanca patlamış, mermi bacağına girmiş, duyduğumuz ilk silah sesi buymuş.

Okuldaki etkinliğimiz, sadece faşistlere ve polise karşı militan bir tutum sergilememizden kaynaklanmıyordu. Öğrencilerin ve öğretim üyelerinin çoğunun sempatisini, devrimcilik tarzımız ve izlediğimiz kitle çizgisi kazandırmıştı bize. Okulda hot-zotçuluğa prim vermiyorduk mesela. Devrimciler olarak kantinde, girişin hemen sağındaki masada toplanmayı da yasaklamıştık. Öğrenci kitlesinin içine dağılınmasını istiyorduk arkadaşlardan. Cebeci'deki fakülte ve yurtların kantin kilitlerini geceleri kırıp ya da bir biçimde açıp peynir, yumurta, sucuk, varsa kavurma yürütmek adeta bir "hak" ve gelenekti devrimciler için. Bunu da yasakladık. Kantini işleten Beşir'le bir anlaşma yaptık. Biz geceleri onun erzak deposuna dokunulmasına izin vermeyecektik, o da bize ihtiyacı olduğunu düşündüğümüz öğrenci arkadaşlara dağıtmak üzere her gün on beş bedava yemek kartı verecekti. 1976 yılının başında, okuldan ayrılıp İstanbul'a gidişime kadar işlediğini biliyorum bu anlaşmanın. Sanırım sonrasında da sürdü.

Bizim en etkili silahımız, kitle demokrasisini işletmemizdi. Ani gelişen durumlar dışında, dar bir devrimciler çevresinin içinde alınmış kararlarla çıkmıyorduk öğrencilerin karşısına. Sınıfların temel derslerini aksatmamayı da gözeterek forum düzenliyorduk. Çoğunlukla okulun en büyük sınıflarından biri olan 1B amfisinde yapıyorduk forumları. Öğrencilerin sevip saygı duyduğu öğretim üyelerini de davet ediyorduk forumlarımıza. Örneğin, Siyasi Tarih hocası Prof. Coşkun Üçok neredeyse hemen her forumumuzun katılımcısıydı. Kimi forumlardan aklımda Prof. Jale Akipek ile o zamanlar sanırım doçent olan Metin Günday ile Ahmet Mumcu da kalmış.

O yıllarda Hukuk öğrencilerinin çoğu, ya ailelerinin toprak ve miras davalarını takip etmek üzere yetişmeleri istenen Kürt ve Türk eşraf çocuklarıyla, okurken bir taraftan da çalışmak zorunda olan taşralı emekçi aile çocuklarıydı. Bu ikinciler, veremedikleri bir-iki ders yüzünden yıllarca aynı sınıfta çakılıp kalırlardı. Bu haksızlığı bir nebze olsun azaltabilmek amacıyla, 1973-74 öğretim yılında, "Şubat'ta üçüncü bir sınav hakkı" talebini gündeme getirdik. Niyetimizi önceden çıtlattığımız öğretim üyeleri, ne yaparsak yapalım bunun sonuçsuz kalacağı uyarısında bulundular. Yanımda bir arkadaşla odasında ziyaret ettiğimiz Coşkun Hoca, babacan bir ses tonuyla, "Evladım," dedi, "şu koridordaki odalarda oturan arkadaşların çoğu ya büyük şirketlerin danışmanı ya da arka planda sahibi oldukları avukatlık büroları üzerinden milyonların döndüğü davaları takip ediyorlar. Bu işlere ayıracakları zamandan feragat edip Şubat ayı boyunca sizin sınav kâğıtlarınızı okumaya hiçbiri yanaşmaz. O nedenle, benden size tavsiye, hiç kalkışmayın bu işe." Coşkun Hoca'nın lafı evirip çevirmeden dile getirdiği ve anında hak verdiğimiz bu uyarısına rağmen biz o işe kalkıştık. Düzenlediğimiz büyük foruma kendisi de geldi.

Konuyu önceden duyurduğumuz için, forum amfisi o gün lebalep doluydu. Öğrenci derneği temsilcileri olarak biz, işe süresiz boykotla başlanmasını öneriyorduk. Yalnız bu boykotu, pasif bir bekleme biçiminde olmaktan çıkarıp değişik eylem biçimleriyle desteklemek gerektiği görüşündeydik. O an o salonda biri çıkıp, "Mesela?" diye sorsa, netleşmiş bir biçim yoktu henüz kafamızda. Yalnız bir şeyden emindik: Beklemeye dayalı bir boykot, çözülmeye mahkûmdu. Forumu ben yönetiyordum. İsteyen herkesi kürsüye çağırıp söz verdim. Artık söz isteyen kalmayınca oylamaya geçeceğimizi duyurdum ve ilk olarak "Boykota evet diyenler?" sorusunu sordum. Yaklaşık bin kişinin bulunduğu salonda neredeyse bütün eller kalktı.

Usulen, "Hayır diyenler?" diye de sordum. Orta sıralardan bir el kalkar gibi oldu ama elin sahibi salona bir göz gezdirince tek kaldığını görüp telaşla indirdi kolunu. Kürsüden, "Lütfen rahat ol, oyunu niye geri çekiyorsun?" diye sordum önce. Oturduğu yerden cılız bir sesle, "Önemli değil, zaten öneri kabul edildi," diye yanıtladı. "Senin düşüncen de en az bizimkiler kadar önemli, belki bizlerin göremediği bir noktadan bakıyorsun, onun için lütfen kürsüye gel ve karşı çıkma gerekçeni hepimize açıkla," diye seslendim. Ürktüğü ve istemediği her halinden belliydi. Rahatlatmak için, "Hiçbir korku ve endişe duyma, seni saygıyla dinleyeceğimizin sözünü veriyorum, lütfen gel ve konuş," diye ısrarımı sürdürdüm ben de. Çocuk çekine çekine geldi, Coşkun Hoca'nın öncesinde dile getirdiği noktaya işaret etti o da, "Biz ne yaparsak yapalım, bu öğretim üyeleri bu hakkı tanımaya yanaşmayacaklar," dedi özetle. "Çok önemli bir noktaya parmak bastığını, bizlerin de işin bu yönünü dikkate alarak boykotu daha etkili hale getirmek için elimizden geleni yapmamız gerektiğini, bu arkadaşımızın yerinde uyarısını böyle yorumlamamız gerektiğini," vurgulayarak, "medeni cesaretinden ötürü arkadaşımızı alkışlayarak yerine uğurlamayı," önerdim salona. Büyük bir alkış koptu, Coşkun Hoca da hoşnut bir yüz ifadesiyle ayağa kalkıp alkışlayanlar arasındaydı.

O boykot, Hukuk Fakültesi tarihinin en renkli ve kitlesel eylemlerinden biri oldu kanımca. Öğrenciler içinden değişik görev grupları oluşturduk. Örneğin, ilkokul öğretmenimin eşi, lisede de bir yıl fizik öğretmenim olan Sait Aykanat ve İngilizce öğretmenim Asım Hışıl, emekli olduktan sonra daha önceden dondurdukları kayıtlarını yenileyerek hukuk okumaya başlamışlardı. Onlardan, yaşıtları emeklilerden iki grup oluşturup birbirleriyle dönüşümlü olarak okulun giriş kapısını gözetlemelerini istedim. Günlerce büyük bir ciddiyetle yerine getirdiler bu görevi. Boykotun ikinci gününden itibaren okul için-

de kortej oluşturup öğretim üyelerinin odalarının bulunduğu katları dolaşmaya başladık. Daracık koridorlarda yüzlerce kişiyle, özellikle gerici-tüccar öğretim üyelerinin kapısı önünde durup, "Amerikan kovboyları" şarkısından uyarladığımız, "Amerikan uşakları / Severler dolarları / Biz seni görmeye geldik / Halini sormaya geldik / Çık dışarı çık dışarı" şarkısını söylemeye başladık. Kapısını açıp bizlerle görüşmeyi kabul eden olmadı tabii.

Boykotu bir süre sonra, öğretim üyelerinin giriş kapısıyla dekanın oda kapısı önünde oturma eylemiyle birleştirdik. Bazı günler okulun giriş katındaki Atatürk büstünün etrafında türkü konserleri organize ettik. Sonuçta o hareketli ve eğlenceli boykot bayağı uzun sürdü ama tabii sonuç alamadık.

Fakülteden o yıllardaki mücadele arkadaşlarımla, yıllar sonra umulmadık zaman ve mekânlarda, akla hayale gelmeyecek biçimlerde karşılaştım. Bunlardan özellikle üçü, bana bile "pes doğrusu" dedirtti.

1999 yılındaydı sanırım, Bayrampaşa Cezaevi'ndeydim. Ya Buca ya da Ümraniye'de devrimci tutsaklara yapılan bir saldırıya tepki olarak, cezaevi müdürünü ve dört-beş infaz koruma memurunu rehin alıp kapılara barikat kurmuştuk. İstanbul Barosu ve İHD devreye girmiş, krize makul bir çözüm bulmak amacıyla arabuluculuk görüşmeleri yapıyorlardı. Bir akşamüstü Başgardiyan Saim, milletvekili bir arkadaşımın benimle görüşmek için geldiği haberini verdi. "Temsilcilerle görüşmesi" haberini gönderdim. Beş dakika sonra Saim geri geldi, "Mutlaka seni görmek istiyormuş, bunun için gelmiş," deyince durumu temsilcilere ilettim. Kendileri dışında bir muhatap aranması pek hoşlarına gitmese de, kim olduğunu ve amacını anlamam için gitmemde fayda olduğunu söylediler. Barikatı hafif araladık, idare tarafına geçtim. Müdür odasında, Huk-Der'i

kurduğumuzda başkan yaptığımız İsmail Aydınlı oturuyordu. Okuldan ayrıldığım 1976 yılının başından beri görmemiştim kendisini. Sadece basından, DSP milletvekili seçildiğini, sonra da Meclis Adalet Komisyonu'nda görev aldığını okumuştum. Kucaklaşma faslından sonra, "Beni arkadaşımla yalnız bırakın," diyerek cezaevi 2. müdürleri ve jandarma komutanından odadan çıkmalarını, ayrıca çay göndermelerini istedi. Biraz ne var ne yok muhabbeti edip eski tanıdıkları andıktan sonra sadede geldik. İsmail, "Başka bir nedenle İstanbul'a geldiğini ama Bayrampaşa'daki bu olayı duyunca nedenini ve taleplerimizi birinci ağızdan öğrenip başbakan Ecevit'e iletmek üzere beni görmek istediğini," söyledi.

Aramızdaki eski hukuka dayanarak İsmail'e, "Bana niye numara yapıyorsun? Kim, hangi görevle gönderdiyse seni, git onlara söyle, taleplerimiz yerine gelmezse bu işin sonu kötü biter," dedim. Beni tanıdığı ve sevdiği için hiç alınmadı. Lafı yine dolandırarak, sonuçta bu kararlılığı "İlgili yerlere ileteceği," sözünü verdi. Bizim konuşacaklarımız bitince, temsilcileri de çağırıp bana söylediklerini onlara da tekrarlamasını istedim, dediğimi yaptı. İsmail'in o ziyaretinden iki-üç gün sonra kriz, bizim taleplerimiz doğrultusunda çözüldü, biz de rehineleri serbest bıraktık. İsmail'i ise 2002 yılında sirozdan yitirdik.

5 Nisan 2001'de tahliye olduktan sonra, F tiplerine karşı başlatılan Ölüm Orucu Direnişi'nin ağır bedeller ödenmeden çözülebilmesi için elimden geleni yaptığım süreçte, Ankara'daki ilk görüşmelerimden birini de, o zaman Refah Partisi Genel Başkan Yardımcısı olan Mehmet Bekaroğlu ile yaptım. Mehmet Bey, eylemin başından beri insani bir çözüm için çaba harcayan isimler arasındaydı. 19 Aralık günü ve sonrasında Edirne ve Tekirdağ F tiplerinde yaşadıklarımızı dinleyince, "Bunları Adalet Bakanı'na da anlatmalısın, umudum yok ama ikimiz adına bir randevu isteyeceğim şimdi özel kaleminden," diye-

rek telefona sarıldı. Onun yanından ayrıldıktan sonra *Milliyet* ve *Radikal*'in Ankara bürosunda yukarıda anlattığım röportajları gerçekleştirdim. Bunların hemen ardından Mehmet Bey telaşlı bir sesle, "Selim Bey, neredesiniz? Hiç umudum yoktu ama bakan bize randevu vermiş, yarım saat içinde bakanlıkta olmalıyız," dedi. Meclis'in Akay çıkışında buluşmak üzere sözleştik. Bu görüşmeye ilişkin olarak sonradan olmadık spekülasyonlar hatta iftiralarla karşılaşabileceğimi düşünerek Kemal Göktaş'tan rica ettim, bakanla görüşmede, "Çözüm öncesi atılması gerekli güven verici adımlar" olarak tanımladığım talepleri de içeren 16 maddelik bir talep listesini, kısa gerekçeleriyle birlikte ben söyledim, Kemal bilgisayarda dizdi. *Radikal*'in yazıcısı çalışmadığı için, alt kattaki *Milliyet*'ten çıkış alıp koşa koşa Bekaroğlu ile olan randevuya gittim. Oradan onun arabasıyla Adalet Bakanlığı'na geçtik.

Bakan'ın özel kalem müdiresi, Bakan'ın baro başkanlarıyla olan görüşmesinin bitmediğini, onun için bizi biraz bekleteceğini söyleyerek bizi yan taraftaki bekleme odasına aldı. Odada yalnız kalınca Mehmet Bey'e, "Görüşmeye girmeden önce, Bakan'ın tutumunu öğrenebilmek için mutlaka Yücel Hoca'yı (İstanbul Baro Başkanı Yücel Sayman) görmeliyiz," dedim, o da "Merak etme, bir fırsat yaratırız," diye yanıtladı. Yan taraftan vedalaşma sesleri geldiğini duyunca, önce Mehmet Bey, arkasından da ben, bulunduğumuz odadan çıkıp kendimizi gösterdik. Yücel Hoca'yla önceden, cezaevlerindeki direnişler sırasında devreye girdiği zamanlarda yaptığımız kimi görüşmelerden tanışıyorduk. Beni görünce şaşırdı, "Sen ne zaman çıktın?" diyerek gelip kucakladı. Arkasından beni Ankara Barosu başkan vekili ile tanıştırmak istedi, Uğur'la (Uzer) birbirimizi fakülteden tanıyorduk. Uğur, o zamanlar CHP çizgisinde hareket eden sosyal demokrat bir öğrenci topluluğunun öne çıkan isimlerinden biriydi. Uğur, "Biz zaten tanışıyoruz," deyip sarıldı. Sıra İzmir Baro Başkanı Noyan Özkan'a geldiğinde, "Tanıştırmaya gerek yok, Selim benim okuldaki öğrenci liderimdi," diyerek kucakladı.

Bakan Hikmet Sami Türk ve bir adım arkasındaki, F Tipi projesinin mimarlarından Kemalist geçinen faşist Ali Suat Ertosun, şaşkınlıkla bu manzarayı izliyorlardı. Sonradan eski Hukuklu'lardan bir arkadaş, Ali Suat'ın da bir zamanlar Huk-Der'e takıldığını söyledi ama ben çıkaramadım şahsen. İçeri geçtiğimizde şaşkınlığı hâlâ süren Hikmet Sami Türk, "Siz de hukuk camiasındansınız galiba," gibisinden bir şeyler mırıldandı. Ben de, "Derslerinize girmezdim ama siz de hocalarımdan biriydiniz galiba," diye yanıtladım. Bakan ve Ertosun'la yaptığımız o görüşmenin detaylarını, ikinci ciltte, 2000'li yıllara geldiğimde aktaracağım.

Huk-Der döneminin ilişkileri, bir seferinde de, 2001'deki tahliyem sırasında Tekirdağ'da çıktı karşıma. 1994 Haziran'ından beri tutuklu olarak yargılandığım TİKB davasında o gün tahliye edildim. Tekirdağ F Tipi Cezaevi'ne döndüğümüzde serbest bırakılmayı beklerken, hakkımda kaldırılmamış başka bir tutukluluk kararı daha olduğu söylendi. 19 Aralık 2000'deki cezaevleri operasyonu öncesinde, Bayrampaşa'da birlikte kaldığımız koğuşta TİKKO'nun iki kanadından arkadaşlarla kazdığımız bir tünel davasında verilmiş bir karardı bu. 19 Aralık öncesi Eyüp Asliye Ceza Mahkemesi'ne giderek ifade vermiş ve kaldırtmıştım bu tutuklamayı aslında ama dosyama işlenmemiş. Görevliler, o geceyi de cezaevinde geçirip ertesi sabah adliyeye götürüleceğimi söylediler önce, fakat yarım saat kadar sonra hücreme gelip "Adliye'den çağrılıyorsun," dediler. Tekirdağ'da bize kuyu suyu verdikleri için tifo olmuştum. On gündür perişan haldeydim, serum ve ilaçlarla ayakta durmaya çalışıyordum. DGM'deki duruşma için İstanbul'a gidip dönmek iyice yormuştu beni. Ağrıdan iki büklüm halde bindim jandarmanın aracına, akşam karanlığında bu kez Tekirdağ Adliyesi'ne gittik.

Adliye'nin bütün ışıkları kapalıydı, asansörle çıktığımız kattaki bir odanın ışığı yanıyordu sadece. Odanın önünde, ablamla birlikte, fakülteden arkadaşlarım olan, aynı zamanda 12 Eylül'den beri avukatlığımı yapan Kazım Bayraktar'la Ahmet Bozkurt Çağlar'ı gördüm. "Ne oluyor?" diye seslendim ablama, o da "Merak etme, her şey yolunda," yanıtını verdi. Karanlıktan ışıklı yere girince gözlerim kamaştı, burası bir duruşma salonuydu. Kürsüde oturanlardan biri, "Geçmiş olsun Selim," diye adımla seslendi. Hem yüzgöz olmamak hem de ağrıdan kimseyi görecek halde olmadığım için yanıt bile vermedim. O ara arkadaki kapı açıldı ve kot pantolonlu birinin savcı cübbesini giymeye çalışarak kürsüde yerini almaya yöneldiğini gördüm. O şaşkınlık bitmeden, bu kez arkamda kalan salon kapısından bir kadın girdi ama pardösüsünü çıkarınca üzerinde annemin ya da ablamların ev kıyafeti olarak giydikleri türden çiçekli pazen bir elbise olduğunu gördüm, daha garibi, başörtüsünün altındaki saçları bigudiliydi ve üzerine file gibi bir şey geçirmişti. Kadıncağız, rahat tavırlarla gidip yan taraftaki sehpanın üzerinde duran daktiloyu aldı ve kürsünün önündeki zabıt katibi masasına geçti. Vittoria de Sica'nın eski İtalyan filmlerindeki sahnelere benzer absürd bir sahneyi seyrediyordum sanki.

Girerken bana, "Geçmiş olsun," diye seslenen hakim duruşmayı açtı. "Rahatsızsın, ayağa kalkmana gerek yok, kimliğini ve sorgunu oturduğun yerden verebilirsin," dedikten sonra hakkımdaki tutuklama kararını okuyup, "Buna karşı ne diyorsun?" diye sordu. Ben de kısaca, kapatıldığı cezaevinden firar etmeye çalışmanın her devrimci tutsağın hakkı ve görevi olduğunu, bu hakkımı kullanmakta hiçbir zaman tereddüt etmeyeceğimi ama Bayrampaşa'daki söz konusu tünelin kazıldığı koğuşta üst katta kaldığımı, üst kattan da tünel kazılamayacağı içeriğinde bir yanıt verdim. Söylediklerimi tutanağa geçirttikten sonra usulen savcıya söz verdi, savcı da iki sözcükle

"Tahliyesi gerekir," şeklinde mütalaa verince tahliye kararını yazdırmaya başladı. Salondan çıkmadan önce, "Tekrar geçmiş olsun Selim, başarılar dilerim," deyince bu kez ben de kibar davranıp "Sağol," demekle yetindim.

İşin arka planını, ablamla Kazım ve Ahmet anlattılar daha sonra. O hakim, meğer bizim Huk-Der'lilerden Laz Yaver'miş (Hamdi Yaver Aktan). Yaver, çok gözü kara ve delişmen bir arkadaşımızdı. 19 Aralık gecesi götürüldüğümüz Edirne F Tipi'nden, bir ay kadar sonra Tekirdağ F Tipi'ne sürülmüştüm. O sıra Yaver de, Tekirdağ Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı ve kıdemli hakimmiş. Cezaevine getirilenlerin dosyalarını incelerken dosyamı görmüş, cezaevi savcısına ve müdürüne telefon ederek, "Bu adam benim okul arkadaşım, onunla ilgili bir gelişme olursa bana haber verin," demiş. İstanbul'daki ana davadan tahliye kararı çıkıp da bir usul hatası yüzünden o gece çıkamayacağım anlaşılınca, nöbetçi müdür bu emri hatırlayıp durumu Yaver'e haber vermiş. Adliye lojmanlarında oturan Yaver de, aynı lojmanlarda kalan heyet üyeleri ile savcıyı arayıp adliyeye çağırmış, zabıt katibesi kadıncağıza da araba göndermişler, onu da apar topar getirmişler evinden. Akşamın saat sekizinde o heyet öyle toplanmış.

Yaver, sonradan Yargıtay üyeliğine de seçildi. AKP-Fetullah koalisyonu, onu da Ergenekon Davaları'na sokabilmek için elinden geleni yaptı, telefonlarının dinlendiği de çıktı ortaya. Ama sonra ne oldu bilmiyorum.

THKO'yla Birleşme

1975'in Ekim ya da Kasım'ında bir gün, İstanbul'dan bir kurye geldi. Bizimkiler beni çağırıyorlardı. Yalnız haberde garip bir yan vardı: İstanbul'a gittiğimi kimseye söylememem, takip yememeye dikkat etmem, mümkünse başka bir bahane uydurarak ortalıktan kaybolmam isteniyordu. Olağanüstü bir durum olduğu belliydi.

Bizim Hacettepelilerden Sezai'nin (Ekinci) doktor olan ağabeyinin o günlerde Ankara'ya geldiğini ve Sezai'nin onun arabasını alabildiğini duymuştum. Sezai'yi buldum, polisin dikkatini çekmeden İstanbul'a gitmem gerektiğini, ağabeyinin arabasıyla beni götürüp götüremeyeceğini sordum. Sezai, yaşamının sonuna kadar yitirmediği "örgüt-görev insanı" yaklaşımıyla olumlu yanıt verdi. Cemil Ağabey'in kurşuni renkli Opel'iyle yola koyulduk.

İstanbul'da Güngören taraflarında döküntü bir apartmanın zemin katında, nem kokan bir eve götürdü randevuda bizi karşılayan yoldaş. Benden önce gelmiş yoldaşları görünce merakım iyice arttı. Grubun belli başlı kadroları, bir iki eksikle oradaydı. İstanbul'da faaliyet yürüten Osman ve Yaşar dışında İzmir'den Halim (Bahadır) ve Topal (Mehmet Topal), Adana'dan Fatih aklımda kalanlar. Bir süre sonra Aktan'la Muzo da geldi, toplantı başladı.

İlk konuşmayı Aktan yaptı. Bir süreden beri THKO ile birleşme görüşmeleri yürütüldüğünü, birçok konunun ele alınıp

tartışıldığını ve çoğunda uzlaşma sağlandığını, her iki tarafın temsilcilerinin de birleşmenin önünde bir engel kalmadığı görüşünde olduklarını belirterek, alan temsilcileri olarak bizleri konuya ilişkin görüşlerimizi ve onayımızı almak için bu toplantıya çağırdıklarını söyledi. Arkasından Muzo, yaz aylarında başlamış olan birleşme görüşmelerinin geniş bir özetini yaptı.

Kendi adıma, bir yönüyle şaşırmış ama bir yönüyle de fazla şaşırmamıştım bu habere. Şaşırmamın nedeni, birkaç aydır sürdüğü anlaşılan görüşmelere dair önceden hiçbir bilginin çıtlatılmamış olmasıydı. İstanbul'da faaliyet yürüten yoldaşlar bize göre daha erken duymuşlar ama onlar da belli bir yol alındıktan sonra bilgilendirilmişler. Diğer yandan, Ankara'da THKO'lularla pratikte zaten çok yakın bir ilişki gelişmişti aramızda. Özellikle AYÖD'te, hemen her konuda ortak hareket ediyorduk. O dönem Ankara'daki THKO kadro ve taraftarlarının sayısı fazla değildi gerçi ama öne çıkan iki isimden biri olan ODTÜ'lü Nezih, ciddiyeti yanında siyasi konulardaki duruşuyla da AYÖD ve ODTÜ'de saygı duyulan bir isimdi. Ayrıca THKO'ya 12 Mart öncesinden gelen bir sempatimiz vardı. O nedenle, Aktan'ın daha önceki birlik girişimlerinden farklı olarak, çoğumuzun içine sinen bir durum vardı ortada. Halim'in kafasında bazı sorular ve tereddütler mevcuttu ama sonuçta onaylandı bu girişim; grubumuz adına o güne kadar görüşmeleri yürüten Aktan ve Muzo'ya birleşme konusunda tam yetki verildi.

Bizimkilerin o toplantıda verdikleri bilgiye göre, ilk nabız yoklamalarının ardından bir birlik zemininin varolduğu görülünce süreç, iki tarafın temsilcileri arasında düzenli görüşmeler biçimini almış. Görüşmeler sırasında Lenin'in, "Birleşebilmek için önce ayrılık noktalarının belirlenmesi gerekir" sözü rehber alınmış. Bu anlayışla yürütülen görüş alışverişleri sonunda, üç konu dışında diğer bütün konularda tam bir görüş birliği olduğu görülmüş. Bu üç konu, Türkiye'nin sosyo-ekonomik

yapısının tanımı, buna bağlı olarak devrimimizin gelişme yolu ve birleşmeden doğacak yeni örgütün ismi konusuymuş.

Biz Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını, 1969'dan beri, "emperyalizme bağımlı geri kapitalist bir ülke" şeklinde tanımlıyorduk. THKO ise, kuruluşundan beri "yarı feodal bir ülke" olduğu görüşündeydi. Fakat 12 Mart döneminde, cezaevinde yaptıkları araştırma ve tartışmalar sonunda THKO içinde de, "emperyalizme bağımlı kapitalizm" tezi güç kazanmış. Birleşme görüşmelerini yürüten THKO heyeti, Teslim Töre dışında bütün eski kadroların bu görüşte olduklarını, birleşme olursa, bizlerin de katılımıyla bu görüşün ezici bir çoğunluk görüşü haline geleceğini, ayrıca bizlerin bu konudaki teorik birikimi ve kafa açıklığının, tereddütlü kadro ve taraftarların kazanılmasını kolaylaştıracağını vurgulamışlar. Dolayısıyla, o an için var gibi görünen bu farklılığın, "ayrılık konusu" olarak görülmemesi noktasında görüş birliği oluşmuş.

Bununla bağlantılı bir konu olan devrimimizin yolu konusu da, sosyo-ekonomik yapı tahlilindeki farklılığın giderilmesine bağlı olarak "kendiliğinden çözülecek geçici bir ayrılık" olarak değerlendirilmiş. Bir önceki konudaki görüşlerimize bağlı olarak biz, Türkiye'de devrimin, proletaryanın öncülüğü ve önderliğinde, şehirlerde örgütlenecek ayaklanma yoluyla sonuca gideceği görüşündeydik. Türkiye'yi o güne dek yarı feodal bir ülke olarak gören THKO tarafı ise, kırlardan şehirlere doğru gelişecek gerilla savaşı yoluyla sonuca gidileceğini savunuyordu. Yalnız her iki tarafın temsilcileri de, sosyo-ekonomik yapı konusundaki farklılığın giderilmesine bağlı olarak bunun da sorun olmaktan çıkacağı noktasında hemfikirdiler.

İsimse, bizim çok önemsediğimiz bir konu değildi. Bu birleşmenin, bir tarafın diğerine katılmasından farklı olarak eşit koşullarda gerçekleşecek bir birlik olduğunu kabul eden, dola-

yısıyla ortaya aslında yeni bir örgütün çıkacağının altını her fırsatta kalınca çizen THKO tarafı, sırf birleşmeye karşı çıkabilecek eski kadroların eline koz vermemek ve onlara THKO adını istismar etme olanağını tanımamak gerekçesiyle, bir süre daha THKO adının kullanılmasını, yaşanabilecek çalkantı ve sancılar atlatıldıktan sonra yapılacak ilk kongrede, hep beraber yeni bir isim belirlenebileceğini önermişler. Gerekçe bizlere de makul göründüğü için bu öneriyi de kabul ettik.

Sonuçta, 1976 yılının başında, iki örgütün birleştiği kamuoyuna resmen ilan edildi. Eski THKO'lulardan ilk önce Teslim Töre karşı çıktı bu birleşmeye. O da işin başında değil ilk MK'ya girdikten bir süre sonra bayrak açmış. MK üyeleri arasında yakınlık duyduğu Atilla Ağabey ile o zamanlar Osman kod adını kullanan Muzo'yu Malatya'ya çağırarak onlara açıklamış kararını. Bir süre sonra Osman Bahadır da farklı gerekçelerle muhalefete başlayıp ayrı bir cephe açtı. Bu cılız karşı çıkışlar dışında birleşme, her iki tarafın kadro ve taraftarları içinde büyük bir sevinç ve heyecan yarattı. Gerçi Hacı (Ilgar) ve Atilla (Acartürk) gibi bizim Ankara'daki militanlarımızdan bazılarının, bu birliğin geleceğine dair bazı kuşkuları vardı başlangıçta ama onlar da, son tahlilde olumlu yönleri ağır basan devrimci bir birlik olarak karşıladılar. Hayat sonradan, onların kuşku ve güvensizliklerini doğruladı.

İki örgütün Ankara'daki kadrolarından yeni organların oluşturulması görevi, THKO adına Ercan Öztürk'le bana verilmişti. Ercan'la bir ön görüşme yaptıktan sonra birleştirme toplantısı için randevulaştık. Ablamların Küçükesat'taki evinde yaptık toplantıyı. Biz Mujik'le gittik, Ercan da yanında o güne kadar hiç görmediğimiz, ciddi görünümlü biriyle geldi. Mujik de ben de hayretler içinde kaldık, THKO'nun gizli kalmayı başarmış işçi kadrolarından biri zannettik onu. Sonradan açığa çıktı, alakası yokmuş. Tribünlere oynamayı seven, semt devrimci-

si biriymiş. Hikmet isimli o arkadaşı Ankara il komitesi için önerdi THKO, biz de, "vardır bir hikmeti" diye düşünüp kabul ettik. Altı ay geçmeden foyası çıktı ortaya; görevden alındığını yine Ercan'dan duydum. Ayrıntıları, ilerleyen yıllarda bizim adımıza Ankara İl Komitesi'ne giren Mujik anlattı. Hikmet sürekli, "Üzerinde çok yük olduğundan, işlere yetişemediğinden," yakınırmış. Onunla ilişkili olan kadrolar da, "24 saatini devrime adamış biri" olarak görüp hayranlık duyarmış. Çünkü bütün randevularını sabah 06.00 ile 07.30 arasına verirmiş. Daha sonraki bir saatte buluşmayı önerenler olursa, cebinden çıkardığı bir not defterine bakarak, "Mümkün değil, o gün çok doluyum," deyip o erken saatte ısrar edermiş. Randevu yeri olarak da genellikle Oto Sanayi civarı ve Dışkapı'yı kullanırmış. Onunla en fazla 15 dakika süren görüşmeden her ayrılan, onun hızla sokağın öbür köşesinde bekleyen birinin yanına gittiğini görünce, "vay canına, yoldaşa bak, sabahın köründen başlayarak randevudan randevuya koşuyor" izlenimine kapılırmış. Sonradan anlaşılmış ki, bizim "Atom karınca", iki-üç günde bir birkaç randevuya gitmenin dışında bütün gününü ya evinde yatarak geçiriyor ya da mahalle kahvesinde vakit öldürüyormuş.

Ankara'nın birleştirilmesi tamamlandıktan sonra bana İstanbul yolu göründü. Birleşme sonrası çıkarılması hedeflenen haftalık gazetenin yazı kurulu üyeliğine atandığım haberini yine Ercan getirmişti. "Beraber çalışacağız," diye de çıtlatmıştı. Ben gittiğimde yazı kurulu, Göztepe'de tren istasyonuna yakın bir apartmanın giriş katında tutulan eve yerleşmiş, ufaktan ufağa gazetenin hazırlıklarına başlamıştı. O ilk yazı kurulunda THKO'nun 12 Mart öncesi kadrolarından, sonradan Ercan'la evlenen Elif Gönül Tolon, Ercan Öztürk, Alev Er ve bizden Yaşar Ayaşlı vardı. Ben Ankara'daki işlerle meşgulken, gıyabımda bana Aykut kod adını takmışlar. Sevmedim bu adı ama MK ile ilişkilerde de kullanılmaya başlandığı için mecburen kabullendim. İlerleyen yıllarda Semih Orcan yüzünden buna

bir de "Deve Dilaver" adı eklendi. Gençlikten ilk kez buluşacağımız bir kadroya beni nasıl tanıyabileceğini anlatmaya çalışırken, o zamanlar *Gırgır* dergisinde Oğuz Aral'ın yarattığı bir tip olan Deve Dilaver'e benzeterek, "Duraktakilere dikkatlice bak, Deve Dilaver gibi uzun boylu, ince bıyıklı birini görürsen yanaş yanına, o kesin Aykut yoldaştır," demiş. Ondan sonra o isim yapıştı üzerime. Kısa süre içinde onun da Dilaver'i gitti Deve'si kaldı. 12 Eylül'ün polis fezlekelerine bile girdi bu lakap.

Ercan ve Yaşar'ı önceden tanıyordum ama Elif Gönül ve Alev'le ilk karşılaşmamdı. Elif Gönül, ciddi ve mesafeli biriydi. Alev ise koltukaltı kılıfında taşıdığı bir 14'lüyle gece gündüz evin içinde dolanmasıyla çok ilginç biri olarak göründü o organda gözüme. Ankara'da karşılaştığım Hikmet sürprizinden sonra, "anlaşılan THKO'nun sıkılarından biri daha karşımda..." diye geçirmiştim içimden.

Yazı Kurulu ile Merkez Komite arasındaki bağlantıyı MK üyesi Mehmet Asal sağlıyordu. Boyundan dolayı "Uzun" lakabını takmıştık ona da. Asal, o dönemki yasal yayın organımız olan *Halkın Kurtuluşu*'nun zamanında çıkabilmesi için yazıların Cağaloğlu'ndaki büroya gitmesi gereken son günden bir gece önce gelirdi eve. Konuşulması gereken bir sürü meselenin dışında, onun o sayının başyazısını yazması gerekirdi. Gecenin ilerleyen bir saatinde, genellikle yorgunluktan esneye esneye eline Dimitrov'un *Faşizme Karşı Birleşik Cephesi*'ni alır, sayfalarını biraz karıştırır, gözüne çarpan bir paragraftan hareketle bir yazı çırpıştırır, karda kışta sabahın köründe onu büroya götürmek de bana düşerdi. Yazı Kurulu'yla Ayten ve Zeki Gümüşel çiftinin çekip çevirdikleri merkez büro arasındaki ilişkiyi kurmak benim görevimdi çünkü.

Yaşar Ayaşlı, örgütü ve mücadeleyi bırakmasının üzerinden yirmi yıldan fazla bir süre geçtikten sonra "anı" görünümü altında kaleme aldığı kişisel resmi tarih anlatımında, bu tutu-

mumu "yalakalığa" yoran cümleler kurdu. Anlattığı her olayı kendisini "biricikleştirme" amacıyla kaleme aldığı için, işe bir de ideolojik bir kılıf geçirme amacıyla, o yazı kurulunda Maocu Üç Dünya Teorisi (ÜDT) üzerine yapılan tartışmalar sırasında kendisini yalnız bırakıp THKO'lulara yaranmaya çalıştığımı iddia edebildi. O kitabın içerdiği diğer hezeyanlar gibi bu konuda da işin aslı çok başkaydı halbuki.

Yaşar'la o organdaki sürtüşmemiz, tümüyle örgüt ve görev anlayışımızla devrimci samimiyet ve yoldaşlık anlayışı konusundaki farklılıklarımızdan kaynaklandı. Yaşar, bir süre sonra o evde yazı işinden sıkıldı, yazı kurulundan ayrılmak istemeye başladı. Bu talebi bir-iki kez MK tarafından reddedildi. Bunun üzerine Yaşar hırçınlaştı, evde huzursuzluk yaratmaya başladı. Dahası, Alev'le birlikte kaldıkları arka odada, sağlıksız bir ahbap çavuş ilişkisi gelişti aralarında. Yazı kurulunun oluşturulmasından bir süre sonra, Elif'le Ercan arasında bir ilişkinin başladığı anlaşılıyordu. Yaşar'la Alev bu doğal durumu, o arka odada, mahalle kahvelerinde rastlanacak türden pespaye bir dedikodu malzemesi haline getirdi. Yanımda yaptıkları bir-iki çirkin espriye sert tepki gösterdim. Yaşar, asıl buna çok bozuldu.

ÜDT konusunda ise, MK'nın müdahalesiyle o dönem *Halkın Kurtuluşu*'ndan sadece tek bir yazı, üstelik gazetenin baskısı durdurularak çıkarıldı. Yazı, o zamanki Çin Başbakanı Çu En Lay'ın Suudi Arabistan'a yaptığı resmi ziyareti ve arkasından yapılan açıklamaları eleştiriyordu. Yapılan aslında, somut bir olaydan hareketle Üç Dünya Teorisi'nin oportünist karakterinin teşhiri ve eleştirisiydi. Nereden nasıl haber almışlarsa MK, "Örgütün resmi görüşlerine ve çizgisine aykırı" bulduğu yazının çıkarılması için baskıyı durdurmuş, o boşluğa başka bir şey koyarak gazeteyi yayınlatmışlardı. Çıkarılan bu yazıyı ben yazmıştım.

Soğuk ve karlı bir kış günü, Yazı Kurulu adına merkez büroyla yaptığımız bir toplantıdan eve gece saat ona doğru döndüm, evdekilerin suratı asıktı. Yaşar'ın talebi sonunda kabul edilmiş ve organdan ayrılmıştı. Çorbamı içerken ne olduğunu sordum, Elif Gönül, "Aykut yoldaş, MK'nın gazeteye ve bu organa gereken önemi vermediğini, sık sık bizi atlayarak gazeteye ve merkez büroya müdahale ettiklerini düşünüyoruz. Diğer yandan MK temsilcisi burayla doğru dürüst ilişki kurmuyor, örgütte olup bitenler hakkında yeterince bilgi alamıyoruz, bu konulardaki eleştirilerimizi yazılı hale getirdik, biz üçümüz imzaladık, sen de bir bak, paylaşırsan sen de imzala, bu metni MK'ya göndermeyi düşünüyoruz," dedi. Söylenenler zaten benim de rahatsız olduğum konulardı. Yazıyı okudum, yanlış bir şey görmediğim için imzaladım.

Bir hafta kadar sonra, bir akşam kapı çalındı ki pek normal bir durum değildi. Alarm pozisyonu aldık, Elif gidip açtı kapıyı. Birazdan Alev elimde "otomatik"le beklediğim odaya girdi ve sapsarı bir yüzle "Boku yedik," dedi. Ben polis değil ama komşulardan kaynaklı olumsuz bir durum olduğunu düşündüm. Meğer, o zamanlar MK sekreteri olan Atilla Keskin başkanlığında Aktan ve Semih'ten oluşan üç kişilik bir MK heyeti gelmiş. Hepimizi salona çağırdılar. Atilla Keskin açıkladı geliş nedenlerini: MK, yazı kurulu üyeleri olarak dördümüzün de imzaladığı mektubu, "Toplu bir başkaldırı" olarak değerlendirmiş ve hakkımızda soruşturma açılmış!

O geceden başlayarak hepimizi tek tek sorguya çekecek ve sonra bir ceza vereceklermiş. Soruşturma süreci boyunca birbirimizle bu konu hakkında konuşmak, kime nelerin sorulduğunu ve nasıl yanıtlar verildiğini birbirimize anlatmak yasakmış. Böyle bir şey yaptığımız anlaşılırsa, suçumuz ve cezamız daha da ağırlaşabilir, "Örgüt içinde hizip kurup MK'ya karşı tertiplere girişmekten örgütten atılmaya kadar" gidebilirmiş

iş! Önceleri şaka gibi gelen bu saçmalığın ciddiyeti o an dank etti kafama. Kendimi bir an, karşı devrimcilerin yargılandığı askeri bir mahkemenin karşısındaymışım gibi hissettim.

O gece Ercan'dan başladı sorgu. Ertesi gün Elif Gönül, bir sonraki gün Alev ve nihayet benim sorgumla devam etti. İçimde en ufak bir pişmanlık ve korku yoktu ama moralim sıfırdı. Dört-beş gündür evde estirilen terörü ve bunun diğer yoldaşlar üzerindeki etkilerini gördükçe, olup biteni aklım havsalam almıyordu. Atilla Ağabey'in yumuşak bir ses tonuyla yaptığı girişin ardından sorduğu, "O metni hangi düşünce ve duygularla neden ve nasıl imzaladığım" sorusunun yanıtına girmeden önce dile getirdim nasıl bir ruh hali ve şaşkınlık içinde olduğumu. Olup biteni yoldaşlık kavramına ve hukukuna sığdıramadığımın altını çizdim. O ise, her zamanki çelebi tavrıyla, "Bu kadar etkilenmemem gerektiğini, bunun tüzük çerçevesinde yapılan bir disiplin soruşturması olduğunu, sonucunda da hiçbir yoldaşla yoldaşlık bağları ve hukukunun zedelenmeyeceğini," anlatmaya çalıştı. Arkasından, metni imzaladığım gece yaşananları ve o tepkiyi doğuran nedenleri anlattım kısaca. Sorgumun yapıldığı gece, sanıyorum Mehmet Asal gelmişti Semih'in yerine. Hem Atilla Ağabey'in hem de onun tavırlarından, tutumuma dair kafalarında herhangi bir kuşku ya da güvensizlik olmadığı anlaşılıyordu. Fakat Aktan, aklımın almadığı bir didikleyicilikle açık arayışına çıkmıştı. Bazıları konuyla ilgisiz çapraz sorular sorarak beni sıkıştırmaya çalışıyordu. Bir noktadan sonra, "Ne o yahu, polis sorgusunda mıyım burada?" diyerek patladım. Yine Atilla Ağabey araya girerek yatıştırdı ortamı.

Aktan'ın o soruşturma sırasındaki tutumu, hem çok canımı sıktı hem de ona dair ilk büyük hayal kırıklığını yarattı bende. Aklı sıra, grupçu davranmadığını ve beni kayırmadığını göstermek istemişti diğer MK üyelerine. Tepkimi çeken de bu oldu zaten. HK'dan ayrılık sürecinin başlarında yaptığımız bir konuşma

sırasında kendisine de söyledim bu duygu ve düşüncemi. MK üyeliği sırasında onun bizlerle ilgili başka konularda da benzer bir yaklaşım sergilediği sonradan çıktı ortaya. Mesela, bizim grup kökenli yoldaşların sürgün niteliğindeki kararlarla sağa sola gönderilmelerine ya da sorumlu görevlerden alınmalarına seyirci kalmıştı. Aydınlık'ın yaylım ateşine tuttuğu 4. Ordu broşürü nedeniyle, MK içindeki Aydınlıksever üç dünyacıların da eleştirileriyle karşılaşan Muzo'yu yalnız bırakmıştı.

Soruşturma sonunda, *Halkın Kurtuluşu*'nun o ilk yazı kurulu dağıtıldı. Hangimizin nereye gideceği daha sonra iletilecekti. Kararı açıklayan MK üyesinden, Ankara'daki ailemi görmeye gitmek için üç gün izin istedim, kabul edildi. Bir akşamüstü, Haydarpaşa'dan trene binmek üzere evden ayrıldım. Elif Gönül, Ercan ve Alev çok üzgündü. Elif gözyaşlarını saklamadan ağlıyordu, Ercan ve Alev'in ise kendilerini sıktığı her hallerinden belliydi. "Senin de başını yaktık," gibisinden bir laf etti birisi. Ben de, "Hayır," dedim, "aylardır aynı evde yaşayıp aynı organda çalıştığımız için, farkında olmadan aramızda dar kısımcı duygular gelişmiş olabilir belki ama biz yanlış bir şey yapmadık. Hele iddia edildiği gibi MK'ya baş kaldırıp kendimizi dayatmayı aklımızdan bile geçirmedik. Bu konuda içim rahat," diyerek her biriyle kucaklaştım. O gerilimin arka planında, Elif Gönül ve Ercan'la, MK'daki bazı eski THKO'lular arasında geçmişe dayanan bazı birikimler vardı kanımca. Basit bir eleştirinin, "MK'ya başkaldırı, isyan, hizipçi faaliyet" noktalarına çekilmesinin başka bir nedeni ve izahı olamazdı çünkü. Neticede eve yakın olan Göztepe tren istasyonundan uğurladılar beni.

Elif Gönül ve Ercan'ı o günden sonra bir daha hiç görmedim; Alev'le yollarımız 2001 yılında bir kez daha kesişti. Bunun detaylarını daha sonra, 19 Aralık sonrasındaki süreç bölümünde aktaracağım.

Bitmeyen Yazı Kurulları Serüveni

İlk yazı kurulunun dağıtılması sonrası gittiğim Ankara'dan dönüşümde, Moda Burnu'ndaki çay bahçelerinden birindeki randevuya, Atilla Keskin ve Mehmet Asal birlikte geldi. Atilla Ağabey, MK'nın, benim için henüz yeni bir görev belirlemediğini, konuyu yakında karara bağlayacaklarını ama bu arada geçici bir görev vereceklerini söyledi.

MK'nın yeni görevime dair o güne dek bir karar ver(e)memiş olması normal değildi. Sorunun nereden kaynaklandığını, ilerleyen günlerdeki ikili görüşmelerimizden birinde Asal çıtlattı. Detayları ise ilerleyen yıllarda öğrendim. MK içinde bu konuda iki eğilim çıkmış: Daha önceki yazı kurulunda MK temsilcisi olarak görev yapan Asal, benim, illegal gençlik örgütlenmesi Genç Komünistler Birliği (GKB) sekreterliğine ve MK yedek üyeliğine atanmamı önermiş. Sanırım Atilla Keskin de bu öneriyi desteklemiş. Buna karşın, o zamanlar örgüt içinde Tilki Selim lakabıyla tanınan Gökalp Eren ise, "fazla proletaryacı olduğumu, köylülüğü tanımam için Maraş'a gönderilmemi" savunmuş. Semih Orcan da onu desteklemiş. MK'nın diğer üyeleri nasıl bir tutum takınmışlar şu an hatırlamıyorum ama birbirine bu kadar zıt öneriler söz konusu olduğu için bir kilitlenme çıkmış ortaya.

MK'nın bana verdiği geçici görev ise, Enver Hoca'nın çevirisi yeni bitmiş bir kitabının basılmasıyla gazetenin o sayısının basımı ve dağıtımını örgütlemekti. Gazetenin Cağaloğlu'ndaki

merkez bürosu kısa bir süre önce basılmış, büroyu çekip çeviren Ayten ve Zeki Gümüşel çiftiyle o an büroda bulunan bazı taraftarlar gözaltına alınmışlardı. Zeki, gazetenin o günlerdeki resmi sahibiydi. O güne dek sorumlu yazı işleri müdürü olarak görünen Osman Arkış ise tutuklanma riskine karşı çoktan yurtdışına çıkarılmıştı. Dolayısıyla ortada, baskı işlerini organize edip yürütecek resmi yetkili kimse yoktu. Bu işleri fiili olarak kotarmam isteniyordu benden. Polisin durumu fark etmesi durumunda takip yemem, arkasından gözaltı ve tutuklanma kesindi; dolayısıyla bana kalacak bir yer gösteremeyecekti örgüt. Bunun yerine, masrafları karşılamam için cebime 30-40 bin lira para koyup güvenilir, temiz bir otel odası tutmam söylendi. Gözaltına alınıp alınmadığımın anlaşılması içinse sabah-akşam, Bozkurt Nuhoğlu, Enver Nalbantoğlu ve eşi Emel Nalbantoğlu'nun Cağaloğlu'ndaki ortak avukatlık bürolarına uğrayacaktım.

Yazı Kurulu ile Merkez Büro arasındaki bağlantıyı kurduğum aylarda sık sık Cağaloğlu'na gidip geldiğim için bazı matbaacı ve mücellitleri tanıyordum. Polis, muhtemelen, her zaman iş yaptığımız matbaa ve mücelliti gözetleyecekti. Bunu düşünerek, uygun makinalara ve ekipmana sahip iki ayrı matbaa ve iki ayrı mücellitle anlaştım. O günün piyasa fiyatlarının biraz üstünde, üstelik peşin ödeme yapacağım sözünü vererek önce kitabı, hemen arkasından da gazeteyi basmayı kabul ettiler. İşleri ikiye bölerek bunlara dağıttım. Amacım, olası bir polis baskını karşısında en azından yayınlardan birini kurtarmaktı. Bu planım tıkır tıkır işledi.

Bu arada, baskı işlerini çözdüm diye sevinirken, "hamallar sorunu" çıktı ortaya. O dönem Cağaloğlu'nda her hanın, dolayısıyla her matbaanın hamalları belliydi. Dışarıdan başka bir hamal oradan yük almaya kalkarsa buna izin verilmez, kavgalar hatta hemşeri grupları arasında büyük çatışmalar çıkardı.

Benim bulduğum matbaalar ise farklıydı, mücellitler farklı. Dolayısıyla, bunların hamallarının işe taş koymamaları gerekiyordu. Bölgedeki hamal gruplarının lideri konumundaki hamalbaşlarıyla konuşup yaşadığımız sorunu izah edince, "anlayış" gösterme sözü aldım. Bu tabii diğer gruba da açıktan bir miktar ödeme yapmam karşılığında gösterilen bir "anlayıştı."

Laleli'de, Aksaray'a yakın, eli ayağı düzgün görünen bir otelde bir oda tuttum kendime. Adamlar sanırım tipime bakıp en üst katta, temiz bir oda verdiler bana. Yirmi gün kadar o otelde kaldım. O süre boyunca her gün, sabah-akşam, Nuhoğlu ile Nalbantoğlu çiftinin bürosuna uğruyor, sabahın keyif akşamın yorgunluk çayını onlarla içiyordum. Üçü de çok dostça davranıp arka çıktılar bana. Özellikle Emel, daha özel bir sahiplenme içindeydi. Hangi vesileyle gittiğimizi şimdi hatırlamıyorum ama bir akşam, Emel ve Enver, beni Menekşe'de, Basın Sitesi'ndeki evlerine götürdüler. Yemeği yedikten sonra, bir telefon geldi, "Yaşar Ağabey bizi çağırıyor," dedi Enver. Aynı sitedeki bir eve gittik hep beraber. Kapıyı, orta yaşın üstünde çok asil görünümlü bir kadın açtı ve içeri buyur etti hepimizi. Biz girişte ayakkabılarımızı çıkarırken, salon kapısında "Geldiniz mi ulan!" diye haykıran iri cüsseli biri belirdi; Türkiye edebiyatının ölümsüz ustalarından Yaşar Kemal. Bize kapıyı açan da ilk eşi Tilda Hanım'mış. O gece, müthiş keyifli bir sohbet oldu. Yıllar sonra yine böyle sürpriz bir biçimde karşılaştım Yaşar Kemal'le.

Rejimin F Tipi cezaevlerini açmaya hazırlandığı 2000 yılının sonbaharında, kamuoyunun konuya ilişkin duyarlılığı ve tepkisi yeni yeni olgunlaşırken, DHKP-C, TKP (ML) ve TKİP'li tutsaklar, yanlış bir mantık ve zamanlamayla, 20 Ekim 2000 günü Ölüm Orucu (ÖO) eylemine başladıklarını ilan ettiler. Sorunun ağır insani bedeller ödenmeden çözülebilmesi için, barolar, duyarlı aydınlar, gazeteciler, sanatçılar, bazı sivil top-

lum örgütleri devreye girdi. Eylemin merkez üssü olarak görülen Bayrampaşa Cezaevi'ne neredeyse her hafta bir heyet gelip gider oldu. Bunlar genellikle eyleme erken başlayan tutsakların bulundukları koğuşlarda yaparlardı görüşmelerini.

Bir gün, aralarında Yaşar Kemal'in de olduğu kalabalık bir heyetin cezaevine geldiği ve bütün örgütlerin temsilcileriyle görüşebilmek amacıyla, o zaman PKK'nin Bayrampaşa'daki yönetici kadrolarının kaldığı C-7 koğuşunda olduklarını duyduk. TİKB temsilcisi olarak bizden de Can Ali Türkmen gitti görüşmeye. Can Ali, bir süre sonra, "Yoldaş, Yaşar Kemal'le Oral Çalışlar seni görmek istiyor," diye geri geldi. Cezaevine her gelişinde mutlaka bana da uğrayan Oral'ı anlamıştım da Yaşar Kemal nereden çıkmıştı? Kafamda bu sorunun yanıtını arayarak gittim C-7'ye. Koğuş yemekhanesinin ortasına büyük bir U şeklinde masalar kurulmuş, oturdukları sandalyelerden meraklı gözlerle etrafı inceleyen tanınmış bazı sanatçılar ve gazetecilerle, onların her hareketini merakla izleyen temsilciler ve görevli arkadaşlardan oluşan bir topluluk kümelenmişti masaların etrafında. Koğuşa girdiğimi fark eden Oral'ın, "Ooo, Selim de geldi," seslenişiyle, Yaşar Ağabey'in "Sen ne arıyorsun ulan burada?!" haykırışı birbirine karıştı. Yaşar Ağabey'in hemen dibine oturmuş, ürkek gözlerle etrafı süzen Orhan Pamuk başta olmak üzere bütün gözler bana çevrildi. Ona doğru yönelmemle birlikte Yaşar Ağabey ayağa kalkıp o koca gövdesinin içinde kaybetti beni. Birkaç kez kucaklaştık. Halil Ergün'ün de aralarında olduğu diğer heyet üyelerine de "Hoşgeldiniz," dedikten sonra yanına oturttu beni. Şaşkınlığım azalacağına artmıştı. "Sen gerçekten hatırladın mı beni?" diye sordum. "Hatırlamaz olur muyum ulan!" dedi, "Enverler'le gelmemiş miydin sen bizim eve?" "Pes doğrusu," dedim, "ben bu yaşımda, geçen yıl gördüğüm insanları hatırlamakta güçlük çekiyorum, sen beni, üstelik yirmi beş sene önceki tıfıl halimle hatırlıyorsun." Bu konuyu sonraki yıllarda da çok düşündüm.

Yaşar Ağabey hafızasının güçlü oluşuyla ünlüydü ama, onca yıl sonra beni nasıl hatırladığına hâlâ akıl sır erdiremedim.

19 Aralık sonrasındaki süreçte kamuoyu oluşturma çabalarım sırasında ona tekrar ulaşmaya çalıştım. Yeniden devreye girip ağırlığını koymasını isteyecektim. O sıralar yazdığı romanı üzerine yoğunlaşmak için Tekirdağ taraflarında bir yere kapandığını öğrenince Enver Nalbantoğlu aracılığıyla ilettim dileğimi. "Bir çözüm şansı belirecek gibi olursa, sonuca götürmek için işi gücü bırakıp gelirim" yanıtını vermiş. Ama ileride anlatacağım nedenlerden dolayı biz o noktaya bir türlü ulaşamadık.

1975 yılının sonlarına doğru Yaşar Kemal'le tanışmama da vesile olan kitap ve gazeteyi bastırma görevini yerine getirdikten sonra iletilen randevuya bu kez Muzo geldi. MK, beni yeniden yazı kurulu üyeliğine atamış. *Halkın Kurtuluşu*'nun bu ikinci yazı kurulunun sekreteri, aynı zamanda MK üyesi olan Muzo'ydu. Bu yeni organda benim dışımda ODTÜ'lü Levent Resul, 12 Mart'ta Aydınlıkçı olarak yakalanıp Şirinyer Cezaevi'nde bizlerle aynı koğuşta kalan, 12 Mart sonrasında da bizden olan Mehmet Ali Zarifoğlu ile o zamanlar Mustafa kod adını kullanan gazeteci Yavuz Şimşek vardı. Bir süre sonra Zarifoğlu ayrıldı organdan, yerine Kenan Güngör geldi. Yazı kurulu evi olarak yine Göztepe'de, Levent'in ailesine ait fakat bu kez Bağdat Caddesi'ne yakın, bahçe içinde eski bir apartmanın giriş katını kullanıyorduk. O yazı kurulu döneminden aklımda iki şey yer etmiş.

Birincisi, o organa katıldıktan sonraki günlerde kendimi çok yorgun ve halsiz hissetmeye başladım. Kafamı kaldıramayacak kadar şiddetli bir uyku isteği duyuyordum. Öyle ki, normalde uyku ihtiyacını öteleyen zihinsel bir faaliyet olarak yazı yazarken bile kafamı masaya dayayıp uykuya dalıyordum.

Bunun nedeni sonradan, 2001'deki tahliyem sonrası yaptırdığım kontrol sırasında çıktı ortaya: Kan şekerim ani düşüş ve yükselişler gösteriyormuş meğer. Bu hem öfke patlamalarına yol açacak ölçüde sinirli hale getirirmiş insanı hem de bazı bünyelerde böyle sağlıksız bir uyku isteği uyandırırmış. Ama o dönem bu sorunun bir sağlık sorunundan kaynaklanma olasılığı ne benim ne de diğerlerinin aklına geldi. Kendi içimde sorunu, devrimci örgütlerde hemen her konuda kendini gösteren bir sığlık ve düzlükte, "çalışkanlık-tembellik" çerçevesinde düşünüyor ve her uyku nöbetinden sonra utanç duyuyor, kendime kızıyordum. Aynı fikirde olan Muzo da, üstlendiğim yazıları zamanında bitirebilmem için helak olur, beni uyanık tutmak için kahve yapar getirir, konuşur, motive etmeye çalışırdı.

Halkın Kurtuluşu'nun ikinci yazı kurulu döneminden aklımda kalan ikinci olay ise, Levent'in işe yarar bir yazı çıkarabilmek için çırpınışıydı. ODTÜ'nün öne çıkan öğrenci önderlerinden biri olarak, aslında kalemi işlek biriydi. Fakat, o an aklında ne varsa hepsini bir yazıya sığdırmaya kalktığı için dağınık yazıyordu. Kaleme aldığı yazıların ne başı belliydi ne sonu. Güncel bir konudan giriyor, oradan teorik bir tartışmaya sıçrıyor, sonra dış politikaya geçiyor, onu ekonomi politiğe bağlamaya çalışıyor, ipin ucunu kendisi de kaçırdığı için yazılarının sonunu genellikle bağlayamıyordu. Gazetenin bağlanması süreçlerinde aynı evde toplanıp belli aralıklarla sık sık değerlendirme toplantıları yapıyorduk. Levent, her toplantıya, elinde bir tomar kâğıtla geliyor ama her seferinde yazıyı yeniden yazması isteniyordu. O da masasının başına geçip hiç yüksünmeden tekrar sayfalarca döşeniyordu.

Nedenini şimdi hatırlamıyorum, o yazı kurulunun ömrü de uzun sürmedi. Sanıyorum 1976 kış başında o organın yerine yeni bir yazı kurulu kuruldu. MK temsilcisi olarak organ

sekreteri bu kez Semih Orcan oldu. Kenan, Levent ve ben, bu yeni yazı kurulunda da yer aldık, ayrıca Defne Asal da katıldı aramıza. Bostancı'da, Ankara asfaltına yakın yüksek bir apartmanın üst katlarından birinde tutulan yeni yazı kurulu evinde çalışmaya başladık. Başlangıçta sıcak ve samimî bir ilişki vardı aramızda. Levent'le bir önceki organda birlikte çalışmıştık zaten, ayrıca Ankara'dan da tanışıklığımız vardı. Defne'yi de lise öğrenciliği döneminde gelip gitmeye başladığı AYÖD'ten tanıyordum. Organdaki bu hava, 1977 başlarından itibaren bozulmaya başladı. '77 Mayıs'ında HK'dan kopmamıza yol açacak düşünsel ve ruhsal farklılıklar, kendisini bu organda da hissettirmeye başladı çünkü.

Mavra ve sohbete geldiği zaman, Kenan dışında herkes çok canlı ve katılımcıydı. Fakat organın yerine getirmesi gereken görevler söz konusu olduğunda, tam bir memur zihniyeti ve bürokratizm kendini gösteriyordu. Levent, önceki organa kıyasla daha üretkendi ama hâlâ yazdığı yazıların gazeteye uygun hale getirilebilmesi için benim ya da Kenan'ın ek bir mesai harcaması gerekiyordu. Organ sekreteri olduğu halde Semih, bir devlet memuru gibi sabah dokuz akşam beş arasında mesai yapıyordu. Defne, elinden geleni yapmaya çalışıyor ama tecrübesizliğin sıkıntılarını yaşıyordu. Ayrıca her fırsatta Niğde'ye cezaevi görüşüne kaçıyordu. Zaten yılbaşı ya da bayramlarda, Kenan'la ikimiz dışında herkes bir yerlere gidiyor, gazetenin çıkarılması bize kalıyordu. 1976 yılının Kurban Bayramı'nda gazeteyi hazırlamak yine ikimize kalmışken hiç âdeti olmadığı halde Tilki Selim (Gökalp Eren) damladı eve. Diğerlerini göremeyince nerede olduklarını sordu, biz de tek tek saydık. "Gazete ne olacak?" diye sordu, biz de normal bir şeymiş gibi kayıtsızca "Hazırlıyoruz işte," dedik. Bu işe çok bozulduğu her halinden belli oluyordu. Çok oturmadan kalktı gitti.
O zamanlar gazete yazıları, Cağaloğlu'nda bir dizgicide dizdirilir, mizanpaj ise bu amaçla tutulan evlerde yapılırdı. Zama-

nın tekniğiyle yazılar, "kafa" adı verilen değişik yazı karakterlerindeki topların takıldığı bir tür elektrikli daktilolarda dizili-yordu. Dizgi bittikten sonra, harf hatalarını giderme sırasında kullanılmak üzere a, e ve i gibi sesli harflerden çok daha fazla olmak üzere alfabedeki her harften bol sayıda yedek alınıyordu. Gazetenin orijinal ebatlarında hazırlanan mizanpaj sayfaları ise, yazıların mulaj kâğıdı denilen özel bir kâğıda yapıştırılmasıyla hazırlanıyordu. Bu sayfalarda sadece fotoğraf yerleri boş bırakılıyordu. İlk yazı kurulu döneminde bu işler Cağaloğlu'ndaki merkez büroda yapılıyordu. Sonrasında, ikinci yazı kurulu döneminde Çemenzar'da, üçüncüsünde ise Cihangir yokuşunda tutulan evlerde yapılmaya başlandı. Yazı kurulu adına teknik ekibe yol gösterip yardımcı olma sorumluluğunu her iki evde de ben yürüttüm. Çemenzar'daki evi Ayten ve Zeki Gümüşel tutmuşlardı. Mizanpajı ise Güzel Sanatlar Akademisi'nde okuyan Semra adındaki bir taraftar yapıyordu. Cihangir'deki evde ise, Semra'nın yanı sıra aynı okuldan Hüseyin adında bir taraftar daha katılmıştı teknik ekibe.

O zamanın teknik olanaklarıyla gazete mizanpajı yapmak gerçekten çok emek ve yaratıcılık isteyen zorlu bir işti. Teknik ekipteki yoldaşlar, yazıları, yazı kurulu tarafından belirlenen önem sırasına göre sayfalara yerleştirebilmek için sabaha kadar insanüstü bir çabayla çalışırlardı. Bazı yazılar sütuna sığmazsa devreye girer, cümlelerin içinden kelime seçerek yazıyı kısaltırdım; kısa gelirse o saatten sonra dizdiremeyeceğimiz için bin bir teknik numaraya başvururduk. Dizgi yanlışlarını yedek harflerden tek tek harf kesip yapıştırarak düzeltirdik. 16 sayfalık gazetenin mizanpajı bir gece içinde bitmek zorundaydı. 1976 sonlarına doğru gazetenin baskısını İstanbul'da yaptıramaz olmuştuk. O zamana kadar bizim dışımızdaki devrimci yayınları da basan Kemal Ilıcak'ın sahibi olduğu Tercüman matbaası, şimdi hatırlamadığım bir nedenle sol yayınları basmama kararı aldı. İstanbul'da başka alternatif bula-

mayınca Ankara'da İlnur Çevik'in sahibi olduğu *Turkish Daily News* matbaası ayarlandı, gazete orada basılmaya başladı. O dönem gazetenin sahipliğini üstlenmiş olan Nevzat Açan, sabahın köründe evden fırlar, hazırlanan mizanpaj sayfalarıyla Ankara uçağına biner, TDN matbaasında gazeteyi bastırıp dağıtım için Yay-Sat'a teslim ettikten sonra aynı gece otobüsle İstanbul'a dönerdi.

1976'nın sanırım yaz sonunda, gazetenin sahibini ve sorumlu yazı işlerini değiştirme zorunluluğu doğdu. Sahipliği Nevzat Açan üstlendi. Sosyalizme bütün kalbiyle inanmış, her zaman çok samimi ve dürüst bir devrimci olan Nevzat'la aynı soyadını taşıyorduk ama aramızda hiçbir akrabalık bağı yoktu. Buna rağmen, hâlâ "yoldaşım" olarak gördüğüm bu hem kavga hem de eski cezaevi arkadaşım, benim yüzümden 12 Eylül'de poliste çok dayak yiyip işkence görmüş. Sorumlu yazı işleri müdürlüğü içinse, üç aday olduğu söylendi başlangıçta. Fakat yasal sürenin dolmasına bir hafta kala, her birinin, gerekli evrakları farklı nedenlerle tamamlayamadıklarını öğrendik. Yeni sorumlu yazı işleri müdürünün adı ve gerekli evraklar o bir hafta içinde Valiliğe ve Basın Masası'na verilemeyecek olursa gazetenin kapatılması tehlikesi belirmişti. Diğer her şey bir yana, bu büyük bir siyasi skandal olurdu. Sorunu yazı kurulu olarak bizlerle konuşmaya gelen MK temsilcisine, "Ben üstleneyim sorumlu müdürlüğü, merak etmeyin, bir hafta dolmadan hazırlarım gerekli evrakları," dedim. Herkes şaşırdı, ilk, bilemedin ikinci sayının arkasından hakkımda tutuklama kararının çıkacağı kesindi. Bunu ben de biliyordum, ama o koşullarda, "örgütün çıkarlarını" her şeyin üstünde tutarak bunu yapmam gerektiğine inanıyordum. MK'nın bu önerimi kabul ve taktir ettiği haberi ertesi gün geldi.

O gün hemen Ankara'ya gittim. Çünkü lise diplomam ve savcılıktan temiz kâğıdı almam gerekiyordu. Diplomamı kayıt sıra-

sında fakülteye vermiştim, onu almak kolaydı. Bütün iş temiz kâğıdındaydı. Nüfus kaydım Beyşehir'de olduğu için, Ankara savcılığı oraya yazacaktı, oradan da cevap kim bilir ne zaman gelirdi. O konuda da, lisenin son yıllarında yaz aylarında babamın avukatlık bürosunda kimi evrak işlerini takip ederken tanışıp ahbap olduğum bir adliye çalışanına güveniyordum. Sorunu o çözdü zaten. Beyşehir'e cevaplı yıldırım telgraf çekti, yanıtı ertesi gün akşamüstü geldi. Belirlenen adayların iki ay boyunca çözemedikleri evrak işlerini, üç gün içinde çözüp İstanbul'a döndüm. Gerekli işlemler artık avukatlar tarafından yapılacaktı, aranır duruma düşersem bir daha gidip göremeyeceğim için, o sıra yazlıkta olan annem ve babamla vedalaşmak amacıyla üç-dört günlük izin istedim. Zaten bir ay bile geçmeden hakkımda gıyabi tutuklama kararları alınmaya başlandı ve aranır duruma düştüm.

12 Eylül döneminde, 1983 Aralık sonunda yakalandığımda TİKB soruşturmaları dışında, bu basın davalarından dolayı da sayısız gıyabi tutuklama kararı bekliyordu beni. Polisteki 42 günlük sorgu sürecim bitip Selimiye'ye sevk edilmemin ardından bu gıyabiler peş peşe vicahiye çevrildi. Selimiye'den sonra sevk edildiğim Metris'te ve Sağmalcılar Özel Tip'te, mesaiye gider gibi neredeyse her gün duruşmaya götürülmeye başlandım. Herhangi bir duruşmanın olmadığı günlerin ertesinde gittiğim zaman, Selimiye'nin görevli askerleri, "Hayrola, dün yoktun ortalıkta, hasta mıydın yoksa?" diye takılırlardı. Tek Tip Elbise giymediğimiz için, mahkemeye gidip gelmek tam bir işkenceydi. Metris'teyken kışın soğuğunda, yağmurunda karında, yazın cehennem sıcağında, sabahın köründe, genellikle altı sularında koğuştan alınırdık; don-atlet olduğumuz halde, "arama" bahanesiyle soyunmamız istenirdi, biz karşı çıkıp direnince de bir manga asker üzerimize çullanır, cop, tekme, tokat girişirlerdi. Sonra ellerimiz arkadan sıkı sıkıya zincirlenmiş olarak "mahkeme havalandırması" denilen

havalandırmaya atılır, en az üç saat o halde havalandırmada bekletilirdik. Akşam dönüşte de tersten işlerdi bu ritüel. Sırf o zamanlar mensup olduğum örgütü, onun prestijini ve faaliyetlerinin aksamamasını düşünerek üstlendiğim *Halkın Kurtuluşu* gazetesinin sorumlu yazı işleri müdürlüğü yüzünden 1984 başıyla 1987 arası üç yıl boyunca neredeyse her gün bunu yaşadım. Sonunda da toplam 333 yıl 6 ay (üç yüz otuz üç yıl altı ay!) hapis cezası aldım.

Sorumlu yazı işleri müdürleri, yazarları belli olsun olmasın, gazetede yayınlanan her yazıdan sorumlu tutulurlardı. Sosyalizm, şiddete dayanan devrim, proletarya diktatörlüğü, Kürt sorunu ya da Ermeni Soykırımı'ndan söz eden yazılar için, TCK'nın o zamanlar yürürlükteki 142. maddesi gereği en az 7,5 yıl ceza istenirdi. Bunun dışında, hükümetin, polisin, devlet kurumlarının eleştirisi amacıyla kaleme alınan yazılar da "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" ya da "devlet büyüklerine" hakaret kapsamına sokulup 1 yıldan az olmamak üzere cezalandırılırdı. 1983 sonunda tutsak düştüğüm zaman, hakkımda iki yüze yakın dava vardı. Gerçi çoğunun dosyası, sonradan bulunamadı. Sivil mahkemelerden 12 Eylül mahkemelerine devredilirken bürokrasinin çarkları arasında kaybolmuştu. Aynı görevi benden sonra üstlenip bana göre daha kısa süre yapmış olan Veli Yılmaz, davalarımın başladığı sırada, 1000 yılın (bin yılın!) üzerinde ceza almış ve bu garabet dünyada olay olmuştu. Öyle ki, PEN (Uluslararası Yazarlar Birliği), kendi adıma herhangi bir başvurum olmadığı halde, Veli'yle beni üyeliğe kabul etmişti. Quaker'lar denilen bir mezhebin üyeleri, dünyanın her yerinden destek ve dayanışma kartları yağdırmaya başladı. Eğer devlet, Veli'ye uyguladığı klasik yöntemi, yani her yazı için ayrı ceza vermeyi bana da uygulayacak olsaydı, alacağım cezaların toplamı iki-üç bin yılı bulurdu herhalde. Yeni bir rezaletten kaçınmak için olsa gerek, her yazı başına değil, sayı başına toptan 7,5 yıl verip bazı sayıla-

rın dosyalarını da hasır altı etmekte buldu çözümü 12 Eylül faşizmi. Sonuçta 333 yıl 6 aya bağladılar basın davalarından verdikleri cezaları.

Kısa süre içinde aranır duruma düştüğümden yıllarca ailemi ve sevdiklerimi göremedim. Deşifre olduğum için hareket alanım alabildiğine kısıtlandı; ne çok istediğim halde örgütlenme alanında çalışabildim, ne 1 Mayıs gibi eylemler dahi herhangi bir toplumsal olaya dahil olabildim. Yakalandıktan sonra da o davalar yüzünden yıllarca neredeyse her gün dayak yediğim ve sonunda da 333 yıl hapis cezasına çarptırıldığım *Halkın Kurtuluşu* gazetesi ise, 29 Kasım 1979 tarihli 189. sayısında, Mehmet Fatih Öktülmüş, Aktan İnce ve Mahmut Gürsel Kuş ile birlikte beni sayfalarında "MİT ajanı, hizipçi faşist katil" ilan etti...

HK'dan Ayrılık

THKO ile 1976 başında kurduğumuz birlik, 1977 Mayıs'ında ayrılıkla sonuçlandı. Gerçi biz THKO ile birleşmiştik; ayrıldığımız yapı ise, THKO olmaktan da çıkmış HK (Halkın Kurtuluşu) idi.

'76'daki birleşmeyi, kendi adıma sevinçle karşılamıştım. Bunun iki nedeni vardı:

'74 Affı'yla çıktığından beri, olmadık isim ve çevrelerle, bazılarına bizatihi katıldığım görüşmeler yaparak sürekli "birleşilebilecek birileri"nin peşinde koşan Aktan'ın, çok daha sağlıksız bir tercihte bulunabileceğine dair içimde sezgisel bir kuşku oluşmuştu. O güne kadar çaldığımız kapıları düşününce –ki aralarında, Mihri Belli ve Şevki Akşit gibi "eski tüfekler"le Fevzi Bal gibi eleğini çoktan duvara asmış THKP-C'liler bile vardı– THKO en azından devrimci bir alternatifti. THKO'yu, daha doğrusu eski THKO'luları geçmişle özdeşleştirerek düşünmek konusunda meğer herkes gibi ben de yanılmışım. Çoğunda, 12 Mart öncesinin o devrimci ruhundan eser kalmamıştı. THKO'nun geçmiş çizgisi ve pratiğine, özellikle de kırlardan şehirlere doğru yürütülecek gerilla savaşı temelinde gelişecek halk savaşı stratejisine ilişkin özeleştirel yaklaşımları da, aslında bu sağcılaşmanın sonucuydu. Birleşme sürecinde biz bu gerçeği göremedik. Lakin hayat hükmünü yürüttü ve çok geçmeden gözümüze soktu.

İkinci neden ise, 12 Mart'tan çıkış sürecinde THKO'lularla Ankara'da yakaladığımız uyum ve siper yoldaşlığıydı. Pratikte yaşanan bu yakınlaşmanın aynı örgüt çatısı altında birleşmeye dönüşecek olması, sadece beni değil, her iki tarafın o dönem Ankara'da öne çıkan neredeyse bütün kadro ve militanlarını sevindirmişti. Ankara'daki güçlerin kaynaştırılıp yeni örgüt organlarının kurulmasını birlikte organize ettiğimiz Ercan Öztürk'le ilk buluşmamızda, bu coşkumu fazlasıyla abartılı bir biçimde, "Bu birleşmeyle biz sadece Türkiye ve Kürdistan coğrafyasında değil, Ortadoğu çapında ses getirecek devrimci bir odak yaratmış olacağız. Onun için, sadece MİT değil CIA ve MOSSAD da bu işten rahatsız olacak, bu birliği dağıtmak ya da devrimcilik yolundan saptırmak için elinden geleni yapacaklar," diyerek dile getirdiğimi hatırlıyorum. MİT-CIA-MOSSAD işe karıştılar mı bilmiyorum ama yıllar sonra dönüp bakınca kişisel kanım, onların mesai harcamalarına pek gerek kalmadığı yönünde. Halk hareketindeki kitlesel kabarma ve sınıf mücadelesindeki keskinleşme, herkesin saçını önüne döktü. Görüntülerle gerçeklik arasındaki çelişki bütün sevimsizliğiyle ortaya çıktı.

Birleşme görüşmeleri sırasında THKO'lular, Türkiye'nin dört bir tarafında örgütlenmeye paralel olarak haftalık bir gazete çıkarmaya hazırlandıklarını söylemişler. Bizim hayal dahi etmediğimiz bu projeleri duyduğumuzda, hepimizin içten içe kıskanıp, "helal olsun" dediğini hatırlıyorum. Birleşmeden bir süre sonra, bu hayranlık nidalarının yerini, "Yahu bunlar nelerine güvenip yok haftalık gazete, yok Türkiye'nin dört bir tarafına yayılmış savaşçı bir yeraltı örgütlenmesi hayalleri kuruyorlardı?" sorgulaması almaya başladı. Gerçekten de, içine girdikten sonra gördüğümüz manzara, kafamızda canlandırdıklarımızdan çok farklıydı. Gazetenin ilk yazı kurulu için bunu iddia edemem, diğer arkadaşlara haksızlık olur ama sonraki yazı kurulları da içinde olmak üzere İstanbul, Ankara,

Adana, İzmir gibi en önemli metropollerde dahi işler büyük ölçüde bizim eski grup yapısından gelen kadrolar sayesinde kotarılıyordu. MK üyeleri başta olmak üzere THKO kökenli kadroların çoğu, memur zihniyetiyle hareket eden kalıpçı, bürokratik bir tarz ve alışkanlıklara sahipti.

Devrimci ruh ve enerji zayıflığı da bir yana, örgüt adım adım sağcılaşmaya başlamıştı. Halk hareketindeki devrimci kabarışa paralel olarak burjuvazi, resmi ve sivil faşist terörü tırmandırmaya yönelmişti. Anadolu'daki birçok kent ve kasaba dışında, İstanbul, Ankara ve Adana gibi büyük kentlerde dahi ciddi bir can güvenliği sorunu ve talebi ortaya çıkmıştı. Yerel kadroların inisiyatifiyle kuşun taşa çarpması misali arada bir kimi çıkışlar sergilense de, merkezi bir strateji, yönlendirme ve hazırlık dahilinde HK'nın başı çekip önderlik ettiği tek bir alan, hatta okul bile kalmamıştı. İşçi hareketinde de benzer silik bir profil çiziliyordu. İşçi grevlerinin dahi silahla korunup gerektiğinde silahlı çatışmalara girilerek yürütülür hale geldiği bir tarihsel kesitte, HK'nın örgütleyip önderlik ettiği tek bir direniş örneği yoktu. Sağcılık öyle derine işlemişti ki, bizim ayrılışımızdan iki buçuk yıl sonra gerçekleşen İzmir-Tariş gibi günlerce süren bir direnişte dahi HK'nın esamesi okunmamıştı. Her birinde örgütün hatırı sayılır bir gücü olduğu halde, Maraş Katliamı, arkasından denenen Çorum ve Malatya katliam girişimleri sırasında, sayısal güç ve maddi olanaklar bakımından HK'dan çok daha zayıf örgütler kadar inisiyatif konulamamıştı. Uzun lafın kısası, bütün örgütsel faaliyet, haftalık gazetenin basımı-dağıtımı ve satışına indirgenmişti.

Grup kökenli kadrolar olarak, bulunduğumuz yerlerde tanık olduğumuz bu bürokratizm ve sağcılığa, farklı düzey ve biçimlerde tepki göstermeye başladığımız sonradan açığa çıktı. Kendi adıma, yazı kurulunda işlerin sık sık bizim üzerimize kalmasını da fazla dert etmiyordum ama örgütün genel gidi-

şini, o günlerde yaşanan birçok olayda sergilenen kayıtsızlık ve pasifizmi giderek artan dozda eleştirmeye başlamıştım. Gidişattan kaygılı ve huzursuzdum. Bu eleştiriler ve tepkilerim MK'nın kulağına da gitmiş olmalı ki, evde yine kimsenin olmadığı bir haftasonu öğleden sonra Aktan geldi Bostancı'daki eve. Kenan yürüyüşe çıkmıştı. Aktan'ın gelişi normal değildi. İlk yazı kurulunun dağıtılmasıyla noktalanan soruşturma sürecinden sonra çok nadir karşılaşmıştık, onlarda da soğuk ve mesafeli davranmıştık karşılıklı olarak.

Hal hatır sorma faslından sonra Aktan'ın "Nasıl gidiyor?" sorusu üzerine, organ toplantılarında dile getirdiğim eleştirilerimi ve huzursuzluğumu kısaca özetledim. Ondan idare-i maslahatçı telkinler beklerken, "Yaşar da rahatsız gidişattan. O da hemen hemen aynı şeylerden, başta da bürokratizm ve sağcılıktan yakınıyor," demez mi... Arkasından Ankara'da da Hacılar'ın huzursuz olduklarını, Hacı'nın gençlik yönetiminden ayrıldığını, eski grup kökenli kadrolara karşı sistematik bir tenzil-i rütbe ve sürgün politikasının izlendiğini anlatmaya başladı. Duyduklarıma bir yönüyle şaşırdım ama aynı zamanda da hiç yadırgamadım. Birinci yazı kurulunun dağıtılmasının ardından, MK'da, benimle ilgili hangi alternatiflerin önerilip tartışıldığını kendi deneyimimden biliyordum çünkü. Daha önce kendi isteğiyle o organdan ayrılan Yaşar'ın da önce Seydişehir'e, sonra da Eskişehir'e gönderildiğini; Kenan'ın şimdiki yazı kuruluna getirilmeden önce uzun süre İskenderun'da tutulduğunu yine o konuşmada öğrendim.

Asıl önemlisi, birleşme öncesi yapılan görüşmelerde üzerinde anlaşma sağlanan sosyo-ekonomik yapı çözümlemesi konusunda, Türkiye'yi yeniden, "yarı sömürge, yarı feodal bir ülke" olarak tanımlayan bir metin, özellikle gençlikteki seçilmiş kimi kadrolara el altından dağıtılıyormuş. Broşürü, o sırada Niğde Cezaevi'nde yatan THKO'nun eski kadrolarından

Yavuz Yıldırımtürk kaleme almış. Bizim bu konudaki görüşlerimizin geçmişi ve derinliğiyle birlikte düşünülecek olursa, el altından yürütülen hizipçi bir faaliyet olarak bu, aslında bize karşı ideolojik bir savaş ve tasfiye hazırlığı içinde olunduğunun en net göstergesiydi.

Bunları duyduktan sonra Aktan'a, "Ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordum. Henüz net bir karar verememiş gibiydi. "Ne yapacağımızı birlikte düşünmeliyiz," gibisinden bir yanıt verdi soruma. Yaşar'la da konuşmuş, o da bunu bir tasfiye hazırlığı olarak yorumlamakla birlikte ne yapmalı konusunda kararsızmış. Bu bilgiyi de verdikten sonra, Kenan'a açılıp açılmamak konusundaki düşüncemi sordu. Onun da bazı konularda eleştirilerinin olduğunu fakat bu tablo karşısında nasıl bir tutum takınacağını kestiremediğimi, açıkçası biraz da güvenemediğimi söyledim.

Kenan Güngör'le aynı örgüt çatısı altında beraberliğimiz, 1969'da başlayıp 2010 yılına kadar sürdü. Ama 1991'deki tahliyemi izleyen çok kısa bir kesit dışında onunla gerçek anlamda bir yoldaşlık ilişkisi yaşadığımı söyleyemem. Bu sadece bana özgü bir durum ve duygu da değil. Birinci ve ikinci kuşaktan yoldaşların herhangi birinin Kenan'a dair farklı bir duygu beslediklerini sanmıyorum; dahası, özellikle Aktan'ın, Yaşar'ın, Fatih'in ve İsmail Cüneyt'in benden farklı düşünmediklerini yakından biliyorum. Çünkü Kenan, bizim içimizdeyken bile yabancıydı. Aklından tam olarak ne geçtiğini hiçbir zaman bilemezdik. Bu özelliği hiç değişmedi. Yaşanmış onlarca somut olay ve olgudan hareketle onu tasvir edecek bir yazı yazmak zorunda kalacak olsaydım eğer, başlığını, "İçimizdeki Hades" olarak koyardım herhalde. Aktan da benimle aynı görüşteydi. "En azından bir süre daha Kenan'a renk vermemek" konusunda anlaştık.

O günlerde Osman İstanbul-Paşakapısı'nda, Fatih ise Konya Cezaevi'ndeydi. Fakat çok geçmeden tahliye oldu; Osman'ı da, Aktan'ın organize ettiği bir eylemle bizimkiler kaçırdı. Aktan'la ayrılmadan önce, Yaşar'la bir süre daha doğrudan görüşmeme kararını aldık. Çünkü bunun meşru bir zemini yoktu. Bir biçimde duyulup fark edilirse ağır bir tüzük suçu işlemiş olurduk. Buna meydan vermemek için aradaki bağlantıyı Aktan kuracaktı.

Aktan'la bu konuşmayı, 1977'nin Şubat sonu-Mart başında yapmış olmalıyız. O ilk konuşmada her ne kadar "ihtiyatlı gitme" noktasında hemfikir olsak da olaylar umduğumuzdan hızlı gelişti. Nisan ayının ortalarına geldiğimizde, Aktan, Nur, Yaşar, Osman ve ben artık kızkardeşim Sermin'le Altan'ın (İnce) Bahçelievler Basın Sitesi'nde tuttukları evde kalmaya başlamıştık. Bir süre sonra Muzo da gelip gitmeye başladı yanımıza. O ev, kendimize sonradan taktığımız isimle "Devrimci Muhalefet"in karargâhına dönmüştü.

Arada geçen o bir-bir buçuk aylık sürede, Maocu Üç Dünya Teorisi'ne dair tartışmalar kızışmıştı yazı kurulunda da. Zaten Semih ve Levent'le yaptığımız sert bir tartışma sonrasında terk ettim yazı kurulu evini. Dünyadaki devletleri üç gruba ayıran, "Birinci dünya" olarak gördüğü ABD ve Rusya (o zamanlar kullanmaya devam ettiği resmi adıyla SSCB) arasında bile Rusya'yı "en tehlikeli emperyalist" kategorisine sokup ona karşı ABD ve "ikinci dünya" olarak tanımladığı Avrupalı diğer emperyalist ve kapitalist devletlerle, hepsini "Üçüncü Dünya" torbasına doldurduğu diğer bütün devletleri "müttefik" olarak gören bu ultra oportünist teori hiçbir zaman içimize sinmemişti. Fakat dönemin "modası" olarak, kendilerini "sosyalist" olarak tanımlayan kamplardan Çin-Arnavutluk kampının çizgisini destekleyen bir stratejik yaklaşıma sahip olduğumuz için, bu oportünist teoriyi de o "paketin" bir parçası olarak gördük

bir dönem. Fakat daha birleşme öncesinden başlayarak kimi soru işaretleri ve kuşkular belirmeye başlamıştı kafamızda.

Örneğin, Mao Zedung döneminde uzun yıllar Çin Halk Cumhuriyeti'nin başbakanlığını yapan Çu En Lay, 8 Ocak 1976 tarihinde öldüğünde Ankara'da Aydınlıkçılar, Çin Komünist Partisi-Arnavutluk Emek Partisi (ÇKP-AEP) çizgisini savunan gruplara, Hukuk Yurdu kantininde ortak bir anma toplantısı yapma önerisi getirmiş, Mujik'le de konuşmuşlar. O da bana sordu, "Ne yapalım?" diye. Hem Aydınlıkçılarla fazla yan yana görünmek istemiyorduk hem de Çu En Lay ve pratiği hakkında kuşkularımız vardı. "Valla bana göre çok makbul biri değildi, anmaya değmez, onun için yan çizmenin bir yolunu bulalım daha iyi," dedim. Yüzünde meşhur gülümsemesi beliren Mujik, "Al benden de o kadar," deyince katılmadık o anmaya.

ÜDT konusunda kafamızı asıl, AEP'nin 7. Kongresi'nde Enver Hoca'nın okuduğu raporda geçen iki-üç cümlelik bir bölüm açtı. Orada Enver Hoca, biraz da diplomatik bir dille, dünyanın Marksist sınıf kıstası yerine coğrafi çağrışımlar yaratacak ölçüler temelinde ele alınıp sınıflandırılmasının yanlış olduğunu dile getiriyordu. Bu satırların içerdiği mesajı, içimizde ilk yakalayan Yaşar Ayaşlı oldu. 7. Kongre Raporu'nun böyle bir sinyal içerdiği duyuldukça, eski grup kökenli kadroların bulundukları alan ve organlarda bu oportünist teori daha yüksek sesle ve cesaretle eleştirilmeye başlandı. HK'nın bu görüşü resmi olarak mahkûm etmesini istiyorduk. MK üyeleri başta olmak üzere THKO kökenli kadrolar ise bu teoriyi, eskisinden daha büyük bir tutuculuk ve hararetle savunur oldular.

Örgüt içinde keskin bir saflaşma konusu haline gelen ÜDT tartışmaları, bizim kopuşumuzu hızlandıran bir rol oynadı. Tabandan yükselen devrimci basıncı göğüslemekte zorlanmaya başlayan MK çoğunluğu, bu tartışmaların önünü kesmek için

önce, bizlerin, o güne dek el altından kimi kadrolara dağıtılan "Ulusal Demokratik Halk Devrimi broşürünün tartışılmasını önlemek amacıyla ÜDT tartışmasını gündeme getirdiğimiz" dedikodusunu yaymaya başladı. Biz ayrıldıktan sonra ise bu kez, "ÜDT'yi biz de reddedecektik ama daha önemli olduğu için önceliği sosyo-ekonomik yapı çözümlemesine verdik, yoksa ÜDT bizim kafamızda da bitmişti" gibi gerçekdışı bir söyleme sarıldılar.

Basın Sitesi'ndeki evde, nasıl bir yol haritası izleyeceğimizi tartışıyorduk. Yaşar da ben de HK'nın mevcut yönetimi ve anlayışıyla daha fazla birlikte yürünemeyeceği görüşündeydik fakat diğer taraftan Aktan'a da artık eskisi kadar güvenmiyorduk. Örgütle köprüleri ne tam attığımız ama ne de artık tam içinde olduğumuz mevcut pozisyonumuzu bir süre daha koruyup, bu arada sesimizi tabana duyurmanın yollarını aradıktan sonra ortaya çıkacak gelişmelere göre nihai bir tutum belirleme yanlısıydık. Aktan ise, "Macun tüpten çıktı bir kez, tekrar geriye sokmak olanaksız," düşüncesindeydi. Osman bizimle, Altan da Aktan'la aynı görüşteydi, Muzo ise gelgitler yaşıyordu.

Biz daha kendi içimizde bile net bir ortak karara varamamışken, Ankara'da SBF, Hacettepe ve Yükseliş'te bazı sürtüşme ve yumruklaşmaların yaşandığı haberi geldi. MK üyelikleri ve yetkileri hâlâ sürmekte olan Aktan'la Muzo, ne olup bittiğini yerinde inceleyip, Mujik, Hacı ve diğerlerinin eğilimlerini anlamak için Ankara'ya gitti. Onlardan gelecek bilgileri bekleyip ona göre bir tutum belirleme eğilimindeyken, HK'dan ayrıldığımızı ilan eden bir bildiriyi kucağımızda bulduk. Yaşar'ın da benim de bu oldu bittiye tepkimiz sert oldu. Ne var ki ok yaydan çıkmıştı.

Aktan da Muzo da, "Kendilerini Ankaralıların galeyana getirdiği," iddiasındaydılar. Ama, "Biz sizi oraya hem olup bi-

tenleri birinci ağızlardan öğrenin hem de oradaki yoldaşları sabırsız olmamaları, bizi erken bir doğuma zorlamamaları yönünde uyarın diye gönderdik, siz onların da önüne düşerek yapılmasın dediğimizi yaptınız, bu nasıl iş?" temelindeki sorgulama ve eleştirilerimize dişe dokunur bir yanıtları yoktu. Üstelik ülkede 1 Mayıs 1977 Katliamı gibi bir olay yaşanmıştı ve ortalık toz dumandı. Bu açıdan da çok berbat bir duruma düşmüş, daha doğrusu düşürülmüştük.

Hangi kanaldan, nasıl ulaştığını bugün hatırlamıyorum ama, tam o günlerde, MK'dan Mehmet Asal'ın benimle buluşmak istediği haberi geldi. Feneryolu tren istasyonunda buluştuk. Başlangıçta ikimiz de gergindik fakat çok geçmeden kravatlarımızı çözüp resmiyeti bir kenara bıraktık. Rayların kenarından Erenköy istasyonuna kadar süren samimi bir konuşma geçti aramızda. Asal, bizi ayrılmaktan vazgeçirmeye ikna için gelmişti. MK içinde de Niğde Cezaevi'nde de bizim "çekip gitmemizi" isteyenler vardı, bunu inkâr etmiyordu ama, "biz" diye tanımladığı bir grubun bu ayrılığı önlemek için ellerinden geleni yapma kararlılığı içinde olduğunu söylüyordu. Yöntem olarak, sonbaharda olağanüstü bir konferans yapmayı, eleştirdiğimiz konuları orada tartışmayı, yaşananların bir daha tekrarlanmaması için kimi ek kurallar belirlemeyi ve örgüt organlarını tepeden tırnağa yenilemeyi öneriyordu.

O koşullarda akla gelebilecek en makul çözüm yollarından biriydi bu öneri aslında. Gerçi uygulamada hayata ne ölçüde geçeceği şüpheliydi. Yavuz Yıldırımtürk-Gökalp Eren-Semih Orcan üçlüsünün başını çektiği "demokratik devrimci" kliğin, bölünmeyi önleyecek bu ya da başka bir çözüm formülünü işlevsiz kılmak için ellerinden geleni yapacakları gün gibi açıktı. Bunu Asal da kabul ediyordu. Diğer yandan, bu formül işletilecek olsa bile, eski grup kökenli kadrolar olarak bizlere uygulanan görevden alma, tenzil-i rütbe, sürgün ve tecrit ka-

rarları ortadayken, eşit ve adil koşullarda bir konferans örgütlemenin zemini yoktu. Bizler baştan azınlığa mahkûm olacak, belki kendimizi doğru dürüst ifade dahi edemeyecektik. Asal, bu kaygıya da hak verdi. Formül olarak, eski görevlerin iadesi yanında asgari bir kontenjan uygulanabileceğini dile getirdi.

Asal'ın, bizim muhtemel itirazlarımızı ve çeşitli olasılıkları önceden düşünerek geldiği ve söylediklerinin sadece kendi görüşü olmadığı gün gibi açıktı. Önceden de tanıdığım için, onun kendi adına böyle bir öneriyle ortaya çıkmayacağını kestiriyor, öte yandan ayrılığın önünü alma konusunda da samimi olduğunu görüyordum. Getirdiği öneri, daha konuşmamız sürerken, içten içe benim de aklıma yatmıştı aslında. Fakat sonuçta temsilci olarak orada bulunduğum için, "bizimkilerle" konuşmadan bağlayıcı herhangi bir söz veremeyeceğimi söyleyerek ayrıldım.

Hayatımın en büyük siyasi hatalarından birini, o gün orada ve sonrasında, o öneriyi sahiplenip öncelikle o formülü işletmemiz gerektiği konusunda net ve ısrarlı bir tutum almamakla işlediğimi düşünüyorum. Bu pişmanlık, bugün ya da çok sonra ortaya çıkmış değil. Hem bir emrivaki sonunda kucağımızda bulduğumuz paldır küldür ayrılık sonrası yaşadığımız kaos ve çözülmeyi gördükçe, hem de bizim ayrılığımızın arkasından HK'nın ve ardılı TDKP'nin nasıl daha beter bir sağcılığa ve ilkel bir demokratik devrimciliğe savrulduğuna tanık oldukça, bu pişmanlık hızla boy atıp büyüdü içimde. 12 Eylül günlerinde aynı arabada Selimiye'ye ya da hastaneye gittiğimiz bir gün Veli Yılmaz'ın yanında İlhami Aras'a, "HK'nın 12 Eylül faşizmi karşısında ne dışarıda ne poliste ne cezaevlerinde ne de mahkemelerde doğru dürüst bir direniş sergilemiş olmasının sorumlularından biri de biziz. Biz o örgütü o kadar erken ve o kadar kolay terk etmeseydik, bu kadar derin bir çürüme yaşanmazdı," dediğim zaman, Veli suskun kalarak

İlhami ise "Bu yönüyle hiç düşünmemiştim," dedikten sonra bu tezime hak verdiler.

Asal'ın önerisi, aslında Yaşar'ın da Osman'ın da aklına yattı bir yönüyle. Ama benim gibi onlar da, HK yönetimine hâkim olan kliğe güvenmiyordu. İşlerin o noktaya gelişinden sonra çok daha pervasız hareket edip her türlü ayak oyununa başvuracaklarından adımız kadar emindik. Bu kuşku ve güvensizlik baskın çıktı. Başta Aktan olmak üzere, hemen hepsi 12 Eylül'e kalmadan değişik biçimlerde mücadeleden uzaklaşan o günlerin en keskin ayrılık yandaşlarının estirdikleri rüzgâra bu yüzden göğüs geremedik. Keşke o zaman önce onlarla kopuşu göze alsaydık.

Büyük Hüsran

HK'dan ayrılık kararımız, örgüt içinde bomba etkisi yarattı. Hiç ummadığımız alanlar ve kadrolar bizimle birlikte hareket etme kararı aldılar. Bu kadarını ne bizler bekliyorduk ne de bizden kurtulmayı kafaya koymuş olan merkez kliği.

Kendimizi "Devrimci Muhalefet" olarak tanımlamıştık. Gençlik hariç İstanbul il örgütünün yarısı, Ankara'nın büyük kısmı, biri önce bizden yana görünüp sonra geri dönen iki kişi hariç İzmir'in tamamı, Adana'nın yarıya yakını dışında, Ordu, Çankırı, Amasya, Kırşehir il örgütleri "Devrimci Muhalefet" saflarında yer aldılar.

Yalnız bu ayrılığa hiç hazır değildik. Ne sapla samanı birbirinden ayırmamızı sağlayacak devrimci ölçütler oluşturmuştuk, ne bir plan ve program vardı kafamızda. Bürokratlaşmış sağcı merkez kliğe karşı olmak, Devrimci Muhalefet saflarına katılmak ve kabul görmek için yeterliydi. Hazırlıksızlıktan kaynaklanan bu dar görüşlülükle, felaketimize de davetiye çıkarmış olduk. Muhalefete katılan kadroların büyük çoğunluğu, devrimci duygularla, en başta da yeni bir devrimci atılım beklentisiyle yapmışlardı bu tercihlerini. Fakat onların yanı sıra, devrimcilik diye bir derdi kalmamış, sadece HK yönetimini değil, mevcut devrimci örgütlerin tamamını "yetersiz ve geri" bulan, özünde örgütlü devrimcilik fikrine düşmanlaşmış küçük burjuva aydın özentileri de o dalganın üzerinde sörf yapmaya soyunmuşlardı. İlk günlerin heyecanı yatışmaya yüz tutunca, paldır küldür ayrılmanın sorun ve sancıları da kendini göstermeye başladı. Herkes, öncelikli olarak temel görüşlerimizin yazılı hale geti-

rilmesi beklentisindeydi. Kimdik, neyi temsil ediyorduk, hangi iddia ve hedeflerin sahibiydik? Olgunlaşmış bir parti programı formunda olmasa bile bizi başkalarından ayıran programatik görüşlerimizi genel hatlarıyla ortaya koymak gerekiyordu. Bu adımı mutlaka tüzüksel bir çerçeveyle tamamlamalıydık. Örgüt olmaktan ve uyulması gereken bir örgüt disiplininden söz edeceksek, herkesi bağlayan devrimci ilke ve kurallara dayalı bir yapılanma ve işleyişimiz olmalıydı. Kendisine bir örgüt ismi almaktan bile korkan eski "Aktancı" tarz ve kafayla yürüyemezdik artık. O devirler geçmişti.

İhtiyaçların ve kadroların beklentilerinin farkındaydık farkında olmasına ama bütün sorun bunları kimin/kimlerin yapacağı noktasında düğümleniyordu. Herkesin gözünü çevirdiği ilk adres, haliyle Aktan'dı. Ama sonradan hayatın çok daha çıplak ve sarsıcı biçimde gösterdiği gibi içimizde buna en uzak olanların başında bizzat o geliyordu. '68 kuşağının devrimci özelliklerini ve ruhunu en güçlü haliyle taşıdığı zamanlarda bile devrimci bir örgüt olmanın asgari gereklerini yerine getirme cesareti ve iradesini gösterememiş olan Aktan, ruhen de fikren de gerileyip inişe geçtiği bir dönemde mi bu işi başaracaktı? Aktan'daki yorgunluk gözle görülür ölçüde ortada olduğu halde, bu işleri hâlâ Aktan'ın yapmasını, en azından önümüze düşerek yol göstermesini beklemekle bizler de –özellikle de Yaşar, ben ve Muzo– kendi cesaretsizliğimizi, Aktan'ın arkasına saklanarak gizleme yolunu seçtik. Muhalefetin başını çekenler olarak bizlerin siyasi korkaklığı ve yetersizliğinin acısını ise, sadece bizlere güvenip umut bağlayarak Devrimci Muhalefete katılan bireyler yaşamadı; sağcılığın ve halkçılığın bütün varyasyonlarının boy gösterdiği Türkiye solunda, küçük burjuva maceracılığı dışında militan sosyalist bir odağın da örgütlenebileceği fikri ve umudu büyük yara aldı. Hazırlıksız ve perspektifsiz ayrılığın yol açtığı hayalkırıklıkları ve geriye doğru çözülmenin doğurduğu sonuçlar, bu kadarla da sınırlı kalmadı üstelik.

Muhalefetin, kendisinden beklenen devrimci çıkışı gerçekleştirmekten uzaklığını gören kadrolardan bazıları, özeleştiri verip özsaygıları zedelenmiş olarak HK'ya geri döndü. Daha büyük bir kesim, her şeyden elini ayağını çekip mücadeleyi bıraktı. Eriye eriye geriye kalan küçük bir azınlık ise, herkesin kendince bir şeyler yaparak hayata tutunmaya çalıştığı fiili bir federalizm yaşamaya başladı. Aktan, Osman'ı ve Müfreze adını verdiğimiz silahlı ekibi peşine takmış soygundan soyguna koşturuyordu. Yaşar'la ben, kafamıza göre teorik okumalara dalmıştık. Güvendiği dağlara kar yağdığını gören Muzo'nun morali ve özgüveni dibe vurmuştu. İstanbul'un sorumluluğunu üstlenen Fatih, en kısa zamanda yazılı bir metinle geleceği vaatlerini tutamadığı için, il komitesiyle olan toplantılarına bile yanına bizlerden birini almadan gitmek istemiyordu. Adana'da İsmail Cüneyt, Ataman İnce ve Remzi Küçükertan, Üç Dünya Teorisi ve Maoculuğun eleştirisi temelinde yürüttükleri eğitim çalışmaları ve diğer örgütlerle girdikleri tartışmalar sayesinde yerel bir canlılık sağlamış, onu ayakta tutmanın çabası içindeydiler. Ankara ise tam bir cadı kazanına dönmüştü.

Ayrılık sürecinde Ankara'da bir "ODTÜ'lüler" efsanesi peyda oldu. Özellikle de bir "ODTÜ'lü Haydar" ismidir gidiyordu. Hepsi Marksizmi İngilizce kaynaklardan okuyan ve ODTÜ yurtlarının kantininde sabahlara kadar teorik tartışmalar yapan grubun öne çıkan ismi oydu. Bu takım, Devrimci Muhalefet yanında tavır almıştı. Ankara'daki muhalefet örgütlenmesinin başını çekenlerden Mujik ve Yükseliş'li Gazi İpek, "ODTÜ'lüler" ve Haydar hakkında öyle şeyler anlatıyorlardı ki, Marksist teorinin künhüne varmış, "nefesi kuvvetli" bir yıldızlar topluluğuyla karşı karşıyaydık sanki. Biz de merak etmeye başladık bu süper çocukları. Haydar'ı tanımak için fazla beklememiz gerekmedi.

1977 Mayıs'ında gerçekleşen ayrılık sonrası, program ve tüzük konularına yönelmek yerine, Üç Dünya Teorisi'ni eleştirecek bir kitap yazımı gündeme geldi. Yaşar, Muzo ve ODTÜ'lü Haydar'dan oluşan ekip, İzmir'e gidip Muzo'ların eve kapandılar. Ağustos ayında İzmir'e düştü yolum; bizim kitap ekibinin yanına da uğradım. Bir yandan boğucu sıcaklarla bir yandan da ÜDT konusuyla boğuşuyorlardı. Baş başa kaldığımız bir ara Yaşar'a, "Nasıl gidiyor?" diye sordum, hoşnutsuz olduğunu söyledi. İstedikleri uyum ve tempoyu yakalayamamışlar. ODTÜ'lü Haydar'ı ilk kez orada görüyordum, "Nasıl biri?" dedim Yaşar'a. "Tipik öğrenci devrimci, mavra oldu mu çok canlı ama üretim yönüyle kısır, ayrıca abartıldığı kadar da derin biri değil, anlamaktan çok ezberlemiş Marksist klasikleri," içeriğinde bir özet yaptı. Akşam yemeğinden sonra sohbet ediyorduk, bir ara laf Ankara'ya ve ODTÜ'lülere geldi. ODTÜ'de aralarında nasıl bir ilişki olduğundan söz ederken Haydar öyle bir şey anlattı ki, Yaşar'la birlikte kanımız dondu.

Söylediğine göre, ODTÜ Kütüphanesi'nden Marksizme dair pek bilinmeyen kitapları bulup onlardan örneğin ünlü Menşevik Martov'a ait bir görüşü okur, sonra kantine inip onu allayıp pullayarak Lenin'e ait bir tezmiş gibi ortaya atarmış. Diğerleri, o güne kadar bilmedikleri bir kaynaktan aktarılan bu tezin üstüne atlar, ona dayalı yeni yorum ve görüşler geliştirirlermiş. Konu, çıkış noktası unutulacak kadar dallanıp budaklandıktan, diyelim sekiz-on gün sonra yine kantine iner, lafı bir biçimde buraya getirir, diğerlerinin heyecanla aktardıkları yeni yorumları dinledikten sonra, "İyi ama bunlar Bolşevik değil, Menşevik görüşler, Lenin'e değil Martov'a yakın bu tez," diyerek, kendi tabiriyle, "herkesi morartırmış." Büyük bir keyifle anlattığı bu öyküyü dinleyince, yoldaşlarını sersem yerine koyup onlarla oynamaktan zevk alan bu karakterden o gece sıdkım sıyrıldı. O geceden sonra yüzünü bir daha görmediğim ODTÜ'lü Haydar'ın, yirmi sene sonra Sabancı suikastı-

nın yardım ve yatakçılarından biri olarak arandığını okudum gazetelerden. Ama bundan önce, Haydar'ın da içinde olduğu ODTÜ'lüler, ayrılık sonrası içimizdeki ilk büyük ayrışmanın ideolojik fikir babaları olarak çıktılar karşımıza.

Ayrılık sonrası beklentilerin yerine gelmeyişi ve yaşanan hızlı erimenin yol açtığı moral bozukluğu, bir süre sonra en keskin ayrılık yandaşlarını da etkisine aldı. Bunlardan bazıları bireysel olarak mücadeleyi bıraktı. Mujik ve Gazi İpek başta olmak üzere Ankaralılar ise, daha genel bir kaçış teorisinin savunucusu olarak çıktılar ortaya. Teorinin kaynağı, tahmin edileceği üzere ODTÜ'ydü. Bu teze göre, Türkiye'de bütün devrimci örgütler, en başta da onların önderlikleri, teorik gerilikten muzdaripti, Marksizmi bilmiyorlardı. Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve toplumsal yapısının Marksist çözümlemesinden ve buna dayalı bir programdan yoksundu bütün örgütler. Herkes pratiği önceleyerek yol almaya çalışıyordu. Ama, Lenin'in kaleme aldığı ilk eserlerden biri olan *Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi*'nin Türkiye versiyonuyla Türkiye'nin *Ne Yapmalı*'sı yazılmadığı sürece kalıcı sonuçlar elde etmenin olanağı yoktu. Onun için, önce Marksizmi araştırıp incelemeye girişilmeli, bunun belli bir olgunluk noktasına gelmesinin ardından Türkiye'de işçi sınıfının öncü partisinin nasıl örgütleneceğine dair yeni bir strateji ortaya konulmalı, yeni bir program ve tüzük kaleme alınmalı, ondan sonra pratiğe yönelinmeliydi. Sosyo-ekonomik yapı etraflıca çözümlenmeden ve Türkiye'nin *Ne Yapmalı*'sı yazılmadan neyin pratiği yapılacaktı?.. Bu süreç tamamlanana kadar, Marksizmi araştırma-inceleme grupları kurulmalı, bunlar merkezi bir otorite ve disipline tabi tutulmayan özerk birimler olmalı, bunlar arasında görüş alışverişine dayalı bir ilişki olmalı ve bu ilişkiyi merkezi bir koordinasyon kurulu organize etmeliydi.

1978 Türkiye'sinde devrimci pratik kaçkınlığı ve şekilsiz bir federalizm, herhalde ancak bu kadar açık ve net "teorileştiri-

lebilirdi." Bu sağcılığın adını, savundukları örgütlenme modelinden hareketle Osman Yaşar Yoldaşcan koydu: Koordinasyonculuk.

Koordinasyonculuk, Ankara'da boy vermiş, o günlerin moral çöküntüsü ve umutsuzluk ortamında, Hacı ve Atilla gibi militan pratikçileri dahi etkisi altına almıştı. Bu eğilimin, o zamanki MK içinde ilk sözcüleri Gazi İpek ve Mujik oldu, kısa bir süre sonra Muzo da onlara katıldı. Çünkü o da, Aktan'a olan güvenini kaybetmeye paralel olarak bizim bir geleceğimizin olmadığını düşünmeye başlamıştı. Muzo arkasından İzmirlileri sürükledi. Sonuçta, 1978 ortalarında büyük bir parça daha koptu içimizden, Koordinasyoncular'la yollarımız ayrıldı.

Koordinasyoncular arasından, kendini son anda onlardan ayıran Atilla Acartürk dışında, devrimci olarak ayakta kalabilen tek bir kişi dahi çıkmadı. 12 Eylül sonrası bizden birileri, İzmirli Mehmet Topal'la karşılaşmış Kadıköy Altıyol'da. "Ne yaptınız, Türkiye'nin Ne Yapmalı'sının yazımı bitti mi?" diye takılmış, o da yarı şaka yarı ciddi "Hâlâ okuyup araştırıyoruz," yanıtını vermiş.

İşin ilginci, bu sağcı eğilim, yirmi yedi yıl sonra, 2005'te, 4. Konferans sürecinde içimizde yeniden hortladı. "Neyin pratiğini yapacağız?" sorusunda cisimleşen aynı mantıkla devrimci pratikten uzak durmayı vazeden bu neo-Koordinasyonculuk'un mottosu ise, "değişimin çözümlenmesi" idi. "Türkiye'nin Ne Yapmalı'sı yazılmadan girişilecek her pratik sonuçsuz kalmaya mahkûmdur" söyleminin yerini, "Üretici güçleri geliştirme bakımından Sanayi Devrimi'ne eşdeğer hatta onu da aşan büyük bir devrim olarak neoliberal büyük dönüşüm ve bunun alt unsurları çözümlenmeden neyin pratiğini yapacağız?" sorusu almıştı.

HK İle Çatışmalar

1977 Mayıs'ında gerçekleşen ayrılık sonrası yaşadığımız güç kaybı ve erime, başka sonuçların yanında, HK'da egemen hale gelen kliğe, bize karşı intikam saldırılarına yönelme cesaretini verdi. Bu arada onlar da, beklemedikleri güç kaybının şokunu atlatıp toparlanmışlardı.

Ayrılığın üzerinden bir yıldan fazla zaman geçtiği halde, 1978 sonbaharından itibaren faaliyetlerimizi zorbalıkla engellemeyi iş edindiler. Örneğin, İstanbul, Ankara ve Adana'da astığımız afişleri anında söküyor ya da üstünü kapatıyorlardı. Okullarda ya da semtlerde yürütmeye çalıştığımız sözlü propaganda-ajitasyon faaliyetleri sırasında olay çıkarıp saldırıyorlardı. Yollarda yalnız gördükleri yoldaşlarımızı taciz ediyor, dövmeye kalkıyorlardı. Bir gece, Ankara'da Hacettepe Yurdu'nda birileriyle sohbet eden Koray'a (Şatıroğlu) saldırıp ikinci kattan aşağı attılar, tesadüf eseri ölümden döndü. Şirinevler-Mahmutbey tarafında sanıyorum Halkın Birliği tarafından düzenlenen Üç Dünya Teorisi konulu bir tartışma toplantısına bizi temsilen katılan İsmail Cüneyt ve yanındaki yoldaşları feci bir biçimde dövdüler. Oya o zamanlar sahte kimlikle girdiği Profilo fabrikasında çalışıyordu. 1979 Şubat'ında bir akşamüstü vardiya çıkışı, yanındaki aynı zamanda sendika temsilcisi de olan işçi yoldaşımız Döndü Aslan'la beraber on beş-yirmi kişilik bir grubun saldırısına uğradı. Oya, hastanelik olacak ölçüde dövüldü, üstelik sahte kimliği ve ev anahtarlarımızın da olduğu çantası saldırganlar tarafından gasp edildiği için kaldığımız

evin güvenliği riske girdi. Kısacası, fabrikalarda çalışanlardan cezaevlerinde tutsak olanlara kadar bütün kadro ve taraftarlarımız HK'lıların saldırılarına uğruyorlardı. Adım adım tırmandırılan bu sistematik saldırılar, sonunda, pusu kurup saatlerce bekledikten sonra insan öldürme noktasına vardı.

Ali Algül, İstanbul-Siyavuşpaşa'da kitle önderi olarak sivrilmiş, genç yaşlı herkesin sevip saydığı emekçi yoldaşlarımızdan biriydi. THKO önderlerinden Hüseyin İnan'ın da köyü olan Kayseri-Sarız'ın Çağşak köyünden, Dersim sürgünü yoksul bir Kürt ailenin çocuğuydu. Çocuk yaşta geldiği İstanbul'da, bir yandan eğitimini sürdürürken diğer yandan akrabalarının konfeksiyon atölyesinde çalışırdı. 21 Kasım 1979 gününün akşamı saat 19.00 sıralarında Siyavuşpaşa Caddesi üzerinde pusuya düşürülerek öldürüldü. Vuranlar, aynı bölgedeki HK taraftarlarıydı.

Ali'nin öldürüldüğü haberi hepimizde şok etkisi yarattı. Hele bir de bilinçli olarak kurulmuş bir pusu sonucunda katledildiğini öğrenince, yaşadığımız şaşkınlık ve acıya öfke de eklendi. HK şeflerinin işi buralara vardırmalarını beklemiyorduk doğrusu. Ali'nin öldürülmesinden dokuz ay önce 19-21 Şubat 1979 tarihlerinde gerçekleştirdiğimiz TİKB'nin kurucu kongresi niteliğindeki İleri Militanlar Toplantısı'nda (İMT), genç yoldaşlara yer açmak amacıyla MK adayı olmamıştım. Örgütsel konum olarak, MK'ya bağlı *Orak-Çekiç* yazı kurulu üyesiydim. Dolayısıyla yetki ve sorumluluk alanım itibarıyla normalde o iş bana düşmezdi ama Ali'yi önceden tanıdığım için, olayın nasıl olduğunu iyice öğrenip anlamak amacıyla bölgede araştırmaya giriştim. Olaya doğrudan tanık olanlar dışında çevre esnafı, cadde üzerindeki kahvelerin müşterileri ve etraftaki apartmanlarda oturan onlarca kişiyle görüştüm. Anlatımlar birbirini tutuyordu.

Ali'yi vuranlar, öğle saatlerinden itibaren etrafta dolaşmaya başlamışlar. Saat 15.00'dan sonra, en az dört-beş kez, bizimkilerin gittikleri kahveye girip çıkmışlar, sonra zaman zaman ana caddeye çıkan sokakların köşelerinde beklemişler. Saat 19.00'a doğru Ali görünmüş caddede. Üç ayrı sokağın köşesinden Ali'nin üzerine ateş açmışlar. Ali de tabancasını çekmiş, "Ama," diyordu istisnasız bütün görgü tanıkları, "o çocuk önce havaya ateş açtı. Bir taraftan da, 'devrimciler devrimciye kurşun sıkar mı? Gidin bu mermilerinizi faşistlere harcayın' diye bağırıyordu." Bir süre sonra Ali sanırım vurulmuş, yolun alt tarafında (Mahmutbey yönü) yapılan bir inşaatın kum yığınlarının arkasına atmış kendisini. Oradan hâlâ karşıdakilere seslenip bu saçmalığa bir son vermelerini isterken, pusu kuranlardan biri arkasından yaklaşıp ensesinden vurmuş.

Tanıkların anlatımlarında üç isim öne çıkıyordu: Cüneyt Tandoğan ve Musa Ağdaş ile o zamanlar "Hoca" lakabıyla tanınan Karslı, karanlık biri. Musa ve Hoca, ayrılık sürecinde önce bizimle birlikte hareket edip sonradan özeleştiri yaparak HK'ya dönenlerdendi. Cüneyt ise, Güngörenli bir HK taraftarıydı. Ali'nin oralarda olup olmadığını anlamak için öğleden itibaren kahvelerde keşif yapanlar Musa ve Hoca'ymış. Musa, ayrıca Ali'ye ateş açanlar arasındaymış. Arkadan dolanıp Ali'yi ensesinden vuran ise Cüneyt'miş.

Cüneyt, bu saldırıdan önceki aylarda da, bizim bölgedeki taraftarlarımıza yönelik agresif tavırlarıyla öne çıkan bir gençti. Ali'ye pusu kurmalarından iki ay önce, 1979 Ekim'inde yapılan ara seçimler öncesinde yürüttüğümüz sözlü ajitasyon-propaganda faaliyetleri sırasında Güngören'de girdiğimiz bir kahvede de olay çıkarmaya kalkmıştı. O yıllarda, gündemdeki her önemli siyasal konuyla ilgili olarak İstanbul'un her iki yakasındaki emekçi semtlerinde, kahvelerde propaganda konuşmaları yapardık. On beş-yirmi kişilik silahlı bir grup halinde

gittiğimiz kahvenin dışında MHP'lilerden ve polisten gelebilecek saldırılara karşı ağır silahları taşıyan yoldaşlarımız güvenlik alırlar, tabanca taşıyan beş-altı kişi de içeri girer, oturanlara birkaç dakikalarını alacağımızı söyleyerek görüşlerimizi anlatırdık. Konuşmaları genellikle ben yapardım. O seçim kampanyası sırasında sözünü ettiğimiz kahveye girdiğimizde, adının Cüneyt olduğunu sonradan öğrendiğim genç ayağa fırlayıp sandalyeyle üzerimize saldırmaya kalktı. Tabancalarına davranan yoldaşlara sakin olmalarını söyleyerek bu gence döndüm ve "Bak, istersek seni burada delik deşik ederiz ama bunu yapmak istemiyoruz. Sabotörlük etme, git şu köşeye, efendi efendi otur orada," diye uyararak ortamı yatıştırdım. O Cüneyt, iki ay sonra Ali'yi soğukkanlılıkla arkadan vurdu.

Olayın ayrıntılarını netleştirince, Ali yoldaşın katilleri olarak Cüneyt, Musa ve Hoca'yla bu işin asli sorumlusu olarak gördüğümüz HK Merkez Komitesi üyelerini gördüğümüz yerde vuracağımızı duyuran bir bildiri çıkardık. Arkasından da Bahçelievler-Güngören-Siyavuşpaşa-Şirinevler bölgesinde HK taraftarlarının gidip geldikleri kahveleri değişik saatlerde basarak, açıkladığımız isimlerin peşine düştük. Bu baskınlar sırasında girdiğimiz kahvelerin çoğunda, birçok HK taraftarıyla karşılaştık, içlerinde bizim yoldaşlarımızı değişik zamanlarda taciz edenler de olduğu halde kimseye tek bir fiske dahi vurmadık. Ama girdiğimiz her kahvede, bildiride açıkladığımız isimleri sayarak, onları bulduğumuz yerde vuracağımızı tekrarladık.

Sonunda bizimkiler, Musa ve Cüneyt'i, bir gece Şirinevler'deki bir kahvede yakaladı. Arabayla Mahmutbey ya da Küçükçekmece taraflarında boş bir araziye götürüp öldürdü.

500 Evler'de oturuyorduk. O gece başka bir yerde bir toplantıya gittiğim için geç döndüm eve, geceyarısına doğru eve gelen o zamanki MK üyelerinden biri verdi haberi.

HK şefleri, olayın ardından Aydınlıkvari bir bildiri yayınladılar. İsimlerimizi vererek beni, Fatih'i ve o zamanlar yoldaşlarımızdan biri olan Mahmut Gürsel Kuş'u, "MİT ajanı faşist katiller" olarak ilan ettiler. Ertesi gün öğlene doğru bulunan cesetlere işkence yapıldığını iddia ettiler ki söz konusu bile değildi. *Halkın Kurtuluşu*'nun, 29 Kasım 1979 tarihli 189. sayısında, "Hizipçi faşistler, Musa Ağdaş ve Cüneyt Tandoğan adlı iki devrimciyi katlettiler" başlığını taşıyan haber metni şöyleydi:

> Musa Ağdaş ve Cüneyt Tandoğan 16 Aralık'ta İstanbul Bahçelievler'de on kişilik bir çete tarafından kaçırıldı ve katledildiler. Faşist katiller iki devrimciye önce işkence ettiler, sonra beyinlerine kurşun sıktılar.
>
> Katiller: Selim Açan, Fatih Öktülmüş, M. Gürsel Kuş. Katillere emir veren: Hizipçiliğinden sonra her şeyi ile MİT'in emrine girdiği anlaşılan Aktan İnce adlı bir MİT ajanı ve ruh hastası.
>
> Kontrgerilla ve MİT ile iç içe çalışan hizipçi faşistler İstanbul'da daha önce kaçırdıkları iki devrimciyi 19 Aralık günü katletmişlerdir. Cüneyt Tandoğan ve Musa Ağdaş, hizipçiliğinden sonra her şeyi ile MİT'in emrine girdiği anlaşılan Aktan İnce adlı bir MİT ajanının başını çektiği ve emir verdiği Selim Açan, Fatih Öktülmüş ve Mahmut Gürsel Kuş adlı hizipçi faşist uşaklar tarafından işkence edilerek ve kurşun sıkılarak katledilmişlerdir.
>
> Musa Ağdaş İstanbul Bahçelievler YDGD Başkanı, Cüneyt Tandoğan ise aynı gençlik örgütünün yönetim kurulu üyesiydi.
>
> Musa ve Cüneyt yoldaşlar 16 Aralık'ta Bahçelievler'de başlarını Selim Açan, Fatih Öktülmüş ve M. Gürsel Kuş'un çektiği on kişilik bir grup hizipçi faşist tarafından bir kahve baskını sırasında kaçırılmıştı ve o günden bu yana yoldaşlarımızdan haber alınamamıştı. Daha sonra Musa ve Cüneyt yoldaşların cesetleri işkence edilmiş ve beyinlerine üçer kurşun sıkılmış olarak İstanbul Mahmutköy yakınlarında bulundu.
>
> Bilindiği gibi faşist cinayet çeteleri ile iç içe çalışan hizipçi faşistler daha önceden yayınladıkları bir bildiride isim vererek devrimciler için ölüm fermanları çıkardıklarının açıklamışlar ve ismi geçen devrimcileri öldü-

receklerini bildirmişlerdi. Bu bildiride Musa ve Cüneyt yoldaşların da ismi bulunuyordu. Yani hizipçi faşistler planlayarak ve seçerek iki devrimciyi hunharca katletmişlerdi.

Bu katliam hizipçi faşistlerin devrimcilere yönelik ilk eylemi değildir. Musa ve Cüneyt yoldaşların katledilmesi bu katil şebekesinin faşist diktatörlüğün güdümü altında yürüttükleri saldırı eylemlerinin dayandığı son sınırdır. Onlar bundan önce de İstanbul'da ve başka yerlerde proleter devrimcilere ve yurtseverlere karşı çeşitli kereler saldırılara geçmişler, bir çok devrimciye hedef gözeterek saldırmışlar ve birçoğunu da yaralamışlardır. Bunun örneklerine geçtiğimiz dönem içinde, İstanbul Kartal'da, Mecidiyeköy'de ve Yunus'da tanık olduk. Bir avuç karşı-devrimci lümpenden oluşan bu faşist çete, daha önce de Kartal'da Devrimci Demir-İş yöneticilerine saldırarak yaralamışlar, gene Bahçelievler'de bir kahveyi ve postaneyi kurşunlayarak devrimcilere saldırmışlardı.

Hizipçi faşistlerin İstanbul'da proleter devrimcilere yönelik saldırıları sadece bu kadarla sınırlı değildir.

İstanbul Kartal'da, Mecidiyeköy'de ve Yunus'ta tanık olduk. Bir avuç karşı-devrimci lümpenden oluşan bu faşist çete, daha önce de Kartal'da Devrimci Demir-İş yöneticilerine saldırarak yaralamışlar, gene Bahçelievler'de bir kahveyi ve postaneyi kurşunlayarak devrimcilere saldırmışlardı. Aynı şekilde, geçtiğimiz günlerde de Yunus Çimento'da çalışan devrimci bir işçi hizipçi faşistler tarafından kurşun yağmuruna tutulmuştu.

Hizipçi faşistlerin İstanbul'da proleter devrimcilere yönelik saldırıları sadece bu kadarla sınırlı değildir. "Halkın Kurtuluşu taraftarlarını öldüreceğiz, asacağız, keseceğiz" diye bildiriler dağıtan ve MİT ve Kontrgerilla ile iç içe çalışan bu faşist çete öldürecekleri devrimcilerin de bir listesini hazırladılar ve bunu ilan ettiler.

İşte Bahçelievler'den kaçırılarak öldürülen Musa ve Cüneyt yoldaş hizipçi faşistlerin ilan ettiği bu listenin içerisinde yer alıyordu. Ve onların bu katliamları bu karşı-devrimcilerin Apocular gibi, faşist diktatörlüğün kanlı maşaları olduklarının bir göstergesinden başka bir şey değildir.

Dün proleter devrimcilere karşı saldırılar yürüten ve ölüm listeleri hazırlayan bugün iki yoldaşımızı kaçırarak işkenceyle katletmeye kadar vardıran bu faşist provokatif sürünün başını Aktan İnce adlı bir ruh hastası çekmektedir. Selim Açan, Fatih Öktülmüş, M. Gürsel Kuş adlı eli kanlı faşist katillerin başını Aktan İnce çekmektedir ve onlar devrimcilere saldırma ve onları katletme emrini bu MİT ajanından almışlardır. Aktan İnce ve etrafındaki sürü dün proleter devrimci hareket içinde yıkıcılık ve tasfiyecilik yürütüyorlardı. Proleter devrimci hareketi bütünüyle tasfiye etmeyi amaçlıyorlardı. Fakat proleter devrimci hareketin dışına atıldıktan sonra, adım adım MİT ve Kontrgerilla ile birleşme yolunu seçmişler ve bugün faşist diktatörlüğün doğrudan bir aleti durumuna gelmişlerdir. Onlar tıpkı Apocular gibi, MHP gibi, İGD gibi faşist diktatörlüğün sömürülen halk hareketini bastırmak için bir vurucu gücüdür ve doğrudan MİT ve Kontrgerilla tarafından beslenmektedir. Bizzat onlar tarafından yönetilmektedirler. Bu faşist sürü tıpkı diğer küçük çeteler gibi karşı-devrimciler, toprak ağaları ve patronlar tarafından el altından beslenmektedir.

Aktan İnce'nin eli kanlı faşist güruhu, faşist diktatörlüğe karşı barikatlarda, direnişlerde, grev ve boykotlarda en önde mücadele eden, kitlelerin antifaşist demokrasi mücadelesinin önderliğini yapan proleter devrimci harekete ve onun taraftarlarına tıpkı MİT, Kontrgerilla, Apocular vb. gibi diktatörlüğün cinayet odakları ve provokatör örgütleri gibi saldırmaktadır. Ve artık işi MİT'in emriyle devrimcileri kaçırarak katletme noktasına kadar getirmiştir. Bu noktada kontrgerilla uzmanlarından geri kalmamakta, Hitler metotları ile devrimcileri katletmeye girişmektedir. Tıpkı onlar gibi devrimcileri kaçırmakta, ellerini bağlayarak işkence yapmakta ve gözlerini bağlayarak kurşuna dizmektedirler.

Hiç kimse bu eli kanlı katillerin, bu ruh hastalarının sahte 'sol' görünümüne aldanmamalıdır. Onlara karşı takınılacak doğru olmayan her tutum, onların katliamlarını her ne şekilde olursa olsun hoşgörü ile karşılamak, Aktan İnce ve eli kanlı çetesinin sırtını sıvazlamak ve faşist çete olduklarını ortaya koymamak faşist diktatörlüğün saldırılarını, faşist diktatörlüğün bu çeteler eliyle yürüttüğü cinayet ve katliamlarını onaylamaktan başka bir anlama gelmez.

Bugün yapılması gereken bu ve benzeri çeteleri bulundukları yerlerden söküp atmak, saklandıkları inlerden çıkarmak ve tamamen tecrit etmektir. Onlardan tıpkı sosyal faşist katiller gibi, MİT ve Kontrgerillanın eli kanlı katilleri gibi, Apocu caniler gibi hesap sormaktadır.

Bütün devrimci, demokrat ve yurtseverleri bu ve benzeri katliamları protesto etmeye, katliam şebekelerine tavır almaya çağırıyoruz.

Eli kanlı bütün katiller gibi Aktan İnce ve etrafındaki faşist çeteden de hesap sorulacaktır. Hiçbir katliam cezasız kalmayacaktır.

Böyle biline.

İşlerin karşılıklı öldürme noktasına gelmesinin sorumlusu olan HK şefleri, "Ruh hastası MİT ajanı Aktan İnce'nin etrafındaki faşist çete" olarak tanımladığı TİKB'lilerden "hesabı", bu kez, DİSK'i örgütleyen öncü işçilerden, 15-16 Haziran Direnişi'ne de katılmış yiğit bir işçi olan Hamit Tekin'i (Hamido), 9 Aralık 1979 günü evinin kapısında, hayat arkadaşı ve çocuklarının gözleri önünde kurşunlayarak "sordular."

HK'lılardan büyük olasılıkla yine Bahçelievler-Siyavuşpaşa bölgesinde yeni bir saldırı bekliyorduk aslında. O dönem onlar, daha çok üniversitelerde güçlüydüler. Bizim güçlü olduğumuz işçi semtlerinin çoğunda ise ya çok zayıf ya da hiç yoktular. Kartal-Gülsuyu-Pendik üçgeni gibi karşılıklı güç sahibi olunan bölgelerde ise buna cesaret edemeyecekleri düşüncesindeydik. Onun için dikkatimizi Bahçeli-Siyavuşpaşa hattına vermiştik. İMT'de Fatih de, benimle aynı gerekçeyle MK'ya aday olmamış, İstanbul İl Komitesi sekreterliğini üstlenmişti. Hamido'nun vurulduğu günden bir önceki gece, onların evine yakın bir sokaktaki inşaatta, Fatih komutasındaki birkaç yoldaşla birlikte sabaha kadar nöbet tutmuştuk. Fark edilmemek için ateş yakamadığımızdan, soğuk içimize işlemişti. Sabah, günün ağarmasıyla birlikte, ısınıp çay içmek için Hamido'ların evine gittik. Eşi Fatma Ana, halimizi görünce hem çayı tazele-

yip evde kahvaltılık ne varsa yığdı önümüze hem de sobanın yandığı odada yer yatakları hazırladı. Hamido da espriler yaparak yardım ediyordu ona. Çay içip bir şeyler atıştırdıktan sonra, Fatih'le yan yana yattık yataklara. Hamido işe gidecekti, bizi iki saat sonra kaldırmasını tembihledik Ana'ya. Saat 10.00 civarında Fatih'le birlikte çıktık evden, o bazı randevularına ve hastaneye gidecekti, ben de Anadolu yakasında biriyle buluşacaktım. O sabah Hamido'yu meğer son kez görmüşüz. Akşam ölüm haberini aldığımızda, Fatih özellikle kahroldu. "Bölgeyi boş bırakmamalıydım," diye dövünüp durdu.

Hamido, işten döndükten sonra evinin önündeki çardak altında çay içip eşiyle sohbet ederken eve yaklaşan katillerinden birini tanımış. Ana'ya ve o zamanlar biri ortaokula diğeri de ilkokula giden oğullarına, "Siz eve girin," demiş, onlar içeri girerken kendisi de gelenlerle konuşmak için bahçe kapısına doğru yürümüş. Konuşmasına bile fırsat vermeden kurşun yağdırmışlar üstüne. Halbuki Hamido'nun, olayların bu noktalara gelmesinde hiçbir rolü, en ufak bir katkısı dahi yoktu. Tersine, çatışmaların durması için çaba harcayanlardandı, defalarca arabuluculuk girişimlerinde bulundu. Hatta bu yüzden, bölgedeki genç taraftarlarımızdan bir-iki densiz tepki gösterilmiş kendisine ama Hamido böyle şeylere gönül koymazdı. Bizleri, "MİT ajanı bir ruh hastasının yönlendirdiği faşist katiller" olarak tanımlayan "proleter devrimciler"in gücü, böyle yiğit bir proletere yetmişti.

Sol içi şiddeti ve öldürmeleri haklı ve meşru gösterecek bir neden ve gerekçe yoktur ve olamaz! Bu bağlamda, hangi gerekçeyle, kimleri hedef almış olursak olalım, sonuçta "örgüt politikasını, örgütlerinin aldığı bir kararı uyguladıkları" yanılsaması içinde, bunun yarattığı körleşmeyle hareket eden iki genç devrimcinin ölümünün bizlerin elinden olmasını savunmam, savunamam, savunmamalıyız! Bu, sadece acı, utanç ve

vicdan azabı duymamız gereken bir cinayettir! Benim gözümde bu kadar açık ve net!

Bu gerçeği ortadan kaldırma ya da hafifletme amacıyla değil fakat bugüne kadar bu konuda tek bir özeleştiri cümlesi dahi kurmamış olanların ve sağda solda bizleri hâlâ "hizip" olarak anmayı sürdüren grupçu fanatik kafasızlığın nasıl bir mantık ve politik duruşun tarihsel mirasçısı olduğunun görülebilmesi açısından, ilk kurşunu kimlerin sıktığının yanında, seçilen hedefler arasındaki farklara da dikkat çekmek isterim. Dahası, 12 Eylül döneminde, sekseni aşkın ismin yargılandığı ve neredeyse hepsinin poliste çözüldüğü İstanbul'daki TDKP davalarından birinin dosyasındaki TEK silahlı eylem, Ali Algül'ün öldürülmesiydi. Hamido gibi Ali'nin de genç bir öncü işçi olmasıyla birlikte düşünülecek olursa şayet, bu iki somut veri, HK'yla aramızdaki çatışmaların karakteri konusunda bana göre çok şey anlatır.

Hamido gibi birinin katledilmesinden sonra çok daha öfkelenmiş olarak peşlerine düştüğümüzü hisseden HK şefleri, MLSPB ve Dev-Yol gibi örgütlerin de araya girmesi üzerine, İstanbul'da saldırılara son verdiler. Fakat zihniyet ve politika değişmemişti. Saldırganlık bu kez Çukurova bölgesinde tırmanışa geçti. 31 Ocak 1980 günü İskenderun'da, Türkeş'in Antakya'ya girmesini engelleyen militan kitle gösterilerinin örgütleyicilerinden biri olan Hacı Köse yoldaş, bir geceyarısı afişlemeden dönerken kurulan pusuda boynundan vuruldu. Çok sayıda devrimci eyleme katıldığı için Antakya polisinin aylardır peşinde koştuğu Hacı'nın tutuklanacağı kesindi. Osman'ın örgütlediği hastaneden kaçırma girişiminin başarısız olması üzerine polis, 22 Şubat 1980 günü Hacı'yı hastanede işkence ederek öldürdü. Yani, oportünist gözü dönmüşlüğün yarım bıraktığını polis tamamladı.

Hacı'ya yapılanın benzerini Sezai Ekinci Adana'da yaşadı. Bölgedeki taraftarlarımızın birinin motorunun arkasında giderken açılan ateşle boynundan vuruldu. Yine Osman'ın organizasyonuyla bir süre önce Bakırköy Adliyesi'nden kaçırdığımız için Sezai aranıyordu o sıra. O nedenle hastanede yaptıramadık tedavisini, o kalleş kurşun, bu yüzden ölene kadar boynunda kaldı.

Sol İçi Şiddet

Sol içi şiddet konusu, Türkiye Devrimci Hareketi'nin tarihinde hâlâ dürüstçe hesaplaşılmamış en utanç verici pratiklerden biridir. Kendisine rakip ya da kendisinden zayıf gördüğü başka örgütlerin faaliyetlerini zorbalıkla önlemeye çalışmanın her biçimi, bunun silahlı çatışma ve çoğu kez karşılıklı insan öldürme boyutlarına varması yanında; açık, net ve güvenilir somut kanıtlara dayanmaksızın sırf örgüt içi iktidar hırsı ve savaşlarından kaynaklanan öznel iddia ve şüphelere dayanarak "ajan" ilan edilen örgüt üyelerine yönelik iç infazlar, lanetlenmesi gereken bu utanç pratiğinin alt başlıklarını oluşturur.

Bir devrimcinin başka bir devrimci, hatta düne kadar "yoldaş" olduğu insanlar tarafından öldürülmesinin devrimci açıdan haklı hiçbir gerekçesi ve kılıfı olamaz! Alelade şiddet tapınıcılarından farklı olarak kendimizi, her bakımdan eşit ve özgür bireylerden oluşan sınıfsız-sömürüsüz bir kardeşlik dünyasının kurulmasını amaç edinmiş devrimciler olarak tanımlıyorsak, ideolojik-siyasi açıdan da, ahlaki ve vicdani açılardan da tereddütsüz lanetlenip mahkûm edilmesi gereken bir suçtur bu! Her kim, hem bu suçu işler hem de samimi hiçbir pişmanlık belirtisi göstermeden kendini haklı göstermeye, sorumluluğu karşısındakilerin üzerine yıkmaya ya da başkalarını örnek göstererek zeytinyağı gibi üste çıkmaya yeltenirse, alnının ortasına "katil" damgasını yemeyi çoktan hak etmiş demektir!

12 Eylül döneminde kaldığım hücrelerde kendi kendime bunun muhasebesini çok yaptım; Ali Algül yoldaşı vuranlar

arasında yer aldıkları için HK taraftarı o iki gencin öldürülmesi TİKB olarak, bizim geçmişimizde de kara bir leke olarak varolacaktır. O gece orada olmadığım halde bu kararı alanlar arasında bulunduğum için çok önceden yaşamaya başladığım pişmanlık ve acı katlanarak büyüdü. Bunun utancı ve vicdan azabı, ömrüm oldukça da silinmeyecek zaten içimden.

Benzer bir muhasebeyi, bu kararı birlikte aldığımız yoldaşlar arasında da yapanlar oldu. Örneğin, 12 Eylül sonrasında örgütü birlikte yönettiğimiz Kenan Güngör'le bu konuda hemfikirdik: Bir daha asla böyle bir yönelim içine girmeyecek, bu suçu işlemekte ısrarlı olan örgütlere karşı da net tavır alacaktık.

Bu kararlılığımız lafta da kalmadı, 12 Eylül sonrası örgütsel pratiğimize yansıttık. İlk olarak, 1993 yılında yaşadıkları iç kriz ve bölünme sürecinde "Darbeciler" olarak adlandırdıkları eski yoldaşlarına karşı şiddeti çizgileştiren Dev-Sol'u, önce, o dönem yayınladığımız *Devrimci Proletarya* dergisinin 5 Mayıs 1993 tarihli 27. sayısında açıkça eleştirerek, "Bu durumda hiç kimse, 'bu bizim iç sorunumuzdur, kendi hukuk ve ceza anlayışımıza göre bildiğimiz gibi çözeriz' diyemez" diye uyardık. Her iki kanatla da yürüttüğümüz temaslar ve yaptığımız girişimlere rağmen karşılıklı şiddet uygulamalarının sürmesi üzerine, aynı derginin 16 Temmuz 1993 tarihli 30. sayısında yayınlanan TİKB Merkez Komitesi imzalı kısa bir açıklamayla, "Hiçbir gerekçe, devrimci mantığa ve vicdana sığmayan bu tutumu ve yapılan saldırıları haklı gösteremez," dedikten sonra "Dursun Karataş önderliğindeki Devrimci Sol ile bütün ilişkilerimizi kestiğimizi" kamuoyuna duyurduk.

Örgüt içi infazları gelenek haline getiren aynı örgütle, ilki 1994'te Şimel Aydın'ın öldürülmesi üzerine, ikincisi 1997-2000 arasında bu kez Bayrampaşa Cezaevi'nde ilişkilerimizi iki kez askıya aldık. 1996 yılında yaşadığımız örgütsel kriz sırasında, düne kadar beni "önder" olarak yere göğe sığdıramayan bazı

eski yol arkadaşlarımızın, poliste bile karşılaşmadığım ölçüde ağır hakaret ve iftiralarına hedef olduğum halde, geçmişten çıkardığım ders sayesinde soğukkanlılığımı yitirmedim. Hem o zamanlar toplu bulunduğumuz Bayrampaşa Cezaevi'nde hem de Gazi ve Nurtepe gibi semtlerden, karşımızdakilere şiddet uygulama önerisiyle gelenlere çok sert tepki göstererek, "Her kim, beni ve örgütü savunma adına işin içine şiddeti sokmaya kalkarsa, onun polis ajanı olduğunu düşünür ve en başta ben mahkûm ederim," netliğinde tavır aldım.

Bu hastalıklı tutum, Türkiye Devrimci Hareketi içinde o dönem kanser gibi yayılıyordu. Örgütü eleştirerek ayrılanları öldürmek, karanlık ya da şüpheli birtakım icraatları da olsa kuşkulara dayalı olarak hemen "ajan" damgası vurulanların işkenceli sorgulara çekilerek infaz edilmeleri, sonradan MKP adını alan devrimci örgütte yaşanan "Kardelen Harekatı" örneğinde olduğu gibi işin artık toplu infazlar boyutunu alması söz konusuydu. '96 krizi sırasında bizim, "Bu işi sadece siyasetin araçlarıyla çözeceğiz, başka yol ve yöntemlere başvurmaya kalkışan, önce bizi bulur karşısında" kararlılığımız, lanetlenmesi gereken bu tarzın, birbirini örnek alarak yerleşiklik kazanmasının önüne geçti, en azından zincirde bir kopukluk yarattı. 1997 sonunda noktalanan bu süreci izleyen aylarda, Bayrampaşa Cezaevi'nde farklı örgütlerden devrimci arkadaşlarla C-3 – C-4 havalandırmasında çay içip sohbet ederken, 17 Haziran 2005'te Dersim-Mercan Deresi'nde on altı yoldaşıyla birlikte katledilen MKP önderlerinden Cafer Cangöz, herkesin içinde, "Hocam, Kenan Hocam'la seni tebrik etmek istiyorum. Yaşadığınız ayrılık sürecinde kimseye bir fiske bile vurmadınız, vurdurmadınız. Bu işlerin başka türlü de çözülebileceğini gösterdiniz. Bu açıdan çok önemli bir örnek yarattınız," derken bu gerçeğin altını çizmişti.

PKK başta olmak üzere Kürt solunun sicili de pek farklı değildir bu konuda. Öncesi de olmakla birlikte özellikle 1986'da

yaşadıkları kriz ve ayrılmaların ardından iç infazlar PKK'de patlama yapmıştır. Mehmet Şener gibi bazıları hareketin cezaevlerinde sembolleşmiş isimleri dahil yüzlerce kadro ve taraftar "hain" oldukları gerekçesiyle infaz edilmişlerdir. Bunların çoğunun örgüte sızdırılan ajanlar olduğu açıktır. Ama birçok olayda da "ihanete" kanıt olarak gösterilen gerekçeler, örgütün yönetim tarzına ya da izlenen politikalara yönelik ideolojik-siyasi eleştirilerdir. Dolayısıyla yapılanları haklı göstermekten uzaktır. Hatta bir ara işler o kadar çığırından çıkmıştır ki, yıllar sonra bizzat PKK yönetimi birçok infaza ilişkin özeleştiri yaparak öldürülenlerin onurlarını iade etmiştir. Fakat köklü, kapsamlı ve samimi bir merkezi soruşturma ve özeleştiri hâlâ yapılmamıştır. PKK önderliği savaş yıllarında işlenen insanlık suçlarının açığa çıkarılması ve bunlarla yüzleşme amacıyla bir komisyon kurulmasını Türk devletine yıllardır önermektedir. Kürt sorununda inkâr ve imha politikalarında ısrar eden Türkiye faşizmi ise haliyle bu yüzleşmeye yanaşmamaktadır. Fakat PKK, başka bazı adımlardan da önce belki de en başta bu konuda adımlarını Türk devletine endekslemeden kendisi güven veren bir adım atmalı, Kürt ve Türk kamuoyunun saygı duyacağı isimlerden oluşan bir komisyonun bu konuda araştırma ve soruşturma yapmasının önünü açmalıdır.

Denizli Ziraat Bankası kurye aracının soyulması eylemini izleyen Eylül ya da Ekim ayındaki randevularımızdan birine Aktan, Muzo'yla birlikte geldi. Muzo, '68'in Ege Dev-Genç yöneticilerindendi ve İzmir'de çok sevilip sayılırdı. İzmir-İkiçeşmelik civarında bir randevu yeri tarif etti bana, o randevuya Göbek adında bir arkadaşın geleceğini ve bir tabanca getireceğini söyleyip o tabancayı Ankara'ya getirmemi istediler. Göbek adını yadırgamıştım, Muzo gülerek, "O arkadaşı İzmir'de herkes o isimle tanır, iyi biridir," diye tanımladı. Randevuya, tarif edildiği gibi etine dolgun, kalın çerçeveli gözlük takan sevimli biri geldi. Sokaklarda dolaşarak biraz sohbet ettikten sonra, getirdiği tabancayı alıp Ankara'ya döndüm.

Bundan dört yıl sonra, 1975'te, yine bir Eylül ayında, DİSK ve dönemin meslek örgütleri, İzmir'de bir miting düzenlediler. AYÖD adına tutulan otobüslerle Ankara'dan topluca gittik. İZYÖD (İzmir Yüksek Öğrenim Derneği) yönetimi o zaman bizimkilerdeydi. Kemeraltı'nda bir işhanındaki dernek lokalinde, mitinge katılım ve güvenlik önlemleri konuşulurken, İzmir'deki önde gelen kadrolarımızın hepsinin, polisten çok o sıralar yeni yeni boy göstermeye başlayan TKP'lilerden gelebilecek bir saldırıya göre önlem belirlediklerini fark ettim. O zamanlar "sosyal emperyalist" olarak gördüğümüz SSCB'ye yönelik eleştirilerimizden dolayı TKP'lilerle ideolojik hasım durumundaydık, bu nedenle sağda solda küçük çaplı sürtüşmeler de çıkıyordu aramızda ama bizimkilerin o tavrı, bana biraz abartılı göründü. Dile de getirdim bu hissiyatımı. Dişçi Mehmet olarak tanınan Mehmet Güven, "Yoldaş, sen İzmir'i bilmiyorsun. Buradaki TKP'lilerin başında Mehmet Ali diye biri var, adam hem fanatik TKP'li hem de çok militan biri. Bizim SSCB'yi hedef alan pankart ve sloganlarımızı gerekçe göstererek kesin bir saldırı örgütler," dedi. O zamana kadar tanıdığım TKP'lilerden farklı biri olduğu anlaşılan bu Mehmet Ali'yi merak ettim doğrusu.

Miting günü kortejler oluşurken, TKP'lilerin bizim biraz ilerimizde olduklarını gördüm. Bizimkilerden birine, "Bunlardan hangisi Mehmet Ali?" diye sordum, ileride sağa sola direktif veren birini gösterince baktım: Göbek. Gülümseyerek o tarafa doğru yürümeye başladım. Bizimkiler telaşlandılar, "Yoldaş nereye gidiyorsun, dur bekle!" diyerek iki-üç kişi de arkamdan seğirtti. Yolun yan tarafında kortej oluşturmaya hazırlanan Dev-Yolcular da "bir tatsızlık çıkacak şimdi" diye alarma geçtiler. O âna kadar Göbek'in arkası bana dönüktü. Bizim dört-beş kişi olarak kendilerine doğru yürüdüğümüzü gören arkadaşlarının telaşlandıklarını fark edince ne olduğunu anlamak için geri döndü ve beni gördü. O da gülerek bana yöneldi,

ben adımlarımı hızlandırdım ve herkesin şaşkın bakışları arasında biz yolun ortasında birbirimize sarılıp kucaklaştık. "Bize saldırabilirmişsiniz, bizimkiler öyle söylüyor," diye takıldım, o da, "Olur mu öyle şey yahu!" diye yanıtladı ama THKO ile birleştikten sonra TKP'liler İzmir'de afiş asan HK'lılardan birini vurup öldürdüler.

Düşünün ki, gerek 12 Eylül öncesinin TKP'si gerekse 2000'ler sonrasının nevzuhur TKP'leri gibi siyasi yaşamları boyunca devletle çatışmaktan özellikle kaçınmışlar dahi sabıkalıdır bu konuda. Türkiye solunda bu rezil geleneğin önünü açanlar ise, 1970'lerin Dev-Yol ve Kurtuluş önderleridir. Sol içinde birbirine şiddet uygulama, ilk onların ayrılıkları sırasında görülmüş ve yine onlar arasındaki çatışmalar sırasında karşılıklı öldürme boyutlarına varmıştır.* Bu uğursuz öncülüğün faturası genellikle Kurtuluş önderlerinden Mustafa Kaçaroğlu'na kesilir ki tümüyle yanlış değildir. Kaçaroğlu'nun bu konudaki sicili fazlasıyla kirlidir. Ama onu günah keçisi haline getirmek de doğru değildir. Dev-Yol / Kurtuluş ayrışmasının fitilini ateşleyen Nasuh Mitap'a küfür ve arkasından tokatlama olayından başlayarak önce Ankara'da, ardından gönderildiği İstanbul'da, önüne gelene silah çekip şiddet uygulamayı, orayı burayı basıp aklınca güç gösterisi yapmayı "tarz" haline getiren ve o yıllarda bu tarzıyla ünlenen Kaçaroğlu bu işleri yaparken, onun üzerinde otorite kurabilecek isimler olarak Mahir

* Gerçi onlardan da önce, Aydınlıkçıların 12 Mart döneminde Kaypakkaya'yı öldürmeye niyetlenmeleriyle yine o kökten türeyen şaibeli bir çevrenin sabıkaları vardır bu konuda. Kendilerinden ayrılan bir yoldaşlarını öldürtmeyi düşünecek kadar alçalan Doğu Perinçek ve Halil Berktay gibi Aydınlık şeflerinin bu girişimiyle hemen hemen aynı dönemde -1972 Haziran-, İstanbul'da Adil Ovalıoğlu'nun cinayeti açığa çıktı. Kamuoyuna "Sandık cinayeti" olarak yansıyan ve örgüt içi liderlik çekişmesi yüzünden işlendiği açıklanan bu rezil eylemin failleri de, yine Aydınlık kökenli olup sonrasında Maoist Çaru Mazumdar'ın görüşlerini savunmaya yönelen Boğaziçi Üniversitesi öğrencisi bir gruptu.

Sayın ve İlhami Aras başta olmak üzere onu frenlemeyenlerin bu konuda "masum" ya da "temiz" oldukları söylenebilir mi? Aynı soru, Oğuzhan Müftüoğlu ve Nasuh başta olmak üzere Dev-Yol yöneticileri için de geçerlidir.
Diğer taraftan, savunulacak hiçbir tarafı olmayan bu konunun sömürülmesine karşı da dikkatli olmak gerekir. Genellikle kişisel birtakım hesaplar ya da komplekslerin de işin içine girdiği tartışmalı süreçler sonunda örgütlerinden kopan, yollarını ayırmakla da kalmayıp o örgütlere ve örgütlü devrimcilik fikrine düşmanlaşan kimileri, bu konuda işlenen suçları dillerine dolayarak "korkusuz hakikat avcısı" pozlarında piyasa yapmanın peşindedirler. Eski PKK'lilerden Aytekin Yılmaz, bunun tipik örneğidir. Ya kulaktan dolma bilgileri esas aldığı ya da bilmediği halde biliyormuş göründüğü örneklere yer verdiği kitabında (*Yoldaşını Öldürmek*) o da aslında gerçeği öldürmüştür.

Örneğin, Bayrampaşa Cezaevi'nde Parti-Cephe tarafından 1994'te öldürülen on yedi yaşındaki Şimel Aydın olayı ve sonrasındakileri anlatırken, "Bu infazlar yapılırken aynı blokta 11 sol örgüt bulunuyordu. Tümü de sessiz kalmıştır bu infazlar yapılırken. Örgüt içi mesele olarak bakmışlardır" iddiasında bulunmakla, arka planını iyi bilmediği bir konuda sorumsuzca ahkâm kesmenin ötesine geçerek düpedüz yalan söylemektedir. Çünkü Bayrampaşa'da herkesi şoke eden ve vicdanları isyan ettiren Şimel cinayetine gösterilen tepkiler yüzünden, bizim de dahil olduğumuz bazı devrimci örgütlerle P-C arasında çok taraflı bir çatışmanın eşiğinden dönüldü. Arkasından da TİKB olarak, devletten gelecek saldırılar ve genel cezaevleri sorunları dışında P-C ile ikili ilişkilerimizi bu olay üzerine askıya aldık. Kısacası, Aytekin Yılmaz'ın iddia ettiği gibi sessiz ve kayıtsız kalmak şurada dursun, cezaevi koşullarında gösterilebilecek en sert tepki gösterildi.

Başka bir olayda, C-1 koğuşunda kalan P-C'li kadınlar koğuşundan kaçarak, Aytekin Yılmaz'ın sözünü ettiği karşı blokta (C-2) kalan kadın yoldaşlarımızla TİKKO'lu kadın devrimcilere sığınan bir başka genç kadını, iki devrimci örgüt olarak aldığımız ortak kararla, "dönüşünde bir fiske dahi vurulmayacağı ve istediği cezaevine gitmesine engel olunmaması" koşuluyla koğuşuna gönderdik ve o arkadaş üç gün sonra sağ salim Gebze'ye sevk oldu.

Aytekin Yılmaz'ın muhtemelen haberinin dahi olmadığı örneklerden bir başkası da, P-C davasından Sema Polat'ın Bayrampaşa'dan istediği cezaevine gitmesinin sağlanmasıdır. Sanıyorum 1999 yılıydı. O zaman İHD İstanbul Şube yönetiminde de olan insan hakları savunucusu avukat Eren Keskin'in, TKP/ML'den Hacı Demirkaya, TKP (ML)'den Aydın Hanbayat, MLKP'den İbrahim Çiçek'le beni görüşe çağırdığı söylendi. Eren Keskin, Polat'ın ailesinin İHD ve ÇHD olarak kendilerine başvurduğunu, tutuklu kızlarıyla aylardan beri yalnız görüşemediklerini, yanında mutlaka bir gözetmenin olduğunu, kızlarının hayatından endişe ettiklerini ve polise başvurmayı düşündüklerini belirterek "Devletin cezaevlerine saldırma bahanesi aradığı bir dönemde böyle bir başvuru hiç iyi olmaz," diye bizlerden devreye girip P-C'nin cezaevi sorumlularıyla konuşarak soruna bir çözüm bulmamızı istedi. P-C'nin bu konudaki politikalarını ve işleyiş mekanizmasını bildiğimiz için, "zor olmakla birlikte deneyeceğimiz" sözünü verdik. Aynı isimlerden oluşan bir heyet halinde P-C sorumlularının olduğu koğuşa gittik ve devletin F tiplerini meşrulaştırmak için bahane aradığı bir dönemde, bu tür uygulamaların sadece cezaevlerinin geleceği açısından değil, devrimci hareketin genel prestiji açısından da hangi olumsuzluklara yol açtığını anlatmaya çalıştık. Sema Polat'a uygulandığı söylenilen ranza cezasının kaldırılıp havalandırmaya çıkarılmasını, aylardır sürdüğünü söyledikleri sorgusunu bir an önce sonuçlandırarak istediği cezaevine gitmesine izin verilmesini

istedik. Kararı cezaevi sorumlularının ver(e)meyeceğini görüşmeye giderken de biliyorduk. Fazla umudumuz olmadığı halde, çok geçmeden bu sevk de gerçekleşti. Onun sonrasında yapmış oldukları ise bizlerin bu girişiminin yanlış ve isabetsiz olduğunu göstermez.

Bu örnekleri anlatmaktaki amacım şu: Türkiye Devrimci Hareketi'ni oluşturan örgütlerin, birbirine karşı şiddet ve örgüt içi infazlar konusunda gerekli insani tavrı ve tepkileri zamanında, çok sert biçimlerde göstermediği bir gerçek. Gözlerimizin önünde gelişen birçok olaya etkili bir tarzda müdahale edemediğimiz de söylenebilir. Tabii, bunu söyleyenler, örneğin cezaevi koşullarında bu yol ve yöntemlerin neler olabileceğine dair somut biçim önerilerini de ortaya koymalıdırlar. Ama kalkıp da, "Herkes seyretti", "Kimse tepki göstermedi", "Örgütler bu konuda birbirlerini kayırıp haklı gördüler" gibi suçlayıcı genellemelerle ortaya çıkmak; İHD ve TİHV'nın yanı sıra Uluslararası Af Örgütü'nün temsilcisi olarak 12 Eylül sonrası uzun yıllar Türkiye'de insan hakları savunuculuğu yapmış Helmut Oberdiek'in konuya ilişkin kayıtları ortadayken, sırf kendisini biricikleştirmek için "Hiçbir insan hakları kuruluşunda bu konuya ilişkin bir kayıt ve tutum göremezsiniz" iddiasında bulunmak samimi ve dürüst bir tavır değildir. Bunun adı ticari sömürüdür.

Aktan

Aktan İnce, 1970'lerin ortalarına kadar devrimci idolümdü. Onun en çok eylemci bir lider olmasından etkilenmiştim. Bu özelliği ile '68 kuşağının Ankara'da öne çıkan örneklerinden biriydi. Fanatik grupçular dışında diğer devrimci çevrelerde de kendisine saygı duyulurdu. FKF'nin Dev-Genç adını aldığı kongre sonrası kısa bir süre Dev-Genç yönetiminde yer almıştı.

O yıllarda Aktan, mütevazılığıyla olduğu kadar ağırbaşlılığıyla da dikkat çeken bir liderdi. Mahir Çayan'ın mesafeli tavrı, Yusuf Küpeli'nin kibri, Atilla Sarp'ın bürokrat havası ya da Ruhi Koç, Hüseyin Onur gibi dönemin öne çıkan Dev-Gençlilerin çoğunda görüldüğü türden bir mavracılık yoktu Aktan'da.

Beni etkileyen yönlerinden biri de, Marksizm yöneliminde ısrarıydı. Gerçi o zamanlar da fazla okumazdı ama gerillacılığın farklı türlerini esas alan dönemin moda eğilimlerine kendini kaptırmayışı, başkaları gibi korkaklıktan kaynaklanmadı; işçi sınıfı içinde çalışmayı esas alan proletarya sosyalizmi düşüncesine olan bağlılık temelinde onlarla arasına mesafe koydu. Bir ara Denizler'e çok yaklaştık ama onların kır gerillacılığını esas alan Fokocu yönelimi, bize taban tabana zıt göründüğü için bu birliktelik gerçekleşmedi.

Aktan'ın en zayıf noktası, devrimi örgütleme iddiası anlamında devrimci iktidar bilinci ve iddiasından yoksunluğuydu. O bunu, kariyer hırsından uzaklık gibi görüp göstermeye çalışırdı

ama asıl mesele, devrimci özgüven eksikliğinden kaynaklanıyordu. Onun bu iktidarsızlığı, hepimize bulaştı. Türkiye ortalamasının çok üzerinde nitelikli kadrolara, gerçekleştirdiği militan eylemler ve genel duruşundan ötürü büyük bir prestije sahip olmasına karşın TİKB'nin, küçük bir devrimci muhalefet örgütü olmaktan bir türlü kurtulamayışının temelinde, sadece Aktan'la sınırlı kalmayan ve tek sorumlu olarak onun gösterilemeyeceği bu iktidarsızlık yatar.

Öncesi de bir yana, herkesten daha derli toplu ve atak bir biçimde girdiğimiz 12 Mart'tan çıkış sürecinde, Aktan biraz cesur ve özgüvenli hareket etmiş olsaydı, TİKB'nin gelişimi kesinlikle çok farklı olurdu ve Türkiye solunda, başkalarını da etkileyip kendine çeken, ML çizgide güçlü bir militan proleter sosyalist odak ortaya çıkardı. Grup olarak sahip olduğumuz prestij, güç, yetenek ve potansiyellerin yeterince farkında olmayan, daha doğrusu kendine olduğu gibi gruba da güvenmeyen, küçük çevrelere özgü bir alışkanlık olarak her şeye tehlike ve riskler odağından bakmayı tarz haline getirmiş olan Aktan, o tayin edici tarihsel kesitte "birleşilebilecek birileri" peşinde koşmaya yöneldi. Bizler de onun arkasından sürüklendik.

1970'lerin ortalarından itibaren ise devrimcilikte bütünlük eksikliği yanında gelişmede süreklilik sağlayamamanın sonuçlarını da yaşamaya başladı. Onun için bu, devrimciliğinin de kabuk bağlamaya yüz tuttuğu bir gerileme ve iniş süreciydi. Bu da aslında sadece Aktan'a özgü olmayan, dahası, yalnızca Türkiye Devrimci Hareketi'nde çok karşılaşılan bir durum değildi. Bolşevik Parti başta olmak üzere dünya devrim tarihinde de benzer pek çok örneği vardır.

1979 Şubat'ında yapılan kurucu kongre niteliğindeki İMT sonrası, ikimiz de *Orak-Çekiç* yazı kurulu üyesi olduk. MK'yı temsilen Yaşar'la birlikte üç kişilik bir organdık. Nisan 1980'deki

1. Konferans'a kadar geçen on dört aylık süre boyunca Aktan, on dört yazı yazmadı. Yazdıklarının çoğunu da bizim uyarı ve önerilerimiz doğrultusunda defalarca elden geçirmesi gerekti. Çünkü hazırladığı ilk taslaklar ya Aydınlıkçıların çıkardığı *Halkın Sesi*'nin söylediklerinden farksız oluyor ya da bizim genel görüşlerimizle çelişmesi yanında kendi içinde bile çelişkiler içeriyordu.

Aktan, İMT'de MK'ya aday olmazken, hem kendisine karşı oluşan tepkilerin farkındaydı hem de kendisinden sonra geleceklerin bu sorumluluğun hakkını veremeyerek onu yeniden başa çağıracakları beklentisi içindeydi. Ama sular onun umduğu gibi akmadı. Tersine, içerdiği bütün leke ve zayıflıklara karşın örgüt, sosyalist çizgide devrimci militan bir örgüt olma yolunda nihayet bir rota tutturdu. *Orak-Çekiç* yazı kurulunda yaşadığı ikinci güven kırılmasının sarsıntısını da üzerinden attıktan, daha doğrusu gerilemesiyle tekrar barışık hale geldikten sonra, bazı eski alışkanlıkları ufak ufak hortladı. Örgütün dış çeperine düşmüş kimilerini arayıp sorarak garip bir ahbap çavuşluk ağı örmeye yönelmenin yanı sıra, fırsatını buldukça bildiğini okumaya başladı. Ali Algül yoldaşın vurulduğu gece (21 Kasım 1979), kimseye danışıp haber vermeden, Müfreze üyesi bir yoldaşın kullandığı bir arabayla, Ali'nin büyük ağabeyinin evine gitmiş. Onu da yanına alarak, Bursa'da oturan diğer bir ağabeye haber verme gerekçesiyle yola koyulmuşlar. O insana telefonla da haber verilebilir, bir kurye gönderilebilir, haber vermenin başka yolları bulunabilirdi. Ama her şeyin içinde ve merkezinde olma alışkanlığıyla durumdan vazife çıkaran Aktan, ne bunları akıl etmiş ne de örgütsel mekanizmaları işletme gereği duymuş. Arabayı kullanan yoldaş uykusuzmuş, bunun yarattığı dikkatsizlik yoğun üzüntü ve acıyla da birleşince, sonuç olarak Bursa girişinde arabayı refüje çıkarıp aydınlatma direğine çarpmış. Ali'nin ağabeyi de orada vefat etti, Aktan'ın da kalça kemiği kırıldı.

Ali'yi öyle bir pusuda kaybetmenin acısı ve öfkesi yetmezmiş gibi, bir de bu olayın acısı ve yarattığı sorunlar eklendi üstüne. Örneğin, Hamido'nun vurulduğu gün Fatih, hastaneye onu ziyarete gitmişti. Çünkü "Ziyaretime kimse gelmiyor," diye sitem ettiği haberi gelmiş bizimkilerin kulağına. Kaza sonrası müdahale sürecinde kalçasına geçici bir platin takılmıştı. Altı ay ya da bir yıl içerisinde, onun çıkarılıp yenilenmesi gerekiyormuş. O zamanki ilişkiler üzerinden konunun uzmanı bir profesörle konuşuldu; o da bu ameliyatı Cerrahpaşa'da yapabileceğini söyledi. Doktor ilişkilerimiz üzerinden Cerrahpaşa'nın cerrahi servisinde özel bir oda da ayarlandı. Fakat Aktan, "Ben Cerrahpaşa'da ameliyat olmam" deyip çıktı işin içinden. Cerrahpaşa'ya polisler ve polis aileleri de gelip gidiyormuş, dolayısıyla onu ya da refakatçi olarak yanında kalacak olan eşi Nur'u tanıyabilirlermiş, güvenlik riski varmış. Alternatif olarak ise, hepsi de özel olan Alman, Amerikan ya da İtalyan Hastanesi'ni getiriyordu. Nur'a araştırma yaptırmış, içlerinde en ucuz fiyat veren Alman Hastanesi'ydi, o da 118 bin liraya mâl olacaktı. Üstelik ameliyatı yapacak doktor da, Cerrahpaşa'da ücretsiz yapacak olan profesördü. Diğer yandan, koşullar giderek zorlaşıyor, örgütün finansman olanakları daralıyordu. Örneğin, bir süre önce yaptığımız bir banka soygununda, kasadan topu topu 73 bin lira çıkmıştı. Aktan'ın talebini karşılayabilmemiz için, üstüne yeni bir soygun daha yapmamız gerekiyordu.

Bu konuyla ilgili olarak en az üç-dört kez buluştuk. Bütün bunları her seferinde anlattığım halde Aktan bir türlü anlamak istemiyor, Alman ya da Amerikan Hastanesi ısrarından vazgeçmiyordu. Oralarda riskin daha büyük olduğunu, bizlerin gelip gitmesinden vazgeçtim, ne kadar özenirse özensin Nur'un kılık kıyafetinin hatta kendisinin giyeceği pijamaların bile öyle sosyetik bir hastanede daha fazla dikkat çeke-

ceğini hatırlatmamın da bir faydası olmadı. Aktan aslında, Cerrahpaşa'da yatmayı kendine bir hakaret olarak görüyor, kendisinin o lüksü "hak ettiğini" düşünüyordu. Diğer yandan bizimle ilişkileri koparmak için bahane arayışı içindeydi. Nitekim bizlerden habersiz örgütlediği yurtdışına çıkışından önce gördüğü yakınlarına, "Tedavisini önemsemeyip kendisini yüzüstü bıraktığımızı" söylemiş.

Aktan'a, Yeniköy'de, şimdilerde Tansu Çiller'lerin oturduğu yalının karşısındaki yoldan girilen sokak içinde bir ev tutmuştuk. Kendisine sağlığı konusunda da yardımcı olacak bir kadın yoldaşla birlikte kalıyorlardı. MK'dan ise onunla ilişkileri yürüttüğüm için sadece ben biliyordum o evi. Aktan'ın çok pimpirikli hale geldiğini gördüğümüz için, ben de mecbur kalmadıkça gitmiyor, dışarda buluşmayı tercih ediyordum. Öyle ki, gidecek ev bulamadığım bir gece, Beşiktaş'tan Yeniköy'e kolayca gidebileceğim halde, o eve gitmektense motorla karşıya geçip, sokağa çıkma yasağı başlamadan kalkan son Ankara otobüsüyle Harem'den Bolu'ya kadar gidip oradan tekrar İstanbul'a dönmek bana daha uygun göründü.

1980'nin Kasım sonu ya da Aralık ayıydı. Birini sormak için hemen görmem gerekti Aktan'ı. Yeniköy'e gittiğimde evde yoktu. Birlikte kaldıkları kadın yoldaş, gece de gelmediğini, nereye gittiğini bilmediğini ama son günlerde sık sık evden çıkıp geceleri geç saatlerde döndüğünü söyleyince ertesi gün için bir randevu bırakıp çıktım evden. Karaköy'deki randevuya kadın yoldaşla birlikte geldiler. Yoldaşın verdiği bilgileri aktararak, nerelere gidip geldiğini sordum. Önce söylemek istemedi, ben bunun bir güvenlik sorunu oluşturduğunu hatırlatınca, bu kez örgütle ilişkisini aylar önce kesmiş olan eşi Nur'la buluştuğunu söyledi. Nur'u görmesine kimsenin bir diyeceğinin olmadığını ve olamayacağını ama onu görmek için gidip geldiği yerlerin hepimizin güvenliğini ilgilendirdiği-

ni hatırlatarak, mesela kendisini evde bulamadığım bir önceki gece nerede kaldığını merak ettiğimi söyledim. Önce "Seni ilgilendirmez,", arkasından da "Bir otelde kaldık beraber," dedi. Bunun üzerine, Bolu'ya gidiş dönüşümü nedeniyle anlatarak, "Biz seni tedirgin etmemek için örgüt tarafından tutulmuş o eve bile gelmiyor, gecelerimizi yollarda geçiriyoruz, sen ise kendi güvenliğin için bu kadar titizlenmiyor, olmayacak işler yapıyorsun," deyince patladı: "Ne yani, sanki siz benim yakalanmamı istemiyor musunuz?" gibi bir cümle kurdu. Önce anlamadım ne demek istediğini, sonra jeton düştü bende: "Sen yoksa bizim senin yakalanmanı istediğimizi mi düşünüyorsun?" şeklinde bir soru sorarak emin olmak istedim. Kin dolu bir ifadeyle yüzüme bakıp, "Evet, öyle düşünüyorum," deyince kan beynime sıçradı.

O an Karaköy iskelesinin tam karşısında, Sahil Sağlık Müdürlüğü binasının önündeydik. Kapıda da iki inzibat nöbet bekliyor. "Yazıklar olsun sana," diyerek üstüne yürüdüm, "sen bizleri Doğu Perinçek mi sandın? Yoldaşlarımızı devlete ihbar edeceğimizi ya da yakalanmalarını isteyebileceğimizi nasıl düşünürsün..." diyerek vurmaya yeltendim. Hiç beklemiyordu böyle bir tepki göstermemi. Yüzü bembeyaz kesildi, o ara inzibatlar girdi aramıza. Neyse ki kadın yoldaş akıllı davranıp, "Aile meselesi," deyince erler geri çekildi. Katlı otoparkın önüne kadar üçümüz de konuşmadan yürüdük ama ben öfkeden kuduruyordum. Akşama eve geleceğimi söyleyerek ayrıldım onlardan. Doğru Kozyatağı'ndaki MK evine gittim. Fatih, İsmail Cüneyt, Sezai ve Yaşar önceden kararlaştırdığımız rutin toplantımızı yapmak için beni bekliyorlardı. Aktan'la yaşadıklarımı anlatınca hepsi müthiş öfkelendi. Sonunda Aktan'dan savunma isteyen kısa bir mektup kaleme aldık MK adına. Akşam mektubu götürdüğümde evde yoktu yine. Benden biraz sonra o da, "Bir işim var," diyerek ayrılmış kadın yoldaşın yanından. Gece saat 22.00'a kadar bekledim, gelmedi. Sonradan

gelip el yazılı notlarını yakmış, orada yaşadığına dair hiçbir iz bırakmayacak şekilde eşyalarını topladıktan sonra, aylardır birlikte kaldıkları kadın yoldaşa bile "hoşçakal" demeden evi terk etmiş.

Sonradan yurtdışına çıktığını duyduk. Meğer haftalardır bunun altyapısını hazırlıyormuş.

12 Eylül Gelirken

Koordinasyoncular'la yollarımızın ayrılması, HK'dan kopuş sonrası yaşadığımız dağınıklık ve çözülme sürecinin zirvesiydi, hem nitelik hem de nicelik olarak çok zayıflamıştık. Muzo gibi bir teorisyenin yanı sıra Ankara ve İzmir'in politik yönden de gelişkin deneyimli örgütçülerini, Hacı ve Atilla başta olmak üzere Ankara'daki bütün silahşörlerimizi kaybetmiştik. Bu kanamayı durduracak bir hazırlık ve irade de yoktu ortada. Dolayısıyla, bizimle bütün köprüleri henüz atmamış olan kimileri de dahil devrimci çevrelerde, "işimizin bittiği" düşünülmeye başlanmıştı. Fakat gelişme tam tersi yönde oldu. Koordinasyoncular'ın kopuşuyla vurduğumuz dip noktası, bir yönüyle de aklımızı başımıza getirip silkinmemizin başlangıç noktası özelliğini kazandı.

"Bu işin böyle gitmeyeceği" düşüncesi, o zamanlar İstanbul'un Avrupa yakası sorumlularından biri olmanın yanında Müfreze üyesi olan Sezai Ekinci ile Adana İl Komitesi üyesi olan İsmail Cüneyt gibi ikinci kuşaktan yoldaşlar da içinde olmak üzere geriye kalan temel kadroların kafasında artık iyice netleşmişti. Fakat nedenler ve çıkış yolu konusunda henüz bir netlik ve ortaklık yoktu. Örneğin, Yaşar'la ben, bu işin artık Aktan'la olamayacağı düşüncesindeydik. Aktan'a yönelik eleştirilerimizi, geriye kalan üyelerle yapılan MK toplantılarında da dile getirmeye başladık.

Osman, bize hak vermekle birlikte, başlangıçta, Aktan'ı da bütünüyle bir kenara itmemek gerektiği görüşündeydi.

Koordinasyoncular'la ayrılığı izleyen aylarda Ankara'da yakalanan Gazi İpek'in çözülüp evlerini göstermesi sonucu 1978 Nisan'ında tutuklanıp Sağmalcılar Cezaevi'ne kapatılan Fatih, 22 Ağustos 1978 günü Cerrahpaşa Hastanesi'nden kaçırmamıza kadar geçen süre içinde dışardaki gelişmelere uzak kalmıştı. Bu kopukluğun da etkisiyle, durumun vahametinin farkında değil gibiydi. "Omuz omuza verir, hep birlikte yüklenirsek, biz bu çukurdan çıkarız," havasındaydı hâlâ. Buna karşın Sezai ise, "eskiler beceremedi bu işi" tezinden hareketle genel bir "molozlar" teorisi geliştirmişti. Kenan'ın o kritik kesitteki duruşuna dair gerçekten hiçbir iz kalmamış aklımda. Sadece İstanbul Anadolu yakasında birtakım ilişkilerin peşinde koştuğunu hatırlıyorum. Sonuçta, sırtımızın duvara dayandığını artık herkes görüyordu, ama "ne yapmalı, nasıl yapmalı" sorusunun yanıtı yoktu hâlâ ortalıkta.

Yapılması gereken şey açıktı aslında: Görüşlerimizi bir an önce yazılı hale getirerek, Leninist bir tüzük ve stratejik bir plan dahilinde, işçi sınıfı içinde çalışmayı esas alan militan bir pratiğe yönelmek. Fakat biz hâlâ banka ve kuyumcu soygunları ya da Arnavutlarla ilişki kurup AEP çizgisinin "temsil hakkını" almak gibi işlerle oyalanıp kendimizi ve çevremizi kandırıyorduk.

Dünya komünist hareketi saflarında 1956 sonrası ortaya çıkan ideolojik ayrılıklara dayalı kamplaşmalar konusunda biz, 1968'ten beri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP)'yi revizyonist, SSCB'yi ise sosyal emperyalist olarak gören Mao önderliğindeki ÇKP ile Enver Hoca'nın önderlik ettiği AEP kampını komünist olarak görüyorduk. HK ile 1977'deki ayrılık sürecinde, önce ÇKP'nin temel ideolojik çizgisini oluşturan Üç Dünya Teorisi'ni, kısa bir süre sonra da bu teoriye kaynaklık eden Mao Zedung çizgisini oportünist olarak mahkûm edip Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti ASHC'yi "dünyadaki

tek sosyalist ülke" olarak görmeye başladık. 1978'lere kadar fanatik birer ÜDT ve Maoculuk savunucusu olan çevrelerden bazıları da, bizim arkamızdan bu noktaya geldiler. HK da bunlardan biriydi. Bunlar arasında bu kez, "en tutarlı ve kararlı AEP savunucusu biziz" rekabeti başladı.

HK'dan paldır küldür ayrıldıktan sonra, kendi birikim ve yeteneklerimize dayanarak yapmamız gerekenlere yönelmek yerine, AEP'nin desteğini almanın peşine düşüldü. Aktan'ın dil bilen akrabalarından biri düzenli olarak, önce ASHC'nin Ankara'daki büyükelçiliğine, onların yönlendirmesi üzerine de İstanbul'daki konsolosluğa gidip gelmeye başladı. Görüşmelerde, ilk başlarda ideolojik konular konuşulurken Arnavutlar giderek birtakım "garip" taleplerde bulunmaya başladılar. Mesela, bizden ısrarla gemilerde çalışan ilişkiler çıkarmamızı istiyorlardı. Özellikle de SSCB limanlarına yük ve yolcu taşıyan gemilerde çalışan gemiciler örgütleyebilirsek, Enver Hoca'nın kitap ve broşürlerini onlar aracılığıyla Sovyetler Birliği'ne sokmanın peşindeydiler. Velhasıl, Arnavutların derdi, ideoloji, yoldaşça dayanışma, dünya komünist hareketinin gelişmesine katkı vs. değildi. Casusluk faaliyetlerinde kullanabilecekleri maşa arıyorlardı.

1978 sonlarına doğru bir MK toplantısında Aktan, Arnavutların, Tiran Radyosu'nda Türkçe haberleri okuyacak ama İngilizce ya da Fransızca da bilen bir spiker istediklerini, yalnız, kadın ya da erkek olması fark etmemekle birlikte önerilecek kişinin evli olmasını şart koştukları bilgisini verdi. Arkasından da, "Yanlış anlaşılmaktan korkmakla birlikte, içimizde buna en uygun çift olarak aklına Oya'yla benim geldiğimi," ekledi. Aktan'la artık her konuda belirgin bir ayrılık yaşıyorduk. Arnavutların giderek midemizi bulandıran taleplerine de tepki duymaya başlamıştım. Buna bir de Oya'yla beni, bu vesileyle Türkiye'den uzaklaştırma düşüncesi eklenince, çok öfkelen-

dim. "Bu ilişkiyi ve bu öneriyi madem bu kadar önemsiyorsun, o zaman Nur'u da al sen git Tiran'a. Fransızca da biliyorsun zaten, dolayısıyla bütün şartlar sende de var," şeklinde sert bir yanıt verdim. Bu diyalog ikimiz arasındaki ilişkiyi kopma noktasına iyice yaklaştırdı.

Bugünden geriye doğru baktığım zaman o tartışmada asıl vahameti, Oya ve Nur'u da ilgilendiren, onların da isimlerinin geçtiği bu tartışmanın, kendilerinin fikrini sorma gereğini dahi duymadan, biz erkeklerin arasında yaşanması ve noktalanmasında görüyorum. O konu özelinde kadınları, aramızdaki ideolojik-siyasal tepişmenin malzemesi olarak kullanmıştık.

Grup döneminin anlayış ve alışkanlıklarından hâlâ kurtulamamış o pörsümüş çekirdeğin, yaşadığımız krizden devrimci bir çıkış yolu bulamayacağı açıktı. İlişkiler artık mevcut haliyle de sürdürülemez durumdaydı. "Tamam mı, devam mı" sorusunun yanıtını hep birlikte aramak üzere, elde avuçta kalan bütün kadroların katılacağı bir toplantı düzenleme kararı aldık. Adını İleri Militanlar Toplantısı (İMT) olarak koyduğumuz ve 19-21 Şubat 1979 tarihleri arasında yapılan o toplantı, doğurduğu sonuçlar itibarıyla sonradan TİKB'nin Kuruluş Kongresi özelliğini kazandı.

Onun haklarını ve hak ettiklerini aklıma bile getirmeyip sırf kendi duygu ve düşüncelerimden hareketle verdiğim kararlar yüzünden Oya'ya yaptığım en büyük haksızlıklardan birini, o toplantıya kimlerin çağrılacağı belirlenirken tekrarladım. Adından da anlaşılacağı üzere bu, dönemin elde avuçta kalan bütün ileri militanlarına açık, onların tümünü katmayı hedefleyen bir toplantıydı. O kesitte Oya, HK'dan ayrılık sonrası kurduğumuz legal yayınevi Devrimci Proletarya ve aynı adı taşıyan derginin sahipliğini üstlenmenin yanı sıra, Anadolu yakasındaki örgütsel faaliyetlerimizde de yer alan kadın yol-

daşlardan biriyle Enver Hoca'nın *Emperyalizm ve Devrim* kitabı dahil bütün çeviri işlerimizi yapıyordu. Yani ikisi de o toplantıda yer almayı en az diğer katılımcılar kadar hak eden bir emeğin sahibiydiler. Buna karşın ben, hakkımda çıkarılan asılsız söylentilerin de basıncıyla sırf "eşini kayırıyor" görüntüsü vermemek gibi saçma bir düşünceden hareketle, Osman, Fatih ve Yaşar'ın önermiş olmalarına rağmen Oya'nın katılımcılar arasında yer almasına karşı çıkarak engelledim.

Birlikteliğimiz boyunca Oya'ya yaptığım tek "örgütsel" haksızlık elbette bundan ibaret değil. Uzun süre sırf güvenliğimden ve lojistik hizmetlerimden sorumlu "yardımcı eleman" gibi görüp değerlendirmek başta olmak üzere onun hakkını çok yedim. Bunların çoğu, belki beni de aşan nesnel engellerden ya da dönemin devrimcilik anlayışının çarpıklıklarından kaynaklandı. Fakat İMT konusunda olduğu gibi bazıları da tümüyle feodal bakış açımın ve yersiz komplekslerimin ürünüydü. Sonuç olarak hepsi, doğrudan ya da dolaylı yollardan gelip bende düğümleniyordu. Dolayısıyla hepsini ama en çok da İMT örneği gibi tamamen benden kaynaklananları hatırladıkça utançtan hâlâ yüzüm kızarır.

İMT toplantısı, haliyle çok gergin başladı. Ama ilk tur konuşmaların ardından, neden ve nasıl bu noktaya geldik konusundan çok, bu krizden çıkmak için neler yapmak gerekir noktasına kaydı tartışmalar. Bu bağlamda, sınıf ve gençlik politikalarından Kürt sorununda nasıl bir hat izlenmesi gerektiğine dair birçok konu ele alınıp konuşuldu. Gündemin son maddesini oluşturan yeni bir MK seçimine sıra gelince ortalık yeniden alevlendi.

Aktan, "görevi genç kadrolara bırakmak" gerekçesini öne çıkararak yeni MK için aday olmadığını açıkladı. Zaten aday olsa da seçilemeyeceğinin farkındaydı. Önceleri "onu da itme-

mek gerekir" düşüncesiyle hareket eden Osman ve Fatih bile ona oy vermeyi düşünmeyecek noktaya gelmişlerdi. Sezai ve diğer genç yoldaşlar ise ona farklı nedenlerle tepkiliydiler ve ilk tur konuşmaları sırasında da dile getirmişlerdi bu duygu ve düşüncelerini. Aktan'ın aday olmama kararı, bu gerçeğin farkında olmanın yanında biraz da, "yapın da görelim" yaklaşımından kaynaklanıyordu.

Önceden aldığım kararla, ben de aday olmayı düşünmüyordum. Toplantı öncesi günlerdeki buluşmalarımızda Yaşar, bu kararımdan caymam için çok çaba harcadı. Toplantının ilk gününün gecesi, bu kez Osman'la birlikte çok ısrar ettiler. Ama kesin kararlıydım. Yalnız kararımın, bir kenara çekilip olup bitenleri izleme niyetiyle uzaktan yakından alakası yoktu. Buna rağmen, toplantının başında özellikle Aktan'ı hedef alarak dile getirdiğim, "Bazılarımız, uzunca bir süreden beri sermayeden yiyorlar," tezim, kendim de dahil bütün eski kadrolar için geçerliydi. Dolayısıyla, bizler ikinci kuşaktan yoldaşların önünü açmalı, koltuklarımızı onlara bırakmalıydık. Kaldı ki, ayrılık sonrası süreçte kendisinden beklenen sorumlulukları yerine getirememiş bir organın üyesi olarak aynı göreve yeniden talip olmayı, özeleştiride samimiyetsizlik ve işi pişkinliğe vurmak olarak görüyordum. Son olarak, ufala ufala bir avuç insanın kaldığı bir örgüte, sekiz-on kişilik MK seçmek yakışıksız ve komik kaçacaktı.

Fatih de, gerekçelerimi paylaştığını vurgulayarak MK'ya aday olmayacağını açıkladı. Sonuçta, Sezai ve İsmail gibi ikinci kuşaktan yoldaşlarla eskilerden Osman, Yaşar ve Kenan'dan oluşan yeni bir MK seçildi.

İMT'den, Leninist temellerde militan devrimci bir örgüt haline gelme hedefi ve iradesiyle çıkıldı. Bunun için, en başta şekilsizliğe, çevreci tarz ve alışkanlıklara kesinlikle son vermek

gerekiyordu. Bu amaca yönelik olarak, 1968'den beri savunageldiğimiz temel görüşlerimizin yazılı bir Platform haline getirilmesiyle, Leninist ilke ve esaslar temelinde bir Tüzük hazırlanması kararı alındı. Toplantı, "kişilere bağımlılık" temelinde şekillenen çevreciliğe, legalizm, ilkellik ve amatörlüğe savaş ilan etti. Örgütün bu anlayışla yeniden örgütlenmesi, dağınık ilişkilerin organ işlerliği temelinde örgütlenerek militan bir siyasal pratiğe yönelinmesi kararlaştırıldı. Hem örgüte yeni bir biçim ve eksen kazandırmanın hem de devrimci yeraltı ruhu ve kültürünü geliştirip yerleştirmenin araçları olarak, biri teorik (*İhtilalci Komünist*), diğeri siyasal (*Orak-Çekiç*) iki yeraltı yayınının çıkarılmasına karar verildi.

Kendi başlarına ele alındığı zaman bunlar "küçük ve önemsiz" adımlar olarak görünebilir. Kaldı ki, sınıf mücadelesinin 1979 başlarındaki kapsamı, derinliği ve şiddeti yanında Türkiye solunu domine eden örgütlerin ulaştıkları gelişme düzeyiyle kıyaslanırsa, bunlar gerçekten de çok küçük ve sıradan adımlardır. Fakat, 1968'den beri devrimci iktidar bilinci ve iddiasından yoksun, kişiye bağımlı, şekilsiz bir devrimci muhalefet çevresi olmaktan bir türlü kurtulamamış olan bir yapının o güne kadarki gelişim seyri ışığında düşünülecek olursa, grup döneminde en fazla korkulan ve yıllarca uzak durulan bu yönelim ve adımların, TİKB özgülündeki anlam ve önemi sanırım daha iyi anlaşılır.

İMT'nin yapılmış olması, geriye kalmış kadro ve taraftarlarımız içinde büyük bir sevinç ve heyecan yarattı. Alınan kararların kısa süre içinde birer birer hayata geçmeye başlaması, bu coşku ve heyecanı büyüttü. Herkesin "bitti" gözüyle baktığı TİKB, küllerinden tekrar doğmuştu. Özellikle İstanbul ve Adana ile biraz daha geriden gelen Ankara'da, çok yönlü militan bir pratik sergilenmeye başlamıştı. Fabrika önlerinde, işçi servisleriyle emekçi semtlerinde silahlı *Orak-Çekiç* ve bildiri

dağıtımları, ülke gündemini oluşturan önemli siyasal olay ve konularda silahlı kahve konuşmalarıyla silahlı sokak gösterileri, gözaltına alınan ya da tutuklanan militanların karakol ve adliye baskınlarıyla kurtarılmaya çalışılması, TİKB'nin 1979 sonrası pratiğinin özgün çizgilerini oluşturdu.

İMT'nin en büyük başarısını, "grup döneminin çevreci anlayış ve alışkanlıklarından kopuş" olarak tanımladık yıllarca. Toplantının arkasından atılan adımlar, bu yönüyle de önemli ve anlamlıydı. Fakat aramızdan bazıları, "çevrecilikten kopuşu", Aktan'ın grup üzerindeki kişisel otoritesi ve hâkimiyetinin ortadan kalkmasına indirgediler. Çevreciliğin, en az kişilere bağımlılık kadar tipik özellikleri olan bildiğini okuma, aklına eseni yapma özgürlüğünü, kendini her türlü kuralın üzerinde gören keyfilik gibi tutumları da içerdiği gerçeği, konuyu bu sığlıkta kavrayanlar tarafından unutuldu. Onun için mesela, 1978 sonrası Aktan'ın en keskin muhaliflerinden biri olan Yaşar, onun gidişinin ardından kendisini, "her şeyi yapmaya hakkı olan, her şeyin yaratıcısı" olarak görmeye başlayabildi. Aktan'da bile tanık olmadığımız bir megalomani örneği kesildi. Fırsatını bulduğu her zaman aklına eseni yapmasıyla ünlü Kenan da hakeza, bu huyunu ve diğer çevreci alışkanlıklarını bir nebze olsun törpüleme zahmetine bile girmedi. "Kendini tanrı olarak görme" sendromu onda da vardı çünkü.

İMT'den on dört ay sonra (Nisan 1980), 1. Konferansımız yapılacaktı. Konferans öncesi buluşmalarımız sırasında Yaşar, ısrarla, bu kez mutlaka MK'ya girmemi istiyordu. İMT'de seçilen MK'nın Osman dışındaki diğer üyelerinden yakınıp duruyordu. Konferansın yapılacağı eve, güvenlik nedeniyle her birimiz farklı zamanlarda, farklı yollardan götürülmüştük. Toplantının başlamasından önceki gece, Osman ve Yaşar'a o zamanlar Cevat kod adını kullanan Aktan'ın nerede olduğunu sordum. İkisinin yüzünde de hafif bir gülümseme belirdi, ar-

kasından Osman, "Onu Çetin (Kenan Güngör) getirecekti ama almak için randevuya gitmemiş," dedi. Önce, Osman'ın beni işlettiğini düşündüm ama gayet ciddi. "Olur mu öyle şey, siz MK'da onu delege olarak belirlemediniz mi?" diye sordum bu kez. "Belirledik belirlemesine, hatta tartışma konusu da oldu ama sonuçta delege yapılmasına karar verildi. Fakat Çetin, 'Cevat hak etmiyor bu onuru' gerekçesiyle gitmemiş randevuya," yanıtını alınca küçük dilimi yutacak hale geldim.

On dört ay önce yaptığımız İMT'de, "çevreci anlayış ve alışkanlıklara kesin bir son verdik" diye böbürleniyoruz ama, iş pratiğe gelince Çetin Çetinliğini hâlâ sürdürüyor, MK'nın verdiği bir kararı kafasına göre eğip bükerek uygulamıyor ve bu pervasız keyfilik, diğerleri tarafından da gülümseyerek geçiştirilecek sıradan bir olay gibi görülebiliyordu! Ertesi sabah, Konferans açıldığında Cevat'ın yokluğunu gündeme getiren olacak mı diye bilinçli olarak bekledim bir süre. Ne yazık ki, ne MK'nın diğer üyelerinden ne de diğer delegelerden çıt çıktı. Bunun üzerine söz alıp eleştirdim bu tutumu ama ne fayda...

Çevreciliğe özgü anlayış ve alışkanlıklar, öyle gömlek gibi çıkarılıp atılamıyor. Bu illetten kurtulabilmek için, önce samimiyet ve istek, sonrasında da süreklileşmiş bir iradi savaşım yürütmek şart. Bu anlamda ben de kendimi bu alışkanlıkların dışında, onlardan bütünüyle kurtulmuş görmedim hiçbir zaman. Yaşar ya da Kenan'daki kadar yoğun, kaba ve kronikleşmiş bir tarz halini almadı belki ama, bazen doğrudan bazen de çevremdekilerin yaptıklarına seyirci kalma biçiminde bende de sürdü çevreci kimi alışkanlıklar. Örgütün 1990 sonrasında yaşadığı irili-ufaklı bütün krizlerde, bazen neredeyse birbirinin kopyası olarak tekrar tekrar karşımıza çıktı bunlar. Başlıca örneklerini anmak gerekirse:

O zamanlar Adapazarı Cezaevi'nde olan Yaşar, 1992 ilkbaharında, "Bu örgütte bugüne kadar ne yapıldıysa ben yaptım" iddiasının yanı sıra sadece beni ve Kenan'ı değil, İsmail Cüneyt ve Sezai'yi de hedefe koyan ağır hakaretlerle dolu bir mektup göndererek bütün bağlarını kesti örgütle. Yaşar'ın kopuşu, aslında çok öncesinde başlamış, 1989 sonrası birlikte kaldığımız Antep Özel Tip'te iyice görünür hale gelmişti. Bardağı taşıran damla ise, o zamanlar dışarıda örgütü güya birlikte yönettiğimiz Kenan'ın, Nurten'in örgütten ayrılmak istemesi üzerine ortaya çıkan krizi çözmeye çalıştığımız bir sırada benden habersiz Yaşar'a gönderdiği mektup olmuş. Kaleme alındığından bile haberimin olmadığı mektupta imzamı göremeyen Yaşar, bunu, kendisini ve eşini hepten gözden çıkarmama yorup içinde biriktirdiği ne varsa, bu yüzden, ağırlıklı olarak benim üzerime yönlendirmiş.

Kenan Güngör, örgütten ya da aynı organda bulunduğu yoldaşından habersiz, gizli kapaklı iş çevirme alışkanlığını, bu derse rağmen terk etmedi. 1995 yılında, Bayrampaşa Cezaevi'nde aynı koğuşta kaldığımız halde, MK üyesi olarak bana bile haber vermeden, üstelik TİKKO'nun her iki kanadıyla ortak bir tünel çalışması yürüttüğümüz bir sırada, dışarıdaki örgüt güçleriyle gizlice haberleşerek bireysel bir firar organizasyonuna kalkıştı. Osman'ın 1979'da Fatih'i Cerrahpaşa'dan kaçırma planının kötü bir kopyası olarak hazırlanan o bireysel girişim başarısızlıkla sonuçlandı.

Tüzüğümüzün koyduğu kurala göre, 1979 Nisan'ında yapılan 1. Konferans'tan sonraki konferansımızı iki, en geç üç yıl içinde yapmış olmalıydık. Ama biz, 2. Konferansımızı ancak 1991 Mayıs'ında yaptık. Tüzük'ün gereğini 12 Eylül yıllarında yerine getirememiş olmamız bir dereceye kadar anlaşılır bir durumdu belki. Ancak 1993, en geç 1994'te yapılması gerektiği halde, 3. Konferans'ın zamanında yapılmayışı (1997'de ger-

çekleştirilebildi), tamamen Kenan'la benim çevreci alışkanlıklarımızın sonucudur. Kenan, kafasındaki şablona göre, "güçlü bir teorik-örgütsel atılımın üzerine oturması" gerekçesiyle, konferansı zamanında yapma önerime karşı çıkmış, ben de onun bu inadına teslim olmuşumdur. Konferansın zamanında yapılmamış olması, örgütte 12 Eylül sonrasının ilk büyük krizini tetikledi. Bu deneyime ve yaşadığımız ağır sonuçlara rağmen, aynı Kenan, 2003 yılında başlattığımız 4. Konferans sürecini de aynı bahaneyle sabote edip 2010 yılına kadar sündürmeyi başarabildi.

Gelişim süreçlerini kitabın ikinci cildinde aktaracağım bu krizlerin her ikisi de bölünme ile sonuçlandı, daha da önemlisi TİKB, saygınlığından ve devrimci değerlerinden çok şey yitirdi.

1980'in 21-24 Nisan tarihleri arasında 2. Konferansımızı yaptığımızda, askeri bir darbenin gelmekte olduğunu artık "sokaktaki vatandaş" dahi görebilecek durumdaydı. İsmail Cüneyt'in kaleme aldığı Konferans Raporu'nda, biz de çizdik bu olasılığın altını. Sonrasında hayatın acı bir biçimde gösterdiği gibi, bağıra bağıra olgunlaşan darbenin gelişini görmek marifet değildi. Asıl önemli olan, bundan hangi sonuçların çıkarılıp nasıl bir hazırlık içine girildiğiydi. Dönemin sayıca ve olanaklarının genişliği bakımından "büyük" örgütlerinin önderliklerinin, bu konuda nasıl bir aymazlık içinde olduklarını 12 Eylül sabahı ve izleyen aylarda gördük.

Fatih Camii'nin yan tarafındaki bir sokakta, eski bir apartmanın zemin katında, bir oda bir salondan oluşan küçük bir evde kalıyorduk. Bir süre önce Adana Cezaevi'nden firar etmiş olan Ataman (İnce) ile o dönem Adana'daki militanlarımızdan biri olan Deniz (Ramazan Ceviz) de bizim evde kalıyorlardı. Gece geç saatlere kadar çalışıp sabaha karşı yatmıştım. Uykuya he-

nüz dalmıştım ki, odamızın kapısı Ataman tarafından tıklatıldı. O sabah, Anadolu yakasında bir randevusu vardı. Saat 06.00 gibi evden çıkmış ama ana caddeye indiğinde askerler kesmiş yolunu. Ordunun yönetime el koyduğunu ve sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini söyleyip evine dönmesini istemişler.

12 Eylül gelmişti...

İSİM DİZİNİ

Abdullah Altınel 151
Abdullah Öcalan 78, 161, 166
Adil Ovalıoğlu 245
Ahmet Arif 151
Ahmet Bozkurt Çağlar 161, 188
Ahmet Çetinel 110
Ahmet Kahraman 154
Ahmet Kaya 92
Ahmet Şahin 41
Ahmet Mumcu 182
Ahmet Yeterşans 63, 66
Aktan İnce 17, 53, 75, 87, 96, 108, 114, 136, 151, 176, 190, 212, 224, 233, 243, 249, 256
Alberto Bayo 76
Alev Er 194-9
Algül Umutlu 161
Ali Açan 15, 26, 41, 70, 84, 118, 140, 148
Ali Alfatlı 161-9
Ali Algül 230, 238, 240, 251
Ali Çamyar 26
Ali Haydar Kaytan 167
Ali Rıza Hafızoğulları 143
Ali Suat Ertosun 187
Altan İnce 90, 160, 217, 219
Alpaslan Özdoğan 27
Arzu Öktülmüş 107
Asım Hışıl 183
Ataman İnce 108-9, 225, 266
Atıl Ant 30, 83-4
Atilla Acartürk 24, 161, 165, 172-7, 228, 256
Atilla Keskin 193, 197-8, 200
Atilla Sarp 22, 74, 249
Aydın Çubukçu 17, 22, 39, 75, 87, 92, 97, 101, 108, 114, 123, 134, 145
Aydın Engin 86
Aydın Hanbayat 247
Ayşe Yaşar Bakkalcıoğlu 167
Ayşegül Devecioğlu 168
Aytekin Yılmaz 246-7
Ayten Gümüşel 195, 201, 207

Barış Sarp 74-5
Behçet Dinlerer 168
Behice Boran 73, 126, 128
Bernard de Chartres 171
Bingöl Erdumlu 136
Bora Gözen 84
Bozkurt Nuhoğlu 201-2
Bülent Ecevit 156, 159, 185

Cafer Cangöz 242
Can Ali Türkmen 203
Can Özbay 148-9, 180
Celal Çelik 55-7
Cem Karaca 27
Cemil Bayık 161, 167
Cemil Ekinci 190
Cemil Oka 26
Cengiz Çandar 78, 83-4, 92-3
Cihan Alptekin 133-4
Coşkun Efendioğlu 160
Coşkun Kırca 46
Coşkun Üçok 181-3

Çu En Lay 196, 218

Defne Asal 206
Deniz Gezmiş 75, 109, 135
Dinçer Doğu 59
Doğan Avcıoğlu 92-3, 126
Doğu Perinçek 75-9, 80-3, 87, 127, 131, 245
Douglas Bravo 76
Döndü Aslan 229
Duran Kalkan 167

Ece Ayhan 151
Edip Cansever 151
Elif Gönül Tolon 194-5, 197-9
Emel Nalbantoğlu 201-2
Emin Paksüt 46
Enver Gökçe 151
Enver Hoca 200, 218, 257, 260

Enver Nalbantoğlu 201-2, 204
Ercan Alp 68
Ercan Erel 107
Ercan Öztürk 169, 193, 213
Eren Keskin 247
Erhan Erel 54, 96, 107, 136, 146
Erol Büyükburç 152
Erol Gültekin 100-1
Ersen Alp 68
Ertan Günçiner 17, 87, 96, 108, 143, 153
Ertuğrul Kürkçü 84, 104, 130
Esin Afşar 152
Esmahan Ekinci 26
Eşber Yağmurdereli 85
Ethem Ayan 114

Fahri Aral 106
Faik Bulut 85
Fatih Öktülmüş 26, 54, 97, 107, 146, 160, 167, 190, 211, 216, 225, 233, 254, 257
Fatma Tekin 236
Fatoş Çakır 83, 124, 180
Fehmi Erbaş 117
Fethi Gürcan 74
Fetullah Gülen 78, 135, 189
Fevzi Aslansoy 161
Fevzi Bal 212
Fevzi Büyükvural 109, 124, 142, 180
Fikret Bilâ 156-7
Fikret Kızılok 152
Firuzan 155
Friedrich Engels 34, 158

Gazi İpek 161, 225, 257
Georges Politzer 16
Georgi Dimitrov 139, 155, 195
Gökalp Eren 200, 206, 220
Gökçer Tahincioğlu 156-7
Gülfem Yoldaşcan 96, 107, 114, 153

Hacı Demirkaya 247
Hacı Ilgar 25, 160, 170, 193, 215, 228, 256
Hacı Köse 238
Haki Karer 168
Halil Berktay 76-9, 245
Halil Ergün 203
Halim Bahadır 190
Hamdi Yaver Aktan 189
Hamit Tekin 236-8
Hasan Cemal 92-3
Hasan Kamil Kepenek 149
Hasan Yalçın 76, 78
Hatice Yaşar 167
Helmut Oberdiek 248
Hikmet Çiçek 17, 29, 69, 78, 83, 88, 101, 114, 145
Hikmet Kıvılcımlı 128
Hikmet Sami Türk 187
Hüseyin Cevahir 27, 124
Hüseyin Demirhan 119, 134
Hüseyin Elbeyli 161
Hüseyin İnan 26, 230
Hüseyin Onur 69, 249
Hüsnü Öndül 161

İbn-i Haldun 48
İbrahim Açan 15, 32, 68, 95, 114, 143, 152, 168, 209
İbrahim Arzuk 180
İbrahim Çiçek 247
İbrahim Kaypakkaya 23, 74, 79, 83, 168
İlhami Aras 221, 246
İlhan Erdost 154
İlhan Selçuk 18
İlker Mansuroğlu 25
İlknur Alpay 17, 108, 117, 147, 217
İlnur Çevik 208
İlya Ehrenburg 139
İnan Gedik 156
İrfan Çelik 79
İsmail Aydınlı 185
İsmail Batmaz 115
İsmail Cüneyt 161, 216, 225, 254, 256
İsmail Hakkı Boyacıoğlu 117, 163
İsmet İnönü 159

Jale Akipek 182
Jerzy Kosinski 139, 151

Kadir Kaymaz 96, 106, 145
Kadir Manga 27
Karl Marx 34, 158
Kazım Bayraktar 161, 188
Kesire Öcalan 167

Kemal Akdağ 98, 109, 150
Kemal Göktaş 156, 186
Kemal Ilıcak 207
Kemal Pir 167
Kenan Durukan 55
Kenan Güngör 108, 117, 166, 204, 215, 241, 257, 261
Koray Doğan 117, 123
Koray Şatıroğlu 161, 229

Lale Çolak 26
Levent Resul 204, 217
Leyla Sevükten 161
Lin Piao 76

Mahir Çayan 73, 124, 159, 249
Mahir Sayın 245
Mahmut Gürsel Kuş 211, 233
Mehmet Ali Aybar 128
Mehmet Ali Göbek 243-4
Mehmet Ali Kankotan 167
Mehmet Ali Yılmaz 166
Mehmet Ali Zarifoğlu 204
Mehmet Asal 195, 200, 220
Mehmet Bekaroğlu 86, 185
Mehmet Çetin 167
Mehmet Güven 244
Mehmet Şenel 243
Mehmet Topal 190, 228
Mehmet Y. Yılmaz 155, 157
Melih Pekdemir 167
Meltem Yoldaşcan 107
Metin Günday 182
Mihri Belli 125-7, 212
Mao Zedung 218, 257
Musa Kart 47
Mustafa Ekmekçi 154
Mustafa Kaçaroğlu 39, 167, 169, 245
Mustafa Kamil Uzuner 142
Mustafa Kuseyri 17, 75, 87
Mustafa Suphi 22, 128
Mutahhar Bengi 136-8
Muzaffer Doyum 82, 108, 176, 190, 204, 217, 224, 243, 256

Nail Gürman 30-1, 118
Nail Karaçam 24
Nasuh Mitap 124, 161, 245
Nazan Alp 119
Nazım Hikmet 151
Necati Karakış 143
Necdet Çiçek 175
Necdet Nakipoğlu 83, 124, 180
Necla Akgökçe 161
Nejat Arun 17, 25, 51, 76, 87
Nevzat Açan 208
Nezihe Kankotan 167
Nguyen Giap 32, 76
Nilgün Gök 26
Niyazi Ağırnaslı 70
Niyazi Yıldızhan 27
Noyan Özkan 187
Nurettin Altaylı 161
Nurten Zehir Ayaşlı 265

Oğuz Aral 195
Oğuzhan Müftüoğlu 121, 123, 167, 246
Oral Çalışlar 78, 84, 203
Orhan Boran 45
Orhan Pamuk 86, 203
Osman Arkış 201
Osman Bahadır 193
Osman Yaşar Yoldaşcan 25, 93, 102, 107, 140, 153, 190, 217, 225, 238, 256
Oya Salaçin Açan 26, 61, 115, 138, 151, 168, 229, 258

Ökkeş Karayiğit 59
Ömer Ayna 133
Ömer Özerturgut 76
Öner Gürcan 74
Özcan Çine 180
Özden Demirhan 17, 108, 117, 134, 147
Özkan Cerit 54, 160, 193, 218, 225

Perihan Açan 17, 38, 72, 116, 143, 148, 209
Platon 171
Pınar Kür 155

Raif Çakır 83, 124, 180
Rahşan Ecevit 156
Ramazan Ceviz 266
Regis Debray 76

Remzi İnanç 154
Remzi Küçükertan 225
Reşat Fuat Baraner 128
Rıza Ayhan 181
Robespierre 34
Rüçhan Manas 21
Ruhi Koç 22, 249
Ruhi Su 136

Sabahat Çine 180
Sadun Aren 73, 126
Saffet Alp 119
Sait Aykanat 183
Salim Dündar 180
Sedat Göçmen 164, 175
Sema Çelik 56
Sema Duyar 247
Semih Orcan 194, 198, 200, 206, 217, 220
Serdar Doğan 150
Serhat Doğan 150
Serpil Damar 43, 140
Sevgi Soysal 155
Sevim Belli 125
Sezai Ekinci 26, 59, 103, 161, 190, 239,
254, 256, 261
Sinan Cemgil 26
Sinan Kazım Özüdoğru 27, 29, 70, 124
Soner Yalçın 83, 85

Şaban İba 29, 167
Şevki Akşit 212

Tahsin Yılmaz 26
Taner Akçam 15, 167
Tansu Çiller 253
Taylan Özgür 26
Tayyip Erdoğan 78, 92
Teslim Töre 192-3
Themos Kornaros 139
Tilda Kemal 202
Tuncay Günel 26
Tuncer Bağdatlıoğlu 150
Turgut Uyar 151
Turhan Feyzioğlu 46

Uğur Alacakaptan 89,
Uğur Hülagü Gürdoğan 26, 57
Uğur Uzer 186
Ulaş Bardakçı 27, 124
Umur Aksan 108, 121, 139, 180

Ümit Erdal 118, 123, 133
Ümit Öncül 180
Ümit Erel 96, 107, 146,
Ümit Fırat 154

Veli Yılmaz 210, 221
Vladimir İ. Lenin 16, 34, 155, 191, 226,

Yaşar Ayaşlı 76, 95, 107, 121, 153, 158,
190, 215-9, 222, 224-6, 250, 254, 256
Yaşar Kemal 86, 202-4
Yavuz Şimşek 204
Yavuz Yıldırımtürk 82, 216, 220
Yurdaer Erkoca 130
Yusuf Aslan 26
Yusuf Küpeli 249
Yücel Sayman 86, 186

Zeki Gümüşel 117, 195, 201, 207
Zeki Yumurtacı 26
Zeynep Oral 158
Zihni Çetinel 111

Türkiye Devrimci Hareketi tarihi baskının ve zorun olduğu kadar direnişin, dayanışmanın ve mücadelenin de tarihidir. Bu tarihin yapıcıları özellikle '80 öncesi dönemde başta büyük kentler olmak üzere ülkenin dört bir yanından her kesimden insanı devrim ve sosyalizm fikriyle harekete geçirebilmiş, başka bir dünyanın mümkün olduğuna inandırmıştı.

12 Eylül yenilgisiyle birlikte ise coşku yerini bezginliğe, kararlılıksa pişmanlığa bırakarak, bu güçlü inanç acı bir tecrübe misali tarihin tozlu sayfalarına gömülmeye çalışıldı. Bu dönemi yazanlar ise çoğunlukla ya kahramanlıkları ya da kendi haklılıklarını öne çıkararak, tarihi kendileriyle başlatıp bitirerek anlattılar olup bitenleri. Dolayısıyla yolu hâlâ yürüyenleri de yok saymayı tercih ettiler.

H. Selim Açan ise bu tarihe 1968'den beri sürdürmekte ısrar ettiği örgütlü devrimciliğin gerektirdiği şekilde; başarılanlar kadar başarılamayanlar, övünçler kadar eksiklik ve yetersizlikleri de söylemekten kaçınmayarak yaklaşıyor. Yenilgi edebiyatına ve tarihin tahrif edilmesine karşı katıksız bir gerçekçilikle anlatıyor olup bitenleri: Mücadelenin sağaltıcı gücünü günümüze taşıyan üslubuyla, insani sıcaklıkları, büyük dönemeçlerin ardındaki fark yaratan o küçük anları da ıskalamadan.

Kavgada sebatın devrimci ruhuyla: "Bitmedi daha..."

ISBN: 978-975-570-968-0
9789755709680

24 TL

selyayincilik selyayin selyayincilik
www.selyayincilik.com